

ಅಥವಾ ಹಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಸಸ್ಯ ಇವನ್ನು ಹೀರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಾಗ ಸಸ್ಯಾವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಸೂರೈಸಲು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆ-ಸಾವಯವ (ಆರ್ಗ್ಯಾನಿಕ್) ಗೊಬ್ಬರ, ಕೃತಕ ಇಲ್ಲವೇ ನಿರವಯವ (ಇನಾರ್ಗ್ಯಾನಿಕ್) ಗೊಬ್ಬರ. ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರ	ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರ
1. ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಗೊಬ್ಬರ, ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ.	1. ಅಮೋನಿಯಮ್ ಸಲ್ಫೇಟ್, ಸೂಪರ್ ಫಾಸ್ಫೇಟ್, ಪೊಟ್ಯಾಸಿಯಮ್ ಕ್ಲೋರೈಡ್ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ರಾಸಾಯನಿಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃತಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳು.
2. ನೈಟ್ರೋಜನ್, ಫಾಸ್ಫರಸ್ ಮತ್ತು ಪೋಟಾಷಿಯಂಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ, ಗೌಣ ಪೋಷಕಗಳೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇವೆ.	2. ಪ್ರಧಾನ ಸಸ್ಯಪೋಷಕಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಗೌಣ ಪೋಷಕಗಳ ಇರವು ಬಲು ಕಡಿಮೆ.
3. ರೈತ ತನ್ನ ಹಿಡುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನ ದಿಂದ ತಯಾರಿಸಬಹುದು.	3. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಉತ್ಪನ್ನವಿದು.
4. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಪೋಷಕಗಳನ್ನು ಸಸ್ಯ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೀರುತ್ತದೆ.	4. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಪೋಷಕಗಳನ್ನು ಸಸ್ಯ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೀರುತ್ತದೆ.

ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ಮಣ್ಣು ನುಸುಳಾಗಿರುವ ಬದಲು ಬಿರುಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಸ್ಯಕ್ಕೆ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಉಪಯೋಗ ಲಾಭದಾಯಕವೋ, ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಉಪಯೋಗ ಲಾಭದಾಯಕವೋ ಎನ್ನುವ ಸಂದೇಹ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಸಹ ಮೂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರೋಥಂಸ್ಟ್ರೇಟ್ ವ್ಯವಸಾಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡು ಸರ್ಪಸಮ ಹಿಡುವಳಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನೂ ನಿಗದಿಮಾಡಿದ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಕೆಮಾಡುತ್ತ ಗೋದಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. 150 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಗೋದಿಯ ಫಸಲನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ನಿರವಯವ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಇಳುವರಿ ಎಕರೆಗೆ 36.3 ಬುಷಲುಗಳಾದರೆ ಸಾವಯವ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಇದು 33.2 ಬುಷಲುಗಳಾದುವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರ ಗೋದಿಯ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಸುಮಾರು ಶೇ.10ರಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವುದು ಎಂದಾಯಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಪೂಸಾ ವ್ಯವಸಾಯ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಸಿದ ಇದೇ ತರಹದ ಪ್ರಯೋಗ ನಿರವಯವ ಹಾಗೂ ಸಾವಯವ ಭೂಮಿಗಳ ಇಳುವರಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೂ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವಂತಿಕೆ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಇಂಥದೇ ಇತರ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ದೀರ್ಘಕಾಲೀನ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಂಶವಿಷ್ಟು : 36 ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರ (ಅಂದರೆ ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರ) ಕೃತಕ ಗೊಬ್ಬರದಷ್ಟು (ಅಂದರೆ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರ) ಉತ್ತಮ ಫಲ ನೀಡಲಿಲ್ಲ; 37ನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರವೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಪೂಸಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಖಾಯಂ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ 22 ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರ ಭೂಮಿಯ ಭೌತಗುಣದ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಆ ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿರುವ ಗೌಣ ಪೋಷಕಗಳು ಇದರ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯ ಕ್ರಮವರಿತು ಪೂರೈಸುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅಂದರೆ, ಸಾವಯವ ಹಾಗೂ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಯುಕ್ತ ಮಿಶ್ರಣ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ.

ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರ ಬೆಳೆಯ ಗುಣವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆ, ಫಸಲಿನ ರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂದು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದೂರು ಉಂಟು. ರುಚಿ ತೀರ ವ್ಯಕ್ತಿಸಿವು ಗುಣವಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಖಚಿತವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ

ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಬೆಳೆಯ ಗುಣಮಟ್ಟ-ಅಂದರೆ ಪೋಷಕವುಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಟಮಿನ್‌ಗಳ ಅಂಶ, ಇತ್ಯಾದಿ-ಏರಿಕೆ ಎಂದು ರಾಸಾಯನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದಿದೆ. ಶೇಂಗ ಮತ್ತು ಸಾಸುವೆಗಳ ಶೇಕಡ ತೈಲಾಂಶ ಹೆಚ್ಚಾದ ವರದಿಯೂ ಉಂಟು. ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ತಡೆದು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣ ವೃದ್ಧಿ ಆದದ್ದೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಯಾವ ಮಣ್ಣಿಗೆ ಎಂಥ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೂರೈಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಉತ್ತರ ಒಂದೇ-ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಾಯೀ ಹಾಗೂ ಸಂಚಾರೀ ಮಣ್ಣು ಪರೀಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಗಳಿಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರತಿಚಯವನ್ನು (ಸ್ಯಾಂಪಲ್) ಕಳಿಸಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಅದನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳೆ ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಗೊಬ್ಬರದ ಅಂಶ ಎಷ್ಟು ಎನ್ನುವುದೊಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇದರ ಉತ್ತರ ಗೊಬ್ಬರದ ಗುಣವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸಲ ಗೊಬ್ಬರ ನೀಡಿ ನಾಲ್ಕು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆ ಗೊಬ್ಬರದ ಅಂಶ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಏನೂ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಮೋನಿಯಮ್ ಸಲ್ಫೇಟ್, ಯೂರಿಯ ಮುಂತಾದ ಸಾರಜನಕಯುತ ಕೃತಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಬೆಳೆ ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳ ಅಂಶ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ರಂಜಕ ಮತ್ತು ಪೋಟಾಷ್ ಗೊಬ್ಬರಗಳ ಸ್ವಲ್ಪಾಂಶ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ವಿಚಾರ ಹೀಗಲ್ಲ. ಒಂದು ಬೆಳೆ ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ಮೊದಲು ಪೂರೈಸಿದುದರ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧಾಂಶವೂ ಎರಡು ಬೆಳೆ ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ಸುಮಾರು ಕಾಲು ಅಂಶವೂ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರ, ವಿವಿಧ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿ ಗೊಬ್ಬರ, ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ, ಎಲೆ ಗೊಬ್ಬರ, ಹಿಂಡಿ ಗೊಬ್ಬರ, ಕಸಾಯಿಖಾನೆ ಗೊಬ್ಬರ, ಹ್ಯೂಮಸ್ ಗೊಬ್ಬರ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಲಗೊಬ್ಬರ ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸುವುದುಂಟು.

ಹೆಚ್ಚಿ ಗೊಬ್ಬರ : ಎಮ್ಮೆ, ದನ, ಕರು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸೆಗಣೆ, ಗಂಜಳದ ಜೊತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹಾಸಿರುವ ಎಲೆ ಹುಲ್ಲು ಮುಂತಾದವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಗೊಬ್ಬರವಿದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ದಿನಕ್ಕೊಂದಾವರ್ತಿ ಇಲ್ಲವೇ ವಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಬಾಚಿ ಹೊರಗೆ ತೆರಚಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಶಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಗಂಜಳ ಹರಿದು ಹಿಂಗಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಸಿಲು ಗಾಳಿ ಮಳೆ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಸಸ್ಯಪೋಷಕಾಂಶಗಳೂ ನಷ್ಟಗೊಂಡು ಉಳಿಯುವ ಗೊಬ್ಬರ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾರಹೀನವಾಗುವುದು. ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ ಅದರ ಒಳಮೈಯನ್ನು ನುಣ್ಣಿಗೆ ಸಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಅದರೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯಕ್ರಮ. ಇಂಥ ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲ್ದರವನ್ನು ಎಲೆ, ಹುಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮೆತ್ತಿ ಗೊಬ್ಬರ ನೇರವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಈಡಾಗದಂತೆ ತಡೆಯಬೇಕು. ಗಂಜಳವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇದೇ ಗುಂಡಿಗೆ ಸುರಿಯಬಹುದು. ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಯಬಹುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಿಶ್ರಣ ಒಳಗೇ ಹಳಸಿ ಹದ ಬಂದು ಉತ್ತಮ ಗೊಬ್ಬರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಶೇ.1.25 ನೈಟ್ರೋಜನ್ ಇರುವುದು. ಜಾನುವಾರುಗಳ ಮೇವು ಮತ್ತು ಆಹಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿರುವ ಪೋಷಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂಡಿ, ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಶೇಂಗ ಹೊಟ್ಟು ತಿನ್ನುವ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಗೊಬ್ಬರ ಕೇವಲ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲು, ಬೈಹುಲ್ಲು ಇಲ್ಲವೇ ಮುಳಿ ಹುಲ್ಲು ತಿನ್ನುವ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಪ್ಸಮ್ ಅಂದರೆ ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಮ್ ಸಲ್ಫೇಟನ್ನು ಗೊಬ್ಬರದೊಡನೆ ಬೆರೆಸಿ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ನೈಟ್ರೋಜನ್ ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸೂಪರ್ ಫಾಸ್ಫೇಟನ್ನು ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರ ಇನ್ನಷ್ಟು ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುವುದು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಳೆತ ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಎಕರೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 5 ಗಾಡಿಯಂತೆ ಮಿಷ್ಣಿ ಬೆಳೆಗೂ 10 ಗಾಡಿಯಂತೆ ನೀರಾವರಿ ಬೆಳೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅನುಕೂಲತಮ ಫಲಿತಾಂಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕಬ್ಬು, ಬಟಾಣಿ, ಶುಂಠಿ, ಅರಸಿನ, ತರಕಾರಿ, ಫಲವೃಕ್ಷ ಮುಂತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಎಕರೆಗೆ 40-50 ಗಾಡಿಗಳಷ್ಟು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ (ಒಂದು ಗಾಡಿ ಗೊಬ್ಬರ -30 ಘ. ಅ. ಅಥವಾ ಅರ್ಧ ಟನ್). ಹೆಚ್ಚಿಗೊಬ್ಬರದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ನೈಟ್ರೋಜಿನ ಶೇ.40 ರಷ್ಟು ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿನ ಬೆಳೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಅಂಶ ಮುಂದಿನ ಬೆಳೆಗೆ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

ವಿವಿಧ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿ ಗೊಬ್ಬರ : ಕುದುರೆ ಗೊಬ್ಬರ, ಕುರಿ ಗೊಬ್ಬರ, ಕೋಳಿ ಗೊಬ್ಬರ ಮುಂತಾದವು ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದನದ ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ. ಆದರೆ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕುದುರೆ ಗೊಬ್ಬರ

ವಿಪರೀತ ಉಷ್ಣತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತೀರ ಅಗತ್ಯ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತರಕಾರಿ, ಹಣ್ಣು, ಹೂ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ : ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರು ಕೊಟ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಸರ್ಜಿತವಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಯಾರಿಸುವ ಗೊಬ್ಬರವಿದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಹಿಡುವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಬೆಳೆಗಳ ಹುಲ್ಲು ದಂಟು ಸಿಪ್ಪೆ ಹೊಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮರಗಿಡಗಳ ಎಲೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಾಸುತ್ತಾರೆ. ಬೂದಿಯ ಒಂದು ಪದರವನ್ನು ಸಹ ತಳದಲ್ಲಿ ಹಾಸುವುದಂಟು. ಈ ಹಾಸಿನ ಮೇಲೆ ಜಾನುವಾರು ನಿಂತು ಮಲಗಿ ಸೆಗಣಿ ಹಾಕಿ ಗಂಜಲ ಹೊಯ್ದು ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಹದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸುಮಾರು 15' ಉದ್ದ 5' ಅಗಲ 3' ಆಳದ ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ಅಪಧಿಯುತವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಶೇಖರಣೆಯ ಮೇಲ್ಮೈಯ ಮೇಲೆ 5 ಕೆಜಿ ಸೆಗಣಿ, 150 ಗ್ರಾಂ ಬೂದಿ ಮತ್ತು 20 ಲೀಟರ್ ನೀರಿನ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಪದರದ ದಪ್ಪ ಸುಮಾರು 1.5' ಆದ ಬಳಿಕ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಸೆಗಣಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಮಣ್ಣಿನ ಲೇಪನದಿಂದ ಮುಚ್ಚಬೇಕು. ಈ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೊಂಡ ಪೂರ್ತಿ ಆಗುವ ವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ 5-6 ತಿಂಗಳುಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಡಬೇಕು. ಆಗ ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಹಟ್ಟಿಗೊಬ್ಬರದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ರೂಪವೇ ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ. ಹೊಂಡದ ಉಪಯೋಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟಸ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬರದ ಸುತ್ತಲೂ ಮಣ್ಣಿನ ತೆಳು ಪದರದಿಂದ ಮುಚ್ಚುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಅಲ್ಲದೇ ಪದೇ ಪದೇ ರಾಶಿಯನ್ನು ಅಡಿ ಮೇಲು ಕಲಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರ ಹಟ್ಟಿಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾರಾಯುತವಾದದ್ದು. ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವಂತಿಕೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದದ್ದು.

ಎಲೆಗೊಬ್ಬರ : ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಆಯ್ದು ಹಸುರು ಎಲೆಗಳ ಒಂದು ಪದರವನ್ನು ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನ ಒಂದು ಪದರ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಎಲೆ ಪದರ ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಅದರ ಒಳಪಡಿಯನ್ನು ಕೊಳೆತು ಹದ ಬರಲು ಬಿಟ್ಟಾಗ ದೊರೆಯುವ ಗೊಬ್ಬರ. ಇದು ಸಹ ಹಟ್ಟಿಯ ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಗೂ ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ಗೊಬ್ಬರಗಳಂತೆ ಸುಲಭ ಮತ್ತು ಚಾರಿ. ಹಸಿರುಗೊಬ್ಬರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಎಲೆಗೊಬ್ಬರದೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹಸುರು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಅವು ಹುಲುಸಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಅವನ್ನು ಉತ್ತು ಮಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದಾಗ ದೊರೆಯುವ ಗೊಬ್ಬರವಿದು. ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಮುಂದೆ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವ ಪೈರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸಸ್ಯಪೋಷಕಗಳು ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ. ಅವರೆ, ಅಲಸಂಡೆ ಮುಂತಾದ ಕಾಳು ಬಿಡುವ ಗಿಡಗಳು (ಲೆಗ್ಯೂಮಿನಿಸ್), ಅಪಸೇಣಬು (ಕ್ರಾಟೋಲೇರಿಯ ಜನ್ನಿಯ), ಧೈಂಚಿ, ಅಗಸೆ, ಬೆಂಡು ಗಿಡ, ಆವರಿಕೆ ಗಿಡ (ಕ್ಯಾಶಿಯ ತೋರಾ), ಗೋಡಿಕಾಯಿ ಗಿಡ, ಕಾಡು ಬಟಾಣಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹಸುರು ಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವುದಂಟು. ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಡಿದು ತಂದ ಎಲೆ, ಎಳೆರೆಂಬೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಉತ್ತಮ ಹಸುರು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದೂ ಇದೆ. ಹಸುರು ಗೊಬ್ಬರದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಉತ್ತಮ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದ ಹಸುರು ಪದಾರ್ಥ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಳೆತು ಮಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಎರಕಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಥ ಗೊಬ್ಬರದ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಶೇ.30-ಶೇ.50ರ ವರೆಗೆ ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಹಿಂಡಿ ಗೊಬ್ಬರ : ಶೇಂಗ, ಹರಳು, ಎಳ್ಳು, ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು, ಕೊಬ್ಬರಿ, ಹೊಂಗೆ, ಬೇವು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಎಣ್ಣೆಹಿಂಡಿದ ಬಳಿಕ ಉಳಿಯುವ ಚರಟಿನಿಂದ (ಇದೇ ಹಿಂಡಿ) ತಯಾರಿಸಿದ ಗೊಬ್ಬರ. ಇದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ವಿರಳ. ಒಣ ಹಿಂಡಿಯನ್ನು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡ ಬಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸ ಕೊಳೆಸಿ ಈ ಮಿಶ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರು ಸೇರಿಸಿ ತೆಳು ಮಾಡಿ ಯುಕ್ತ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಹಾಕುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಇಂಥ ದ್ರವ ಗೊಬ್ಬರದ ಬಳಕೆ ಹಣ್ಣು, ಹೂ, ತರಕಾರಿ ಗಿಡಗಳ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು.

ಕಸಾಯಿಖಾನೆ ಗೊಬ್ಬರ : ಕಸಾಯಿಖಾನೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಸರ್ಜಿತ ವಸ್ತುವನ್ನು- ಪ್ರಾಣಿ ರಕ್ತ, ತೊಗಲಿನ ಅಂಶ, ಮಾಂಸದ ತುಣುಕುಗಳು, ಅಮೇದ್ಯ, ಇತರ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಗಳು- ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಗೊಬ್ಬರ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮೀನು ಗೊಬ್ಬರವನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಈ ಗೊಬ್ಬರಗಳು ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಪೋಷಕಾಂಶಗಳನ್ನು ಅವು ಬೇಗನೆ ಹೀರಿಕೊಂಡು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವು ದುಬಾರಿಯ ಗೊಬ್ಬರಗಳು.

ಹ್ಯೂಮಸ್ ಗೊಬ್ಬರ : ಗಿಡಮರಗಳ ಎಲೆ ರೆಂಬೆ ತೊಗಟೆ ಹೂ ಕಾಯಿ ಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದವು ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡು ಕೊಳೆತು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ ಗೊಬ್ಬರ. ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲುಪದರವನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಹೆರಸಿ ತೆಗೆದಾಗ ದೊರೆಯುವ ಗೊಬ್ಬರವಿದು. ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ. ಈ ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ರೋಗರುಜಿನ ತಗಲುವುದು ವಿರಳ.

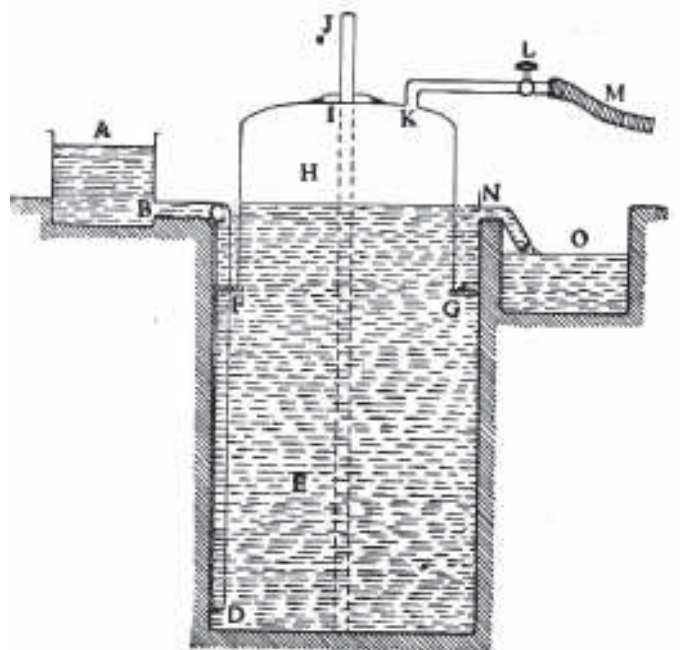
ಹಿತ್ತಲ ಗೊಬ್ಬರ : ಮಲವನ್ನು ಬೂದಿಯೊಡನೆ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಗೊಬ್ಬರ (ನೈಟ್ ಸಾಯಿಲ್). ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಲ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಸರ್ಜಿತ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹಿತ್ತಲ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಯೂಯೇಜ್ (ಚರಂಡಿ) ಗೊಬ್ಬರ ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು : 1 ಮಣ್ಣಿನ ಬಿಗಿತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಮಳೆ ಗಾಳಿ ನೀರಿನ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಆಗುವ ಸವಕಳಿಯನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತದೆ. 2 ಸಸ್ಯಗಳ ಬೇರುಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹರಡಿ ಹಬ್ಬಿ ನೆಲದ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಲು ಅನುಕೂಲವಾದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. 3 ಮಣ್ಣಿನ ತೇವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ತಂಪಾದ ಆಸರೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. 4 ಸಸ್ಯಗಳಿಗೂ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸಸ್ಯಪೋಷಕ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. 5 ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಉತ್ತಮ ಫಲಿತಾಂಶ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಆಧಾರ ನೆಲೆ ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರ.

ಈಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕ (ನಿರವಯವ) ಗೊಬ್ಬರದ ನಿರಂತರ ಬಳಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವತ್ತೆಗೂ ಮಾನವನ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾರಕವೆಂಬ ಅಂಶ ನಿಚ್ಚಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಸಾವಯವ ಕೃಷಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅರಿವು ಕೃಷಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮೇಣ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

ಕೃತಕ ನಿರವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಗೆ-ನೋಡಿ-ಕೃತಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳು (ಎ.ಆರ್.ಎಸ್.;ಎಸ್.ಐ.ಎಚ್.)

ಗೊಬ್ಬರದ ಅನಿಲಸ್ಥಾವರ : ಸೆಗಣಿ, ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಮೃತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಂಸ, ಕೃಷಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅನುಪಯುಕ್ತ ವಸ್ತುಗಳು ಇವೇ ಮುಂತಾದವನ್ನು

ಗೊಬ್ಬರದ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರ

ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಿಲೇಂಧನವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಸಾಧನ (ಮೆನ್ಯೂರ್ ಗ್ಯಾಸ್ ಪ್ಲಾಂಟ್; ಗೋಬರ್ ಗ್ಯಾಸ್ ಪ್ಲಾಂಟ್). ಇದರಲ್ಲಿ ಉಪೋತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಗೊಬ್ಬರ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಾವರದ (ಪ್ಲಾಂಟ್) ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ತತ್ತ್ವವಿಷ್ಟು:

ಗೊಬ್ಬಳಿ-ಗೊಬ್ಬೆ ತೆಪೆ

ಸೆಗಣಿ, ಗಂಜಲ, ಕೊಳೆಯಬಲ್ಲ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಚಿಕ್ಕ ತುಣುಕುಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಡ್ಡಿಯಂಥ (ಸ್ಲರಿ), ತೀರ ಮಂದವೂ ಅಲ್ಲದ ತೀರ ತೆಳುವೂ ಅಲ್ಲದ (ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ 1 ಟನ್ ಸೆಗಣಿಗೆ 1 ಟನ್ ನೀರು ಸೇರಿಸಿ), ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಅದು ಕೊಳೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ; ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ಮೀಥೇನ್ ಅನಿಲ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಗೊಬ್ಬರದ ಅನಿಲ. ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ದಾಸ್ತಾನಿಸಿ, ಬೇಕಾದಾಗ ಅಡುಗೆಗೆ ಉರುವಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಾವರದ ರೇಖಾಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಭಾಗಗಳ ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ: A ಮಡ್ಡಿ ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡುವ ತೊಟ್ಟಿ, B ಇದರ ತಳದಲ್ಲಿರುವ ತೆರಕವಾಟ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿದ BC ಕೊಳವೆ D ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೆರೆದಿರುವುದು. Eಯು 8' ವ್ಯಾಸ 16' ಆಳ ಇರುವ ಒಂದು ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾಂಕ್ರೀಟ್ ಬಾವಿ. ಇದರ ಹೆಸರು ಪಾಚಕ (ಡೈಜೆಸ್ಟರ್). FG ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಾಚಕದೊಳಗೆ, ಸುತ್ತಲೂ 25 ಸೆಂಮೀ ಅಗಲದ ಒಂದು ಚಡಿ ಉಂಟು. H ಎನ್ನುವ ಭಾಗದ ಹೆಸರು ಅನಿಲಧಾರಕ (ಗ್ಯಾಸ್ ಟ್ಯಾಂಕ್). 7½ ವ್ಯಾಸ 4' ಎತ್ತರವಿರುವ ಲೋಹನಿರ್ಮಿತ (ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಹಾಳೆ) ಪೀಪಾಯಿಯಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲು ಭಾಗ ಪೂರ್ಣ ಮುಚ್ಚಿದೆ; ಕೆಳಭಾಗ ತೆರೆದಿದೆ. ಕವುಚಿ ಹಾಕಿದ ತಪ್ಪಲೆಯಂತಿರುವ ಈ ಪೀಪಾಯಿಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ IJ ಎನ್ನುವ ಕೊಳವೆಯನ್ನು ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿದೆ. ಅನಿಲಧಾರಕ (H) IJ ಕೊಳವೆಯ ನೇರ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಚಲಿಸಬಲ್ಲದು; ಆದರೆ FG ಚಡಿಗಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಸರಿಯಲಾರದು. KLM ಎಂಬುದು ಅನಿಲಧಾರಕದ ಮೇಲುಮೈಗೆ ಜೋಡಿಸಿದ ಅನಿಲ ಸಾಗಣೆ ಕೊಳವೆ. L ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ತಿರುಗಣಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿ ಧಾರಕದಲ್ಲಿ (H) ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ ಅನಿಲವನ್ನು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಹಾಳತವಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. M ನಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯ ನಳಿಗೆಯ (ಹೋಸ್ ಪೈಪ್) ಮೂಲಕ ಅನಿಲ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಚಕದ ನೆಲಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ N ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ತೆರೆಕಾಲುವೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಚಕದೊಳಗಿನ ಮಡ್ಡಿ ಹೊರ ಹರಿಯಬಲ್ಲದು. ಇದನ್ನು ಗೊಬ್ಬರ ಸಂಗ್ರಹಣ ತೊಟ್ಟಿ Oನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇಕಾದಂತೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಿಯಾ ವಿಧಾನ : ಮಡ್ಡಿ ಮಿಶ್ರಣ ತೊಟ್ಟಿ Aಯಲ್ಲಿ ಸೆಗಣಿ ಮತ್ತು ಗಂಜಲದ ಮಡ್ಡಿಯನ್ನು (ಘನವಸ್ತು ಮತ್ತು ದ್ರವವಸ್ತು ಪ್ರಮಾಣ 1:1 ಇರುವಂತೆ) ತಯಾರಿಸಿ BCD ಕೊಳವೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಚಕದ ತಳಕ್ಕೆ ಹೊಯ್ಯಬೇಕು. ಪಾಚಕದಲ್ಲಿ ಮಡ್ಡಿಯ ಮಟ್ಟ ನೆಲಮಟ್ಟದವರೆಗೆ (N) ಬರುವವರೆಗೂ ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು. ಆಗ, FG ಚಡಿಯ ಮೇಲೆ ವಿರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅನಿಲಧಾರಕ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಲು

ಗೊಬ್ಬರದ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರದ ಒಂದು ನೋಟ

ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಪಾಚಕ ಭರ್ತಿ ಆದಾಗ ಮಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಥೇನ್ ಏಕಾಣು ಜೀವಿಗಳು ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತವೆ. ಆಗ ಮಡ್ಡಿ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ದೋಸೆ ಹಿಟ್ಟು ಹುಳಿ ಬರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೀಥೇನ್ ಅನಿಲ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಮಡ್ಡಿಯ ಮೇಲು ಮಟ್ಟದಿಂದ ಗುಳ್ಳೆಗುಳ್ಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ಧಾರಕದ ಒಳಗೆ ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುವುದು. ಧಾರಕದ ಒಳಗಿನ ಒತ್ತಡ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚಿ ಅದು ಮಡ್ಡಿಯ ಮೇಲುಮಟ್ಟವನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಅಮುಕುವುದರಿಂದ ಧಾರಕ ವಿರಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಧಾರಕದೊಳಗಿನ ಒತ್ತಡ ಅವಧಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಧಾರಕ ಮಡ್ಡಿಯ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತಿರುವುದು. ಇದೇ ಧಾರಕ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಸೂಚನೆ. ಮಡ್ಡಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆಯೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗುವ ಅನಿಲಕ್ಕೆ ಧಾರಕದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಧಾರಕಕ್ಕೂ ಪಾಚಕದ ಅಂಚಿಗೂ ನಡುವೆ ಸುತ್ತಲೂ

ಇರುವ ಸುಮಾರು 3" ಅಗಲದ ತೆರಪಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ವಾಯುಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಿಲದ ಅತಿ ಇಲ್ಲವೇ ತೀವ್ರ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ಧಾರಕ ಆಸ್ಫೋಟಿಸುವ ಭಯ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಇಲ್ಲ. ಧಾರಕ ತುಂಬಿರುವಾಗ Lನಲ್ಲಿರುವ ತಿರುಗಣಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿದಾಗ ಅನಿಲ LM ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನಿಲ ಒಲೆಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಉರುವಲಾಗಿ ಉರಿಸಿ ಅಡುಗೆ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಈ ಅನಿಲವನ್ನು ಉರುಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡಬಹುದು. ಧಾರಕದೊಳಗಿನ ಅನಿಲ ಕಡಿಮೆ ಆದಂತೆ ಒತ್ತಡ ತಗ್ಗಿ ಧಾರಕ ಇಳಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಪಾಚಕದೊಳಗಿನ ಮಡ್ಡಿಯಿಂದ ಅನಿಲ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವಾಗ ಮಡ್ಡಿ ಹದ ಪಾಕವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಗೊಬ್ಬರವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅದು ಅನಿಲವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾರದು. ಪ್ರತಿ ದಿವಸವೂ ತೂಕವಾದ ಹೊಸ ಮಡ್ಡಿ ಪಾಚಕದ ತಳವನ್ನು (D) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಗುರಾದ ಹಳೆ ಮಡ್ಡಿ ಮೇಲುಮಟ್ಟದಿಂದ (N) ಹೊರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಗೊಬ್ಬರ ಸಂಗ್ರಹಣ ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (O) ಶೇಖರವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೊತ್ತೋ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕವೋ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು; ಒಣಗಿಸಿ ಒಣಗೊಬ್ಬರವಾಗಿ ಸಹ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದು.

ಉಪಯೋಗಗಳು : ಗೊಬ್ಬರದ ಅನಿಲಸ್ಥಾವರ ತೀರ ಮಿತವ್ಯಯದಿಂದ ದ್ವಿವಿಧ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಒಂದು ಯಂತ್ರವಿನ್ಯಾಸ. ಇದರ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗ ತೀರ ಸರಳ. ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ಉರುವಲಿನ ಮುಖ್ಯಾಕರಗಳಲ್ಲಿ ಸೆಗಣಿ ಒಂದು. ಇದನ್ನು ಉಮಿಯೋಡನೆ ಕಲಿಸಿ ತಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಬೆರೆಣಿ ಬಹುಜನರ ಉರುವಲು. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಗೊಬ್ಬರ ಅಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ನಾಮವಾದಂತೆಯೇ. ಅನಿಲಸ್ಥಾವರವಾದರೋ ಶಾಖೋತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಉರುವಲನ್ನು (ಅನಿಲ) ಪೂರೈಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಧಾನದ ಗುಂಡಿಗೊಬ್ಬರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಹದ ಬಂದ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಸಹ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿನ ಸಾರಜನಕ ಒಳಪಿಡಿ ಶೇ.2. ಇದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗೊಬ್ಬರದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಜಾಸ್ತಿ ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಫಾಸ್ಫೇಟ್ ಮತ್ತು ಪೊಟಾಷ್ ಸಹ ಇರುವುವು. ಸ್ಥಾವರದಲ್ಲಿ ಸೆಗಣಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದುರ್ವಾಸನೆಯೂ ಪಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದನೆಗೊಳ್ಳುವ ಅನಿಲ ಮಸಿ ಅಥವಾ ಸೌದೆ ಹೊಗೆಯಂತೆ ವಿಷಕಾರಿ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ಷಿಪ್ರಾಸ್ಫೋಟಕ ಅನಿಲವಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದು.

ಒಂದು ಸಿಂಧೀ ಹಸು ಅಥವಾ ಎತ್ತು ದಿವಸವೊಂದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 11 ಕಿಗ್ರಾಂಗಳಷ್ಟು ಸೆಗಣಿ ಹಾಕುವುದೆಂದೂ ಇದರಿಂದ 10 ಘ.ಅ. ಗಳಷ್ಟು ಅನಿಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದೂ ಗಣನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಐವರು ಸದಸ್ಯರಿರುವ ಒಂದು ಮಿತಕುಟುಂಬದ ದೈನಂದಿನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಲವಾದ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಐದು ಸಾಧಾರಣ ಗಾತ್ರದ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಹಾಕುವ ಸೆಗಣಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅನಿಲ ಸಾಕೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. (ಎಚ್.ಜಿ.ಎಂ.)

ಗೊಬ್ಬಳಿ: ನೋಡಿ-ಕರಿಜಾಲಿ

ಗೊಬ್ಬೆ ತೆಪೆ : ತುರ್ಕಿ ದೇಶದ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರ.ಶ.ಪೂ.9,000-8,000 ಅವಧಿಯ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಸ್‌ಸ್ಮಿಡ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನ್ ಆರ್ಕಿಯಲಾಜಿಕಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಖನನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರ.ಶ.ಪೂ.ಸು.9000ದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮಣ್ಣಾತ್ಮ ರಹಿತ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ (ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ರೀತಿಯ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಟೋನ್ ಹೆಂಜ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಶಿಲಾಸ್ಮಾರಕ ಶೋಧವಾಗಿದೆ. ಸು.13 ಹೆ.ನಷ್ಟು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 9-30 ಮೀ ವ್ಯಾಸದ 7 ಏಕಕೇಂದ್ರ ವೃತ್ತಗಳ ಈ ಸ್ಮಾರಕದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗ ಪ್ರ.ಶ.ಪೂ.ಸು.10,000 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ತರ್ಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಮೂರು ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಉತ್ಖನನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಸುಣ್ಣ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನ ಮಿಶ್ರಣದ ನೆಲವಿತ್ತು. ಇದರ ಮೇಲೆ 2.70 ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಚಾವಣಿಯಿದ್ದಿತ್ತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಲಿಪಿಯ 'ಟಿ' ಆಕಾರದ ಚಪ್ಪಟೆ ಕಂಬಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಗೂಳಿ, ನರಿ, ಕೊಕ್ಕರೆ, ಸಿಂಹ, ಬಾತುಕೋಳಿ, ಕೊಂಡಿಚೇಳು, ಇರುವೆ, ಜೇಡ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ಜೀವಾಶಿಗಳ ಶಿಲ್ಪವಿರುವುದು ಅತಿ ಅಪರೂಪ. ಈ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ಸು.1.8 ಮೀ ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯಿದೆ. ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂರ್ತಿ, ಕರಡಿ ಮತ್ತು

ಹದಿನ ತಲೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇದನ್ನು ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಘಟ್ಟ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಎ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಘಟ್ಟವನ್ನು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಬಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಲಾಯಿತು. ೬ ಆಕಾರದ ಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಶಿಲ್ಪಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಸು.10-50 ಟನ್ ತೂಕದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸು.0.5 ಕಿಮೀ ದೂರದ ಬೆಟ್ಟದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ, ನಿಗದಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಮಾರಕದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸು.500 ಜನರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಬೇಕೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಸ್ಮಾರಕದ ಹತ್ತಿರದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮಾಧಿಗಳಿವೆ. ಇವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಸ್ಮಾರಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಘಟ್ಟದ ಕಾಲದ್ದಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಸ್ಮಾರಕದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಬಲಿಕೊಟ್ಟ ಜಿಂಕೆ, ಕರಡಿ, ಹೋತ, ಕುರಿ, ಎತ್ತು, ನಾನಾ ಜಾತಿಯ ಹದ್ದುಗಳು ಮೊದಲಾದ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಅಸ್ಥಿ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಸ್ಮಾರಕ ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಪಿತೃಗಳ ಆರಾಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆಯೆಂದು ತರ್ಕಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಎ.ಎಸ್.)

ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ : ಆದಿತಿರ್ಥಂಕರ ವ್ಯಷಭನಾಥನ (ಪುರದೇವ) ಕಿರಿಯ ಮಗ. ಭರತನ ತಮ್ಮ. ಬಾಹುಬಲಿ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ. ಭುಜಬಲಿ, ಕುಕ್ಕುಟೇಶ್ವರ ಇತರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬಾಹುಬಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಆದಿತಿರ್ಥಂಕರ ಸಂಸಾರದ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಭರತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಬಾಹುಬಲಿ ಮತ್ತು ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಪೌದನಪುರದ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭರತ ತನ್ನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ಚಕ್ರರತ್ನವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರೇ ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ವಶವಾಗದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ನಿರೂಪವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ವಶವಾಗದೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಪೋನಿರತರಾದರು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬಾಹುಬಲಿಯಾದರೂ ತಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವುದಾದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಬೇಕಾದರೆ ಭರತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಅಂತೆಯೇ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ನಡೆದು, ದೃಷ್ಟಿಯುದ್ಧ, ಜಲಯುದ್ಧ, ಮಲ್ಲಯುದ್ಧ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಹುಬಲಿಯೇ ಗೆದ್ದ.

ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತನಾದ ಭರತ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸದೆ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೇಲೆ ಚಕ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ. ಆದರೆ ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಭರತ ಸೋತ. ಬಾಹುಬಲಿ ಗೆದ್ದರೂ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಲೇಸೆಂದು ಬಗೆದು ತಾನು ಆಗತಾನೇ ಗೆದ್ದಿದ್ದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಭರತನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಯೋಗದಿಂದ ಕಠಿಣ ತಪೋನಿರತನಾಗಿ ನಿಂತ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಹುತ್ತ ಬೆಳೆದು ಬಳ್ಳಿಗಳು ಇವನ ದೇಹವನ್ನು ಆವರಿಸಿದುವು. ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪಗಳು ಹರಿದಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಅಭಿಮಾನ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ಘೋರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಭರತನೇ ಅವನ ಕಾಲಿಗರೆಗೆ ಆ ಮನಃ ಕಷಾಯವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕೇವಲಿಯಾದ ಈತನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಭರತ ಪೌದನಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ.

ಬಾಹುಬಲಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಜೈನಕವಿಗಳು ಈ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಹಿರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ ಅತಿಶಯವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕವಿ ಬೊಪ್ಪಣ ಪಂಡಿತ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಅನುಪಮರೂಪನೇ ಸ್ಮರನುದಗ್ರನೇ ನಿರ್ಜಿತಚಕ್ರಿ ಮತ್ತುದಾ
ರನೇ ನೆಣೆಗಲ್ಲುಮಿತ್ತನಖಿಲೋರ್ವಿಯನತ್ಯಭಿಮಾನಿಯೇ ತಪಃ
ಸ್ಥನುಮರಡಂಪ್ರಿಯಿತ್ತೇಯೋಳಿದಪುರಂದರನನೂನಬೋಧನೇ
ವಿನಿಹತಕರ್ಮಬಂಧನನೇ ಬಾಹುಬಲೀಶನಿದೇನುದಾತ್ತನೋ

ಬಾಹುಬಲಿಗಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗೊಮ್ಮಟ ಎಂದರೆ ಸುಂದರ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಸುಂದರಕಾಯನಾಗಿದ್ದ ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಮನ್ಮಥ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಮನ್ಮಥ ಎಂಬ ಪದದ ತದ್ಭವವೇ ಗೊಮ್ಮಟ ಎಂದು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಮೂರ್ತಿಯ

ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗೊಮ್ಮಟನೆಂಬ ಹೆಸರು ಕಾಣಿಸದೆಂದೂ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಮೂರ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಚಾಮುಂಡರಾಯನಿಗೆ ಗೊಮ್ಮಟನೆಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದು ಆತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಅನಂತರ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಈಗ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮತೆಯನ್ನು ತೋರಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತ, ಮತ್ತಿತರಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಗವಿಗಳಲ್ಲೋ ಬಸದಿಗಳಲ್ಲೋ ಹಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ನಿರೂಪಣೆ ಗಮನಾರ್ಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತರದ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದಂತೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯ ಮೊದಲ ಉಲ್ಲೇಖ ಕದಂಬ ರವಿವರ್ಮನ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ (ಸು.500). ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಮನ್ಮಥದೇವಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನೇ ಕಾಮಜಿನಾಲಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಗೊಮ್ಮಟನ ದೇವಾಲಯವಿರಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ವಿಗ್ರಹ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ. ಈ ವಿಗ್ರಹ ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜೈನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಗಡೆ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಬಾದಾಮಿಯ ಚಳುಕ್ಕರ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪ. ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಲ ಸು.7ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗ. ಸು.7.5' ಎತ್ತರವಿರುವ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಗ್ರಹದ ಪಾದದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವುಗಳು ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಹುತ್ತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಾಧವೇಲತೆಗಳು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿವೆ. ತಲೆಗೂದಲು ಭುಜದವರೆಗೂ ಇಳಿದಂತಿರುವುದು ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶ. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನದು ಐಹೊಳೆಯ ಮೇಣಬಸದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಸು.7ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗ. ಇದೂ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಾಲುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳಿವೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಅಕ್ಷಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂಗಕಾರಭೂಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯಿಬ್ಬರು ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಬಾಹುಬಲಿಯ ಸೋದರಿಯರೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸು.9ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲೋರದ ಎಲ್ಲ ಜೈನಗುಹೆಗಳಲ್ಲೂ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಒಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಮೂರ್ತಿಯಿರುವುದು. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬಾದಾಮಿಯ ಜೈನಗುಹೆಯಲ್ಲೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಚಿಕ್ಕ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ 30ನೆಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. 31ನೆಯ ಗುಹೆಯ ಪಡಸಾಲೆಯ ಬಲಭಾಗದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲೊಂದು ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಬಲಗಡೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವಸೊಬ್ಬ ಹಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಗಡೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಾರ ಹಿಡಿದಿರುವ ಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯಿಬ್ಬರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಸಭೆಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ 32ನೆಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಆರು ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವೆ. ಎಲ್ಲೋರದಲ್ಲಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟ ಮೂರ್ತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವೂ ಗಮನಾರ್ಹವೂ ಆದ ಒಂದು ಮೂರ್ತಿ ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ದೇಹ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಸಕಲಜೀವರಾಶಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆ ಸರ್ಪ ಇಲಿ ಚೇಳುಗಳೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಯಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ. ಅಕ್ಷಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯಿಬ್ಬರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಣ್ಣನಾದ ಭರತನೆಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಹೋದರಿಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಮತ್ತು ಸುಂದರಿಯರೆಂದೂ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಮನಃಕಷಾಯವನ್ನು ಬಿಡು ಎಂದು ಬಾಹುಬಲಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಚಿನ್ನಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತದೆ. 33ನೆಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು, 34ನೆಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯಿವೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೋರದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಶಿಲಾಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವರ ಹಾರವನ್ನು

ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ

ಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವುದು, ಗುಂಗುರು ಗುಂಗುರಾದ ತಲೆಗೂದಲು ಕೆಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಭುಜದವರೆಗೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭುಜದಿಂದ ಇಳಿದು ಕಂಕುಳ ಹತ್ತಿರದವರೆಗೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರಿಸುವುದು, ಗೊಮ್ಮಟನ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಬ್ಬರು ಮತ್ತು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಇರುವಂತೆ ಕೆತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲೋರದ ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು.

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನುಪಮ ಕಾಣಿಕೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ

ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ

ಎತ್ತರವಾದ ಏಕಶಿಲಾ ಪೂರ್ಣಶಿಲ್ಪ. ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದ ಕೋಡುಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಈ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವುದು ಈ ವಿಗ್ರಹದ ವಿಶೇಷ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಎತ್ತರದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದುವು. ಈಚೆಗೆ ಅಳತೆ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ಒಟ್ಟು ಮೂರ್ತಿಯ ಎತ್ತರ 58', ಕಿವಿಯ ಕೆಳಭಾಗದವರೆಗಿನ ಎತ್ತರ 51', ಕಿವಿಯ ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ನೆತ್ತಿಯವರೆಗಿನ ಎತ್ತರ ಸು.6'6", ಪಾದದ ಉದ್ದ 8'3", ಕಾಲ ಹೆಬ್ಬರಳಿನ ಉದ್ದ 2'9", ತೊಡೆಯ ಉದ್ದ 10', ಕಿಬ್ಬೊಟ್ಟೆಯ ಅಡ್ಡಳತೆ 10', ಸೊಂಟದ ಅಡ್ಡಳತೆ 30', ಭುಜಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ವಿಸ್ತಾರ 23'9", ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ಕಿವಿಯವರೆಗೆ 2'7", ತೋರುಬೆರಳಿನ ಉದ್ದ 3'9", ನಡುಬೆರಳಿನ ಉದ್ದ 5', ಅನಾಮಿಕದ ಉದ್ದ 4'8", ಕಿರುಬೆರಳಿನ ಉದ್ದ 3'2". ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಗೊಮ್ಮಟನ ಪ್ರತಿಮೆ ಬೃಹತ್ತಾಗಿರುವಷ್ಟೇ ಸುಂದರವೂ ಆಗಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ತಾವರೆಯ ದಳಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದು ತಾವರೆಹೂವಿನ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತಿ ನಿಂತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಾದಗಳ ಬಳಿ ಹುತ್ತ ಬೆಳೆದಂತೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಹುತ್ತದ ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳು ಓಡಾಡುತ್ತಿವೆ. ಬಳ್ಳಿಗಳು ಕಾಲನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಬ್ಬಿ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು

ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿವೆ. ತಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕೂದಲುಗಳು ಗುಂಗುರುಗುಂಗುರಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇದು ಭುಜದವರೆಗೆ ಇಳಿದಿಲ್ಲ. ಹುತ್ತ ಹಬ್ಬಿ ಹಾವುಗಳು ಹರಿದಾಡಿದರೂ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳೆದು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡರೂ ಅಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿನ ದೃಢತೆಯನ್ನೂ ಮೂರ್ತಿಯ ಮುಖಭಾವದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆ ಮರುಕದಿಂದ ಕಿರುನಗೆ ಸೂಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವ ಮುಖದ ಭಾವ ವರ್ಣನಾತೀತವಾದುದು. ತ್ಯಾಗವೈರಾಗ್ಯಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಈ ಮೂರ್ತಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೀಯ, ಅನುಪಮ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಔನ್ನತ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬೊಪ್ಪಣಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

ಅತಿತುಂಗಾಕೃತಿಯಾದೊಡಾಗದದಜೊಳ್ ಸೌಂದರ್ಯಮೌನ್ನತ್ಯಮುಂ
ನುತ ಸೌಂದರ್ಯಮುಮಾಗೆ ಮತಿತ್ತಶಯಂ ತಾನಾಗದೌನ್ನತ್ಯಮುಂ
ನುತ ಸೌಂದರ್ಯಮುಮಾರ್ಜಿತಾತಿಶಯಮುಂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂದಿರ್ದವೇಂ
ಕ್ಷಿತಿಸಂಪೂಜ್ಯಮೊ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರಜಿನಶ್ರೀರೂಪಮಾತ್ಮೋಪಮಂ
ಗಂಗ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಈ ಮೂರ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಾಪಕ.

ಈ ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ 10ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಮಾಡಿಸಿದ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. 978ರಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನೇ ಬರೆದಿರುವ 'ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನ, ಸಾಹಸಕಾರ್ಯ, ಯುದ್ಧಕೌಶಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ವಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟವಿಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ 978ಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಈ ವಿಗ್ರಹದ

ಕಾರ್ಕಳದ ಮೂರ್ತಿ

ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಗಿರುವ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಸು.983ರಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಸಿ ಮುಗಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಚಾವುಂಡರಾಯನ ತಾಯಿ ಕಾಳಲದೇವಿ ಪೌದನಪುರದ ಬಾಹುಬಲಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಳು. ದೂರದ ದುರ್ಗಮ ಪೌದನಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು

ಪೂರೈಸಲು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಬೆಳ್ಳೋಳದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಪಂಚಜಾಣನೆಂಬ ಕವಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಹುಬಲಿ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ. ಚಾವುಂಡರಾಯ 983ರಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ.

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿ ಜನರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಮುಂದೆ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿ ಈ ರೀತಿಯದು. ಈ ಮೂರ್ತಿಯ ಎತ್ತರ 42'. ಭೈರವರಸನ ಮಗ ವೀರಪಾಂಡ್ಯ 1432ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ. ಇದರ ರಚನೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಚದುರ ಚಂದ್ರಮನೆಂಬ ಕವಿ ಕಾರ್ಕಳದ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರೆ (1646) ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಗುರು ಲಲಿತಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಅಶೀರ್ವಾದದೊಡನೆ ವಜ್ರಶಿಲೆಯ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ಥೂಲರೂಪ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ ದಪ್ಪ ಕೆಲುಗಳಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತು ಗಾಲಿಗಳಿಂದ ಬಂಡಿಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸನ್ನೆಗಳಿಂದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಡಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸೇರಿ ಎಳೆದರು. ಅದು ಒಂದು ಮಾರು ಮಾತ್ರ ಸಾಗಿತಂತೆ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಸಾವಿರ ರಾಜಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದೇವನ ಬಂಡಿ ಬೆಟ್ಟವೇರುವಂತೆ ಮದ್ದಾನೆಗಳಿಂದ ನೂಕಿಸಿದಾಗ ಆ ದಿನ ಅದು ಏಳೆಂಟು ಮಾರು ಸರಿಯಿತಂತೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಸಾಗಿಸಿದಮೇಲೆ ಆ ಮೂರ್ತಿ ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಂಬಗಳ ಸೊಗಸಾದ ಚಪ್ಪರದ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಹಿಡಿಯಿತು. ಅನಂತರ ಆ ವಿಗ್ರಹದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವೇಣೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗೊಮ್ಮಟ ಮೂರ್ತಿ ಇದೆ. ಇದರ ಎತ್ತರ 35'. 1604ರಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಅಜಿಲ ಎಂಬುವನು ಚಾವುಂಡರಾಯನಂತೆ ತಾನೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿ ಕೀರ್ತಿವಂತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಇದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಮ್ಮಡಿ ಭೈರವರಾಯ ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಬೇರಲ್ಲೂ ಗೊಮ್ಮಟ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾಗಬಾರದೆಂದೂ ವೇಣೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಕಳಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಅಜಿಲನು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಹೂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಅನಂತರವೇ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದನಂತೆ.

ವೇಣೂರಿನ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿ

ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ 25ಕಿಮೀ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಶ್ರವಣಗುಡ್ಡ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ 5.5ಮೀ ಎತ್ತರದ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸು.30.48 ಮೀ ಎತ್ತರದ ಬಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದೆ. ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಬೆಟ್ಟ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಥದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಯಾರು

ಯಾವಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನವಾಗಲೀ ದಾಖಲೆಯಾಗಲೀ ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ಈ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಳು, ಸರ್ಪಗಳು ಬಿಚ್ಚಿದ ಹೆಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸೋಕಿದಂತಿರುವುದು ಬೇರಾವ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗದಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ (ನೋಡಿ- ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿ).

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಜಲಾಶಯದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾವಿನಕೆರೆ ಗ್ರಾಮದ ಹತ್ತಿರದ ಬಸ್ಸಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ 18' ಎತ್ತರದ ಒಂದು ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗೂಡಿನಂಥ ಒಂದು ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಗಂಗರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಶಿಥಿಲವಾದ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದ ಬಸದಿಯ ಅವಶೇಷವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ದಂಡನಾಯಕ ಪುಣಿಸಮಯ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮದ್ದೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಸ್ತಿ ತಿಪ್ಪೂರಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಸು.10' ಎತ್ತರದ ಗೊಮ್ಮಟ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯ ಶಿಲ್ಪ. ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾಲ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಧರ್ಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ವೀರೇಂದ್ರ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರು ಮಾಡಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಲ್ಪಿ ರಂಜಾಳ ಗೋಪಾಲ ಶೆಟ್ಟಿ ಅವರು 1967ರಲ್ಲಿ ಇದರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ 1973ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಶಿಲ್ಪರಚನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಈ ಶಿಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ 52'. ಇದರಲ್ಲಿ 6' ಭೂಮಿಗಳಿಗಿರುವ ಬೇರು, 7' ವಿಗ್ರಹದ ಪೀಠ, ಮೂರ್ತಿ ಅಂಗುಷ್ಠದಿಂದ ನೆತ್ತಿಯವರೆಗೆ 39' ಎತ್ತರವಿದೆ. 170 ಟನ್ ತೂಕದ ಈ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿ ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಈ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಗೂದಲು ಭುಜದವರೆಗೂ ಇಳಿಬಿದ್ದಿದೆ. ಎರಡು ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಹಾವಿನ ಮರಿಗಳು ಹತ್ತುತ್ತಿವೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಳಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ

ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ

ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾವಿನಮರ, ಗಿಣಿ, ಮಂಗ, ಜೇನುಗೂಡು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಗೊಮ್ಮಟಮೂರ್ತಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿವೆ. (ಎಸ್.ಸಿ.;ಎಂ.ಎಚ್.)

ಗೊಮ್ಮೆ, ಜಾರ್ಜ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ : 1853-1916. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸ. 1853ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 17ರಂದು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ. ಅಲ್ಲೇ ಈತನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯಿತು. ಆಂಗ್ಲ ಪುರಾತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ಈತನಿಗೆ 1911ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಎಂಬ ಬಿರುದು ದೊರಕಿತು. ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಮೆಟ್ರೊಪಾಲಿಟನ್ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ವರ್ಕ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ. 1891ರ ವೇಳೆಗೆ ಲಂಡನ್‌ನ ಕೌಂಟಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ. 1900ರ ವೇಳೆಗೆ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದ.

ಈತ ಬರೆದಿರುವ ದಿ ಮೇಕಿಂಗ್ ಆಫ್ ಲಂಡನ್ ಎನ್ನುವ ಪುಸ್ತಕ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಅಧಿಕೃತ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಲಂಡನಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇದು ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವನ್ನೆಲಾಗಿದೆ.

1878ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲ್ಯು.ಜಿ. ಥಾಮ್ಸ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಫೋಕಲೋರ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಗೊಯ್ಲ್ಯೂ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದ. ಅದರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಈತ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಗೊಯ್ಲ್ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಂಡ್ ಬುಕ್ ಆಫ್ ಫೋಕಲೋರ್ ಮತ್ತು ಎತ್ನಾಲಜಿ ಅಂಡ್ ಫೋಕಲೋರ್ ಎಂಬುವು ಮುಖ್ಯವಾದುವು. (ಡಿ.ಕೆ.ಆರ್.)

ಗೊಯ್ಲ್, ಕುರ್ಟ್ : 1906-78. ಆಸ್ಟ್ರಿಯನ್ ಅಮೆರಿಕನ್ ಗಣಿತ ವಿಜ್ಞಾನಿ. ಈಗ ಚೆಕೊಸ್ಲೋವಾಕಿಯದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರೋನೋ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜನನ (ಏಪ್ರಿಲ್ 28, 1906). ವಿಯನ್ನಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಗಣಿತ ಮತ್ತು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು 1930ರಲ್ಲಿ ಅದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗಣಿತವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ. ಇಂದು ಗೊಯ್ಲ್ ಪ್ರಮೇಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಗಣಿತ ವಿಷಯವನ್ನು ಈತ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮಹತ್ವದ ತೀರ್ಮಾನವೊಂದನ್ನು 1931ರಲ್ಲಿ ಪಡೆದ. ಈ ಸಾಧನೆ ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಇವನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಕೀರ್ತಿ ತಂದಿತು; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಅಮೆರಿಕದ ಪ್ರಿನ್ಸ್ಟನ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೌಢ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಲು ಅನುವಾಯಿತು. 1940ರಲ್ಲಿ ಗೊಯ್ಲ್ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸತೊಡಗಿದ. 1948ರಲ್ಲಿ ಗೊಯ್ಲ್ ಅಮೆರಿಕ ದೇಶದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ.

ಗಣಿತ ಮತ್ತು ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಸುಭದ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿರುವ ಮಹಾ ಗಣಿತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಬರ್ಟೆಂಡ್ ರಸಲನ ಅನಂತರದ ಸ್ಥಾನ ಗೊಯ್ಲನದು. ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1951), ಯೇಲ್ ಮತ್ತು ಹಾರ್ವರ್ಡ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಗೌರವ ಡಿಗ್ರಿಗಳು (1951-52), ಅಮೆರಿಕದ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸೈನ್ಸ್ ಅಕಾಡೆಮಿ ಮತ್ತು ಫಿಲಸಾಫಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಸದಸ್ಯತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳ (ಆಕ್ಸಿಯಮ್) ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ತಾರ್ಕಿಕ ಹಾಗೂ ಗಣಿತೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯ (ಕನ್ಸಿಸ್ಟೆನ್ಸಿ) ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗಳಿಗೆ (ಕಂಪ್ಲೀಟ್‌ನೆಸ್) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗೊಯ್ಲನ ವಾದ ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಈತನ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆ.

ಪಿಯಾನೋ (1858-1932) 1889ರಲ್ಲಿ ಅಂಕಗಣಿತವನ್ನು ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಗಣಿತದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿ ಆಯಾ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿ ಅನುಗತವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗಣಿತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಗಣಿತ ಅಥವಾ ತಾರ್ಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಸೇರಿದ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೇ ಸಾಧಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಎರಡು ಉಕ್ತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಅವು ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಗತ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ; ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಗತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ p ಎಂಬ ಉಕ್ತಿ, ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಷೇಧೋಕ್ತಿ $\sim p$ ಎರಡೂ ಅನುಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ p ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಷೇಧೋಕ್ತಿ $\sim p$ ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಪೂರ್ಣ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಬದಲು p ಯನ್ನಾಗಲೀ $\sim p$ ಯನ್ನಾಗಲೀ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆ ಎಂದರೆನು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು

ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಯಾವುದಾದರೂ ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ತೋರಿಸುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಗಣಿತಜ್ಞನೆಂದರೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಡೇವಿಡ್ ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ (1862-1943). ಈತನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯೆಂದರೆ ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪೀಕರಿಸುವುದು (ಫಾರ್ಮಲೈಸೇಷನ್). ರೂಪೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಮೂಲಪ್ರತೀಕಗಳಿಗಾಗಲೀ ಅಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳಿಗಾಗಲೀ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅವು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ಪ್ರತೀಕಗಳು (ಎಂಪ್ಟಿ ಸಿಂಬಲ್ಸ್) ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಗಳು. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ರೂಪೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರತೀಕ ರಚನೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗೂ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ತರ್ಕವಿಧಿಗೂ ಸರಿಹೊಂದುವ ಒಂದು ಪ್ರತೀಕ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರತೀಕ ಸೂತ್ರ ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರತೀಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರತೀಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಯಾವ ಉಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಾವು ಅದು ದಿಟ ಅಥವಾ ಸಟಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರಚನೆಯಿರುವ ಒಂದು ತರ್ಕಬದ್ಧ ಪ್ರತೀಕ ಸಮುದಾಯ ಅಷ್ಟೇ, ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ರೂಪೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಚನಾಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತೀಕೋಕ್ತಿಗಳಿಗಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ತಾರ್ಕಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಉಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಷೇಧ ಎರಡೂ ಜನ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ. ಈ ತೀರ್ಮಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳಗೆ ಅನುಗತವಾಗುವ ಉಕ್ತಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಒಟ್ಟಾರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಇಂಥ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಣಿತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾದ ಅಂದರೆ ಹೊರತಾದ ಹೇಳಿಕೆ ಎಂದು ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ಕರೆದ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ವಿಧಾನ ಕೂಡ ಚರ್ಚೆಯ ಗಣಿತ ಅಥವಾ ತಾರ್ಕಿಕ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದದ್ದು ಅನ್ನುವುದು. ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನವೂ ಸಾಂತ ಹಂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೇ ವಿನಾ ಅನಂತವಾಗಿರಬಾರದೆಂಬ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ಈತನ ಅಧಿಗಣಿತೀಯ (ಮೆಟಮಾಥೆಮ್ಯಾಟಿಕಲ್) ಸಾಧನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದರೆ ಅವನು ರೂಪೀಕರಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅಂಕಗಣಿತ ವಿಭಾಗದ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಣಿತಜ್ಞರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಖಂಡಿತ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಾದ ಮತ್ತು ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಗೊಯ್ಲ್ 1931ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ.

ಗೊಯ್ಲ್ ಪ್ರಮೇಯದ ಮುಖ್ಯ ಸಾರಾಂಶ ಹೀಗಿದೆ: ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ವಿಧಾನ ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನದಿಂದಾಗಲಿ ಒಂದು ತಾರ್ಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ತರ್ಕವಿಧಿಗಳು, ಪ್ರತೀಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಂಯೋಗವಿಧಿಗಳು ಇವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಪಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಾಂಗತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಅಪೂರ್ಣ ಎಂದು ತೋರಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು ಈ ಅಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮೊದಲಿನ ಹಂತದ ಅಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿದರೂ ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ಣತೆ ಪುನಃ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ತಾರ್ಕಿಕ ಅಥವಾ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದ ಗಣಿತೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಆಗಲಿ ಅದು ಅಪೂರ್ಣವೇ ಅಲ್ಲದೇ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಗೊಯ್ಲ್ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ವಾದಸರಣಿ ಬಹಳ ಪೌಢ ಹಾಗೂ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಈತನ ವಾದವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಳೀಕರಿಸಿ ಅವನ್ನು ಹಿಲ್ಬರ್ಟ್ ರೂಪೀಕರಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅಂಕಗಣಿತಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಗೊಯ್ಲ್ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಗೊಯ್ಲ್ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಅಂಕಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪ್ರತೀಕಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು

(ನ್ಯಾಚುರಲ್ ನಂಬರ್ಸ್), ಉದಾಹರಣೆಗೆ 1 ರಿಂದ 10 ರವರೆಗಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಚರಗಳಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಆರೋಪಣೆ. ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ಚರಗಳಿಗೆ (ನ್ಯೂಮರಿಕಲ್ ವೇರಿಯಬಲ್) 10ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನೂ, ವಾಕ್ಯಚರಗಳಿಗೆ (ಸೆಂಟೆನ್ಸಿಯಲ್ ವೇರಿಯಬಲ್) ಈ ಅವಿಭಾಜ್ಯಗಳ ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಆಖ್ಯಾತ ಚರಗಳಿಗೆ (ಪ್ರೆಡಿಕೇಟ್ ವೇರಿಯಬಲ್) ಅದೇ ಅವಿಭಾಜ್ಯಗಳ ಘನಗಳನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸುವುದು. ಈ ಆರೋಪಣ ಕ್ರಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂಕಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆದ್ಯುಕ್ತಿ, ಪ್ರಮೇಯ, ಸೂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಒಂದು ಏಕೈಕ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಆರೋಪಿಸಬಹುದು. ಇಂಥ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗೊಯ್ಲ್ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಮೇಯಗಳ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಿಗೂ ಈ ಹಂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಧನೆಗೂ ಗೊಯ್ಲ್ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಆರೋಪಿಸಬಹುದು.

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತೀಕರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಪೀಕರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾರ್ಕಿಕ ಅಥವಾ ಗಣಿತೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾದ ಉಕ್ತಿಗಳು ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ "2+3=5" ಉಕ್ತಿ ಅಂಕಗಣಿತದ ಒಳ ಸೂತ್ರವಾದರೆ "2+3=5" -ಇದು ಅಂಕಗಣಿತದ ಸೂತ್ರ" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿ ಅಂಕಗಣಿತಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾದ ಉಕ್ತಿ. ಅಂಕಗಣಿತ ಅಥವಾ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಅತೀತ ಉಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅತೀತ ಹೇಳಿಕೆ A ಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಳ ಉಕ್ತಿ B ಒಂದನ್ನು ಗೊಯ್ಲ್ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗೆ ರಚಿಸಿದಾಗ A ನಿಜವಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ B ಸಾಧನೀಯ ಮತ್ತು A ನಿಜವಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ~B ಸಾಧನೀಯ ಎಂದು ಗೊಯ್ಲ್ ತೋರಿಸಿದ. ಇದೇ ರೀತಿ ಈತ ತನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ 'G ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' (ಫಾರ್ಮ್ಯುಲ G ಈಸ್ ನಾಟ್ ಡೆಮಾನ್ಸ್ಟ್ರೇಬಲ್) ಎಂಬ ಒಂದು ಅತೀತ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ. ಈ ಉಕ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕೇವಲ ರೂಪಾತ್ಮಕ ಉಕ್ತಿ G ಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ತೋರಿಕೆಗೆ ಮೇಲಿನ ಉಕ್ತಿ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ನಿಜಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಿರೋಧಾಭಾಸವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಗೊಯ್ಲ್ ನಿರ್ದಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಗೊಯ್ಲ್ G ಯ ನಿಷೇಧ ~G ಸಾಧನೀಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ G ಸಾಧನೀಯ ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ. ಅಂದರೆ G ಮತ್ತು ~G (ಒಂದು ಉಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಷೇಧೋಕ್ತಿ) ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಶಕ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಸಾಧನೀಯ ಎಂದಾಯಿತು. ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾರ್ಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಗತವಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಸಂಗತ ಎಂದರೆ ಆಗ G ಮತ್ತು ~G ಎರಡೂ ಸಾಧನೀಯವಲ್ಲವೆಂದಾಯಿತು. ಅಂದರೆ G ಸಾಧನೀಯ ಅಲ್ಲ. ಅದರ ನಿಷೇಧವೂ ಸಾಧನೀಯವಲ್ಲ. ಅಂದರೆ G ಎಂಬ ಉಕ್ತಿ ಅನಿರ್ದರಣೀಯ (ಅನ್‌ಡಿಸೈಡಬಲ್) ಎಂದಾಯಿತು.

G ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಕಗಣಿತದ ಗೊಯ್ಲೀಕರಣ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪಡೆದಿರುವ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಕಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅಂಕಗಣಿತದಲ್ಲಿಯೇ ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ G ಅನಿರ್ದರಣೀಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಕಗಣಿತದ ಆದ್ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮೇಯಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಕ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅಂಕಗಣಿತ ಅಪೂರ್ಣವೆಂದಾಯಿತು. ಈ ಅಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತೋಡಿದ ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ G ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ G ಮಾದರಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೂಡ ಅಪೂರ್ಣ ಎಂದು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಅಪೂರ್ಣತೆ ನಿವಾರಣಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಸಿದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣತೆ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದಾಯಿತು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯುಕ್ತೀಕರಿಸಿದ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ಗಣಿತೀಯ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗೊಯ್ಲ್ ಬಹಳ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ತೀರ್ಮಾನವೊಂದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತರ್ಕ ಮತ್ತು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆಧಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಳ ಹಾಗೂ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಚಿಂತನೆ ಆವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿ (ಆಕ್ಸಿಯಂ ಆಫ್ ಚಾಯಿಸ್) ಮತ್ತು ಸಾಂತತ್ಯಕ್ಕೆ (ಕೆಂಟಿನ್ಯೂಯಂ) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆ (ಹೈಪಾಥಿಸಿಸ್) ಇವೆರಡೂ ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಇತರ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತ ಎಂದು

ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು. ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಉಂಟು. ಈ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಶೂನ್ಯಗಣಗಳಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಗಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಣದಿಂದಲೂ ಒಂದು ಧಾತುವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಗಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಗಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ ಈ ರೀತಿಯ ಒಂದು ಗಣವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದೇ ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ. ಸಾಂತ ಗಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಮೇಲಿನ ರೀತಿಯ ಗಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅನಂತ ಗಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಈ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಮೇಲಿನ ರೀತಿಯ ಹೊಸ ಗಣಗಳ ರಚನೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿ ಗಣ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಇತರ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತವೇ ಅಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಗಣಿತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಪುಲ ಚರ್ಚೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. 1940ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗೊಯ್ಲ್ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಇತರ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಗತವಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಆದ್ಯುಕ್ತಿ ಕೂಡ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ.

ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಕ್ಯಾಂಟರ್ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಭಿನ್ನರೀತಿಯ ಅನಂತ ಗಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಸಾಂತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಹಲವಾರು ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ. ಈ ರೀತಿಯ ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಗಣ, ನೈಜ (ರಿಯಲ್) ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಗಣ ಮತ್ತು ಯಾವುದಾದರೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ನೈಜ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಗಣ ಇವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಅವು ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಸಾಂತವಾಗಿರದೆ ಅನಂತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗಣನ ಸಂಖ್ಯೆ (ಕಾರ್ಡಿನಲ್ ನಂಬರ್) ಅನಂತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಹಜ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆಂದರೆ ಮೇಲಿನ ಗಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ a, c, f ಎಂಬ ಮೂರು ಅನಂತಗಳೂ ಒಂದೇ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವುಗಳೇ ಎನ್ನುವುದು. a, c, f ಎಂಬ ಈ ಮೂರು ಅನಂತಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ ಕ್ಯಾಂಟರ್ ಇವು ಮೂರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವು ಮತ್ತು a < c < f ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದ.

ಇದಲ್ಲದೆ 2^a, 2^c, 2^f, 2^{2^a}, 2^{2^c}, 2^{2^f},..... ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಕೂಡ ಅನಂತಗಳು ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ a, c, f ಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅನಂತ ಹಾಗೂ ಬೃಹದನಂತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ಯಾಂಟರ್ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ.

ಬೆಲೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸಾಂತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಬಹುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂತಾತೀತ (ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಫೈನೈಟ್) ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಅಂದರೆ ಅನಂತಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಗಣನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗೆ ಅಳವಡಿಸಿದ ಅನುಕ್ರಮ ಅನಂತಗಳನ್ನು N₀, N₁, N₂, N₃,..... ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಈ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ N₀ ಕನಿಷ್ಠ ಬೆಲೆಯ ಅನಂತ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅನಂತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಕ್ಯಾಂಟರ್ a=N₀ ಮತ್ತು 2^a=2N₀=c ಎಂಬ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದನಲ್ಲದೆ a ಮತ್ತು c ಅನಂತಗಳ ನಡುವೆ ಇನ್ನಾವ ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ a ಆದ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಮುಂದಿನ ಅನುಕ್ರಮ ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆ c ಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟ. ಈತನ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಸಾಂತತ್ಯಕ ಊಹೆ ಎನ್ನುವುದು. ಅನಂತಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ a=N₀ ಆದಮೇಲೆ ಬರುವ ಅನುಕ್ರಮ ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆ N₁ ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆಯನ್ನು c=2N₀=N₁ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬಹುದು. ಈ ಊಹೆ ಸಿಂಧು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಗಣಿತಜ್ಞರು ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗೊಯ್ಲ್ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗಣಿಸಿದ್ಯಾಂತದ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಗತ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದಾದರೆ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆ ಈ ಆದ್ಯುಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತ ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಗೊಯ್ಲ್ ತನ್ನ 1940ರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಖಚಿತವಾಗಿಯೂ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿಸಿ

ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕರಿಸಿದಾಗ ಬರುವ $2^{N_1} = N_1 + 1$ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡ ಗಣಿಸಿದ್ದಾಂತದ ಆದ್ಯಕ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತ ಎಂದು ಸಹ ಗೊಯ್ಡಲ್ ತನ್ನ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ಯಾಂಟರನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಅದೊಂದು ಊಹೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ 1963ರಲ್ಲಿ ಕೋಹೆನ್ ಎಂಬ ಗಣಿತಜ್ಞ $2^{N_2} = N_2$ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡ ಗಣಿಸಿದ್ದಾಂತದ ಆದ್ಯಕ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಗತ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿ ಕ್ಯಾಂಟರನ ಊಹೆ ಅನಿರ್ಧರಣೀಯ ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗೊಯ್ಡಲನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಧನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಣಿತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾದರೂ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವನು ಕೆಲವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್‌ನ ಸಾಪೇಕ್ಷತಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೆಲವು ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್‌ನ ಗುರುತ್ವಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮೀಕರಣಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿರುವ ಹೊಸ ಪರಿಹಾರವೊಂದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಸಾಪೇಕ್ಷತಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆವರ್ತಿಸುವ ವಿಶ್ವಗಳ (ರೋಟೇಟಿಂಗ್ ಯೂನಿವರ್ಸ್) ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವುದು ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ಗಣಿತ ತರ್ಕ, ಸಾಪೇಕ್ಷತಾ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ವಾದಗಳಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗೊಯ್ಡಲ್ ಪ್ರೌಢ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತ 1978ರ ಜನವರಿ 14 ರಂದು ಅಮೆರಿಕದ ನ್ಯೂಜರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ನಿಧನನಾದ.

(ಕೆ.ಎಸ್.ಆರ್.ಐ.)

ಗೊರಟೆ : ಅಕ್ಯಾಂಟೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಸ್ಯಜಾತಿ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರು ಬಾರ್ಬೀರಿಯ. ಸ್ಥಟಿಕದ ಗಿಡ, ಮುಳ್ಳು ಗೋರಂಟಿ, ಮುಳ್ಳು ಮದರಂಗಿ, ಗುಬ್ಬಿಮುಳ್ಳುಗಿಡ ಮುಂತಾದವು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು. ಇದು ಸುಮಾರು 180 ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಉಷ್ಣವಲಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇವು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ 30 ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವನ್ಯವಾಸಿಗಳಾದರೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಕ್ಸಿಫೋಲಿಯ, ಕುರ್ಚಾಲಿಕ, ಲಾಂಜಿಫೋಲಿಯ, ಸ್ಟ್ರೈಗೋಸ ಪ್ರಭೇದಗಳು) ಇನ್ನು ಕೆಲವು ತಮ್ಮ ಚೆಲುವಾದ ಹೂಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಲಂಕಾರ ಸಸ್ಯಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿವೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕ್ರಿಸ್ಟೇಟ, ಗಿಬ್ಬೋನಿಯೈ, ಪ್ರಿಯೋನೈಟಿಸ್, ನಾಕ್ಸಿಫೋಲರ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಭೇದಗಳು).

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ $\frac{2}{3} - 2$ ಮೀ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪೊದೆ ಸಸ್ಯಗಳು. ಎಲೆಗಳು ಸರಳ; ಅಭಿಮುಖಿ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಎಲೆಗಳ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿರುವ ವೃಂತಪತ್ರಗಳು ಮುಳ್ಳುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿವೆ.

ಹೂಗಳು ಎಲೆಗಳ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಹೂಗಳ ಬಣ್ಣ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕ್ರಿಸ್ಟೇಟ ಪ್ರಭೇದದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಗಳ ಬಣ್ಣ ಉದಾಮಿಶ್ರಿತ ನೀಲಿ, ಬಿಳಿ, ನಸುಗೆಂಪು, ಗುಲಾಬಿ ಮುಂತಾಗಿಯೂ ಗಿಬ್ಬೋನಿಯೈ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಕಡುನೀಲಿಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರಿಯೋನೈಟಿಸ್ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತಳೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಳದಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೂಗಳು ಚಳಿಗಾಲದ ವೇಳೆಗೆ ಅರಳುತ್ತವೆ.

ಗೊರಟೆಯನ್ನು ಕಾಂಡತುಂಡುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಬೀಜಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಸಬಹುದು.

ಗೊರಟೆಗೆ ಔಷಧೀಯ ಗುಣಗಳೂ ಉಂಟು. ಇದರ ಎಲೆಗಳಿಗೆ ಕೆಹಿರುಚಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೆಗಳ ರಸವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಸಿ ಕಫಹಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಹುಣ್ಣು ಮತ್ತು ಬಾವುಗಳಿಗೆ ಇದರ ಬೇರಿನ ಸರಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದುಂಟು.

(ಎಸ್.ಐ.ಎಚ್.)

ಗೊರವರು : ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು. ಇವರು ಹಿರಿಯ ಮೈಲಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವರು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಕಥೆ ಈಚೆಗೆ ಅಪರೂಪವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಗೊರವರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗೊರವ, ವಗ್ಗಯ್ಯ, ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ, ಗಡಬದ್ದಯ್ಯ, ಕಡಬಡ್ಡ ಎಂದೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಘ್ರ, ಗ್ವಾರಪ್ಪ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿ. ಗೊರವ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶೈವ ಭಿಕ್ಷುಕರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗುರು ಎಂಬುದೇ ಗೊರವ ಶಬ್ದದ ಮೂಲ ಎಂದೂ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಗೊಗ್ಗ ಎಂದರೆ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗದ ಹಿಂಬಾಲಕರು ಎಂದು ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ನಿಘಂಟಿನ ವಿವರಣೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆದರಿಸಲು ಗೊಗ್ಗ ಬಂದ, ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ ಬಂದ-ಎಂದು ತಾಯಂದಿರು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಗೊರವ ಶಬ್ದವೇ ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ ಆಗಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 12ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆಯೇ, ಗೊರವ ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖ ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಗೊರವರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗೊರವರ ಮೇಳ ನಡೆಸುವುದೂ ಉಂಟು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಡುವೆ ಇರುವ ಕತೆಗಾರ ಡಮರುಗ ಅಡಿಸುತ್ತ ಕತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಅದೇ ರೀತಿ ನುಡಿಸುತ್ತ ಹಿಮ್ಮೇಳದಲ್ಲಿದ್ದು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹಾಡುವುದಾದರೂ ಮೈಸೂರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾದೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದುಂಟು. ಭಕ್ತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಮೇಳಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗೊರವರಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗೊರವರಿಗೂ ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣದವರಲ್ಲಿ ಕಂಬಳಿಯ ನಿಲುವಂಗಿ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಭಂಡಾರ ಇಡುವ ಹುಲಿಚರ್ಮದ ಚೀಲ, ಕವಡೆಸರ, ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ, ದೋಣಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಡಮರುಗ, ತ್ರಿಶೂಲ- ಇವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯ ರುಮಾಲು ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕರಡಿಯ ಕೂದಲ ಕುಲಾವಿ ಧರಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಉತ್ತರದವರು ಮೇಲಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಒಕ್ಕಳಗಂಟೆ, ರಟ್ಟಿಬಳೆ, ಕಾಲಗಜ್ಜೆ, ಹುಲಿ ಚರ್ಮ, ಕೊರಳ ಕವಡೆ ನಡುಪಟ್ಟಿ, ಎಲೆಸಂಚಿ ಮತ್ತು ಪಿಕ್ಕೇಗೋವಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕರಡಿ ಕೂದಲ ಟೋಪಿ, ಕರಿಯ ನಿಲುವಂಗಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕವಡೆ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ.

ಗೊರವರಿಗೂ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಉಂಟು. ಮನೆಯ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಈ ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಹ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವರು ಹಾಲುಮತದ ಕುರುಬರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹರಿಜನರೂ ಇತರ ಮತದವರೂ ವಿರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಗುರುವಿನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುವಾಗ ಕಾಲಿಗೆ ಮಿಂಚು, ಕೈಗೆ ಕಂಕಣ, ಪಂಚಕಳಸ, ಕಂಬಳಿ ಗದ್ದುಗೆಗಳೊಡನೆ ತಮ್ಮ ದೇವರುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ಒಂದು ದನ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಮೇಯ್ತಾ ಇದ್ದರೆ ಮೇಯುತ್ತೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಕರ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕುಡಿಯುತ್ತೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಕಾಲಿಗೆ ಎಕ್ಕಡ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ, ಗಾಡಿ ಮೇಲೆ ಕೂರುವುದಿಲ್ಲ, ಸರ್ಪವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ತಾಯಿ ತಂದೆ ದೂಷಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ' - ಇದು ಅವರ ಪ್ರಮಾಣವಚನ.

ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇರಳ. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವರಗುಡ್ಡ (ಹಿರಿಯ ಮೈಲಾರ), ದೇವಿ ಹೊಸೂರು, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಲಾರಪುರ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಣ್ಣು ಮೈಲಾರ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರಿಮನಿ, ಮಂಗಸೂಳ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಬಟೂರು, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಡುಕುತೋರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆನ್ನಾಗರಗ್ರಾಮ, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಲಾರಪಟ್ಟಣ- ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರಗುಡ್ಡ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳಿವೆ. ಸ್ಥಳಪುರಾಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ. ಜನಪದ ಕತೆಯೂ ಉಂಟು. ಈಗಿನ ಗೊರವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಬೇರೊಂದು ಕಥೆ ಕಂಠಸ್ಥ ಹಾಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಈಗ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಕೋಮಲೆಯರ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜನಪದ ಕಥನಗೀತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತುಮಕೂರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಹಿರಿಯ ಮೈಲಾರದ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯವೊಂದು ಈಗಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ದೇವರ ಮಹಿಮೆಗಳು ಮತ್ತು ಪವಾಡಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಕಲ್ಪನೆ, ನೈಜಚಿತ್ರಣ, ಆಯಾ ನೆಲದ ಭಾಷೆಯ ಅಪರೂಪದ ಶೈಲಿ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಭಾಷಣೆ- ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆ ಬಹಳ ಸೊಗಸಾದುದು.

ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿರುವ ಜನಪದ ಕಥೆ ಅಪರೂಪವಾದುದು. ತುಪ್ಪದ ಮಾಳಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು. ತನ್ನ ಐದು ಜನ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಚಿಕ್ಕಸಿದ್ದ, ದೊಡ್ಡಸಿದ್ದ, ಬೀರಜ್ಜ, ಕರಿಯಾಲ, ಕಿಂದಾಲ ಎಂಬುವರಿಗೆ ಮಾಳಮ್ಮ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಏಳು ಹೆಡೆಯ ಸರ್ಪವನ್ನೇ ಅವಳು ತನ್ನ ಸಿಂಬಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಗ ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ಮಾಳಮ್ಮ ಬುತ್ತಿ ಹೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ 'ಗಂಗೆ ಮಾಳಿಯೊಡನೆ ತನಗೊಂದು ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ, ತನ್ನ ಲಿಂಗಕ್ಕೊಂದು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು' - ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವನ ವೇಷ ಅಪ್ಪಟ ಗೊರವನಂತಿತ್ತು. ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವೇಷದವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾಳಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸ ಬಂದನೆಂದು ಹೆದರಿದಳು. ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಕುರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂಗಿ ಕೂಗಿದ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದ ಚಿಕ್ಕಸಿದ್ದ ಏಳು ಯೋಜನ ಉದ್ದದ ಬೂರಗದ ಮರ ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ಆಕಾಶಕ್ಕೂ ಭೂಮಿಗೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ. ಯಾರೋ ರಾಕ್ಷಸನಿರಬೇಕೆಂದು ಹೆದರಿದ. ಆರು ಸಾವಿರ ಕುರಿ ಹಾಲು ಕರೆದು ತನ್ನ ಎರಡು ನಾಯಿಗಳಿಗೂ ಇಟ್ಟು ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸೀಳಿ ಬನ್ನಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭೂಬಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ನಾಯಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರವು ಎಂದ ಗೊರವಯ್ಯ ಭಂಡಾರವನ್ನು ನಾಯಿಗಳ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಡಿದ. ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ನಾಯಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಮುದ್ದಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಅನಂತರ ಗೊರವಯ್ಯ ಮಾಳಮ್ಮನ ರಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯಲು ಹೋದ. ತನ್ನ ಕೊರಳಿನ ಸರ್ಪ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಾಳಮ್ಮ ಬೆದರಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೂ ಗೊರವಯ್ಯ ಭಂಡಾರ ಹಾಕಿದ. ಆಗ ಅವಳ ಕತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ಗೊರವಯ್ಯನ ಕತ್ತಿಗೆ ಬಂದು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಆ ಸರ್ಪ. ಅನಂತರ ಮಿಕ್ಕ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಓಡಿಬಂದು ದೊಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಗೊರವಯ್ಯನಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಪೆಟ್ಟುಗಳು ಮಾಳಿಗೆ ತಗಲಿ ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಬಾಸುಂಡೆಗಳಿದ್ದವು.

ತುಪ್ಪದ ಮಾಳಿಯನ್ನು ಲಗ್ನ ಆಗಲು ಬಂದುದಾಗಿ ಗೊರವಯ್ಯ ಹೇಳಿದಾಗ ಅಣ್ಣಂದಿರು 'ಆರು ಸಾವಿರ ಕುರಿ ಮೇಯಿಸಬೇಕು. ಮೂರು ಸಾವಿರ ಮರಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಮರಿಗೆ ಸೊಮ್ಮಸದೆ ತರಬೇಕು. ಏಳು ಮೊಳದ ಜಾಡಿಯನ್ನು ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ತೆಗೆಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ತಂಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನ ಮಾಡ್ಡೀವಿ' ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೂ ಗೊರವಯ್ಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಮಾಯದಿ ಗಂಗೆಮಾಳಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿದ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿದರು. ಕಂಬಳಿ ನೇದು ಕೊಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ತುಪ್ಪದ ಮಾಳಿಯನ್ನು ಕರೀನಾಯಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗೊರವ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟು ಅಣ್ಣಂದಿರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದರು. ಆಗ ಗೊರವಯ್ಯ ಐದು ಜನರ ಕತ್ತುಗಳಿಗೂ ಮೂರು ಮೂರು ಕವಡೆ ಕಟ್ಟಿ ಐದು ಬಟ್ಟಲು ಐದು ಡಮರುಗ ಕೊಟ್ಟು ದೋಣಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಸಿದ. ಮೂಲತಃ ಗೊರವರಿಗೆ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನೇ ಗೊರವ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟನೆನ್ನುವ ವಿಚಾರ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನಪದ ಕಥೆ ನೃತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. (೩.೮೮.೬)

ಗೊರವರು ಮಾಡುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಗೊರವರ ಕುಣಿತ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹತ್ತರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಕುಣಿತ ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಹಿರಿಯ ಗೊರವ ಪಿಳ್ಳೆಗೋವಿ ಊದಿ ಡಮರುಗ ಬಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಡಮರುಗದ ಗತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮುಂದೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಕುಣಿಯತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.

ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಾಚುತ್ತ, ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ತರುವುದುಂಟು. ಗೊರವರ ಕುಣಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತರು ನೂತನ ಗೃಹಪ್ರವೇಶದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೊರವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕುಣಿತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಮಾಣಿಸೇವೆ', ಒಗ್ಗಸೇವೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಕರಿಯ ಕಂಬಳಿ ಸುತ್ತ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ರಸಾಯನ ಮತ್ತು ಹಾಲನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟದೇ ಹಾಗೆಯೇ ಸೇವಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷ.

ಗೊರವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ. *

ಗೊರವಿ : ಇಕ್ಕೋರ ಆರ್ಬೋರಿಯ ಎಂಬ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ ಕಾಡುಮರ. ರೂಬಿಯೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಈ ಮರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಗಂಗಾನದಿಯ ಬಯಲು, ಅಸ್ಸಾಂ, ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ನಸುಗೆಂಪು ಅಥವಾ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ಹೂ ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವುದೂ ಉಂಟು.

ಗೊರವಿಯ ಎಲೆಗಳು ಸರಳರೀತಿಯವು; ಅಭಿಮುಖ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಯುವ ಹಾಗೂ ರೋಮರಹಿತ ಮೇಲುಮೈ, ದೀರ್ಘ ಅಂಡಾಕಾರ, ಪುಟ್ಟ ತೊಟ್ಟು ಮತ್ತು ಎರಡು ವೃಂತಪತ್ರಗಳು ಇವೆ. ಹೂಗಳು ಚಿಕ್ಕಗಾತ್ರದವು; ಕಾರಿಂಬ್ ಮಾದರಿಯ, ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ, ಅಗ್ರಸ್ಥವಾದ ಮಧ್ಯಾರಂಭಿ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಫಲಗಳು ಬೆರಿ ಮಾದರಿಯವು; ಕಪ್ಪಗೆ ಗುಂಡಗೆ ಇವೆ.

ಗೊರವಿಯ ಹೂ, ಹಣ್ಣು, ತೊಗಟೆ ಮತ್ತು ಬೇರುಗಳಿಗೆ ಔಷಧೀಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವುಂಟು. ಹೂಗಳನ್ನು ಹಾಲಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ನಾಯಕೆಮ್ಮಿಗೆ ಮದ್ದಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ರಕ್ತಹೀನತೆ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ತೊಗಟೆಯ ಕಷಾಯ ಒಳ್ಳೆಯ ಔಷಧಿ ಎನ್ನಿಸಿದೆ. ಗೊರವಿಯ ಎಲೆಗಳು ದನಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮೇವು. ಗೊರವಿಯ ಚೌಬೀನೆ ನಯವಾಗಿಯೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ಭಾರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರ ಬಣ್ಣ ಕಂದು. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮೆರುಗು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದ್ದಲ್ಲದೆ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದುಂಟು. (೩.೩.)

ಗೊರವಿಗಳು : ಮ್ಯಾಮೇಲಿಯ ವರ್ಗದ ಅಂಗ್ಯುಲೇಟ ಅಧಿಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಜರಾಯುಜ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಸಸ್ತನಿಗಳು (ಅಂಗ್ಯುಲೇಟ್ಸ್). ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಗೊರವು (ನೋಡಿ) ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ತಮ್ಮ ರೂಪ, ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಇವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆ, ಕತ್ತೆ, ದನ, ಕುರಿ, ಜಿಂಕೆ, ಆನೆ, ಖಡ್ಗಮೃಗ, ಹಂದಿ, ನೀರು ಕುದುರೆ, ಕೋನಿ (ಹೈರಾಕ್ಸ್), ಟರ್ಪಿ ಮುಂತಾದವು ಗೊರವಿಗಳ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಇಯೋಸೀನ್, ಆಲಿಗೋಸೀನ್ ಮತ್ತು ಪ್ಲೀಸ್ಟೊಸೀನ್ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಬರಿಯ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣದೊರೆಯುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಗೊರವಿಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿವೆ.

ಗೊರವಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು: ಗೊರವಿಗಳು ಪೇಲಿಯೋಸೀನ್ ಯುಗದಿಂದೀಚೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೀಟಾಹಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದವಾಗಿದ್ದವು. ಅನಂತರ ಇವುಗಳ ಆಹಾರ ಸೇವನೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಸ್ಯಾಹಾರದ ಸೇವನೆಗೆ ಮೊದಲಾದವು. ಬಹುಶಃ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗಾತ್ರ (ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನುಳಿದು ಉದಾ: ಕೋನಿಗಳು) ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂತು. ಹೀಗಾಗಿ ಗೊರವಿಗಳೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಚರ್ಮ ದಪ್ಪ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಮಚ್ಚೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ವರ್ಣಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಂಬು, ಕೋರೆ ಮುಂತಾದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಾಧನಗಳಿದ್ದರೂ ಗೊರವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಈ ಸಾಧನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೇಗದ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಚುರುಕಿನ ನಡಿಗೆಯ ಅಗತ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಕಾಲುಗಳು ತುದಿಬೆರಳಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗಿ ಅವುಗಳ ಉದ್ದವೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಾಲಿನ ಐದು ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಆಚೀಚಿನವು ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಲುಪದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಕ್ಷೀಣಗೊಂಡಿವೆ. ಕೊನೆಗೆ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಒಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಎರಡು ಮಧ್ಯದ ಬೆರಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ. ಕಾಲಿನ ಚಲನೆಯ ರೀತಿಯೂ ಕೇವಲ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಚಲನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಕೀಲುಗಳು ರಾಟಿಯ ಮಾದರಿಯವು. ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಫಿಬ್ಯುಲ ಮೂಳೆಗಳು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದು ರೇಡಿಯಸ್

ಹಾಗೂ ಟಿಬಿಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಮಧ್ಯದ ಬೆರಳಿನ ತುದಿಯ ಎಲುಬು ಅಗಲವಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಇದರ ಕೊಂಡಿಯುಗುರು (ಕ್ಲಾ) ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿ ಎಲುಬಿನ ಸುತ್ತ ಗೊರಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಕಾಲುಗಳು ಹೀಗೆ ಉದ್ದದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೂ ಈ ಹೆಚ್ಚಳ ಕಾಲಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹ್ಯೂಮರಸ್ ಮತ್ತು ಫೀಮರ್ ಮೂಳೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಮೋಟಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಹಿಂಗಾಲುಗಳು ದೇಹದ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ಸಾಧನಗಳಾಗಿಯೂ ಮುಂಗಾಲುಗಳು ದೇಹದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಕಶೇರುಸ್ತಂಭ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪಕ್ಕೆಲುಬುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಇಲಿಯಂ ಮೂಳೆಗಳು ಅಗಲವಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿರುವಂತೆ ಇದ್ದು ಚಲನೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸ್ನಾಯುಗಳಾದ ಗ್ಲೂಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವ ಸ್ನಾಯುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಗೊರಸಿಗಳ ಕತ್ತು ಉದ್ದವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಎಟುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಲೆಯನ್ನು ಚಾಚುವುದಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಅನುಕೂಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೊರಸಿಗಳ ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿ ಬಹು ಚುರುಕು. ಕಿವಿಗಳೂ ಬಲು ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು ಶಬ್ದ ಬರುವ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಫ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೊರಸಿಗಳು ಹುಲ್ಲು ಮೇಯುವಾಗ ಗಾಳಿಗದುರಾಗಿಯೇ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಮೂತಿ ಸದಾ ಒದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಹಕಾಂಗಗಳು ಗಾಳಿಗುಂಟ ಬರುವ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾಲಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ್ದಾಗಿದ್ದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೇದಿಗಳಾದ ರಸನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಮಿದುಳೂ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ್ದು.

ಗೊರಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಬಗೆಯವು ಸಮಾಜಜೀವಿಗಳು. ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಆ ಗುಂಪಿನ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಾಠ ಕಲಿಯುತ್ತವೆ. ಗೊರಸಿಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ವಾಸನಾಗ್ರಂಥಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಗೊರಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಡೆಚಾಡುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧೀನ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ನಡುವೆ ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗೊರಸಿಗಳ ಲೈಂಗಿಕವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದುದು. ಇದು ದೃಷ್ಟಿ, ಶ್ರವಣ ಮತ್ತು ಫ್ರಾಣ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ವಿವರವಾದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಗಂಡುಗಳ

ಆವಶ್ಯಕತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಡೀ ದಂತಶ್ರೇಣಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಹುಕಾಲ ಉಳಿಯುವುದಲ್ಲದೆ ದವಡೆಹಲ್ಲುಗಳೂ ಮುಂದವಡೆ ಹಲ್ಲುಗಳೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಅರೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗೊರಸಿಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಕಾರ್ನಿವೋರ ಗಣದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೆನಿಸಿವೆ. ಗೊರಸಿಗಳ ಬಾಚಿಹಲ್ಲುಗಳು ಹುಲ್ಲು, ಚಿಗುರು ಮುಂತಾದ ಸಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ

ಎಡಗಡೆ ಕುದುರೆಯ ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಗೊರಸುಗಳನ್ನೂ ಬಲಗಡೆ ಗೊಳೆಯ ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಗೊರಸುಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದೆ

(ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆರ್ಟಿಯೋಡ್ಯಾಕ್ಟಿಲ್ ಗಣದ ಗೊರಸಿಗಳು) ಮೇಲ್ವಡೆಯಲ್ಲಿನ ಬಾಚಿಹಲ್ಲುಗಳ ಸಾಲು ಅಳಿದು ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳದವಡೆಯ ಬಾಚಿಹಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕೊಂಬಿನಂತೆ ಇರುವ ಮೇಲ್ಬುಟಿಗಳೇ ಆಹಾರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಕೋರೆಹಲ್ಲು ಕಾಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಹಾರವನ್ನು ತುಂಡರಿಸುವ ಮತ್ತು ಅರೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ತುಟಿ, ತಾಲು, ನಾಲಗೆ ಮತ್ತು ದವಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಸ್ನಾಯುಗಳ ಹಲವಾರು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದವಡೆ ತಲೆಬುರುಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಚಪ್ಪಟೆ ಫಲಕದ ರೀತಿ ಕೀಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಳದವಡೆ ಆವರ್ತಚಲನೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗೊರಸಿಗಳ ತಲೆಬುರುಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಣೆಯ ಏಣು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದೆ.

ಚಿರಾಫೆ

ಒಂಟೆ

ಟಪಿರ್

ವಿಡ್‌ಮ್ಯಾಗ

ನಡುವೆ ಕಾಡಾಟ ನಡೆಯುವ ಪರಿಪಾಠವೂ ಉಂಟು. ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯ ಅವಧಿ ದೀರ್ಘವಾದುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ಮಿದುಳುಳ್ಳ ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದ್ದಲ್ಲದೆ ಬೇಗ ಹಿಂಡಿನೊಡನೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಓಡಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಗೊರಸಿಗಳು ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಮಾರ್ಪಾಟು ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವುಗಳ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಕೀಟಭಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ದವಡೆಹಲ್ಲಿನ ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ವಿನ್ಯಾಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಚ್ಚೇಕ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಲ್ಲುಗಳ ಕೋಡೂ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೊಳಗಾಗಿ ಚೂಪು ಮೊನೆಯಂತಿರದೆ ಹಲವಾರು ಏಣುಗಳುಳ್ಳ ಲೋಫೋಡಾಂಟ್ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲ್ಮೈಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಇಡೀ ಹಲ್ಲೇ ಸಿಮೆಂಟಿನಿಂದ (ಮೂಳೆ) ಆವೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಗ ಸವೆಯಬಹುದಾದ ಮೋಟು ಬಗೆಯ ದವಡೆ ಹಲ್ಲುಗಳ (ಬ್ರಾಕಿಡಾಂಟ್) ಬದಲಾಗಿ ಉದ್ದವಾದ ಹೈಪೋಸೋಡಾಂಟ್ ಬಗೆಯ ಹಲ್ಲುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಅರೆಯುವ

ಗೊರಸಿಗಳು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರದಲ್ಲಿನ ಸೆಲ್ಯುಲೋಸಿನ ಪಚನಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಗಳಿಗಾಗಿ ಗೊರಸಿಗಳ ಜೀರ್ಣಾಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೋಣೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೋಣೆ ಆರ್ಟಿಯೋಡ್ಯಾಕ್ಟಿಲ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಜರರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪೆರಿಸೋಡ್ಯಾಕ್ಟಿಲ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಕಂ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ.

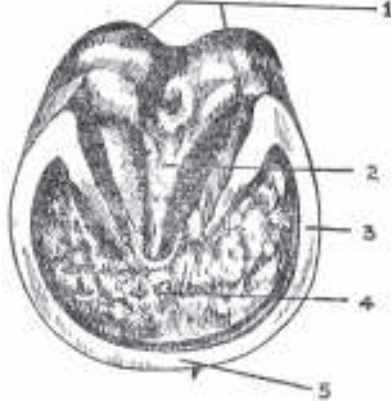
ಹೀಗೆ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಗೊರಸಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಸ್ಯಾಹಾರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ.

ವರ್ಗೀಕರಣ: ಗೊರಸಿಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಪ್ರೋಟೋಅಂಗ್ಯುಲೇಟ, ಪೀನಂಗ್ಯುಲೇಟ, ಮೀಸಾಕ್ನೋನಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರಾಕ್ನೋನಿಯ ಎಂಬ 4 ಅಧಿಗಣಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ: ಪ್ರೋಟೋಅಂಗ್ಯುಲೇಟದಲ್ಲಿ ಕಾಂಡಿಲಾರ್ತ್ರ್, ನೋಟೋಅಂಗ್ಯುಲೇಟ, ಲಿಟಾಪ್ಸರ್ನ್, ಆಸ್ಟ್ರಪೊತೀರಿಯ ಮತ್ತು ಟ್ಯೂಬ್ಯುಲಿಡೆಂಟೇಟ ಎಂಬ 5 ಗಣಗಳಿವೆ. ಪೀನಂಗ್ಯುಲೇಟ ಅಧಿಗಣ ಹೈರಕಾಯ್ಡಿಯ, ಪ್ರೊಬಾಸಿಡಿಯ, ಪ್ರಾಂಟೊಡಾಂಟ, ಡೈನೋಸೆರೇಟ, ಪೈರೊತೀರಿಯ, ಎಂಬ್ರಿಟಾಪೊಡ ಮತ್ತು ಸೈರೀನಿಯ ಎಂಬ 7 ಗಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಪೆರಿಸೋಡ್ಯಾಕ್ಟಿಲ್ ಎಂಬ ಗಣ ಮೀಸಾಕ್ನೋನಿಯ ಅಧಿಗಣಕ್ಕೂ ಆರ್ಟಿಯೋಡ್ಯಾಕ್ಟಿಲ್ ಎಂಬ ಗಣ ಪ್ರಾರಾಕ್ನೋನಿಯ ಅಧಿಗಣಕ್ಕೂ ಸೇರಿವೆ. (ಎಸ್.ಬಿ.ಎಂ.)

ಗೊರಸು : ಅಂಗ್ಯುಲೇಟ ಗುಂಪಿನ ಸ್ವನಿಯ ಕಾಲ್ಪರಳುಗಳ ತುದಿಯನ್ನು ಆವರಿಸುವ ಇಲ್ಲವೆ ರಕ್ಷಿಸುವ ಕೊಂಬಿನ ಬಾಗಿಡ ರಚನೆ (ಹೋರ್ನ್). ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಉಗುರು ಇಲ್ಲವೆ ನಖಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ರಚನೆಯದು.

ರಚನೆ : ಕುದುರೆಯ ಗೊರಸನ್ನು ಪ್ರರೂಪೀ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೊರಸಿನ ಗೋಡೆ (ಗೊರಸಿನ ಚಿಪ್ಪು-ವಾಲ್), ಅಂಗಾಲು (ಸೋಲ್), ಅಂಗಾಲಿನ ಮಧ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುವ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕ ಗುಣವುಳ್ಳ ಕೊಂಬಿನ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕಪ್ಪೆಯಂಥ ಭಾಗ-ಗೊರಸುಗಪ್ಪೆ (ಫ್ರಾನ್) ಎಂಬ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿವೆ.

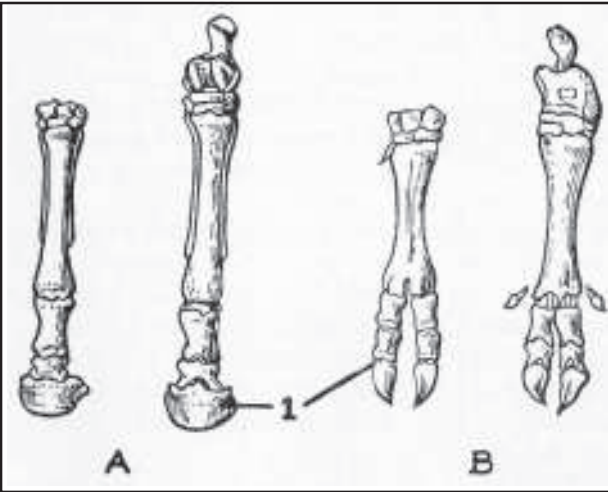
ಗೊರಸಿನ ಗೋಡೆ : ಪ್ರಾಣಿ ತನ್ನ ಪಾದವನ್ನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಾಗ ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ಭಾಗ. ಇದು ಗೊರಸಿನ ಮುಂಭಾಗ ಹಾಗೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ. ಗೊರಸಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ತಗಲುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ

ಕುದುರೆ ಗೊರಸು : 1. ಹಿಮ್ಮಡಿ, 2. ಗೊರಸುಗಪ್ಪೆ, 3. ಗೊರಸು ಗೋಡೆ, 4. ಅಂಗಾಲು, 5. ಮುಂಗೊರಸು

ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. 1. ಮುಂಗೊರಸು (ಟೋ), 2. ಮುಂಗೊರಸಿಗೂ ಹಿಮ್ಮಡಿಗೂ ನಡುವಣ ಭಾಗ (ಕ್ರಾಟರ್), 3. ಹಿಮ್ಮಡಿ. ಗೊರಸಿನ ಹೊರಮೈ ಪಕ್ಕದಿಂದ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಉಬ್ಬಿದೆ. ಮೇಲ್ಮೈ ನಯವಾಗಿದೆ. ಗೊರಸಿನ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿರುವ ನಯವಾದ ಕೊಡುಗೆರೆಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಇವು ಗೊರಸು ಚರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ (ಗೊರಸಿನ ಸುಳಿ) ನೇರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗೊರಸಿನ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಳಿಯೂ ಅನೇಕ ಪೊರೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಅಂಗಾಲು : ಇದು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಖಗಳೂ ಎರಡು ಅಂಚುಗಳೂ ಇವೆ. ಒಳಮುಖ ಹೊರ ಉಬ್ಬಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಳಕಿಯಾಕಾರದ ತೂತುಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಲಿನ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಮೆದು ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂಗಾಲಿನ ಹೊರಮುಖವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಗಿದ್ದು ಒಳಮುಖದ ವಿರುದ್ಧ ರೀತಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊರ ಮುಖದ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗ ಮುಂದಿನ ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ಗಡುಸಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ A ಕುದುರೆಯ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ B ಹಸುವಿನ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

1. ಗೊರಸಿನ ಭಾಗ

ಗೊರಸುಗಪ್ಪೆ : ಇದು ಬೆಣೆಯಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ತುಂಡುಗಳು ಹಾಗೂ ಅಂಗಾಲಿನ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಕೋನವಲಯವನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ. ಗೊರಸು ಗಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಬುಡವನ್ನೂ ಒಂದು ಶೃಂಗವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಗೊರಸಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರಚನೆ: ಯಾವುದೇ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಸ್ವಾಟಮ್ ಜರ್ಮಿನೇಟಿವಮ್ ಎಂಬ ಮೃದುಪೊರೆ ಗೊರಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಇದೆ. ಪೊರೆಯ ಸುತ್ತ ಕೊಂಬಿನ ಅವರಣ ಉಂಟು. ಕೊಂಬಿನ ಕಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದರ ಮೂಲಕ ಗೊರಸಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಗೊರಸಿನ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪದರಗಳಿವೆ : ಪೆರಿಯೋಪಲ್ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಟಂ ಟೆಕ್ಟೋರಿಯಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೊರಪದರ, ತುಂಬ ದಪ್ಪವಾದ ಮಧ್ಯ ಪದರ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಟಂ ಲ್ಯಾಮೆಲೇಟಂ ಎಂಬ ಒಳಪದರ. ಒಳಪದರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವರ್ಣದ್ರವ್ಯ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಗೊರಸುಗಪ್ಪೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಯವಾದ ಕೊಂಬಿನಂಥ ಅಂಗಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಗೊರಸುಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಅಂಗಾಲುಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಗೊರಸುಗಪ್ಪೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕಶಕ್ತಿ ಉಂಟು. ಗೊರಸಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾಳಗಳಾಗಲಿ, ನರಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಗೊರಸಿನ ರೋಗಗಳು : ಗೊರಸಿಗೆ ಬರುವ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೊರಸಿನ ಕೊಳೆತ : ಗೊರಸಿನ ಒಳಗಿನ ಅಂಗಾಂಶದ ಕೊಳೆತಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರಿದೆ. ಇದು ಸ್ಪೀರೊಫೋರಸ್ ನೆಕ್ರೊಫೋರಸ್ ಎಂಬ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಚರ್ಮದಲ್ಲಾಗುವ ಗಾಯಗಳ ಮೂಲಕ ಒಳಹೊಗುವ ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಿಗಳು ಕೀಲುಗಳನ್ನೂ ಸ್ನಾಯು ತಂತುಗಳ ಹೊರಪೊರೆಯನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಕಾಲಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಕೆಟ್ಟು ಗೊರಸಿಗೂ ಹರಡಿ ಅದು ಕೊಳೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಕಾಲು ಊದಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಗೊರಸಿನ ಸುಳಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಚರ್ಮ ಕೆಡುವುದು, ಗೊರಸಿನ ಅಂಗಾಂಶ ಬಾತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಿ ಮೈ ಬಿಸಿಯಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಗೊರಸಿನ ಮಧ್ಯೆ ಕೀವು ಹಾಗೂ ಅಂಗಾಂಶದ್ರವ ಸ್ರವಿಸುವುದು- ಇವು ಈ ರೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ರೋಗ ಪೀಡಿತ ಪ್ರಾಣಿ ತೀವ್ರರೂಪದ ಕುಂಟಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದು ನಡೆಯಲು ಅಶಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಲಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಲಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲ ಇರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೊರಸಿನ ಕೊಳೆತ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ, ಗೊರಸನ್ನು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳಿಂದ (ಶೇ. 2.5 ಕಾರ್ಬೊ ಸಲ್ಫೇಟ್) ತೊಳೆಯಬೇಕು.

ಕುರಿ ಮತ್ತು ಮೇಕೆಗಳ ಗೊರಸು ರೋಗಗಳು : ಕುರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಗೆಯ ಗೊರಸಿನ ಕೊಳೆತವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗೊರಸಿನ ಹೊದಿಕೆ ಕಾಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಫ್ಯೂಸಿಫಾರ್ಮ್ ನೋಡೋಸಿಸ್, ಸ್ಟ್ರೆಪ್ಟೋಕೋಕಿ ಪೆನಾರ್ತ, ಸ್ಟ್ರಾಂಗಿಲಾಫಿಡ್, ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯೋಸೈಟಿಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಂದ ಈ ರೋಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತೇವಪೂರಿತ ನೆಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ರೋಗಾಣುಗಳು ಗೊರಸಿನ ಮಧ್ಯೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಗಾಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಿದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ರೋಪಗಳನ್ನು ಶುಚಿಯಾಗಿಡುವುದರಿಂದ ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ಕಾಲಿನ ಕುದುರೆ ಸಹ ಕುರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬಲು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬೇನೆ. ದನಗಳಲ್ಲಿ ಗೊರಸಿನ ಕೊಳೆತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸ್ಪೀರೊಫೋರಸ್ ನೆಕ್ರೊಫೋರಸ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಿಯೇ ಈ ರೋಗಕಾರಣ. ರೋಗಪೀಡಿತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೊರಸಿನ ಹೊರನೋಟದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಲು ಬಿಸಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಂಚಕಾಲದ ಅನಂತರ ಕಾಲು ಊದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಳದಿಬಣ್ಣದ ಕೀವು ಹೊರ ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಕುರಿ ಕುಂಟತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಸೀಕ್ವೆರಸಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಇನ್ನೊಂದು ರೋಗ ಜರಸಲು ಬೇನೆ. ರೋಗಪೀಡಿತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೊರಸಿನ ಸುತ್ತ ಉರಿಯೂತವುಂಟಾಗಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕೀವು ಸ್ರಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೀವಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗುವ ನೋಣುಗಳು ಗೊರಸನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಿಯಿಡುತ್ತವೆ. ಮೊಟ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರ ಬರುವ ಮರಿಗಳು ಗೊರಸಿನ ಮಧ್ಯೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಗೊರಸಿನ ಹೊರಪೊರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ.

ಕುದುರೆಗಳ ಗೊರಸು ರೋಗಗಳು: 1. ಗೊರಸಿನ ಪೊರೆಯುರಿಯೂತ: ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕುದುರೆಯ ಮುಂಗಾಲುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ರೋಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂಗಾಲುಗಳಿಗೂ ಹರಡಬಹುದು. ದೇಹದ ಉಷ್ಣತೆಯ ಹಾಗೂ ಉಸಿರಾಟದ ಹೆಚ್ಚಳ, ಬೆವರುವಿಕೆ, ಕಾಲನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಗ್ಗಲಿಸಿ ಇಡುವುದು- ಇವೆಲ್ಲ ಈ ರೋಗದ ಪ್ರಥಮಲಕ್ಷಣಗಳು. ರೋಗ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಗೊರಸಿನ ಆಕಾರ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೊರಸಿನ ಗೋಡೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಗ್ಗು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಮ್ಮಡಿಯ ಎತ್ತರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಗೊರಸಿನ ಹೊರ ಪೊರೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಕ್ಕುಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾರ್ಬಿಸೋನ್ ಮತ್ತು ಆಂಟಿ ಹಿಸ್ಟಮೈನುಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಪೊರೆಯುರಿಯೂತವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

2. ಗೊರಸಿನ ಅಂಗಾಲಿನ ಹಣ್ಣು: ಸ್ಪೀರೋಫೋರಸ್ ನೆಕ್ರೋಫೋರಸ್ ಜೀವಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗ ಇದು. ಬರಿಯ ಅಂಗಾಲು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗೊರಸುಗಷ್ಟೆಗೂ ಇದು ಹರಡಬಹುದು. ಗೊರಸಿನಿಂದ ಒಂದು ರೀತಿಯ ದುರ್ವಾಸನೆ ಹೊರಡುವುದು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಕೀವು ಸುರಿಯುವುದು ಈ ರೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ತೇವಪೂರಿತವಾದ ಮತ್ತು ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ಗಲೀಜಾದ ಲಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಶುಚಿಯಾಗಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ಗೊರಸನ್ನು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳಿಂದ ತೊಳೆಯುವುದರಿಂದಲೂ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು.

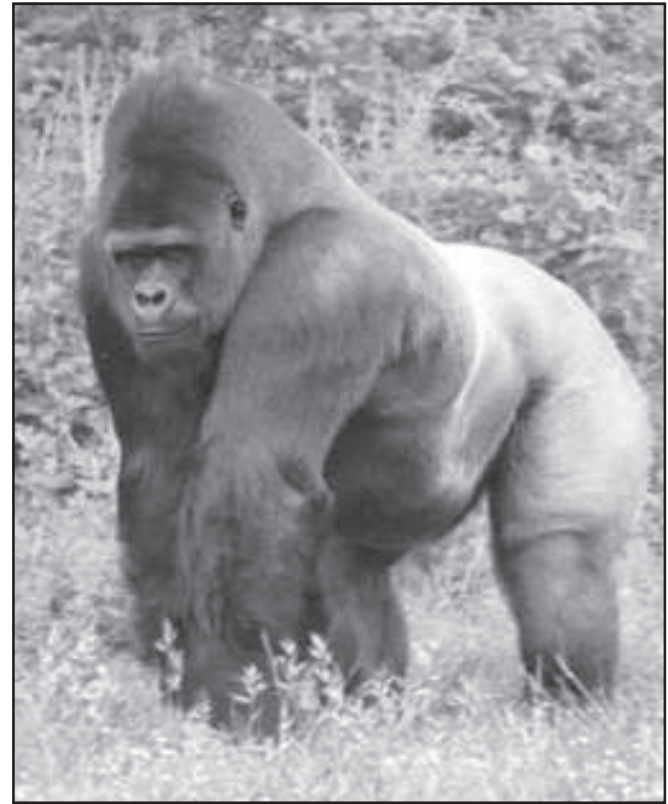
3. ಗೊರಸುತ್ತು: ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗ ಬಹಳ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂಗಾಲು, ಗೊರಸುಗಷ್ಟೆಯನ್ನು ಆವರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಗೊರಸಿನ ಅಂಗಾಂಶ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ರೋಗೀಕೃತ ಕುದುರೆಗಳ ಬಳಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ದಿನಗಳೆಂತೆ ಗೊರಸಿನ ಮುಚ್ಚಳ ಸಡಿಲವಾಗಿ ಕೋರಿಯಮ್ ಭಾಗ ಎಂದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಕೋರಿಯಮಿನ ಮೇಲ್ಮೈ ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಒತ್ತಡದ ಬ್ಯಾಂಡೇಜ್ ಕಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಈ ರೋಗವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಣಿ, ಗೊರಸಿನ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಮೃದ್ವಸ್ಥಿಯ ಉರಿಯೂತ ಮತ್ತು ಗೊರಸೀಳುಗಳು ಉಂಟಾಗಬಹುದು.

ಗೊರಸಿನ ದುರಸ್ತಿ: ಅನೇಕ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಗಳಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬೀಳುವ ಏಟುಗಳಿಂದ, ಇಲ್ಲವೇ ಗೊರಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬರುವ ಉಣಗುಳಿಂದ ಗೊರಸಿನ ಆಕಾರ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದು. ಆಗ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೊರಸನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಗೊರಸನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲು ಆಕ್ರಿಲಿಕ್ ಅಂಶವನ್ನುಳ್ಳ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್‌ನ್ನು ಬಳಸುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಇದು ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ್ದೂ ಗಾಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದಾಗ ಬೇಗ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುವ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಗಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಗೊರಸಿನ ಅಂಗಾಂಶದಂತೆಯೇ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೊರಸು ಸೀಳುಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಈ ವಸ್ತುವಿನ ಪುಡಿಯನ್ನು ಹಾಕುವಾಗ ಅದರ ಪರಿಮಾಣ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್‌ನ್ನು ಅರದಿಂದ ಉಜ್ಜಿ ಇಲ್ಲವೆ ಚಾಕುವಿನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು. (ಜಿ.ಆರ್.ಆರ್.ಎಸ್.)

ಗೊರಿಲ : ಮ್ಯಾಮೇಲಿಯ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಪ್ರೈಮೇಟ್ ಗಣಗಳ ಪಾಂಗಿಡೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ವನ್ಯವಾಸಿ ವಾನರ. ಇದರ ತವರು ಆಫ್ರಿಕದ ಉಷ್ಣವಲಯ. ಚಿಂಪ್ಯಾಂಜಿ ಮತ್ತು ಬರಾಂಗೋಟಾನಾಗಳ ಸಂಬಂಧಿ. ಇದಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಂತೆ ಬಾಲವಿಲ್ಲ. ಬರಾಂಗೋಟಾನಾಗಿನಂತೆ ಚಿಂಪ್ಯಾಂಜಿಯೊಂದಿಗೇ ಇದರ ಸಂಬಂಧ ಹೆಚ್ಚು. ಗೊರಿಲವೂ ಚಿಂಪ್ಯಾಂಜಿಯೂ ಒಂದೇ ಪೂರ್ವಜ ಕುಟುಂಬದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಗೊರಿಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದ ಉಂಟು. ಈ ಪ್ರಭೇದದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಾಮ ಗೊರಿಲ ಗೊರಿಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉಪಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ: 1. ಸಮತಟ್ಟಾದ ಕಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಗೊರಿಲ ಗೊರಿಲ ಗೊರಿಲ (ಲೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಗೊರಿಲ), 2 ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಗೊರಿಲ ಗೊರಿಲ ಬೆರಿಂಗೈ (ಮೌಂಟನ್ ಗೊರಿಲ). ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಪ್ರಭೇದ ಆಫ್ರಿಕದ ಸಮಭಾಜಕವೃತ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲೂ (ಗಿನಿ ಖಾರಿಯ ಪ್ರದೇಶದ ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ) ಎರಡನೆಯ ಉಪಪ್ರಭೇದ ಮಧ್ಯ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿರುವ ಎಡ್ವಾರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಕೀವಿ ಸರೋವರಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ವಿರುಂಗ ಅಗ್ನಿಪರ್ವತಗಳ 3500 ಮೀ (11550 ಅಡಿ) ಎತ್ತರದವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ದೈಹಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು: ಗೊರಿಲ ವಾನರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಂದು ಜೀವಿಸಿರುವ ಪ್ರೈಮೇಟುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಭಾರಿಯಾದುದು. ಪೂರ್ಣ ಬೆಳೆದ ಗಂಡು ಗೊರಿಲದ ಎತ್ತರ 1.25-1.75 ಮೀ (4-6 ಅಡಿ). ಮಂಡಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎತ್ತರ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುಬಲ್ಲುದು (ಸು. 2.30 ಮೀ ವರೆಗೆ 7.5 ಅಡಿ). ಗೊರಿಲದ ಕೈ ಹರವು 2.0-2.75 ಮೀ(6.6- 9 ಅಡಿ), ಎದೆಯ ಸುತ್ತಳತೆ 1.75 ಮೀ (5.75 ಅಡಿ). ದೇಹದ ತೂಕ ಗಂಡಿನಲ್ಲಿ 135-275 ಕಿಗ್ರಾಂ. ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ 70-140 ಕಿಗ್ರಾಂ. ಪ್ರಾಣಿಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಗೊರಿಲಗಳಲ್ಲಿ 350 ಕಿಗ್ರಾಂ. ವರೆಗೂ ಇರಬಹುದು. ಗೊರಿಲದ ಮೈಮೇಲೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಇಲ್ಲವೆ ಬೂದುಮಿಶ್ರಿತ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ದಟ್ಟವಾದ ಕೂದಲುಗಳಿವೆ. ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕೂದಲುಗಳಿರುವುದುಂಟು. ಗಂಡು ಗೊರಿಲಗಳಿಗೆ ಸುಮಾರು 10 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾದಾಗ ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳು ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಮುಖ, ಮುಂಗೈ ಮತ್ತು ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂದಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೆಚ್ಚು ವಯಸ್ಸಾದ ಗಂಡುಗಳ ಎದೆಯೂ ರೋಮರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗೊರಿಲಗಳ ಕಿವಿಗಳ ಆಲೆಗಳು ಬಲು ಚಿಕ್ಕವು. ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳ ಸುತ್ತ ಉಬ್ಬುಗಳಿವೆ. ಕಣ್ಣುಗಳು ಚಿಕ್ಕವು; ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಣೆಯ ಮೂಳೆಗಳ ಕೆಳಗೆ ಹುದುಗಿದಂತಿವೆ.

ಪೌಢ ಹಂತದ ಗೊರಿಲ

ಗೊರಿಲ ಸಸ್ಯಹಾರಿ. ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಗಿಡಗಳ ಎಳೆಯ ಕಾಂಡ, ಎಲೆ, ಬಲಿತ ಕಾಂಡಗಳ ತಿರುಳು, ತೊಗಟೆ ಮುಂತಾದವೇ ಇದರ ಪ್ರಧಾನ ಆಹಾರ. ಹಣ್ಣು, ಬೀಜ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಿದೆಯಾದರೂ ಇವು ಗೊರಿಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಆಹಾರಗಳಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೊರಿಲ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಗೊರಿಲದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ನೀರೇ ಕುಡಿಯದಿರುವುದು. (ಬಿ.ಆರ್.ಸಿ.ಆರ್)

ಗೊರಿಲ ಸಮಾಜಜೀವಿ : ಗೊರಿಲ 5-20 ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಣ್ಣ ಕುಟುಂಬ ಇಲ್ಲವೆ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ಬೆನ್ನಿನ (ಸಿಲ್ವರ್ ಬ್ಯಾಕ್) ಗಂಡು ಗೊರಿಲವೇ ನಾಯಕ. ನಾಯಕನಿಗೆ ಗುಂಪಿನ ಎಲ್ಲ ಗೊರಿಲಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ವಿಧೇಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ತನಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾಯಕ ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ತನ್ನ ದರ್ಪವನ್ನು ಬರಟಾಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದಾಗಲೀ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತವಾಗಿ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗುಂಪಿನ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅದು ಬಲು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮರಿಗಳಂತೂ ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತುವುದು, ಅದರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಸಹಿಸುವ ಗಂಡು ಗಲಾಟೆ ವಿಪರೀತವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗಲೂ ಹೊಡೆಯುವುದಾಗಲೀ ಬಡಿಯುವುದಾಗಲೀ ಮಾಡದು; ಒಂದು ಸಲ ಮರಿಗಳನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೆ. ಮರಿಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಗುಂಪಿನ ಮುಂದಾಳು ಇಷ್ಟು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದ್ದಾದರೂ ಗುಂಪಿಗೆ ಅಪಾಯವೊದಗಿದಾಗ, ಚಿರತೆ ಮುಂತಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿದಾಗ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೂಗುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕ, ಕೆಲವು ಪೌಢ ವಯಸ್ಸಿನ ಗಂಡುಗಳು, ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಮರಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬರಿಯ ಮುಂದಾಳು, ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಮರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರಬಹುದು. ಗುಂಪಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೊರಿಲಕ್ಕೂ ಅದರದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮೀರಿ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪಿಗೂ ಅದರದೇ ಆದ

ಅಧೀನ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 25-40 ಚದರ ಕಿಮೀ ಇರುವುದುಂಟು. ಕೆಲವು ಸಲ ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗುಂಪುಗಳಿರಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಗುಂಪುಗಳು ಎದುರುಬದುರು ಬರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ

ಮರಿಗಳು

ಯಾವ ಬಗೆಯ ಘರ್ಷಣೆಯೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ನಾಯಕ ಗೊರಲಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಪರಸ್ಪರ ದೃಷ್ಟಿಸತೊಡಗುತ್ತವೆ. ನೆಲವನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಮೈ, ಕೈಗಳನ್ನು ಚಾಚುವುದು, ಎದೆಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವುದು - ಮೊದಲಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೈಕೈ ಮಿಲಾಯಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಗೊರಲಿಗಳು ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಕೂರಿಗಲಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೋ ಅಷ್ಟೇ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದವು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ಕಂಡರೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುವುದೇ ಗೊರಲಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಲೀ ಮನುಷ್ಯರಾಗಲೀ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇವು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಬಲ್ಲವು.

ಗೊರಲಿಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿಲೆಂದರೆ ಬಹಳ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು. ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗಾತ್ರ ಮಲಗಿ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮೋಡ ಕವಿದರೆ, ಕತ್ತಲಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಬಹುಶಃ ಇವಕ್ಕೆ ಕತ್ತಲು ಕಂಡರೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿರಬೇಕು. ಗೊರಲಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮರವೊಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸೊಪ್ಪುಸದೆ, ಹುಲ್ಲು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹಾಕಿ ಗೂಡನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಅನಂತರ ಎದ್ದು ಆಹಾರಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. 9-10 ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮರದ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಸಮಯ ಹರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಆಟದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಪರಸ್ಪರ ಮೈಯನ್ನು ಹೆಕ್ಕುವುದಿದೆಯಾದರೂ ಇದು ಅವಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲೂ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಸಂಜೆಗೆ ಮಲಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಹೊಸಗೂಡನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗುವ ಕ್ರಮ ಇದೆ. ಗೊರಲಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಫ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿಗಳು ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವಷ್ಟೆ ಇವೆ. ಅವನಂತೆಯೇ ಆಕಳಿಸುವುದು, ಕೆಮ್ಮುವುದು, ಬಿಕ್ಕಳಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭಾಷೆಯಿಲ್ಲವಾದರೂ ಗೊರಲಿಗಳು ಸುಮಾರು 25 ಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವು.

ಗೊರಲಿಗಳ ಆಯಸ್ಸು ಸ್ವಾಭಾವಿಕಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸು. 35-40 ವರ್ಷಗಳು. ಪ್ರಾಣಿಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ 50 ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಬದುಕಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳುಂಟು. ಗೊರಲಿಗಳಿಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾಲ ಇಲ್ಲ. ವರ್ಷದ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಮರಿಗಳು ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಹೆಣ್ಣು ಗೊರಲಿ ಪ್ರತಿ 3.5 ಇಲ್ಲವೆ 4.5 ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮರಿಹಾಕುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯ ಅವಧಿ 8.5 ತಿಂಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಮರಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮರಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಬಹಳ ಅಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವುದರೂ ಬಲುಬೇಗ ಬೆಳೆದು ಸುಮಾರು 4-5 ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ತಿನ್ನಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಮರಿ ಚಿಕ್ಕದಿರುವಾಗ ತಾಯಿಯೇ ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗೊರಲಿಗಳು ಕೋತಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೆನಿಸಿವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮರಿಗಳಿಗೆ 6-7 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾದಾಗಲೂ ಗಂಡುಮರಿಗಳಿಗೆ 9-10 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾದಾಗಲೂ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆ ಬರುತ್ತದೆ. *

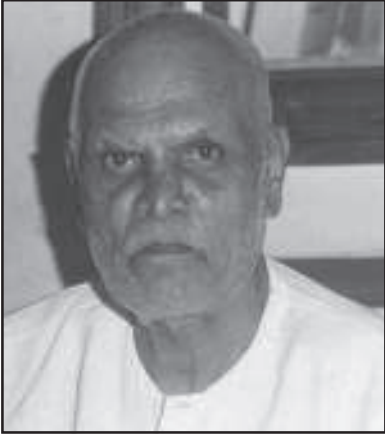
ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : 1904-91. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಳ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನೂ ವೈವಿಧ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಗಣ್ಯಲೇಖಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರು; ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಬಂಧಕಾರರು, ಗಾಂಧೀವಾದಿ.

ಗೊರೂರು ಎಂಬ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ನಾಮದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಪರಿಚಿತರು. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಅರಕಲಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗೊರೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ 1904 ಜುಲೈ 4ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್. ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ. ಹನ್ನೆರಡು ಮಕ್ಕಳ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಗೊರೂರವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗಾದ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವರು. ಅಜ್ಜಿಯವರಿಗೆ ತಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಭಾರತ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ, ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಹಾಸನದ ಸರ್ಕಾರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಘರಂನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು, ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ ಗುಜರಾತ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದು ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿ, ಮದರಾಸಿನ ಲೋಕಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉಪಸಂಪಾದಕರಾಗಿ, ಆಂಧ್ರಪತ್ರಿಕೆ, ಭಾರತಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಮಾಚಾರ ಲೇಖಕರಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಕೆಂಗೆರಿಯ ಗುರುಕುಲಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಆ ಗುರುಕುಲ ಸಾಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಿಜನರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವುದೇ ಅದರ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇವರು ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು. ಅನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಅಖಿಲಭಾರತ ಚರಕ ಸಂಘದ ಖಾದಿ ವಸ್ತ್ರಾಲಯವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತರು. ಈ ಶತಮಾನದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಶಕಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವಂತೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆವರಣ ಇವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ದೇಶಸೇವಕರನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಸೀತಾತನಯ, ಜಿ.ಕೆ.ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಇವರಿಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಗೊರೂರವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು (1930), ನಮ್ಮ ಊರಿನ ರಸಿಕರು (1932) ಈ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇವರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿತು. 1933ರಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಸೇವಾ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಖಾದಿಪ್ರಚಾರ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ, ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ, ಗ್ರಾಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಮುಂತಾದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. 1942ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ

ನಡೆದ 'ಚಲೇಜಾವ್' ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಮೇಲೆ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಇವರ ಹಿರಿಯ ಮಗ 17 ವರ್ಷದ ರಾಮಚಂದ್ರ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸಿನವರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದಮೇಲೆ ಗೊರೂರರು ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಕಾಲ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸೆನೆಟ್ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಈ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಸಾಧಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡಿದರಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡದ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಬಹುಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಇವರು ಅರ್ಧಶತಮಾನದ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ ನಡೆಸಿದರು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ, ತಿಳಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಹರಿಯಬಿಟ್ಟವರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಇವರು ಭಾಜನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಇವರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗದ ಇವರ ಕವನಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿಹೋಗಿರುವ ಬಿಡಿಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 47. ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಪ್ರಬಂಧ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಶುದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯ, ಅನುವಾದಸಾಹಿತ್ಯ, ಗಾಂಧೀಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕ 'ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು 1930ರಲ್ಲಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯಕೃತಿ ಜನಪದ ಜೀವನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ (1974).

ಇವರು ರಚಿಸಿರುವ ಹೇಮಾವತಿ (1948) ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಯಾವುದೋ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಬಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣು, ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಉದ್ಧಾರವಾದ ಕಥೆ ಊರ್ವಶಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಿಳಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯಲೇಖಕರೆಂದು ಇವರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದ ಹಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಊರಿನ ರಸಿಕರು ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಗ್ರಂಥಗಳು ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸರಳ ನಿಸ್ಪೃಹ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಗ್ರಾಮಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಮೆರವಣಿಗೆ ಇವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಾರುವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹರಿಜನರವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಜನರನ್ನೂ ವಿವಿಧ ರೀತಿನೀತಿಯ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವನ್ನೂ ಅವರ ಗುಣದೋಷಗಳೊಡನೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಮಿಕ್ಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡಗಂಬದ ದಾಸಯ್ಯ (1965), ಹೇಮಾವತಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು (1967), ಬೆಟ್ಟದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು (1972), ಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿನೋದ ಚಿತ್ರಗಳು, ಬೈಲುಹಳ್ಳಿಯ ಸರ್ವೆ-ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಗೊರೂರರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಯಾವಾಗ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಹುದುಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಥೆ ಪ್ರಬಂಧದ ಆಕಾರವನ್ನೂ ತಾಳಬಹುದು. ಇವರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಾರಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಕಮ್ಮಾರ, ವೀರಭದ್ರಾಚಾರಿ, ಉಸುಬು, ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕತೆಗಳು, ಗೋಪುರದ ಬಾಗಿಲು, ಬೆಸ್ತರ ಕರಿಯ, ಬೂತಯ್ಯನ ಮಗ ಅಯ್ಯು ಮುಖ್ಯವಾದುವು. ತಮಿಳಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಕೊನಷ್ಟು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯ ಮಿನುಗುತ್ತದೆ. ಘನವಾದ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೆ.ಎಂ.ಮುನ್ನಿಯವರ ಭಗವಾನ್ ಕೌಟಲ್ಯ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಾಕೂರರ ರಾಜ ನರ್ತಕಿ, ಎ.ಎಸ್.ಖಾಂಡೇಕರ ಅವರ ಕ್ರೌಂಚವಧೆ, ಟಾಲ್ಸ್ತಾಯ್ ಅವರ ಕಾಸಕ್ಸ್ - ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಗೊರೂರರ ಗಾಂಧೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನುವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕಥೆ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ, ಪೂರ್ಣಸ್ವದೇಶಿ, ಭಾಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಹೇಳಿಕೆಗಳು -ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಯವರ ದಕ್ಷಿಣಯಾತ್ರೆ, ಭಾರತ ಭಾಗ್ಯವಿಧಾತೆ -ಇವು

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇವರು ಬರೆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಹಲವು ಉದ್ಧಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಶ್ಮಿ (1963) ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ, ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳು (1938) ಸೊಗಸಾದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತ್ರಿಪದಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾದರೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳು (1943) ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಸೊಗಸಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಜನರ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕಂಡು, ಕನಿಕರಿಸಿ, ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಡಂಬನದಿಂದ ಟೀಕಿಸಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ನೋವಾಗದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಲಿಯುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಸ್ಯದ ಪನ್ನೀರನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಸಹ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವ ಗೊರೂರರು ಕನ್ನಡ ವಾಚಕಕೋಟಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕಥೆ-ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬೂತಯ್ಯನ ಮಗ ಅಯ್ಯು, ಹೇಮಾವತಿ ಮುಂತಾದ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು, ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಗೊರೂರರಿಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಗೌರವಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. 1967ರಲ್ಲಿ ತರೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಇವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. 1969ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದೆ. 1971ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಸಮ್ಮೇಳನ ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇವರ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದಂದು (1973) ಇವರಿಗೆ ಗೊರೂರು ಗೌರವ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಇವರಿಗೆ ಗೌರವ ಡಿ.ಲಿಟ್. ಪದವಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದೆ (1974). ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಗೊರೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಲಭಿಸಿದೆ (1980). ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಸಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ 55ನೆಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಗೌರವವು ಇವರಿಗೆ ಸಂದಿದೆ (1988). ಇವರು 1991 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 28ರಂದು ನಿಧನರಾದರು. (ಎಚ್.ಎಂ.ಎಸ್.)

ಗೊಲ್ಲ : ವಿಷ್ಣು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆಳಿದ ಬಿಳಿಯ ಹೂಣರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ರಾಜ. ಈತನನ್ನು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಲ್ಲ. ಈತನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮಾಡಿದವನೆಂದರೆ ಕಾಸ್ಮಾಸ್ ಇಂಡಿಕೊಪ್ಲೂಸ್ಟಿಸ್ ಎಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುರು. ಹೂಣರ ದೇಶವನ್ನು ಫೀಸನ್ ನದಿ-ಎಂದರೆ ಸಿಂಧೂನದಿ-ಭಾರತ ದೇಶದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಈತ, ಗೊಲ್ಲ ಭಾರತದ ಅರಸನಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಕಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆಂದೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ 2,000 ಆನೆಗಳನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಅಶ್ವಪಡೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಬೃಹತ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತನಾದ ಗೊಲ್ಲನೇ (ಗೊಲ್ಲಸ್) 6ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ತೋರಮಾನನ ಪುತ್ರ ಮಿಹಿರಗುಲನೆಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಿಹಿರಗುಲನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಗುಲ ಎಂಬುದು ಗೊಲ್ಲ ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಿಹಿರಗುಲನ ಆಳಿಕೆಯ 15ನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾಸನವೊಂದು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಈ ವರ್ಷ ಸು. 530 ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅನಂತರ ಮಾಲವದ ಯಶೋವರ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಇತರರು ಇವನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಇವನ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿದರು. (ಎಸ್.ಎಸ್.ಜಿ.ಎ)

ಗೋಂಡರು : ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಆದಿವಾಸಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಜನಾಂಗ. ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಕೋಯಿತುರ್ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಆಡುವ ಭಾಷೆ ಗೋಂಡಿ (ನೋಡಿ). ಗೋಂಡ ಶಬ್ದ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ಕೊಂಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದದ್ದೆಂದು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಕೊಂಡ ಎಂದರೆ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡ ಅಥವಾ ಪರ್ವತ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕಕಾರ ಘೋಷದ್ವನಿಯಾದ ಗಕಾರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಗೋಂಡ ಎಂದು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಹೇಮಚಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಘಂಟುಕಾರರು ಗೋಂಡ ಶಬ್ದವನ್ನು ನೀಚಜಾತಿಸೂಚಕವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜನರಲ್ ಕನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಈ ಮಾತು ಗೌಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. 605ರಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಅಣ್ಣನಾದ ಕನ್ಯಾಜದ ದೊರೆ ಮಾಲವ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಗೌಡದೇಶದ ರಾಜರೇ ಗೋಂಡ ರಾಜರೆಂದು ಈತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈತ ಗೋಂಡ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಅದು ಗೌರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಗೋಡ ಹಾಗೂ ಕೋಡಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿ ಅನಂತರ ಗೋಂಡ ಆಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ವಿ. ವಿ. ಸ್ಮಿತ್ ಗೌಡದೇಶ ಬಂಗಾಳಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಯೆಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಈ ಜನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ವಿಂಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ತೂರ ಪರ್ವತಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಚತ್ತೀಸಗಡ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಒರಿಸ್ಸ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರನ್ನು

ಗೋಂಡ ಯುವತಿಯರು

ಕಾಣಬಹುದು. 2011ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 1.4 ಕೋಟಿ. ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲೇ ಬೃಹತ್ತಾದ ಪಂಗಡವಿದು. ಗೋಂಡರ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ದಂತಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹೀಗಿವೆ.

1 ಒಮ್ಮೆ ಪಾರ್ವತಿಯು ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರ ಕೆಲವು ಜನರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೋಂಡರು ಎಂದು ಕರೆದ. ಆದರೆ ಆ ಜನರ ಮಲಿನತೆ ಹಾಗೂ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ ಪರಮೇಶ್ವರ ಅವರನ್ನು ಧವಳಗಿರಿಯ ಒಂದು ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟು ಕೆಲಕಾಲಾನಂತರ ರಾಯಲಿಂಗ ಎಂಬ ಸಾಧು ಗವಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರತೆಗೆದು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ. ಅವರ ಸಂತಾನವೇ ಈಗಿನ ಗೋಂಡ ಜನ.

2 ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಮಾಲಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಣ್ಣು. ಹೆಣ್ಣು ಪಕ್ಷಿ ಇಟ್ಟ ಎರಡು ತತ್ವಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಮತ್ತು ಹುಡುಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಹುಡುಗನ ಹೆಸರು ಆದಿರಾವಣ ಪರಿಯಲ್ ಹುಡುಗಿಯ ಹೆಸರು ಸುಕುಮಾದೇವೀ ವೀಲರ್. ಸಮುದ್ರದೇವತೆ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ತೀರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದಳು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಳಿ ಹೊಕರಾ ಎಂಬ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಆದಿರಾವಣ ಸುಕುಮಾದೇವಿಗೆ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದ. ಆತ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವೇಳೆ ಸುಕುಮಾದೇವಿ ಕುತೂಹಲಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮೂಲಿಕೆಯನ್ನು ತಿಂದಳು. ಇದರಿಂದ ಆಕೆ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಳು. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಆದಿರಾವಣ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ ಆಕೆಯ ಬಸಿರಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂತು. ಅನಂತರ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ 100 ದೇವತೆಗಳು, 36 ಜಗತ್ ದೇವತೆಗಳು, 18 ಕೋಸ ದೇವತೆಗಳು, 14 ಗೋಂಡಿ ದೇವತೆಗಳು ಜನಿಸಿದರು. ಈ ಗೋಂಡಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಗೋಂಡರ ವಂಶ ಬೆಳೆಯಿತೆಂದು ಒಂದು ಕಥೆ. ಈ ವೃತ್ತಾಂತ ಬೈಬಲಿನ ಹಳೆಯ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಆಡಂ ಮತ್ತು ಈವ್‌ರ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

3 ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಯಲಿಂಗ ಎಂಬಾತ ಭೋಜ ಮತ್ತು ತಾಲಕೋ ಎಂಬ ರಾಜ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿ ಗೋಂಡ ಜಾತಿಯ ಉತ್ತತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ಗೋಂಡರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಎತ್ತರದವರು. ಬಣ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಪ್ಪು. ಇವರು ಮೊದಲಿಗೆ ತುಂಬ ಕ್ರೂರಿಗಳು. 1565ರಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ರಾಣಿ ದುರ್ಗಾವತಿ ಇವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಇಂದಿಗೂ ರಾಣಿ ದುರ್ಗಾವತಿಯನ್ನು ಈ ಜನ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋಂಡರ ಉಪಜಾತಿಯಾದ ಬಸ್ತರಿನ ಮಾಡಿಯಾ ಎಂಬ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಫೋತುಲ ಎಂಬ ನಿಧ್ರಾಶಾಲೆಯನ್ನು (ಡಾರ್ಮಿಟರಿ) ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವಿವಾಹಿತ ಹುಡುಗ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಇದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಇವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೂಮಿತಾಯಿಗೆ ಕೋಳಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಭೂತಪ್ರೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಅಗಾಧವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ. ಮಧ್ಯ ಸೇವನೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಇವರಲ್ಲಿ ಧುವಾ, ಮರ್ಕಾಮ, ಟೇಕಾಮ, ಪರತೇತಿ, ಇಡಪಾಚೀ ಮುಂತಾದ ಗೋತ್ರಗಳಿವೆ. ಸ್ವಗೋತ್ರ ವಿವಾಹ ನಿಸಿದ್ಧ. ಇವರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ-ಆಧರಿತ ಜಾತಿಗಳು

ಹಲವಾರು ಇವೆ. ಉದಾ: ಅಗರಿಯ (ಕಮ್ಮಾರ), ಓರು (ಕಣಿ ಹೇಳುವವರು), ಸೊಲಹ (ಬಡಗಿ), ಪರಧಾನ (ಪೂಜಾರಿ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಇವರನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ಜನಾಂಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. (ಕೆ.ಪಿಎನ್.)

ಗೋಂಡಾ : ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 4425 ಚ.ಕಿಮೀ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ 27,65,754 (2001). ಸರಯೂ ಮತ್ತು ಗಾಘ್ರಾ ನದಿಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಸಲ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ದಶರಥ ರಾಜನ ಗೋಶಾಲೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಗೋಂಡಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. 13ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಇದು ಅವಧ್ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. 14-15ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ರಜಪೂತರು, ಅನಂತರ ಕಲ್ಹಣ ವಂಶದವರು ಇಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರು. 16ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅರಸ ಅಕ್ಬರನು ಈ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ. ಫೆಬ್ರವರಿ 1856ರಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿ ಅವಧ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡಾಗ, ಗೋಂಡಾ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. 1857ರ ಬಂಡಾಯದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡಾ ರಾಜನೂ ತುಳಸೀಪುರದ ರಾಣಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಪಿತೂರಿ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು.

ಗೋಂಡಾ ನಗರ ಗಾಘ್ರಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅಕ್ಬರನ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಮಾನ್‌ಸಿಂಗನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ವ್ಯವಸಾಯ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕಸಬು. *

ಗೋಂಡಿ : ಮಧ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗೋಂಡ ಎಂಬ ಜನಾಂಗದ ಭಾಷೆಯೆಂದು (ನೋಡಿ-ಗೋಂಡರು). ಈ ಜನ

೧	೨	೩	೪	೫	೬
೭	೮	೯	೧೦	೧೧	೧೨
೧೩	೧೪	೧೫	೧೬	೧೭	೧೮
೧೯	೨೦	೨೧	೨೨	೨೩	೨೪
೨೫	೨೬	೨೭	೨೮	೨೯	೩೦
೩೧	೩೨	೩೩	೩೪	೩೫	೩೬
೩೭	೩೮	೩೯	೪೦	೪೧	೪೨
೪೩	೪೪	೪೫	೪೬	೪೭	೪೮
೪೯	೫೦	೫೧	೫೨	೫೩	೫೪
೫೫	೫೬	೫೭	೫೮	೫೯	೬೦
೬೧	೬೨	೬೩	೬೪	೬೫	೬೬
೬೭	೬೮	೬೯	೭೦	೭೧	೭೨
೭೩	೭೪	೭೫	೭೬	೭೭	೭೮
೭೯	೮೦	೮೧	೮೨	೮೩	೮೪
೮೫	೮೬	೮೭	೮೮	೮೯	೯೦
೯೧	೯೨	೯೩	೯೪	೯೫	೯೬
೯೭	೯೮	೯೯	೧೦೦		

ವರ್ಣಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಅಂಕಗಳು

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ವಿಂಧ್ಯ, ಸತ್ತೂರ ಪರ್ವತಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಒರಿಸ್ಸ, ಚತ್ತೀಸಗಡ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಗೋಂಡಿ ಭಾಷೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮೀ ಹಿಂದಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಗಳೊಡನೆ ಕಲೆಯುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒರಿಯ, ಹಲಬೀ ಮತ್ತು ಚತ್ತೀಸಗಡಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯೊಂದಿಗೂ ಬೆರೆಯುತ್ತದೆ.

ಗೋಂಡೋಫರಸ್-ಗೋಂಡಾನ

ಗೋಂಡಿ ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಲಿಪಿ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಮೌಖಿಕವಾಗಿಯೇ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳು ರೋಮನ್ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಬಾಲಾಘಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುನಸೀ ಮಂಗಲಸಿಂಹ ಮಸರಾಮ ಎಂಬಾತ 1928ರಲ್ಲಿ ಗೋಂಡಿ ಭಾಷೆಗೆ ಒಂದು ಲಿಪಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದನಾದರೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ.

ಗೋಂಡಿಗೆ ಅನೇಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಇವು : 1 ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಮಂಡಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾರಸೀ ಗೋಂಡಿ; 2 ಬಾಲಾಘಾಟ್ ಬಾಲಾಘಾಟ್ ಗೋಂಡಿ; 3 ಬೈತೂಲ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೈತೂಲಗೋಂಡಿ; 4 ಬಸ್ತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಬುಜಮಾಡಿಯಾ; 5 ಡಂಡಾಮಿಮಾಡಿಯಾ; 6 ಮುಡಿಯಾಭಾಷೆಗಳು; 7 ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋಂಡಿ. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳ ಗೋಂಡಿ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಬಹಳ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ.

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಗೋಂಡಿ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರಗಳು:

	ಅಗ್ರ		ಮಧ್ಯ		ಪಶ್ಚ	
ಉಚ್ಚಸ್ವರ	ಇ	ಈ			ಉ	ಊ
ಮಧ್ಯಸ್ವರ	ಎ	ಏ			ಒ	ಓ
ನಿಮ್ನಸ್ವರ			ಅ	ಆ		

ಶಬ್ದದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎ ಏ ಮತ್ತು ಒ ಓ ಗಳು ಯೆ ಯೇ ಮತ್ತು ವೋ ವೋ ಗಳಂತೆ ಉಚ್ಚಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ದ್ವಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳು ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಸ್ವರಗಳ ಮುಂದೆ (ಅ ಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಬಂದಾಗ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಮ್ನವಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ದ್ವಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳು ಆಕಾರದ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಚ್ಚಸ್ವರದ ಸ್ವರದಂತೆ (ಃ) ಉಚ್ಚಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಬ್ದದ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳ ಬಳಕೆ ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ವರದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಧ್ಯಕ್ಷರಗಳೆನಿಸಿದ ಐ (au) ಮತ್ತು ಔ (ai)ಗಳನ್ನು ಆಯ್ ಮತ್ತು ಅವ್ಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಗೋಂಡಿಯಲ್ಲಿ 20 ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳಿವೆ. ನಾಸಿಕ್ಯ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಮ್ ಹಾಗೂ ನ್ ಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ವರ್ಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮೂರ್ಧನ್ಯ ನಾಸಿಕ್ಯ

ವ್ಯಂಜನಗಳು

		ಓಷ್ಯ		ದಂತ್ಯ		ಛೇದಕ		ಛೇದಕ		ಛೇದಕ		ಛೇದಕ	
ಸ್ಪರ್ಶ	ಅಲ್ಲಪ್ರಾಣ	ಪ್	ಬ್	ತ್	ದ್	ಟ್	ಡ್	ಚ್	ಜ್	ಕ್	ಗ್		
ಸ್ಪರ್ಶ	ಮಹಾಪ್ರಾಣ	ಫ್	ಭ್	ಥ್	ಧ್	ಠ್	ಢ್	ಠ್	ಢ್	ಠ್	ಢ್		
ನಾಸಿಕ್ಯ			ಮ್	ನ್		(ಣ್)							
ಪಾರ್ಶ್ವತ					ಲ್								
ಕಂಪಿತ					ರ್								
ಉತ್ಕೃಷ್ಟ							ಡ						
ಸಂಘರ್ಷ													ಹ್
ಅರ್ಧಸ್ವರ			ವ್							ಯ್			

ವ್ಯಂಜನ ಣ್ (N). ಸ್ವತಂತ್ರ ವರ್ಣದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಂಸಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ಧನ್ಯ ನಾಸಿಕ್ಯ ವ್ಯಂಜನವನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 29 ವ್ಯಂಜನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳು ಏಕವರ್ಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಮಹಾಪ್ರಾಣ ವ್ಯಂಜನಗಳೂ ಶಬ್ದದ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಕಡೆ

ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಡ್ ಕಾರ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕಾಕ್ಷರಿ ಶಬ್ದಗಳು ಮತ್ತು ದ್ವಿಕ್ಷರಿ ಶಬ್ದಗಳು ತ್ರಿಕ್ಷರಿ ಮತ್ತು ಬಹುಕ್ಷರಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಏಕವಚನದಿಂದ ಬಹುವಚನ ರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಕ್, ನ್ ಮತ್ತು ಓಡ್ ವಚನ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ ಮತ್ತು ನ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗದ ನಾಮಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಓಡ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಿಗೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲ, ಆಸನ್ನ ಭೂತಕಾಲ, ಅಪೂರ್ಣ ಭೂತಕಾಲ, ವರ್ತಮಾನಕಾಲ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲಗಳು ಇವೆ.

ಮೂರು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿರಳ. ಶಬ್ದ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಗೋಂಡಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಹಿತೆ (ಜಂಕ್ಷರ್) ಸ್ವತಂತ್ರವರ್ಣವಾಗಿದೆ. (ಕೆ.ಪಿಎನ್.)

ಗೋಂಡೋಫರಸ್ : ಇಂಡೋಪಾರ್ಥಿಯನ್ ದೊರೆ. ಕಾಲ ಬಹುಶಃ ಪ್ರ.ಶ.

1ನೆಯ ಶತಮಾನ. ಅರಕೋಸಿಯ, ಕಾಬೂಲ್ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಾರಗಳು ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಭಾಗಗಳು. ಶಕ ಮತ್ತು ಪಘವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯವ. ವಿಂದರ್ಘನ್ (ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿ) ಎಂಬ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮೂಲದಿಂದ ಈತನ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ; ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಗ್ರೀಕ್ ಅಂಕನಗಳಲ್ಲಿ ಉಂದೂಫೂರೂಸ್ ಅಥವಾ ಗೋಂಡೂಫೂರೂಸ್ ಮತ್ತು ಖಿರೋಷಿಯಲ್ಲಿ ಗುಡಘಾರ ಅಥವಾ ಗಂಡಘಾರ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈತನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈತನ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದು, ಈತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ಬಗೆಗಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಧಾರಗಳು ವಿರಳ. ತಖ್ತ- ಇ ಬಹಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಶಾಸನ ಗೋಂಡೋಫರಸನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ 26ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತ ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ 26 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿರಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ 103ನೆಯ ವರ್ಷ ವಿಕ್ರಮ ಶಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿ ತೋರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲ ಪ್ರ.ಶ. 45 ಎಂದೂ ಗೋಂಡೋಫರಸ್ ಪ್ರ.ಶ. 19ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆಕ್ಸ್‌ ಆಫ್ ಸೇಂಟ್ ಥಾಮಸ್ ಎಂಬ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡೋಫರಸ್ ಮತ್ತು ಅವನ ವಂಶದವರ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರು ಗುದ್‌ಘಾರ ಎಂದಿದೆ. ಗೋಂಡೋಫರಸನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇಂಟ್ ಥಾಮಸ್ ಬಂದಿದ್ದ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಲಸ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು, ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ದಾನಧರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಿ ರಾಜನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲೊಂದು ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ಕುಪಿತಗೊಂಡ ರಾಜ ಥಾಮಸನನ್ನೂ ಅವನನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದ ವರ್ತಕ ಅಬೇನ್ಸನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದ. ಈ ನಡುವೆ ದೊರೆಯ ಸೋದರ ಗ್ಯಾಡ್ ತೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಪ್ಪರೆಯರು ಅವನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಸೇಂಟ್ ಥಾಮಸ್ ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತ್ಯಗಳ ಫಲವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಗ್ಯಾಡನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಜೀವ ಬಂತು. ಗ್ಯಾಡ್ ಮತ್ತು ಗೋಂಡೋಫರಸ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕ್ರೈಸ್ತರಾಗಿ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರು ಎಂದು ಈ ಗ್ರಂಥ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಜನನವಾದಾಗ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಪೂರ್ವದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಮೂವರು ಸಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಗ್ಯಾಸ್ಪರನ ಹೆಸರಿಗೂ ಗೋಂಡೋಫರಸ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಆರ್ಮೇನಿಯದ ಗಥಾಸ್ಪರ್ ಎಂಬ ರೂಪದ ಮೂಲಕ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ ಸೋದರ ಗ್ಯಾಡ್ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗುಡ ಆಗಿರಬೇಕು. ಗೋಂಡೋಫರಸನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇಂಟ್ ಥಾಮಸ್ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇವಾಂಜೆಲಿಯಂ ತಾಂಡ್ರಿಸ್ ಬಬಿಟು ಮರಿಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಶುದ್ಧ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಇವನ ಅನೇಕ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಜ್ಯೂಸ್, ಪಲ್ಲಿಸ್, ನೈಕ್, ಶಿವ ಇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗೋಂಡೋಫರಸ್ ತನ್ನ ಸೋದರ ಗುಡ ಮತ್ತು ಇತರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಯೂ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. (ಎಂ.ಎಚ್.)

ಗೋಂಡಾನ : ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಗೋಂಡ ಜನಾಂಗ

ನೆಲೆಸಿದ್ದ ನಾಡು. ತೆಲುಗಿನ ಕೊಂಡ (ಬೆಟ್ಟ) ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗೋಂಡ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಗೋಂಡರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಗೋಂಡಾನ (ಗೋಂಡರ ವನ) ಅಥವಾ ಗೋಂಡಾರಣ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. 14ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡಾನ ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯ ವರೆಗೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಘಟ್ಟಗಳವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 14ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಗೋಂಡಾನ ಎಂಬ ಕರೆದರು. ಅಕ್ಷರನ

ರಾಜ್ಯದ ಭೂಪಟದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಿಕ ಅಬುಲ್ ಫಜಲನ ವರ್ಣನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಅಥವಾ ಗರ್ಡಾ ಕಟಂಕಾ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಭೋಟಾನಾಗಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ರತ್ನಪುರಿ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮಾಳವ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಪನ್ನಾ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದಖನ್ ಪ್ರದೇಶ. ಅದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನೈರುತ್ಯದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ 608 ಕಿಮೀ. ಅದರ ಸರಾಸರಿ ಅಗಲ 480 ಕಿಮೀ. 2,97,848 ಚ.ಕಿಮೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈಗ ಗೋಂಡ್ವಾನದ ಮೇಲ್ನಾಡು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳು ಇನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಒಳಗಾಗದ ಬಲು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಭೂಪಟದಲ್ಲಿ ಮರಳಾಡಿನ ಊಟಿಯಂತೆ ಅಗೋಚರವಾಗಿವೆ ಎಂದು 1853ರಲ್ಲಿ ರಾಯಲ್ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಾಳವ, ರತ್ನಪುರಿ, ಜಬಲ್‌ಪುರದ ಬಳಿಯ ತ್ರಿಪುರ (ತೇವಾರ್), ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಪೂರ್ವ ಅಂಚು, ವಾರಂಗಲ್, ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ನರ್ಮದಾ ಭಾಗ, ಪೂರ್ವ ಬೀರಾರಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಧಾ ನದಿಯ ಬಲದಂಡೆಯ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಸತ್ತೂರ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ- ಇವು ಗೋಂಡ್ವಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದುವು.

ಇತಿಹಾಸ : ಮಾಳವದ ರಜಪೂತರು ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಇದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಸಂಕರಗೋಂಡ ಗೋಂಡರು ಗೋಂಡ ರಜಪೂತರೆಂಬ ಹೆಸರು ತಾಳಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಗೋಂಡರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವು ನಾಲ್ಕು. ಅವು ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗರ್ಡಾ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಅರಸರು ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವನು ಯದುರಾಯ. ತನ್ನ ಮಾವ, ಗರ್ಡಾ ರಾಜ್ಯದ ಅರಸ ನಾಗದೇವನ ತರುವಾಯ ಇವನೇ ಗರ್ಡಾ ರಾಜನಾದ (358). ಇವನ ವಂಶಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಗೋಪಾಲ 634ರಲ್ಲಿ ಮಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ. ಸಂಗ್ರಾಮ 1480-1530ರಲ್ಲಿ ಗರ್ಡಾ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ. 1563ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಬರನ ಸೈನ್ಯ ಅಸಫ್ ಖಾನನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಗರ್ಡಾ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸ ಬೀರ್ ನಾರಾಯಣ ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ತಾಯಿ ರಾಣಿ ದುರ್ಗಾವತಿ ಅಕ್ಬರನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಮಡಿದಳು. 1742ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಾಜಿ ಬಾಜಿರಾಯ ಆ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋದ. ಗೋಂಡರ ಎರಡನೆಯ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿ ಸತ್ತೂರ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ ದೇವಘಡ (ದೇವಘರ್). ಈ ರಾಜ್ಯದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಭಕ್ಸ್ ಬಾಲಂದ್ ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಬಂಧಿತನಾದ. ಗೋಂಡರ ಮೂರನೆಯ ರಾಜ್ಯ ಬೈಟುಲ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಖೆರ್ರಾ ಅದರ ರಾಜಧಾನಿ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದುರ್ಗಗಳಾದ ಗ್ವಾಲಿಫರ್ ಮತ್ತು ನರ್ಮಲ್ಲ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದುವು. ಇದರ ಅರಸ ನರಸಿಂಗರಾಜ ಮಾಳವದ ಅರಸ ಉಷಾಂಗ್ ಘೋರಿಯಿಂದ ಸೋತು ಮಡಿದ. ಖೆರ್ರಾ ನಗರ ಮಾಳವದ ವಶವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಾನಂತರ ದೇವಘಡದ ಅರಸರಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಯಿತು. ಗೋಂಡರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿ ಚಾಂದ ವರ್ಧಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಖೆರ್ರಾಕ್ಕೆ ಅನತಿದೂರದ ಸೋಲಿಘಡದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡ ರಾಜರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರಾಜ್ಯ 1760-1775ರ ನಡುವೆ ಮರಾಠರ ವಶವಾಯಿತು.

ಈ ಪ್ರಮುಖ ಗೋಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲದ ಗೋಂಡ ರಜಪೂತ ಅರಸರು ವಾರಂಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. 1309ರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕ್- ಕಾಫೂರ್ ವಾರಂಗಲ್ಲನ್ನು ಸೂರಿ ಮಾಡಿದ. 1323ರಲ್ಲಿ ಅದು ಫಿಯಾಸುದ್ದೀನನ ಮಗ ಜೌನಾಖಾನನ (ತುಘಲಕ್) ವಶವಾಯಿತು. ಅದರ ಅರಸ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ. 15ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗದ ಅರಸ ಅಹಮದ್ ಷಾ ವಾಲಿ ವಾರಂಗಲ್ಲನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನನ್ನು ಗೋದಾವರಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದ.

1513ರಲ್ಲಿ ಗೋಂಡ ರಾಜರು ಒಗ್ಗೂಡಿ ಮಾಳವದ ಮೇದನಿರಾಯನ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾಳವದ 2ನೆಯ ಮಹಮದನ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು. 16ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಕ್ಬರ್ ಗೋಂಡ್ವಾನದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಮರಾಠರು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡರ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ತಾಕಿತು; 1738ರಲ್ಲಿ ರಫಾಜಿ ಭೋನ್‌ಸ್ಲಾ ದೇವಘಡದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ, 1743ರಲ್ಲಿ ಗೋಂಡರು ದಂಗೆಯೇಳಲು ರಫಾಜಿ ಭೋನ್‌ಸ್ಲಾ ಅದನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ದೇವಘಡ ಮತ್ತು ಚಾಂದ್ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ. ಮರಾಠರು 1751-52ರಲ್ಲಿ ಗ್ವಾಲಿಫರ್, ನರ್ಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮಾಣಿಕ್ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ 18ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡ್ವಾನದ ಬಹುಭಾಗ ನಾಗಪುರದ ಭೋನ್‌ಸ್ಲಾ ಅರಸರಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸೇರಿದುವು. ಆ ತರುವಾಯ ಮರಾಠರು

ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಗೋಂಡರನ್ನು ಪರ್ವತಗಳತ್ತ ಅಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದರು. ಈಗ ಗೋಂಡರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸತ್ತೂರ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಮಾಂಡ್ ಪ್ರದೇಶದ ಅರಣ್ಯಭಾಗ, ಜಬಲ್‌ಪುರ, ಸಿಯೋನಿ, ಚಾಂದ್‌ವಾರ, ಬೈಟುಲ್, ಹೊಷಂಗಾಬಾದ್, ಅಸಿರ್‌ಘರ್ ಹಾಗೂ ಒರಿಸ್ಸದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೀರಾರಿನ ಗೋಂಡರು ಅಮರೋಟಿ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆ ಹರಡಿದ್ದಾರೆ. 1818 ಮತ್ತು 1853ರ ನಡುವೆ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳಿಕೆಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿ, ಚತ್ತೀಸಗಡದ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 1947ರ ವರೆಗೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ವಿಂಗಡಣೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡ್ವಾನ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. (ಎ.ಜಿ.ಕೆ.)

ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡ : ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ, ಆಫ್ರಿಕ, ಇಂಡಿಯ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಅಂಟಾರ್ಕ್ಟಿಕ್ ಮೊದಲಾದ ಖಂಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧಗೋಳದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಭೂಭಾಗವಾಗಿ ಒಗ್ಗೂಡಿದ್ದುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಪೇಲಿಯೋಜೋಯಿಕ್ ಯುಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ (225 ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷ ಪ್ರಾಚೀನ)

ಚಿತ್ರ 1

ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡ ಒಡೆಯಲು ತೊಡಗಿ ಭಿನ್ನ ಖಂಡಗಳು ರೂಪಗೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣ ಅವು ದೂರ ದೂರ ಸರಿದು ಈಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿವೆ ಎಂದು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತತ್ತ್ವವೊಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ (ನೋಡಿ- ಖಂಡಗಳ ಅಲೆತ). ಈ ಖಂಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದುವು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳಿವೆ. ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡದ ಭಾಗಗಳಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಇಂಡಿಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಖಂಡಗಳ ಬಹುಭಾಗ ಹಿಮಗಡ್ಡೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದ ಸೂಚನೆಗಳು

ಚಿತ್ರ 2 ಗಣಕದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾದ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡಭಾಗಗಳ ಜೋಡಣೆ

ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಈಗಿರುವ ಸಾಪೇಕ್ಷ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದೆಯೂ ಈ ಖಂಡಗಳು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿಮ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕವಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಬಹುಭಾಗ ಇಂದು ಉಷ್ಣವಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶೀತದ ವಾತಾವರಣ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕುರುಹುಗಳು ಕಾಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಹಿಂದೆ ಸಮಭಾಜಕ ವೃತ್ತದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿದ್ದುವೆಂದೂ ದಕ್ಷಿಣ

ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಮೇರುವಿನ ಬಳಿ ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದುವೆಂದೂ ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜರ್ಮನ್ ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿ ವೆರ್ನರ್ ಎಂಬಾತ ಖಂಡಗಳ ಅಲೆತದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಭೂಖಂಡಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಮೇರುವಿನ ಬಳಿ ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದುವೆಂದೂ ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಕೂಟ ಒಡೆದು ಖಂಡಗಳು ದೂರ ದೂರ ಸರಿದುವೆಂದೂ ಇದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿನ ಖಂಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಉತ್ತರದ ಖಂಡಗಳನ್ನು ಲಾರೇಷಿಯ ಎಂಬ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬೃಹತ್ ಖಂಡಗಳೆರಡರ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಟೆತಿಸ್ ಮಹಾಸಾಗರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ದಕ್ಷಿಣ ಇಂಡಿಯ ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಜರುಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಟೆತಿಸ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪಗೊಂಡ ಶಿಲಾಸ್ತರಗಳು ಮಡಿಕೆ ಬಿದ್ದು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಉನ್ನತವಾದ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಯಾಗಿ ನಿಂತವು. ದಕ್ಷಿಣ ಖಂಡಗಳು (ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡದ ಭಾಗಗಳು) ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಧಾವಿಸಿದಾಗ ಶಿಲೆಗಳು ಮಡಿಕೆ ಬಿದ್ದು ಆಲ್ಪ್ಸ್ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತವು.

ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಈಗ ಇಂಡಿಯ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿನ ಒಳನಾಡಿನ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪಗೊಂಡಿರುವ ಶಿಲಾಪ್ರಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಾವಶೇಷಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಗಳೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಜೀವವಶೇಷಗಳೂ ಸಮಸಮವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿಮಗಡ್ಡೆಗಳಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತವಾದ ಭೂಭಾಗದ ಚಿಹ್ನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶೀತವಾತಾವರಣ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಉಷ್ಣ ಹೆಚ್ಚಿ ಉಷ್ಣವಲಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದನ್ನು ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ದೂರ ದೂರವಿರುವ ಖಂಡ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಾಲದ ಪೆಡಂಭೂತಗಳ (ಡೈನೊಸಾರ್) ಕುರುಹುಗಳು ತೋರುತ್ತವೆ. ಯುಗ ಕೊನೆಯಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೃಹತ್ ಖಂಡ ಭಿನ್ನ ಹೊಂದಿ ದೂರ ದೂರ ಸರಿದು ಹೋಗಿದ್ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಗಾಧ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾರಸ ಉಕ್ಕಿಬಂದು ಖಂಡದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವುದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವ ಭೂಖಂಡದ ಭಾಗಗಳು ಹಿಂದೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡ ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಖಂಡವಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದುವೆನ್ನುವ ತತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರಾದರೂ ಈ ಖಂಡ ಯಾವ ರೀತಿ ಒಡೆಯಿತು, ಒಡೆದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಜರುಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಈಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಿಂತವು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕ್ಷುಪ್ತವಾದ ಸರ್ವಜನಸಮ್ಮತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇನ್ನೂ ರೂಪುಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಇದು ಜೀವಂತ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

(ಬಿ.ಪಿ.ಆರ್.)

ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ : ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಶಿಲಾ ಸಮೂಹ. ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಗೋಂಡ ಜನಾಂಗದವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆ ಈ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹೆಸರಿಟ್ಟವ ಮೆಡ್ಡಿ ಕಾಟ್ (1872). ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದುದು 1876ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾದ ಫೀಲ್ಡ್ ಮ್ಯಾಂಟಲನ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ. ಗೋಂಡ್ವಾನ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಭಾರತ ದಕ್ಷಿಣ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಅಂಟಾರ್ಕ್ಟಿಕ ಈ ಎಲ್ಲ ಭೂಖಂಡಗಳೂ ಹಿಂದೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ್ದುವೆಂಬ ವಾದ ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಬೃಹತ್ ಭೂಖಂಡಕ್ಕೆ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಖಂಡ (ನೋಡಿ- ಗೋಂಡ್ವಾನ-ಖಂಡ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸೇರಿದ ಶಿಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನದಿ ಮತ್ತು ಸರೋವರ ತಳಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣು ಶೇಖರವಾದಂತೆ ತಳ ಕುಸಿದುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಶಿಲಾ ವಸ್ತು ಶೇಖರವಾಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಸೀಳುಗಳ ನಡುವಿನ ಭಾಗ ಕುಸಿದುದರ ಫಲವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳು ಕ್ಷಯಿಸಿ ಹೋಗದೆ ಇದುವರೆಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಹರವು : ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶಿಲೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ದಾಮೋದರ, ಸೋನೆ ಮತ್ತು ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಎರಡನೆಯದು ಗೋದಾವರಿ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಈಶಾನ್ಯ-ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಮೂರನೆಯದಾದರೂ ಗೋದಾವರಿ ಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ರಾಜಮಹಲ್ ಸೇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಈ ಮೂರು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ನೇಪಾಳ, ಭೂತಾನ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಕಾಶ್ಮೀರ, ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಂಡ್ವಾನ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲುವರ್ಗದ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಶಿಲೆಗಳು ಕಟಕ್, ಚೆನ್ನೈ, ಮತ್ತು ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯ ಬಳಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಗೋಂಡ್ವಾನ

ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹರವಿನಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಸ್ತರಪಂಕ್ತಿ 6,067-9,100ಮೀ ವರೆಗೂ (20,000-30,000 ಅಡಿ) ಮಂದವಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾವಧಿ ಕಾರ್ಬಾನಿಫೆರಸ್, ಟ್ರಿಯಾಸಿಕ್, ಜುರಾಸಿಕ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಟೇಷಸ್ ಕಲ್ಪಗಳ ಪರ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಅದೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೇಲಿಯೊಝೋಯಿಕ್ (ಪ್ರಾಚೀನ ಜೀವಿಕಲ್ಪ), ಮೀಸೊಝೋಯಿಕ್ಗಳಂತೆ (ಮಧ್ಯ ಜೀವಿಕಲ್ಪ) ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಿಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಭಜನೆ : ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ವರ್ಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಸಾಪ್ಟೊಸ್ ಎಂಬ ಸಸ್ಯಜಾತಿಯೂ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಟ್ರೈಲೊಫೈಟ್ ಎಂಬ ರಾಜಮಹಲ್ ತರಹದ ಸಸ್ಯಜಾತಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಲು ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ ಗೋಂಡ್ವಾನ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎರಡು ಮೂರು ವಲಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಳವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ವಲಯಗಳು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ: ತಾಲ್ಟೇರ್, ದಾಮೂದ ಮತ್ತು ಪಾಂಚಿಕ್ ವಲಯಗಳು; ಮೇಲುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹದೇವ, ರಾಜಮಹಲ್ ಮತ್ತು ಜಬಲಪುರ ವಲಯಗಳು. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತರಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮುಖ್ಯ ವಲಯಗಳನ್ನೂ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದೆ.

ಕ್ರಿಟೇಷಸ್	...	ಜಬಲಪುರ	...	ಉಮಿಯ ಜಬಲಪುರ
ಜುರಾಸಿಕ್	...	...	...	ಕೋಟ ರಾಜಮಹಲ್
ಟ್ರಿಯಾಸಿಕ್	...	ಮಹದೇವ	...	ಮಲೇರಿ ಪಚಮಾರ್ಹಿ
ಪರ್ಮಿಯನ್	...	ದಾಮೂದ	...	ರಾಣಿಗಂಜ್ ಬಂಜೆಸ್ತರ ಬರಕಾರ್ ಕಾರ್ಹಾರ್‌ಬಾರಿ
ಕಾರ್ಬಾನಿಫೆರಸ್	...	ತಾಲ್ಟೇರ್	...	

ತಾಲ್ಟೇರ್ ವಲಯ : ಇದು ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕೆಳಗಿನದು. ಈ ಸ್ತರವನ್ನು ಒರಿಸ್ಸ ರಾಜ್ಯದ ತಾಲ್ಟೇರ್ ಬಳಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ಗುಂಡುಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ಇದು ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ 152-273ಮೀ (500-900 ಅಡಿ) ವರೆಗೂ ಮಂದದ ಮರಳುಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಜೇಡುಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತರಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಗುಂಡು ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿ 15-200ಮೀ (50-200 ಅಡಿ) ವರೆಗೂ ಮಂದವಾಗಿದೆ. ಹಿಮಗಲ್ಲಿನ ನೂಕು ನುಗ್ಗಲಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನುಣುಪಾದಂಥ ನಾನಾತರಹದ ಗುಂಡು ಕಲ್ಲುಗಳು ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಈ ವಲಯದ ಶಿಲೆಗಳು ಶೇಖರವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗ ಹಿಮಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಉಂಟು. ಹಿಮ ಕರಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ವಿಶಾಲ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಮೂದ ಮತ್ತು ಈಚಿನ ಸ್ತರಗಳು ಶೇಖರವಾದವು.

ದಾಮೂದ ವಲಯ : ದಾಮೋದರ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳು ಅಡಗಿರುವುದು ಈ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ. ಇವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ: ಕಾರ್ಹಾರ್‌ಬಾರಿ, ಬರಕಾರ್, ಬಂಜೆಸ್ತರ ಮತ್ತು ರಾಣಿಗಂಜ್. ಗೋಂಡ್ವಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಸ್ತರವರ್ಗವೆಂದರೆ ಇದೇ.

ಕಾರ್ಹಾರ್‌ಬಾರಿ ಸ್ತರ : ಈ ಸ್ತರಗಳು ತಾಲ್ಟೇರ್ ಸ್ತರಗಳ ಮೇಲೆ ತಂಗಿವೆ. ಗಿರಿಧಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಗಣಿಯ ಬಳಿ ಇವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳಿರುವ ಮೇಲಿನ ಬರಕಾರ್ ಪಂಕ್ತಿಗೂ ಇವಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಪದರವಿದೆ. ಈ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೆಲವು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳಿವೆ. ಕರನಪುರ, ಹುತಾರ, ದವಲಕ್‌ಗಂಜ್, ಉಮೇರಿಯ, ಮೊಹಪಾನಿ ಮತ್ತು ಷಹಪುರ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳು ಕಾರ್ಹಾರ್‌ಬಾರಿ ಸ್ತರ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಿವೆ.

ಬರಕಾರ್ : ರಾಣಿಗಂಜ್ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹಾದುಹೋಗುವ ಬರಕಾರ್ ನದಿಯ ಬಳಿ 759 ಮೀ ಗೂ ಮಂದದ ಈ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಝರಿಯಾ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಗಣಿ ಇರುವುದು ಈ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸುಮಾರು 24 ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಸ್ತರವೂ 1.21ಮೀ ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದವಾಗಿದೆ. ಬರಕಾರ್ ಸ್ತರಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರ. ಈ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿನ ಮರಳುಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗತಕಾಲದ ಮರಗಳ ಬುಡಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ದಿಮ್ಮಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಬೊಕಾರೊ ಬಳಿಯ ಕಾರ್ಗಲಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರ 30 ಮೀ ಗೂ ಮಂದವಾಗಿದೆ. ಬರಕಾರ್ ಸ್ತರಗಳು ಒಳನಾಡ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪಗೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ನದಿಗಳು ಕೊಚ್ಚಿತದ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಸರೋವರ ತಳದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಮೇಲೆ ಶೇಖರವಾದ ಮರಳುಗಲ್ಲುಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬಂಜೆ ಸ್ತರಗಳು: ಬರಕಾರ್ ಸ್ತರಗಳ ಮೇಲೆ 607ಮೀ ಗೂ ಮಂದದ ಕಬ್ಬಿಣ ಸಂಬಂಧದ ಜೇಡುಕಲ್ಲು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರಗಳಿರುವ ಕೆಳಗಿನ ಬರಕಾರ್ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ರಾಣಿಗಂಜ್ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಗುರುತೇ ಇಲ್ಲದಂಥ ಈ ಸ್ತರಗಳಿಗೆ ಬಂಜೆ ಸ್ತರಗಳು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಬ್ಬಿಣ ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಈ ಜೇಡುಕಲ್ಲನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದುರಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜೇಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಶೇ. 35 ರಿಂದ ಶೇ. 40 ರಷ್ಟು ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಶ ಇದೆ. ಈ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಝರಿಯಾ ಮತ್ತು ಕರನಪುರ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ರಾಣಿಗಂಜ್ ಸ್ತರ : ಈ ಸ್ತರಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರುವುದು ರಾಣಿಗಂಜಿನ ಬಳಿ. ಇವು 910ಮೀ ಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದವಾಗಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನುಣ್ಣಿನಯ ಮರಳುಗಲ್ಲುಗಳು, ಜೇಡು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ರಾಣಿಗಂಜ್ ಬಳಿ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಪದರಗಳು ಇವೆ.

ಪಾಂಚೆಟ್ ಸ್ತರ : ಇವು ರಾಣಿಗಂಜ್ ಸ್ತರಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮರಳುಗಲ್ಲು, ಜೇಡು ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೇಲು ಗೋಂಡ್ವಾನ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಮಹದೇವ ಮತ್ತು ಜಬಲಪುರ ಸ್ತರಗಳು. ಈ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಸಸ್ಯಾವಶೇಷಗಳಿಗೂ ಕೆಳಗಿನ ದಾಮೂದ, ತಾಲ್ಚೇರ್ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಸಸ್ಯಾವಶೇಷಗಳಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಂಟು. ಈ ಮೇಲು ಗೋಂಡ್ವಾನ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸೂಚನೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಂಡರೂ ಅವು ಸಣ್ಣವು, ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕಂಥವಲ್ಲ.

ಅಗ್ನಿ ಶಿಲೆಗಳು : ಗೋಂಡ್ವಾನ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕೆಲವು ಅಗ್ನಿ ಶಿಲೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇವು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಕರಿಕು (ಕೋಕ್) ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಇವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು ಯಾಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ : ಗೋಂಡ್ವಾನ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಸ್ತರಗಳಿಂದ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ 369.5 ಮಿಲಿಯನ್ ಟನ್ನುಗಳಷ್ಟು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಗೋಂಡ್ವಾನ ವರ್ಗದ, ಅದರಲ್ಲೂ ಬರಕಾರ್ ಮತ್ತು ರಾಣಿಗಂಜ್ ವರ್ಗದ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಬಹುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೂದಿ ಅಂಶ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಕರಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಝರಿಯಾ, ಗಿರಿದಿ ಮತ್ತು ಬೊಕಾರೊ ಬಳಿ ದೊರೆಯುವ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯದು. ಕಬ್ಬಿಣ ಕರಗಿಸಲು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದು. ಮಿಕ್ಕಂತೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ನೀರು ಕಾಯಿಸಿ ಹಬೆಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಆವಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ರೈಲು ಎಂಜಿನ್ನುಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. (ಐ.ಐ.ಆರ್.)

ಗೋಂದು : ಗಿಡಗಳ ಕಾಂಡವನ್ನು ಅಥವಾ ಕಾಯಿಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಗಾಸಿಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ರವಿಸಿ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗಾಗಿ ಗಾಜಿನಂತಿರುವ ಗಂಟುಗಳಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಿಸುವ ರಸವಿಶೇಷ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಿಗಳು ಗಾಸಿ ಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಕಾಯಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆ ಗೋಂದು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಗೋಂದಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಭಾವತಃ ಕೆಲಿಲಗಳು. ರಾಸಾಯನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಗೋಂದುಗಳು ಬಹು ಶರ್ಕರಗಳು. ಇದುವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತರಷ್ಟು ಗೋಂದಿನ ಬಗೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಒಂದು ಗೋಂದಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ರಚನೆಯೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಗೋಂದುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಸಕ್ಕರೆಗಳ ಅಂಶಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಬಹುಶಾಖಾರೂಪಿ ಅಣುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ.

ಔದ್ಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಗೋಂದುಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ನಾನಾಶ್ಲೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋಂದುಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು : 1. ಅಕೇಸಿಯ ಗೋಂದು ಅಥವಾ ಅರಾಬಿಕ್ ಗೋಂದು, 2. ಕೋಪಾಲ್ ವರ್ಗದ ಗೋಂದುಗಳು, 3. ಟ್ರಾಗಾಕಾಂತ್ ಗೋಂದು, 4. ಡಮಾರ್, 5. ಕೆನಡಾ ಬಾಲ್ನಮ್.

1. ಅರಾಬಿಕ್ ಗೋಂದು : ಅಕೇಸಿಯ (ಗೊಬ್ಬಳಿ, ಜಾಲಿ) ಗಿಡಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅಂಟು. ಇದರ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿಯ ವರ್ಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಳದಿಯವರೆಗೆ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಾಸನೆ ಇಲ್ಲ. ಬಿಸಿ ಮತ್ತು ತಣ್ಣೀರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಮಂದವಾದ ದ್ರಾವಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆಲ್ಕೊಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಲೀಯ ದ್ರಾವಣ ಲಿಟ್ಟಿಸಿನೊಡನೆ ಆಮ್ಲೀಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅರಾಬಿಕ್ ಗೋಂದಿನಲ್ಲಿ D - ಗ್ಯುಲಾಕ್ಟೋಸ್ ಮತ್ತು D - ಗ್ಲೂಕ್ಯುರೋನಿಕ್ ಆಮ್ಲಗಳಿವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದು ಈ ಆಮ್ಲದ ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಮ್, ಸೋಡಿಯಮ್ ಮತ್ತು ಪೊಟಾಸಿಯಮ್ ಲವಣ. ಅರಾಬಿಕ್ ಗೋಂದನ್ನು ಆಮ್ಲಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕುದಿಸಿದಾಗ L - ಅರಾಬಿನೋಸ್, L - ರ್ಯಾಂಮೋಸ್ ಮತ್ತು 3-O - D ಗ್ಯುಲಾಕ್ಟೋ ಪೈರನೋಸಿಲ್ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಗೋಂದಿನ ರಾಸಾಯನಿಕ ರಚನೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಬಗೆಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ಯುಲಾ	3ಗ್ಯುಲಾ	3ಗ್ಯುಲಾ	3ಗ್ಯುಲಾ	3ಗ್ಯುಲಾ	3ಗ್ಯುಲಾ
	6		6		6
		ಅರಾ1			
	1		1		1
ಅರಾ1	—3ಗ್ಯುಲಾ	3	—3ಗ್ಯುಲಾ		ಗ್ಯುಲಾ3—1ಅರಾ
	6	ಗ್ಯುಲಾ			
		6	6		
	1				6
	ಗ್ಲೂ	ಅರಾ1	1ಗ್ಯುಲಾ		
	4		36	—1ಗ್ಯುಲಾ 3—1ರ್ಯಾ	
					ಗ್ಲೂ
	1		3ಅರಾ 1		4
	ರ್ಯಾ				
			3ಅರಾ 1		1
					ರ್ಯಾ
			1ಗ್ಯುಲಾ		

[ಗ್ಯುಲಾ=ಗ್ಯುಲಾಕ್ಟೋಸ್, ಗ್ಲೂ= D - ಗ್ಲೂಕ್ಯುರೋನಿಕ್ ಆಮ್ಲ, ಅರಾ= ಅರಾಬಿನೋಸ್, ರ್ಯಾ=ರ್ಯಾಂಮೋಸ್. ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಶರ್ಕರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ]

ಅರಾಬಿಕ್ ಗೋಂದನ್ನು ಅಂಟುಪದಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸುವುದಲ್ಲದೆ ಔಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ, ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಲಿಲಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ದ್ರವಗಳನ್ನು ಮಂದಗೊಳಿಸುವ ಅಭಿಕಾರಕದಂತೆ ಇದರ ಉಪಯೋಗ ಹೆಚ್ಚು.

2 ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್, ಫಿಲಿಪೀನ್ಸ್, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ಮತ್ತು ಆಫ್ರಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕೆಲವು ಗಿಡಗಳಿಂದ ಕೋಪಾಲ್ ವರ್ಗದ ಗೋಂದುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಗೆಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಫಾಸಿಲ್ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಫಿಲಿಪೀನ್ಸ್, ಮನಿಲ ಮತ್ತು ಪೆಂಟಯಾನಕುಗಳು ಮೃದುವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಆಧುನಿಕ ವರ್ಗದವು. ಕಾಂಗೋ ಮತ್ತು ಕೌರಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ವರ್ಗದವು. ಇವು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೃದು ಕೋಪಾಲುಗಳು ಆಲ್ಕೊಹಾಲ್, ಕ್ಲೋರೋಫಾರಮ್ ಮತ್ತು ಟರ್ಪೆಂಟೈನುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಶಃ ವಿಲೀನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು

ಕಾಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಇವು ಟರ್ಪ್‌ಟೈನ್ ಮತ್ತು ಲಿನ್ ಬೀಜದ (ಲಿನ್ ಸೀಡ್) ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೋಪಾಲ್ ಗೋಂದುಗಳನ್ನು ವಾರ್ನಿಷ್ ಮತ್ತು ಮೆರಗು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

3. ದಕ್ಷಿಣ ಯುರೋಪ್, ಗ್ರೀಸ್, ಟರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇರಾನ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಆಸ್ಟ್ರಾಗಲಸ್ ಫರ್ ಗಿಡಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಗೋಂದುಗಳಿಗೆ ಟ್ರಗಾಕಾಂತ್ ಗೋಂದುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವು ಪಾರದರ್ಶಕ ಬಿಳಿಯ ಹಲಗೆಗಳಂತೆ ಅಥವಾ ಕುಂಡಲಿನಿ (ಹೆಲಿಕ್ಸ್) ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ತಿರಿಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಹುಡಿಯಂತೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಪ್ರತ್ಯಾಂಶಿಯ ದ್ರಾವಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಲೀಯ ಹೈಡ್ರೋಜನ್ ಪೆರಾಕ್ಸೈಡ್ ದ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬುತ್ತವೆ. ಆಲ್ಕೊಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ಯೂಕ್ರೋಸ್, ಫ್ಯೂಕೋಸ್, ಕೈಲೋಸ್, ಅರಾಬಿನೋಸ್ ಮತ್ತು ಗ್ಲೂಕ್ಟರೋಸಿಕ್ ಆಮ್ಲಗಳ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಟ್ರಗಾಕಾಂತ್ ಗೋಂದುಗಳನ್ನು ಔಷಧಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಚರ್ಮದ ಹದಮಾಡುವಿಕೆ, ಅಂಟುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಕ್ಯಾಲಿಕೋ ಮುದ್ರಣ, ಆಹಾರ ರಕ್ಷಣೆ, ತಿಳಿದ್ರಾವಣಗಳನ್ನು ಮಂದಗೊಳಿಸುವ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

4. ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್ ಮತ್ತು ಮಲಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲ ಬಗೆಯ ಗಿಡಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಗೋಂದುಗಳಿಗೆ ಡಮಾರ್ ಗೋಂದುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನ್ನು ಸಿಂಗಪುರ, ಬಟೇವಿಯ, ಸಯಾಂ ಮತ್ತು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಡೆಯ ವರ್ಗದ ಗೋಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಟು, ತಿಳಿ ಅಥವಾ ಕರಿ ಎಂಬ ಉಪವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಡಮಾರ್ ಗೋಂದುಗಳ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಳದಿಯವರೆಗೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆಲ್ಕೊಹಾಲ್, ಬೆಂಜೀನ್, ಟರ್ಪೆಂಟೈನ್ ಮತ್ತು ಎಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೋಪಾಲ್ ಗೋಂದುಗಳಿಗಿಂತ ಇವುಗಳ ಆಮ್ಲೀಯತೆ ಕಡಿಮೆ. ಇತರ ಭೌತಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗೋಂದುಗಳು ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತವೆ. ಡಮಾರ್ ಗೋಂದುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಿರಿಟ್ ವಾರ್ನಿಷುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಹಾಗೂ ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಬಿಗಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

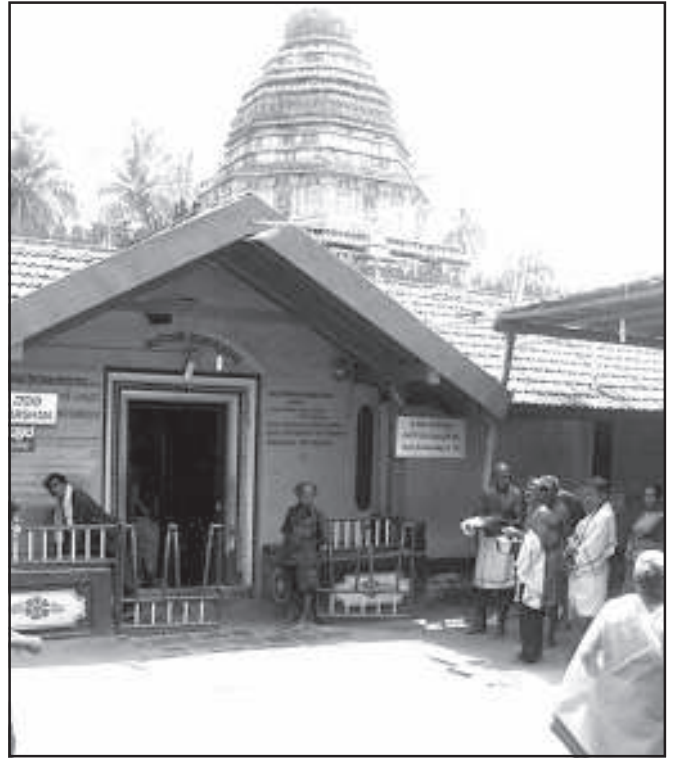
5. ಕೆನಡಾ ಬಾಲ್ಸಮನ್ನು ಸಹ ಗೋಂದುಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಕೆನಡ ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಏಬಿಸ್ ಬಾಲ್ಸಮಿಯ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಸಮ್‌ಫರ್ ಗಿಡಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಈ ವಸ್ತು ನಸುಹಳದಿ ಅಥವಾ ಹಸಿರು-ಹಳದಿ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಪಾರದರ್ಶಕ ದ್ರವ. ಪೈನ್ ಮಾದರಿಯ ಹಿತವಾದ ಕಂಪನ್ನುಳ್ಳ ಈ ದ್ರವವನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟಾಗ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಪಾರದರ್ಶಕವಾದ ವಾರ್ನಿಷ್ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಬೆಂಜೀನ್ ಮತ್ತು ಈಥರಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೆನಡಾ ಬಾಲ್ಸಮಿನ ರಿಫೈನ್ಡ್ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಲೆನ್ಸುಗಳ ಸೂಚ್ಯಂಕದಷ್ಟೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಭೂತಗನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಜಂಟಿಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಔಷಧಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ಮೆರಗು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಇದನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಎಚ್.ಎಸ್.ಎಸ್.)

ಗೋಕರ್ಣ : ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಕುಮಟ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಮಟದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ 16 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ. ಕಾಶಿ, ರಾಮೇಶ್ವರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದು ಈ ಮೂರು ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತ್ರಿಸ್ಥಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶಾಲ್ಮಲೀ (ಗಂಗಾವಳಿ) ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅಘನಾಶಿನಿ ನದಿಗಳಿವೆ. ಉತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶತಶೃಂಗ ಪರ್ವತದ ಚಿಕ್ಕ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ಥಳ ದೂರದಿಂದ ಗೋವಿನ ಕಿವಿಯಂತೆ (ಗೋಕರ್ಣ) ಕಂಡೀತು. ಕಡಲತೀರದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆಗಳೂ ಅನೇಕ ತೀರ್ಥಗಳೂ ಗುಡಿಗೋಪುರಗಳೂ ಅಗ್ರಹಾರಗಳೂ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಗೋಕರ್ಣ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

ಗೋಕರ್ಣ ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿಯೂ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಪಡೆದಿದೆ. ತ್ರೇತಾಯುಗದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾದರೂ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಪ್ರಸಕ್ತಕದ ಆರಂಭದಿಂದ. ಕದಂಬ ವಂಶದ ಮಯೂರಶರ್ಮ ಅಹಿಚಕ್ರದಿಂದ ಏಳು ಗೋತ್ರದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಕದಂಬರ ಕಾಲದಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಳಿಕೆಯ ಅಂತ್ಯದ ವರೆಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ದಾನ, ದತ್ತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿವರ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಸ್ಥಾನ. ಇದನ್ನು ಕಣಶಿಲೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಗರ್ಭಗೃಹ, ನವರಂಗ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನಂದಿಮಂಟಪ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ನಂದಿಮಂಟಪದ ಪಶ್ಚಿಮ ದ್ವಾರದ ಮೇಲಿರುವ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಹಲಸುನಾಡು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಶಾರ್ವರೀ ಸಂವತ್ಸರದ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ 1ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಆದರೆ ಮೂಲ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಯಾರು, ಯಾವಾಗ ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ದೇವಶಿಲ್ಪ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ

ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಗೋಕರ್ಣ

ನಿರ್ಮಿತ ದೇವಾಲಯವೆಂಬುದು ಪ್ರತೀತಿ. ಇದು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ತ್ರಿಲೋಕವೀರ ರಾವಣನನ್ನು ಶಿವ ಜಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಆತ್ಮಲಿಂಗ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಯಿತು.

ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಅವನಿಂದ ಆತ್ಮಲಿಂಗವನ್ನು ಪಡೆದು ಮನೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತ ನಡುವೆ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ರೂಪದ ಗಣಪತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗೆ ಹೋದನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ ವಾಯುದೇಯೋಳಿಗೆ ರಾವಣ ಹಿಂತಿರುಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಗಣಪತಿ ಅದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟನೆಂದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಾನಂತರ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ರಾವಣ ಅದನ್ನು ಕೀಳಲು ವೃಥಾಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ಆಕಳ ಕಿವಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತೆಂದೂ ಪುರಾಣದ ಕಥೆ ಇದೆ. ಲಿಂಗ ಭೂತಲದಿಂದ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರವಿದ್ದು ಶಿರೋಭಾಗ ತುಸು ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಶಿಖರ 60' (18 ಮೀ) ಎತ್ತರವಿದ್ದು ಪಗೋಡದಂತಿದೆ. ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಕಲಶವಿದೆ. ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ದಶಾವತಾರ, ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ನಾಗ ಮುಂತಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿ, ಪಾರ್ವತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋವೆಯ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಂಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯಿದೆ. ಸಪ್ತಕೋಟೇಶ್ವರ, ಅಮೃತೇಶ್ವರ, ಸಪ್ತಸಾಗರೇಶ್ವರ, ಸಂಗಮೇಶ್ವರ, ಮಾಂಕೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಗಳಿವೆ.

ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಕೋಟೀರ್ಥ, ಅಗಸ್ತ್ಯತೀರ್ಥ, ಸುಮಿತ್ರಾತೀರ್ಥ, ಮಾಲಿನಿ, ಸುಮಾಲಿನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ತೀರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಕೋಟೀರ್ಥ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಶಿವರಾತ್ರಿಯಂದು ದೇಶದ ನಾನಾ

ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬರುವ ಭಕ್ತರು ಈ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ತೀರ್ಥದ ಆವರಣದೊಳಗೆ ಕಾಲಭೈರವೇಶ್ವರ, ಗರುಡ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಅಗಸ್ತ್ಯೇಶ್ವರ, ವಸಿಷ್ಠೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ ಶಾಕ್ತಪಂಥಿಯ ದೇವತಾ ಮಂದಿರಗಳೂ ಇವೆ. ಇಂದೋರಿನ ರಾಣಿ ಅಪಲ್ಯಾಬಾಯಿ ಹೋಳ್ಕರ್ ಕಟ್ಟಿಸಿದಳೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಅಪಲ್ಯಾಬಾಯಿ ಗುಡಿ ಮತ್ತು ಭತ್ತ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದರ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಗಬಂಧ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ. ಸು. 6-7ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ನಂಬಲಾದ ಗಣಪತಿ ವಿಗ್ರಹ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗಣೇಶ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ.

ಕೋಟತೀರ್ಥ

ಭಾರತದ ಶೈವತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಗೋಕರ್ಣ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಪ್ರವಾಸಿ ಕೇಂದ್ರವೂ ಹೌದು. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯದಂದು ನಡೆಯುವ ರಥೋತ್ಸವ ಹಾಗೂ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಜಾತ್ರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಕಾಲೇಜು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆ ಮುಂತಾದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಖ್ಯಾತ ವೇದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಮಹರ್ಷಿ ದೇವರಾಜ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಊರಿಗೆ ಭೂಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿರದಿರಲೂ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ 3 ಕಿಮೀ ದೂರದ ತದಡಿ ಬಂದರಿಗೆ ಉಗಿಹಡಗಿನಿಂದ ಹೋಗಬಹುದು. ಅನಂತರ ದೋಣಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರವಾಸ. ಕಾರವಾರ ತಲುಪಿ ಕರಾವಳಿ ಹಾದಿಯಲ್ಲೂ ಅಥವಾ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ರಸ್ತೆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಗೋಕರ್ಣವನ್ನು ತಲುಪಬಹುದು. ಈ ಊರಿನ ಸಮೀಪದ ಓಂ ಬೀಚ್ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. (ಎಚ್.ಆರ್.ಆರ್.ಬಿ.,ಎಸ್.ಕೆ.ಒ.)

ಗೋಕಾಕ : ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು; ಆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೇಂದ್ರ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 1,543.78 ಚ.ಕಿಮೀ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 105 ಹಳ್ಳಿಗಳೂ 2 ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಇವೆ. ಅದರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 5,25,865 (2001). ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ ಗುಡ್ಡಗಾಡು. ಉಳಿದ ಭಾಗ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಗೋಕಾಕದ ಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಇರುವ ನಾರಾಯಣಗುಡ್ಡ ಆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಳ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳು ಘಟಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ. ಗೋಕಾಕದ್ದು ಉಷ್ಣ ವಾಯುಗುಣ. ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಸು. 25". ಹತ್ತಿ, ಜೋಳ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು. ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಯ ಗೋಕಾಕ ಜಲಪಾತ ಗೋಕಾಕ ಪಟ್ಟಣದ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಸು. 6 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿ 51 ಮೀ (170') ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. ಈ ಧಬಧಬೆಯ ಬಳಿ 1887ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜವಳಿ ಗಿರಣಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗಾತ್ರದ ಒಂದು ವಿದ್ಯುದುತ್ಪಾದಕ ಕೇಂದ್ರವಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಒದಗಿದೆ. ಧಬಧಬೆಯ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ತೂಗುಸೇತುವೆಯುಂಟು. ಗೋಕಾಕದ ಬಳಿ ಇರುವ ಪಂಚಮಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಶಿಲೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಗೋಕಾಕ ಪಟ್ಟಣ ಉ. ಅ. 16° 40' ಮತ್ತು 74° 49' ಮೇಲಿದೆ; ದಕ್ಷಿಣ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗದ ಗೋಕಾಕ ರೋಡ್ ನಿಲ್ದಾಣದಿಂದ ಊರು 13 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಗೋಕಾಕದ ಬಣ್ಣದ ಆಟಕೆಗಳೂ ಕರದಂಟು ಎಂಬ ಖಾದ್ಯ ವಸ್ತುವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಇವು ಹೊರ ದೇಶಗಳಿಗೂ - ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ - ನಿರ್ಯಾತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಟಕೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ 150 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದು. ಚಿನಗಾರರು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಗೌರಿಗಳು ತುಂಬ ಸುಂದರವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಕಸಬುದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ.

ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಲು ಒಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘವುಂಟು. ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವ ಕಸಬುಗಳು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಇವು ನಶಿಸಿದುವು. ಸರ್ಕಾರ ಇವಕ್ಕೆ ಈಚೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಚಿದಂಬರೇಶ್ವರರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಬೊಲೆಮಹಾರಾಜರು ಗೋಕಾಕದವರು; ಗಳಗ ನಾಥರು ತಮ್ಮ ಮಹಾಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರೆದರು. ಆದಿಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ದೊಡ್ಡ ಗುಡಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅಖಿಲಭಾರತ ಖ್ಯಾತಿಯ ಚಿತ್ರಗಾರರಾದ ಸಾಂಬಪ್ಪ ಚಿತ್ರಗಾರ, ಶಂಕರಪ್ಪ ಚಿತ್ರಗಾರ ಗೋಕಾಕದವರು. ಅವರು ತಯಾರಿಸಿದ ಗಣಪತಿಗಳು ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿವೆ.

ಗೋಕಾಕ ಧಬಧಬೆ

ಗೋಕಾಕ ಪಟ್ಟಣದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 1,35,773 (2011). ಇಲ್ಲೊಂದು ಪುರಸಭೆ ಇದೆ. ಅದು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳೂ, ಕಾಲೇಜೂ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 1858 ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ್ದು. ಇನ್ನೆರಡು 1878ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು.

ಗೋಕಾಕಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಳೆಯ ಇತಿಹಾಸವುಂಟು. 1047ರ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗೋಕಾಗೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದೆ. 1685ರಲ್ಲಿ ಇದು ಅಂದಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. 1717-1754ರಲ್ಲಿ ಸವಣೂರು ನವಾಬರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆಗ ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಸೀದಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂಗಳ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಪಟ್ಟಣ 1836ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾಯಿತು.

(ಎಸ್.ವಿ.ಪಿ.ಎ)

ಗೋಕಾಕ, ವಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ : 1909-92. ವಿನಾಯಕ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸಿದ ಮೇಧಾವಿಗಳು. ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನವ್ಯತೆಗೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದವರು ಇವರು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಕವಿ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ, ವಿಮರ್ಶಕ, ವಾಗ್ಮಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ ಎಂದಿವರನ್ನು ಜನತೆ ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸವಣೂರಿನಲ್ಲಿ, 1909 ರ ಆಗಸ್ಟ್ 9 ರಂದು. ಇವರ ಬಾಲ್ಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸವಣೂರಿನಲ್ಲೂ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲೂ ಜರುಗಿದುವು. ಅನಂತರ ಇವರು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ (1936) ಹೋಗಿಬಂದರು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಓದುವಾಗ ಬೇಂದ್ರೆ, ಮುಗಳಿ ಅಂಥವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳತ್ತ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳ ಶಕ್ತಿಯುತ ಸ್ಥಾನ ಕನ್ನಡ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವತ್ತ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆ ಮುಂದಾಳಾದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ-‘ಫಲ’-ತೆಯ ದ್ಯೋತಕವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಬಿ.ಎ. ಮತ್ತು ಎಂ.ಎ.ಗಳಲ್ಲೂ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ಬಿ.ಎ.ಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗ ಪಡೆದರು.

ತಮ್ಮ ತುಂಬುಜೀವನದಲ್ಲಿವರು ಬಹುಕಾಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ಇವರು ಇಳಿದದ್ದು 1931ರಲ್ಲಿ. ಅನಂತರ 1940ರಲ್ಲಿ ಸಾಂಗ್ಲಿಯ ವಿಲಿಂಗ್‌ಡನ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರು. 1945ರಲ್ಲಿ ಉಸ್ತಾನಿಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದರು. 1946ರಲ್ಲಿ ವೀಸನಗರ ಕಾಲೇಜಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರು. 1949ರಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ರಾಜಾರಾಂ ಕಾಲೇಜಿನ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರು. 1952ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು 1959ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದರು. ಇವರು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ್ದು 1966ರಲ್ಲಿ ಅನಂತರ ಇವರು ಕೆಲಕಾಲ ಸಿಪ್ಪದ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಅಡ್ವಾನ್ಸ್‌ಡ್ ಸ್ಟಡೀಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದರು.

ಗೋಕಾಕರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಹೋಗಿ ಬಂದುದಲ್ಲದೆ ಜಪಾನಿಗೂ (1957) ಅಮೆರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ (1958) ಬೆಲ್ಜಿಯಮಿಗೂ (1959) ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೂ (1960) ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಕವಿಗಳೂ ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರೂ ಆದ ಗೋಕಾಕರನ್ನು ನಾಡು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಿಸಿದೆ. ರಾಯಚೂರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ (1934), ಮುಂಬೈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ (1950) ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷಗಿರಿ (1958); ಪಿ. ಇ. ಎನ್. ಅಧಿವೇಶನ (1957) ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕವಿಮೇಳಗಳ (1955) ಸದಸ್ಯತ್ವ; ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ ಕೃತಿಗಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಬಹುಮಾನ (1960); ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1960); ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ (1967); ಇವರ ಜೀವಮಾನದ ಶಿಖರಪ್ರಾಯವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ 'ಭಾರತ ಸಿಂಧುರತ್ನ' (1982) ಕೃತಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ; ವಿನಾಯಕ ವಾಚ್ಛಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗ್ರಂಥ ಸಮರ್ಪಣೆ (1969) - ಇತ್ಯಾದಿ ಗೌರವಗಳು ಇವರಿಗೆ ಸಂದಿವೆ.

ಕಲೋಪಾಸಕ (1934) ಇವರ ಪ್ರಥಮ ಕಾವ್ಯ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಮಾನವೀಯತೆ, ಭಾವತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯೆ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಸ್ಥುಟಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡತನವನ್ನೂ ಸ್ಥಾನಿಕತೆಯನ್ನೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ಸರಳ ರಗಳೆಯ ನೂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಯಣ (1937) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ. ಭಾವಗೀತೆಯ ವಿಧವಿಧ ಭಂದೋವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಭಾವ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಪಟುವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಕಲನವಿದು. ಇಜ್ಜೋಡು (1934) ಲೋಕಾನುಭವದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೊಂದು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರ ಆಕಾಶಗಂಗೆ (1945) ತಡವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದರೂ ಇದೇ ಸಮಯದ ವರೆಗಿನ ಆತ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಿಗೂಢವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಚಂಪೂ ಕೃತಿ; ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾದರೂ ಸಹೃದಯರ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗಿದೆ. 1936ರಲ್ಲಿ ಹಡಗಿನಿಂದ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಹಡಗಿನ ತೂಗಾಟ ಹೊಸ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಸಮರ್ಥ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗೋಕಾಕರಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿತು. ಅದರ ಫಲವೇ ಸಮುದ್ರ ಗೀತೆಗಳು (1940). ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪಡೆದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆ. ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ (1938) ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸವಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಉಣ್ಣಿಸಿದ ಕೃತಿ; ಪತ್ರರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕಾಲಿಕ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ರುಚಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪುಸ್ತಕ. ಯುದ್ಧೋತ್ತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯತ್ತ ಗೋಕಾಕರ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಳಿತು. ಅಭ್ಯುದಯ ಎಂಬ ಇವರ ಕವನಸಂಕಲನವೂ (1946) ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಎಂಬ ಇವರ ವಿಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥವೂ (1944) ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡತನವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ವಿಪರ್ಯಾಯಗದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಹಿಗ್ಗು (1950) ಮತ್ತು ನವ್ಯಕವಿತೆಗಳು (1950) ಎಂಬ ಹೊತ್ತಗೆಗಳು ಬುದ್ಧಿಭಾವಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಸವಾಗಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವ ರಸಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಹೊಸ ಭಂದೋಮಾರ್ಗಗಳ ತುಳಿತದಿಂದ ಹೊಸ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ನವ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳು ನೀಡಿರುವು. ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಅದು ಅನಂತರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕರ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಚಿಂತನಪರವಾಯಿತು. ಬಾಳದೇಗುಲದಲ್ಲಿ (1955), ಉಗಮ (1955), ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ (1957), ಕಾಶ್ಮೀರ (1962) - ಇವು ಚಿಂತನಪರತೆಯ ಲಾಲಿತ್ಯ, ವಿಸ್ತಾರ, ಸುವಹತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಈವರೆಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಕಲ್ಪುತಗುಗಳ ನಡುವೆ ಭೋರಂದು

ಪರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಕಾಕರ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಂಥ ಸದ್ದಿಲ್ಲದ ವಿಸ್ತಾರದತ್ತ ಹೊರಳಿದುದು ಇವರ ಆಂತರಿಕ ಜೀವನದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ನಾವು ಎಲಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಆಡೆನ್‌ರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆಕಾಶಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಿನ್ನತೆಯ ದರ್ಶನ ಹಿಗ್ಗಿ ಬಾಳದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪುರಾಣದರ್ಶನವಾಗಿದೆ (ಎಪಿಕ್ ವಿಷನ್). ವ್ಯಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವೋತ್ತಾಹ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅದು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ವಿಮರ್ಶಕಗುಣವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಮನೋಧರ್ಮದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಪಾಲುದಾರನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಊರ್ಣನಾಭದಲ್ಲಿ (1961) ಮತ್ತೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ (1965) ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಚಂಪೂ ಪ್ರಯೋಗ, ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಭಾತ (1965) ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ (1966) ಮತ್ತೆ ಬುದ್ಧಿಭಾವಗಳ ಎರಕ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಭಾವರಾಗ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ (1969) ಪಯಣವೆಂಬ ಸಂಗ್ರಹದ ಕೋಮಲ ಭಾವ ಪರತೆಯನ್ನು ಭಂದಿಸಿನ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಇಳಿಸಿದ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಇನ್ನೂ ಯಾವ ಹೊಸ ದಾರಿ ತುಳಿದೀತೆಂಬ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಗೋಕಾಕರೇ ಹುಟ್ಟಿದ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಬುದ್ಧಗೊಂಡ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ವಿಮರ್ಶಕರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇವರ ಚಿಂತನಪರ ಕಾವ್ಯವೊಂದೇ ಕಂಡದ್ದು ವಿಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇಜ್ಜೋಡು ಕಾದಂಬರಿ ಬೆಳೆದು ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ (1967) ಎಂಬ ಮಹಾಕಾದಂಬರಿಯಾಯಿತು. 1268 ಪುಟಗಳಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ತನ್ನ ವೈಶಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಬಾಹುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಬಾಹುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಂವಿಧಾನ ಕೌಶಲವನ್ನೂ ಜೀವನಾನುಭವವನ್ನೂ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಾನಿಕತೆಯಿಂದ ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕತೆಯತ್ತ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ತಿರುಗಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾದ ನೀರದ ಮತ್ತು ಇಳಗೀತವೆಂಬ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆಕಾಶವನ್ನು ಕಂಡ ಪರಿ ನೀರದದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ ಆಕಾಶದಿಂದ ನೆಲದತ್ತ ಹಾಯಿಸಿದ ದೃಷ್ಟಿ ಇಳಗೀತದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೀರದದಲ್ಲಿ ಮೋಡಕಾಮರೂಪಿಯಾಗಿ, ಮರ್ತ್ಯಜೀವನಕ್ಕೊಡ್ಡಿದ ಬಹುಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ನಾನಾರ್ಥ ವ್ಯಂಜಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದೊಂದು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇಳಗೀತದಲ್ಲಿ, ಕವಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ವಿಮಾನಯಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಕಂಡ ದೃಶ್ಯಗಳು ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟು ಕೃತಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸ, ಚಿಂತನಪರತೆ, ಪುರಾಣಪರಿಚ್ಛಾನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ - ಇವೆಲ್ಲ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಗೋಕಾಕರ ವಿಮರ್ಶಾಶಾಸ್ತ್ರ ಕೇವಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಎಂದೂ ಮಾರುಹೋಗಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ನೆಲದಿಂದ ಅದು ಪುನಃಪುನಃ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದೆಯಲ್ಲದೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲದಾಗ - ಕವಿಕಾವ್ಯ ಮಹೋನ್ನತಿ (1945) ಎಂಬ ಇವರ ಕೃತಿ ಬಂತು. ರಸಕಾವ್ಯ ಪ್ರಗಲ್ಬಗೊಂಡಾಗ - ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಗೊತ್ತುಗುರಿಗಳು (1946) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಬಂತು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಬಲಿತು ತನ್ನನ್ನೆ ತಾನು ಅರಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ - ನವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಜೀವನ (1955) ಎಂಬ ಕೃತಿ ಬಂತು. ನವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಘಾತಕ ತಿಕ್ಕಾಟ ಬೆಳೆದಾಗ - ಸಮನ್ವಯ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂಬ ಕೃತಿ ಬಂತು. ಹೀಗೆ ಸಾಮಯಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಗೋಕಾಕರ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಇವರ ನಾಟಕಗಳು ಇದೇ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದಾವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಆದರೆ ಅವು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಕನ್ನಡತನದತ್ತ ಒಲಿದಿದೆ.

ಗೋಕಾಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೂ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ದಿ ಸಾಂಗ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್ ಅಂಡ್ ಅದರ್ ಪೊಯಿಮ್ಸ್ (1947), ದಿ ಪೊಯಿಟಿಕ್ ಅಪ್ರೋಚ್ ಟು ಲ್ಯಾಂಗ್ವೇಜ್ (1952), ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ: ಇಟ್ಸ್ ಪ್ರೆಸೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಫ್ಯೂಚರ್ (1964), ಇನ್ ಲೈಫ್ ಟೆಂಪಲ್ (1965). ಗೋಕಾಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಟ್ಟುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು 1992ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 28 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು. (ಎಸ್.ಎಂ.ಒ.)

ಗೋಕುಲ : ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಥುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳ; ಪ್ರಜಮಂಡಲದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಗೋಕುಲಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಈತ ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಮೆರೆದನಾಗಿ ಅದರ ಮಹತ್ತ್ವ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಗೋಕುಲ ಗೋಪಾಲಕರ ವಸತಿಸ್ಥಾನ. ನಂದಗೋಪ ಅವರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ. ಆತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದ; ಪೂತನವಧ, ಯಮಳಾಜನ ಉದ್ಧಾರ ಮುಂತಾದ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮೆರೆದ. ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ ದಶಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಗೋಕುಲ, ಗೋಪ, ಗೋಪಿ ಮತ್ತು ಗೋಧನಗಳ ಬಗ್ಗೆ

ರಮ್ಯವರ್ಣನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಚೈತನ್ಯ, ಮೀರಾಬಾಯಿ, ಏಕನಾಥ, ಸೂರದಾಸ, ತುಳಸೀದಾಸ, ಪುರಂದರದಾಸ ರಂಥವರು ಗೋಕುಲದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಗೋಕುಲಕ್ಕೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಗೋಕುಲವನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಿಯಧಾಮವೆಂದು ವೈಷ್ಣವ ಸಂತರು ಕೀರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಥುರೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಅಕ್ಕೂರ ಗೋಕುಲದ ಜನರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಪ್ರೇಮಿಗಳಿಂದ ವಿಹ್ವಲನಾಗಿ ಅದೇ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಯಸಿದ. ಗೋಕುಲವನ್ನು ಕಂಡು ಮನಸೋತ ಉದ್ಭವ ಅಲ್ಲಿಯ ಔಷಧಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಒಂದಾಗಲು ಬಯಸಿದ. ವಲ್ಲಭ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಿಗೆ ಗೋಕುಲ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆರಾಧನಾಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 24 ಕಟ್ಟೋಣಗಳು (ಮಠ) ಇಲ್ಲಿವೆ. ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಿಂದ ವಲ್ಲಭಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸರ್ವಪೂಜ್ಯ ತಾಕೂರ ಇಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದೂರದೂರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತರು ಗೋಕುಲದ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕ ಸ್ಥಳಗಳು- ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯರ ಮಠ (ಸಭಾಗೃಹ), ಗೋಕುಲನಾಥನ ಮಠ. ಗೋವಿಂದಘಾಟ್, ವಲ್ಲಭಘಾಟ್, ಗೋಕುಲನಾಥ ದೇವಸ್ಥಾನ, ವಜರಾಜ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿ. ರಮಣರೇತೀ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡತೀರ್ಥ ಇವು ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿನ ಪವಿತ್ರತೀರ್ಥಗಳು. *

ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ : ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮದಿನದಂದು ಹಿಂದೂಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜಯಂತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇವೆ. ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ವ್ರತವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ಪೂಜೆಗೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದ ಮಂಟಪ

ದ್ವಾಪರ ಯುಗಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಲು ಭಗವಂತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕುರುಹಾಗಿ ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜನಿಸಿದ್ದು ಮಥುರಾ ನಗರದಲ್ಲಿ. ತಂದೆಯಾದ ವಸುದೇವ ಕೃಷ್ಣ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಕಂಸನ ಕಾಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಿಶುವನ್ನು ಹೇಗೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ. ಆಗ ಶಿಶು ತಾನು ಭಗವಂತನ ಅವತಾರವೆಂಬುದನ್ನು ವಸುದೇವನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು

ನಂದಗೋಕುಲದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನಂದಗೋಪನಿಗೆ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶುವನ್ನು ತನಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಥುರಾಕ್ಕೆ ತರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿತು. ವಸುದೇವ ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾಡಿದ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮಥುರಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜನಿಸಿದ್ದರೂ ನಂದಗೋಕುಲದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ಜನಿಸಿದಂತೆ ಭಾವಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಗೆ ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವುದು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿವರ್ಷದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಜನ್ಮಮಾಸದ ಜನನ ತಿಥಿಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರೂ ಜನ್ಮ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರೂ ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಮಾಸದಲ್ಲೂ ಸೌರ-ಚಾಂದ್ರಮಾನ ಭೇದದಿಂದ ಜನ್ಮದಿನ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಸಿಂಹಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮೀ ಬುಧವಾರ ರಾತ್ರಿ ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ. ಚಾಂದ್ರಮಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸುವವರು ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿವಸ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸಿಂಹಮಾಸವೂ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಸೌರ-ಚಾಂದ್ರಮಾನಗಳೆರಡೂ ಕೂಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತಿಂಗಳಿನ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿಯ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ದಿವಸವನ್ನು ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ದಿವಸ ಉದಯಾದಿ ಅಷ್ಟಮೀ ತಿಥಿ ಇದ್ದು ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅದು ಶುದ್ಧ ತಿಥಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶುದ್ಧ ತಿಥಿಯ ದಿವಸವೇ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಿಥಿ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು, ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ.

ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವವರು ಉದಯಾದಿ ಅಷ್ಟಮೀ ತಿಥಿ ಇರುವ ದಿವಸ ಉದಯಾದಿ ರೋಹಿಣೀನಕ್ಷತ್ರವೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ದಿನದಲ್ಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ, ಜಯಂತಿ, ವ್ರತಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಎರಡೂ ಒಂದಾಗಿ ಬರುವುದುಂಟು. ನಕ್ಷತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು ಜಯಂತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಪ್ತಮೀ ಅಥವಾ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಇರದ (ವೇಧೆ ಇರದ) ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರ ಮುಖ್ಯ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವೇಧೆ ಇಲ್ಲದ ರೋಹಿಣೀ ನಕ್ಷತ್ರ ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ ಅಷ್ಟಮೀ-ರೋಹಿಣೀಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನವಮೀ ಸಹಿತ ಮೃಗಶಿರಾದಲ್ಲೂ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬುಧವಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಮೀ ಎರಡೂ ಇದ್ದು ಕೃತ್ತಿಕಾ ಅಥವಾ ಸಪ್ತಮೀ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೂ ಬುಧವಾರ ಯೋಗವಿಶೇಷದಿಂದ ಆ ದಿನದಂದೆ ಒಂದು ವರ್ಗದವರು ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜಯಂತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯೂ ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿಗಳೇ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ಭಿನ್ನವ್ರತಗಳು.

ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಗಡದವರಲ್ಲಿ ಜಯಂತಿ ಎಂದು ಮಾಡುವ ಈ ಹಬ್ಬ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಗಳಿಗಿಂತ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ವಿವಿಧ ಭಕ್ತಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಇಷ್ಟಮುತ್ರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಹಂಚುವ ರೂಢಿ ಇವರಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಜಯಂತಿಯಾದ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಓಲಗ ಊದಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ. ಚಕ್ಕುಲಿ, ಎರೆಯಪ್ಪ, ಸುಕ್ಕಿನ ಉಂಡೆ, ಕ್ಷೀರಾನ್ನ -ಇವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಆ ದಿವಸ ಮಾಡಿ ನಿವೇದನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ದಿನ ಹಗಲು ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಗೃಹವನ್ನು ಚೊಕ್ಕಟ ಮಾಡಿ ತಳಿರುತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಧ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಪಲಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಸ್ನಾನಾಹ್ನಿಕಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಚಂದನ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಧೂಪ ದೀಪಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ನಾಮಾವಳಿಯಿಂದ ತುಲಸಿ, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಿ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಎಳನೀರನ್ನು ಶಂಖದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಜಾತಃ ಕಂಸವಧಾರ್ಥಾಯ ಭೂಭಾರೋತ್ತಾರಣಾಯ ಚ | ಪಾಂಡವಾನಾಂ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾಯ ಚ | ಕೌರವಾಣಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ನಿಧನಾಯ ಚ | ಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಂ ಮಯಾದತ್ತಂ ದೇವಕೀ ಜನಿತ ಪ್ರಭೋ |' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದೇವಕೀಸಹಿತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ರೋಹಿಣೀಸಹಿತನಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ 'ಕ್ಷಿರೋದಾರ್ಣವಸಂಭೂತ ಅತ್ರಿಭೂತಸಮುದ್ಭವ | ರೋಹಿಣೀಶ ಗೃಹಾಣಾಘ್ಯಂ ರಮಾಭ್ರಾತಮನಃಪತೇ |' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. *

ವ್ರತ ಮಾಡುವವರು ಆ ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆ ಇದ್ದು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ನಿಯಮದಂತೆ ವ್ರತೋದ್ಯಾಪನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೊಂದು ವಿಧ. ಉತ್ಸವಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧ. ಇದರಂತೆ ಕೆಲವರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ

ಗೋಖಲೆ, ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ

ಕೆಲವರು ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸ್ನಾನಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ನವನೀತ ಪ್ರಿಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನವನೀತವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಗೋಪಾಲಕರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಕಾರ, ಕುಡುಗೆ ಮತ್ತು ನೇರಳೆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಗೋಪಾಲನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನಿವೇದನ ಮಾಡುವುದು ಇಂದಿಗೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಹಬ್ಬವಾದ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತೊಟ್ಟಿಲು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉತ್ಸವ ನಡೆದು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಂತೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ ಉತ್ಸವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜನೀಸಂಹಾರ, ಬಕಸಂಹಾರ, ಶಕಟಾಸುರ ಸಂಹಾರ, ಯಮಳಾಜುನೀಯ, ರಾಸಕ್ರೀಡೆ ಇವುಗಳ ಉತ್ಸವ ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ವೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮುಂದೆ ಹಸುಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಗೋವಿನ ಉತ್ಸವ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. (ಎಸ್.ಎನ್.ಕೆ.)

ಗೋಖಲೆ, ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ : 1866-1915. ಭಾರತ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸ್ವರಾಜ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ ನಿರಾಧರ್ಮ ಮನೋಭಾವ ದಿಂದಲೂ ವಿಧಾಯಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ದೇಶಭಕ್ತ. ಜನನ 1866ರ ಮೇ 9ರಂದು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಪ್ಲೂನ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೋತಳೂಕ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ. ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಾಯರು ಚಿಪ್ಲೂನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಅವರೊಬ್ಬ ಸಣ್ಣ ನೌಕರರಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದವರೆಗೂ

ಗೋಖಲೆಯವರು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೇ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪಡೆದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ, ರೈತರ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಇವುಗಳ ಪರಿಚಯ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅನಂತರ ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಗೋವಿಂದ ರಾಯರೊಂದಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಕೊಲ್ಕಾತುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಗೋವಿಂದರಾಯರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಂಸಾರದ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಭಾರ ಹೊರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂಬುದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆ. ತಮ್ಮ ಅಲ್ಪ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟರು. ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಷ್ಟಗಳೇನೆಂಬುದು ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿವಾಯಿತು. ಅಣ್ಣನ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಇವರು ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. 1881ರಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಅನಂತರ ಕೊಲ್ಕಾತುರದ ರಾಜಾರಾಂ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಫ್.ಎ. ಮುಗಿಸಿ, ಮುಂಬಯಿಯ ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿಸಿ 1884 ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ 20 ರೂಪಾಯಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರ ಅಣ್ಣನವರ ಹೊರೆ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಗುರವಾಗಿತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಗೋಖಲೆಯವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಧನಾರ್ಜನೆಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಸೇರದೆ, ಡೆಕ್ಕನ್ ಎಜುಕೇಷನ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದರು. ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ ಮೇಧಾ ಮತ್ತು ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಗಣಿತ, ಚರಿತ್ರೆ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

1887 ರಲ್ಲಿ ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ಮಹಾದೇವ ಗೋವಿಂದ ರಾನಡೆಯವರ ಸಂಪರ್ಕವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಸರಳ ಜೀವನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರೆನಿಸಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ದೇಶಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಸತ್ತೇರಣೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಸಂಘವಿತ್ತು. ಅದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭಾ. ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನವಿಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವುದು ಈ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಭಾರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಈ

ಸಭೆ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗೋಖಲೆಯವರು ಈ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ ಇದರ ತ್ರೈಮಾಸಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿಯೂ ನಿಯಮಿತರಾದರು. ಸಂಘದ ಮನವಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾನಡೆಯವರು ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ತರಬೇತನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಗೋಖಲೆಯವರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ. ಅವರು 1890ರಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುಣೆಗೂ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವರ ಸ್ವಾಗತ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ ಗೋಖಲೆಯವರು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದಲೂ ಗೋಖಲೆಯವರು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದರು.

ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನೊಂದಿಗೆ ಗೋಖಲೆಯವರ ಸಂಪರ್ಕ 1880ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ವಾಕ್ಪಟುತ್ವದಿಂದಲೂ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಕೌಶಲದಿಂದಲೂ ಇವರು ಎಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಿದರು. ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ 1893 ಮತ್ತು 1894ರಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. 1895ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.

ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಾದಾಯದ ವ್ಯಯ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ 1896ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ಲಂಡನಿನಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿತು. ಇದರ ಮುಂದೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನೀಡಲು ಭಾರತೀಯ ಮುಖಂಡರನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಆಹ್ವಾನಿಸಿತು. ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೂ ಆಹ್ವಾನ ಬಂದಿತ್ತು. ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕೆಂದು ರಾನಡೆಯವರು ಸಲಹೆಯಿತ್ತರು. ಗೋಖಲೆಯವರು ಸಾಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಭಾರತದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನೂ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿವರಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೂ ಪಾತ್ರರಾದರು.

ಗೋಖಲೆಯವರು 1897ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗ್ ಜಾಡ್ಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಜನರನ್ನು ಶಿಬಿರಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಆಗ ತೀರ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಇನಾಕುಲೇಷನ್ ಮಾಡಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದು ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯ. ಸರ್ಕಾರ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಅಚಾತುರ್ಯಗಳಾದುವು. ಜನರ ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯದ ಕೆಲವು ಸೈನಿಕರು ದರ್ಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದರೆಂಬ ದೂರು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳೂ ಆದುವೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವೆದ್ದಿತು. ಈ ತರುಣದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಯುವಕ ಒಬ್ಬ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹದಗೆಟ್ಟಿತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಟಿಳಕರೇ ಮುಂತಾದ ತೀವ್ರವಾದಿಗಳು ಕಾರಣರೆಂಬುದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಆಪಾದಿಸಿತು. ದೇಶೀಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಅದರ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದುವು. ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ತಿಳಿದು ಸೈನಿಕರ ವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಯನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಇವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಿಗೆ ರುಜುವಾತು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಮಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ದೂರುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮಿತ್ರರು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನೀಡಲೊಲ್ಲದೆ ಹೋದರು. ತಾವು ಸತ್ಯವನ್ನರಿಯದೆ ವೃಥಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ವಿಷಾದವಾಯಿತು. ಇವರು ತಮ್ಮಿಂದಾದ ಪ್ರಮಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಮೌನ ತಳೆದಿದ್ದರೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸತ್ಯಪ್ರಿಯರಾದ ಇವರಿಗೆ ಅದು ಉಚಿತವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಬೇಷರತ್ತಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನೊಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳಿದರು. ಇವರ ಈ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಹಲವರು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಇವರ ಸಹನೆಗೆ ಇದೊಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದದ್ದಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿತ್ತು.

1899ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೆರವಾದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗೋಖಲೆಯವರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಿತ್ರರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆಗ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ನಾಮಕರಣ ಸದಸ್ಯರೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಪೌರಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಗೋಖಲೆಯವರು ಚುನಾಯಿತರಾದರು. ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲತೆಯಿಂದಲೂ ವಾದದ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಇವರು ಜನತೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಹೇಗೆ ವಾದಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ ನೀಡಿದರು. 1902 ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆರಿಸುವ ಅವಕಾಶವೊದಗಿದಾಗ ಗೋಖಲೆಯವರೇ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ಕಲ್ಪತ ಭಾರತದ ಆಗಿನ ರಾಜಧಾನಿ. ಗೋಖಲೆಯವರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಪ್ರತಿಸಲವೂ

ಜನನಾಯಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸಲಹೆಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಅನೇಕ ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣಗಳೂ ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಲು ಅಂಕಿಅಂಶಗಳ ಆಧಾರದೊಂದಿಗೆ ಇವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾದವೂ ಸರ್ಕಾರದ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಿದುವು. ಇವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ, ಸೈನ್ಯ ಶಾಖೆಯ ವೆಚ್ಚ ಜವಳಿ ಗಿರಣಿಗಳ ಮೇಲಣ ಸುಂಕ, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ, ಸರ್ಕಾರದ ಉನ್ನತ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಭಾರತೀಯರ ನೇಮಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರ ಕಷ್ಟಗಳು ಮುಂತಾದವು.

ಈ ಸಭೆಗಳ ಕಲಾಪಗಳಿಗಾಗಿ ಇವರು ಬಹಳ ಕಾಲವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅನಂತರ ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟರು. ಈ ಬಗೆಯ ಸೇವೆಗೆ ಭಾರತದ ಸುತ್ತಿತ್ತರಾದ ನಿರ್ವಾಹಕ ಸೇವಕರನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಸಂಘಟಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಇವರು ಬಗ್ಗೆ 1905ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸೇವಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಂಡರು. ಆ ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯ ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್‌ನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರು.

ಕರ್ಜನ್ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಹೋಗಿದ್ದ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಂದೋಲನ ನಡೆದಿತ್ತು. ಕೆಲವು ತೀವ್ರವಾದಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೆಸಗಲೂ ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೇಶದ ಸುಭದ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ನೇರ ಬಂಡಾಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಅಶಿಸ್ತರೂ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದವರೂ ಉದ್ದೇಶಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇವರು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು. ವಿಧಾಯಕ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಇವರ ಬಯಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ನಿಲುವು ತಳೆದವರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳೆಂಬ ದೂರಿಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಹೀಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳು ಬೆಳೆದು 1907ರಲ್ಲಿ ಸೂರತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅಧಿವೇಶನ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಾಸನವಾಯಿತು. ತೀವ್ರವಾದಿಗಳು ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಸುವುದೇ ಗೋಖಲೆಯವರ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದ ಹಂಬಲವಾಗಿತ್ತು.

ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷತೆ ಹೆಚ್ಚುವುದರಿಂದಲೇ ದೇಶದ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಅಭ್ಯುದಯವಾದೀತೆಂಬುದು ಗೋಖಲೆಯವರ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರು 1911ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಿಧೇಯಕವೊಂದನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವೂ ಉಚಿತವೂ ಆದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಅವಕಾಶ, ಇದರ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಅಂಶವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ- ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಸಲಹೆಗಳು ಈ ವಿಧೇಯಕದಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರ ಇದಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಗೋಖಲೆಯವರು 1912ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ ಭಾರತೀಯರ ಕಷ್ಟಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಇವರ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತಷ್ಟು ಗಾಢವಾಯಿತು. ಗೋಖಲೆಯವರನ್ನು ಗಾಂಧಿಯವರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಗುರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು.

ವಿದ್ಯಾವಂತ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವರದಿ ನೀಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿತವಾದ ಇನ್ಸಿಂಗ್‌ಟನ್ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ (ನೋಡಿ- ಇನ್ಸಿಂಗ್‌ಟನ್ ಆಯೋಗ) ಗೋಖಲೆಯವರೂ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯ ರಾಗಿದ್ದರು. ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಈ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಖಲೆಯವರು ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ದುಡಿದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಹದಗೆಟ್ಟಿದ್ದ ಇವರ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಟ್ಟಿತು. ಇವರು 1915ರ ಫೆಬ್ರುವರಿ 19ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. (ಕೆ.ಎಸ್.ಜಿ.ಆರ್.)

ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಉದಾರಮತವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಗೋಖಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಪತ್ರಿಕಾ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಧುರೀಣ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಟಿಳಕರಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು

ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದ ಇವರು ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೌಢ ವಿಚಾರಪೂರ್ಣ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಟಿಳಕರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಮರಾಠಾದಲ್ಲಿ 1886-87ರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಬರೆದ ಲೇಖನಮಾಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆ ಪಡೆಯಿತು. ಮರಾಠಾ, ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಕೇಸರಿ, ಇವುಗಳ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ದುಡಿದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮಾಜಸುಧಾರಕ ಗೋಪಾಲ ಗಣೇಶ ಅಗರಕರರು ಸುಧಾರಕ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ (1888) ಅದರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿಭಾಗದ ಸಂಪಾದಕತ್ವವನ್ನು ಗೋಖಲೆಯವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತರಾದ ಇವರು ಅದರ ತ್ರೈಮಾಸಿಕದ ಸಂಪಾದಕರೂ ಆದರು. ಮುಂದೆ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇವರು ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. 1895ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಭಾ ಸಮಾಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ನಿಲುವೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನತೆಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 1905ರಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯ ಎಂಬ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಜೊತೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ಗೋಖಲೆಯವರ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಲೋಕನಿಯುಕ್ತ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗ ಗೋಖಲೆ ಯವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. 1903ರಲ್ಲಿ ಎ. ಟಿ. ಅರುಂಡೇಲ್ ಅವರು 1889ರ ಗೋಪ್ಯ ಗೋಪನ ಕಾಯಿದೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಂಡಿಸಿ ಅನೇಕ ನಾಗರಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿದರು. ಯಾರಿಂದಲೂ ದೂರು ಬಂದಾಗಲೂ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಇದನ್ನು ಗೋಖಲೆಯವರು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಇದು ಪರಿಣಾಮತಃ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಹರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆಂದರಲ್ಲದೆ, ವ್ಯಕ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದಂತೆಯೇ ಲೋಕಹಿತದ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನೆಬ್ಬಬಹುದೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಈ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದೆಂದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗದಯೆತ್ತಿದಂತೆ ಎಂದು ಇವರು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬಹುಮತವಿದ್ದುದರಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸ್ವೀಕೃತವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ 1910ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಪತ್ರಿಕಾ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದಾಗ ಗೋಖಲೆಯವರು ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ತಮ್ಮ ವರ್ತಮಾನವನ್ನೇ ಮೂಲತಃ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಕಠಿಣಕ್ರಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸೌಮ್ಯಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರ ಒಡತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಒಡತನದಲ್ಲಿದ್ದವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. (ಎಂ.ಎನ್.ಎಂ.)

ಗೋಖಲೆಯವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮಸೂದೆ : 1912ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಖಲೆಯವರು, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಒಂದು ಮಸೂದೆ (ವಿಧೇಯಕ). ಅಂದಿನ ವೈಸರಾಯ್ ಆಗಿದ್ದ ಕರ್ಜನ್ 1905ರಿಂದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಶಿಕ್ಷಣದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ಮಟ್ಟದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದರ ಬದಲು ಅದರ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ಕಡೆ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಯಕರು ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಲು ಒತ್ತಾಯ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನಡುವೆ, ಎಂದರೆ 1906ರಲ್ಲಿ ಬರೋಡದ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಶಾಸನಬದ್ಧವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೇರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಏಕೆ ಆಚರಣೆಗೆ ತರಬಾರದೆಂದು ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖಂಡರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಗೋಖಲೆಯವರು 1910ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಲು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಗತ್ಯ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿ ಒಂದು ಠರಾವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡಿದ ಆಶ್ವಾಸನೆಯ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ 1911ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವ ಮಸೂದೆಯೊಂದನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಅಂದಿಗಾಗಲೇ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ 1910ರ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಶಾಸನವನ್ನು

ಆಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಈ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಇವರು ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಸದಸ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ 1912ರ ಮಾರ್ಚ್ 17ರಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂತು. ಗೋಖಲೆಯವರು ಮಸೂದೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ವಾದಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಗೆ ವರದಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಮತ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಸದಸ್ಯರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಮತಗಳು ಬಂದು ಅದರ ಮುಂದಿನ ನಡಾವಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗೋಖಲೆಯವರು ಉತ್ಸಾಹಗುಂದಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವುದಾಗಿ ಪಣತೊಟ್ಟರು.

ಭಾರತದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಗೋಖಲೆಯವರ ಈ ಮಸೂದೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೊದಲ ಯತ್ನವಾಯಿತು. ಅದು ಬಿದ್ದುಹೋದರೂ ಇವರ ಯತ್ನ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯ ಆಶೋತ್ತರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಅರಿತುಕೊಂಡಿತು; ಶಾಸನಬದ್ಧವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಅಂದು ಇದ್ದ ಅಡಚಣೆಗಳ ಕಡೆ ಬೆರಳು ತೋರಿದರೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿತು. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. 1912ರಿಂದ 1917ರ ವರೆಗೆ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ತೋರಿದ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಆ ಮಸೂದೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಚೋದನೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. 1913ರ ಫೆಬ್ರುವರಿ 21ರಂದು ಹೊರಡಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ನೀತಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲೂ ಆ ಮಟ್ಟದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಅಗತ್ಯ ಅಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ. *

ಗೋಟ್ಯಾ, ತೌಫಿಲ್ : 1811-72. ಫ್ರೆಂಚ್ ಕವಿ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ, ವಿಮರ್ಶಕ, ಪ್ರವಾಸ ಲೇಖಕ. ತಾಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈತ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ ತಾಳಿದ್ದ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲೇಖನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ. ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪಂಥ ಗರಿಗಿದರಿ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈತ ಬಹುಬೇಗ ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹ್ಯೂಗೋ, ನೆರ್ವಲ್ ಮುಂತಾದವರ ಜೊತೆ ಸೇರಿದ. ಸ್ವತಃ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಯಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಕ್ಕೆ (ಫಾರಂ) ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರಬೇಕು. ಕವಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಹಸನುಗೊಳಿಸಿ, ನುಣುಪಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಾದಿಸಿದ. ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಮತ್ತು ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ತತ್ವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸ ಹೊರಟು ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಎಂಬ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದವ ಈತನೇ. ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಅನಂತರ ಬಂದ ಫಾರ್ಮಲಿಸ್ಟ್ ಪಂಥದವರಿಗೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದ. ಗೋಟ್ಯಾ ಮೊದಲು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ತನ್ನ ಎರಡು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮೂಲಕ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿ ಬೈರನನ ಪ್ರಚಂಡ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕವನಗಳಿವೆ. 1835ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಸಲ್ ಮೋಷಿನ್ ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿ ಈತನ ಹೆಸರು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಷಯಲಾಂಛನದ ವಿವರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇದೆ ಎಂಬುದೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ಒಂದು ಕಾರಣ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮುನ್ನುಡಿ ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಎನ್ನುವ ಪಂಥದವರ ಘೋಷಣೆಯಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೋಟ್ಯಾ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಲೇಖಕರ ವೃತ್ತಿವನ್ನೂ ನಿಯೋಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಕಲಾತತ್ವಗಳ ಜಡತ್ವವನ್ನೂ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರ ಹುಸಿ ನೀತಿ-ನೇಮಗಳ ರಕ್ಕುಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹಂಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಲೆಗಾರನ ಅನನ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಈ ಮುನ್ನುಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದುಂಟು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಲೇಖಕರನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ಗೋಟ್ಯಾ ಸ್ವತಃ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದಲೆ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕಲಾ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಿ, ಲಘು ಪ್ರವಾಸ ಕಥನಗಳನ್ನೂ ಸಾಮಯಿಕವಾದ ನೂರಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಗೀಚಿ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಈತನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಗ್ರಿಸಿ ಎಂಬ ನಟಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವೇ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕರ ಗಳಿಗೆಗಳಾದುವು.

ಗೋಟ್ಯಾಗೆ ನಿಜವಾದ ಖ್ಯಾತಿ ದೊರಕಿದ್ದು ಈತ ಬರೆದ ಕಾವ್ಯದಿಂದ. ಈತನಿಗಿಂತ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕವಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಷಾರ್ಲ್ ಬೋಡೆಲಾರ್ ಈತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗೋಟ್ಯಾನ ಕವನಗಳು ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಊನವಿಲ್ಲದ ಮುತ್ತಿನಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರಚನೆಗಳು. ಎನಾಮೆಲ್ ಅಂಡ್ ಕೇಮಿಯೋಸ್

(1852) ಎನ್ನುವ ಕವನಗುಚ್ಛದಲ್ಲಿ ಈತನ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣ ಕವನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವೆ. ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಸಲ್ ಮೋಷಿನ್ ಗ್ರಂಥದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಿದ ಕಲಾತತ್ವಗಳನ್ನು ಗೋಟ್ಯಾ ತನ್ನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕಾಗಲೀ ವಿಚಾರಗಳಿಗಾಗಲೀ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಉಜ್ಜಿ ಉಜ್ಜಿ ಹೊಳಪಿಸಿದ ಮಾತಿನ ಚೂಪುಗಾರಿಕೆ, ವರ್ಣನೆಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಲಾವಂತಿಕೆ-ಇವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಗೋಟ್ಯಾ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸಿಂಫನಿ ಇನ್ ವೈಟ್ ಮೇಜರ್ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕವನ. ಆರ್ಟ್ ಎನ್ನುವ ಇನ್ನೊಂದು ಕವನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಕವಿ ನವುರಾಗಿ ಅಡಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೈಗೆ ಎಟುಕದೆ ನುಣುಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಬಗ್ಗಿಸಲಾಗದ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಪಳಗಿಸಿ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೇ ಕವಿ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಟೀಕೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗಿರುವ ಈತ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬಲು ಕ್ಷಿಪ್ರವದ್ಯರೂಪವೊಂದನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ತನ್ನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಕಲೆಗೆ, ಹೊರಗಿನ ಏನೊಂದು ಉಪಾಧಿಯೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ-ಅದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದು. ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಬಹುಕಾಲ ಬೆಲೆಬಾಳುವಂಥದು ... ನಗರವೊಂದು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೂ ಅದರ ನಡುವಣ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿ ನಿಂತೇ ಇರುತ್ತದೆ... ದೇವಾಧಿದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸತ್ತರೂ ಕಂಚಿನಾಕೃತಿಗಿಂತ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಿರಬಲ್ಲದು- ಗೋಟ್ಯಾನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಈತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಳವಳಿಯ ಬೀಜಮಂತ್ರ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಮತ. (ಎಚ್.ಕೆ.ಆರ್.)

ಗೋಡಂಬಿ : ಅನಕಾರ್ಡಿಯೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಸಸ್ಯ (ಕ್ಯಾಷ್ಯೂ). ಗೇರು, ಕಾಜು, ಮುಂದಿಪಪ್ಪು ಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳು. ಅನಕಾರ್ಡಿಯಮ್ ಆಕ್ಸಿಡೆಂಟೀಲ್ ಇದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರು. ಗೋಡಂಬಿಯು ತವರು ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ ಮತ್ತು ವೆಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್. 16ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಬ್ರೆಜಿಲಿನಿಂದ ಗೋಡಂಬಿಯನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೂ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೂ ತಂದರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಗೋವೆಯ ಕಡಲತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬೆಳೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಭಾರತದ ಸಮುದ್ರ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಹರಡಿದ ಇದು ಮಲಯ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಕಾಲಿಟ್ಟಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಗೋವ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಒರಿಸ್ಸ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲೂ ಗೋಡಂಬಿಯ ಬೇಸಾಯ ಇದೆ. ಗೋಡಂಬಿ ಬೆಳೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಇನ್ನಿತರ ದೇಶಗಳು ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕ, ಬ್ರೆಜಿಲ್ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಚುಗಲ್.

ಗೋಡಂಬಿ ಹಣ್ಣು-ಎಲೆ

ಗೋಡಂಬಿ ಮರ ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ್ದು; 5-10 ಮೀ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಕವಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಚೆಲುವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಲೆಗಳು ಸರಳ, ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳ ಉದ್ದ 6-20 ಸೆಂಮೀ, ಅಗಲ 4-15 ಸೆಂಮೀ. ತುದಿ ಗುಂಡಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚು ಇರಬಹುದು; ಎಲೆಯ ಬುಡ ಕ್ರಮೇಣ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತ ಬಂದು ತೊಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಎಲೆಯ ಆಕಾರ ದೀರ್ಘ ಅಂಡದಂತೆ. ಮೇಲ್ಮೈ ರೋಮರಹಿತವೂ ತುಸು ಹೊಳಪುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿ

ಚರ್ಮಿಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೆಯ ನಾಳವಿನ್ಯಾಸ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಹೂಗಳು ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ; ಏಕಲಿಂಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ದ್ವಿಲಿಂಗಿಗಳು. ಅವು ಪ್ಯಾನಿಕಲ್ ಮಾದರಿಯ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹೂಗಳೂ ಒಂದೇ ಗೊಂಚಲಿನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ಹಸುರು ಬಣ್ಣದ 5 ಪುಷ್ಪಪತ್ರಗಳು, 5 ದಳಗಳು, 10 ಕೇಸರುಗಳು, ಏಕಕಾರ್ಪಲಿನ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದ ಅಂಡಾಶಯ (ಗಂಡು ಹೂ ಬಿಟ್ಟು) ಇವೆ. ಫಲ ನಟ್ ಮಾದರಿಯದು. ಮೂತ್ರಪಿಂಡದಾಕಾರದ ಇದು ಸುಮಾರು 3 ಸೆಂಮೀ ಉದ್ದವೂ 2.5 ಸೆಂಮೀ ಅಗಲವೂ ಇದೆ. ಇದರ ಬಣ್ಣ ಬೂದುಮಿಶ್ರಿತ ಕಂದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಡುಸಾದ ಹೊರಾವರಣ ಮತ್ತು ಎರಡು ಬೀಜದಳಗಳು ಇವೆ. ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಜ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಫಲವನ್ನು. ಯಾವುದನ್ನು ಗೇರು ಹಣ್ಣು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೋ ಅದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹಣ್ಣಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಹೂವಿನ ತೊಟ್ಟು ಪುಷ್ಪಪೀಠ ಮತ್ತು ಅಂಡಾಶಯವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವ ತಟ್ಟೆಯಂಥ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಚನೆ. ಇದರ ಆಕಾರ ಪಿಯರ್ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ, ಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು ಇಲ್ಲವೆ ಹಳದಿ. ಇದಕ್ಕೆ ತೆಳುಸಿಪ್ಪೆಯೂ ಮಧುರವಾದ ರುಚಿಯೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಕಟುವಾಸನೆಯೂ ಇವೆ.

ಬೀಜದ ಮೇಲಿನ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವುದು

ಗೋಡಂಬಿ ಬೆಳೆಯ ಬೇಸಾಯ : ಕರ್ನಾಟಕದ ಹವಾಗುಣ ಗೇರಿನ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದರ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಗೋಡಂಬಿ ಒರಟು ಬೆಳೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಮಳೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಬೆಟ್ಟದ ಇಳಿಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಬೇಸಾಯ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸುಮಾರು 800 ಮೀ ಎತ್ತರದವರೆವಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಗೋಡಂಬಿಯನ್ನು ಎಂಥ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಾದರೂ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಮುದ್ರ ತೀರಗಳ ಮರಳುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಜಂಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಮಣ್ಣು (ಲ್ಯಾಟರೈಟ್) ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಜೇಡಿಮಣ್ಣು ಉತ್ತಮವಾದವು. ಕ್ಷಾರೀಯ ಹಾಗೂ ಆಮ್ಲೀಯ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೂ ಗೋಡಂಬಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಇದರ ವೃದ್ಧಿ ಬೀಜ (ಲಿಂಗರೀತಿ) ಮತ್ತು ಲೇಯರುಗಳಿಂದ (ನಿರ್ಲಿಂಗರೀತಿ) ಸಾಧ್ಯ. ಗೋಡಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಿಷೇಚನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ಕೊಡುವ ಒಂದು ಮರ ತನ್ನ ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೇಯರುಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಬೀಜಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿ: ಹೆಚ್ಚಿನ ಇಳುವರಿ ಕೊಡುವ ಹಾಗೂ ರುಚಿ ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಗೋಡಂಬಿ ಮರದಿಂದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಒಣಗಿಸಿ, ಎತ್ತರದ ಪಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಜಗಳ ನಡುವೆ 20 ಸೆಂಮೀ ಅಂತರವಿರುವಂತೆ ನೆಡಬೇಕು. ಸಾಲುಗಳ ನಡುವಣ ಅಂತರವೂ 20 ಸೆಂಮೀ ಇರಬೇಕು. ನೇರವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪಾಲಿತೀನ್ ಚೀಲ ಅಥವಾ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೀಜಗಳನ್ನು ನೆಡಬಹುದು. ದೂರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಪಾಲಿತೀನ್ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೀರು ಹಾಕಿದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 20 ದಿವಸಗಳ ಅನಂತರ ಮೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸಸಿಗಳು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ದೊಡ್ಡವಾದ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಲೇಯರಿಂಗ್ : ಈ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಮರದ ರೆಂಬೆ ಸೂಕ್ತವಾದ್ದು. ಈ ವಯಸ್ಸಿನ ರೆಂಬೆಯ ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಚುರುಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆರಿಸಿದ ರೆಂಬೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ 2.5 ಸೆಂಮೀನಷ್ಟು ಮೇಲಿನ ತೋಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ, ತೆಂಗಿನ

ಗುಂಜು ಅಥವಾ ಸುತಲಿದಾರದಿಂದ ಸುತ್ತಬೇಕು. ಅನಂತರ ನಯವಾದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಾಕಿ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಹಾಳೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ನೀರಿನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಸಬೇಕು. ಸುಮಾರು 40-45 ದಿವಸಗಳ ಬಳಿಕ ನೇರಳೆಬಣ್ಣದ ಬೇರುಗಳು ಹೊರಮೂಡುತ್ತವೆ. ಆಗ ಲೇಯರನ್ನು ತಾಯಿಮರದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಲೇಯರ್ ಗಂಟಿನ ಕೆಳಗೆ V-ಆಕಾರದ ಕಚ್ಚುಮಾಡಿ ಕೊಂಬೆಯ 1/3 ಭಾಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವಾರ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಬೆಯ ಕಚ್ಚನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆಳ ಮಾಡಬೇಕು. 5 ದಿವಸಗಳ ತರುವಾಯ ತಾಯಿ ಮರದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಲೇಯರ್ ಮಾಡಲು ಅಕ್ಟೋಬರ್-ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳ ನಡುವಣ ಕಾಲ ಸೂಕ್ತವಾದ್ದು.

ಕಸಿ ಕಟ್ಟುವಿಕೆ : ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ ಗೋಡಂಬಿಯ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಗುಣವುಳ್ಳ ಮರದ ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಕಸಿ ಮಾಡಿ ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಇಳುವರಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಸಿಪ್ಪೆ ಸುಲಿದ ಬೀಜವನ್ನು ವಾಹಕ ತೊಟ್ಟಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹುರಿಯೋಡಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು

ಗೋಡಂಬಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಡುತ್ತಾರೆ. ನೆಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಮುಂಚೆ, ಗುಂಡಿಯಿಂದ ಗುಂಡಿಗೆ 8-10 ಮೀ ಅಂತರವಿರುವಂತೆ, 1 ಫಸಮೀಟರ್ ಅಳತೆಯ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಬೂದಿ ಅಥವಾ ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣುಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ ತುಂಬಬೇಕು. ಸಸಿಗಳು ಎಳೆಯವಾಗಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಕೃತಕಗೊಬ್ಬರ, ಹಸುರೆಲೆ ಗೊಬ್ಬರ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬೆಳೆ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಬೇಸಾಯ : ಗೋಡಂಬಿ ಮರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಾರಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡುವುದು, ಮರಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ನೆಲವನ್ನು ಅಗೆಯುವುದು, ರೋಗ, ಕೀಟ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಣಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು ಮುಂತಾದವು ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಬೇಸಾಯದ ಕೆಲವು ಕ್ರಮಗಳು. ಗೋಡಂಬಿ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಿಶ್ರ ಬೆಳೆಗೆ ಮೊದಲು 3-4 ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯತೆ ಉಂಟು. ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಿಶ್ರಬೆಳೆಗಳೆಂದರೆ

ಮಣಸಿನಕಾಯಿ, ಶುಂಠಿ, ಗೆಣಸು, ಆಲೂಗಡ್ಡೆ, ರಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಡಲೆ. ಗೋಡಂಬಿ ಮರಗಳನ್ನು ಸವರುವುದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆಯಾದರೂ ಇಳುವರಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆಯಾಗಿ ಗೋಡಂಬಿ ಮರವನ್ನು ಸವರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ.

ಗೋಡಂಬಿ ಮರ ನೆಟ್ಟ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಫಲ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಮರದ ಸರಾಸರಿ ಆಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು 40 ವರ್ಷ, ನವಂಬರಿನಿಂದ ಫೆಬ್ರವರಿ ವರೆಗೆ 2-3 ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೂಬಿಟ್ಟ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಹಣ್ಣು ಕುಯ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೋಡಂಬಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲ ಫಲ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಎರಡು ಸಲ ಫಲ ಕೊಡುವುದುಂಟು. 2-3 ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಡಂಬಿ ಹೂಗಳು ಅರಳುವುದರಿಂದ ಹಣ್ಣುಗಳು 2-3 ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಯ್ಲಿನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು 45 ರಿಂದ 70 ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಹಣ್ಣು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಗಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಯ್ಯಬೇಕು. ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ, ತೋಟದಿಂದ ತೋಟಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಇಳುವರಿಯ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟು. ಇಳುವರಿಯ ಪರಿಮಾಣ 10 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಗೋವ ಮುಂತಾದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮರದಿಂದ 10-15 ಕೆಜಿಯಷ್ಟು ಬೀಜಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಸರಾಸರಿ ಇಳುವರಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಿದ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಮರಕ್ಕೆ 60 ಕೆಜಿಯಷ್ಟು ಬೀಜ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಗೋಡಂಬಿಯ ವಿಂಗಡಣೆ

ಗೋಡಂಬಿ ಮರಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಕೀಟಗಳಿಂದ ಬಾಧೆ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮರಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವ ರೋಗಗಳೂ ಇವೆ. ಕೀಟಗಳು: 1) ಕಾಂಡ ಕೊರೆಯುವ ಹುಳು : ಇದು ಕಾಂಡವನ್ನು ಕೊರೆದು ರಂಧ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ರಂಧ್ರ ಕೊರೆದ ಭಾಗದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಗಿಡದ ಭಾಗ ಒಣಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯೋಸೋಟ್ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿದ ಹತ್ತಿಯಿಂದ ಹುಳು ಕೊರೆದ ರಂಧ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಒಣಗಿರುವ ಕಾಂಡದ ಭಾಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಸುಡುವುದರಿಂದ ಈ ಹುಳುವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಬಹುದು. 2) ಎಲೆ ತಿನ್ನುವ ಕಂಬಳಿ ಹುಳು: ಇದು ಎಲೆ ಮತ್ತು ಹೂವುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಶೇ. 50 ಗ್ಯಾಮಕ್ಸೇನ್ ದ್ರಾವಣವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ

ಮಾಡಬಹುದು. 3) ಥ್ರಿಪ್ಸ್: ಇವು ಎಳೆಯ ಕಾಂಡ, ಎಲೆ ಮತ್ತು ಹೂಗೊಂಚಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ರಸವನ್ನು ಹೀರಿ ಗಿಡ ಒಣಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. 0.05 ಬಿಎಚ್‌ಸಿ ಅಥವಾ ಫಾಲಿಡಾಲ್ ಪುಡಿಯನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಇವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು.

ರೋಗಗಳು: ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಡೈಬ್ಯಾಕ್ ಎಂಬ ರೋಗ. ಗೋಡಂಬಿ ಬೆಳೆಗೆ ಬಹಳ ನಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಬಲ ರೋಗವಿದು. ಇದರಿಂದ ನರಳುವ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಸುಡುವುದು ಲೇಸು. ಬೋರ್ಡೋ ದ್ರಾವಣವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

ಗೋಡಂಬಿಯ ಉಪಯೋಗಗಳು : ಬೀಜವನ್ನು ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸೊನೆಹೋಗುವಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಣಗಿಸಿ, ಮೇಲಿನ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋಡಂಬಿ ಬೀಜವನ್ನು ಒಂದು ಪೌಂಡು ತೂಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬೀಜದ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹಲವು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪೌಂಡಿಗೆ 210,240,280,320,400 ಮತ್ತು 450-ಹೀಗೆ ಬೀಜಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೌಂಡಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬರುವ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯೂ ಕಡಿಮೆ ಬರುವ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ತೂಕವಾರು ಬೆಲೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಬೀಜವನ್ನು ಹಸಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಹುರಿದು ಬಳಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಎಳೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಹಸಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಪಲ್ಯಮಾಡಿ ತಿನ್ನುವುದುಂಟು. ಗೋಡಂಬಿ ಬೀಜ ಮಧುರವಾದ ವಾಸನೆ ಮತ್ತು ಹಿತಕರ ರುಚಿಯುಳ್ಳ ಪುಷ್ಟಿಕರವಾದ ಆಹಾರ. ಆದರೆ ಅತಿಯಾದ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಔತುಕರಗಳು ಆಗುವುದುಂಟು. ಮಿಠಾಯಿ, ಬಿಸ್ಕತ್ತು ಮತ್ತು ಸಿಹಿತಿಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಡಂಬಿಯ ಬಳಕೆ ಇದೆ. ಬೀಜವನ್ನು ಹುರಿದು ಅಥವಾ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರಿದು ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕಾರವನ್ನೋ ಸೇರಿಸಿ ತಿನ್ನುವುದುಂಟು. ಬೀಜದ ಸಿಪ್ಪೆಯಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಳ್ಳೆ ವಾಣಿಜ್ಯವಸ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಜಲ ನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಮೀನಿನ ಬಲೆ ದೋಣಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕಾದಂಥ ಇತರ ಮರದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಲೇಪಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಆಫ್ಫೀಯ ಮತ್ತು ಕ್ವಾರಿಯ ವಸ್ತುಗಳು ಇದರ ಮೇಲೆ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಗೋಡಂಬಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣ, ಮರುಗಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀಮಾಂತರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಬೆಲೆಯಿದ್ದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಮಾಗಿದ ಗೋಡಂಬಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಪಡೆಯಲಾಗುವ ರಸದಿಂದ ಪಾನಕ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ರಸವನ್ನು ಹುದುಗುವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಹೆಂಡ, ಸಾರಾಯ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ದಕ್ಷಿಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಗಿದ ಹಣ್ಣಿನ ರಸಕ್ಕೆ ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮೊತ್ತದ ಸಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪ್ಪನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಕಾಲ ಕುದಿಸಿ, ರಸಪಾಕವನ್ನು (ಜಾಮ್) ತಯಾರಿಸಬಹುದು. ಗೋಡಂಬಿ ಮರಕ್ಕೆ ಇತರ ಉಪಯೋಗಗಳೂ ಇವೆ. ಹೂವಿನ ತೊಟ್ಟನ್ನು ಹಸಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಎಳೆಯ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಆಹಾರವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ವಾಸನೆ ಕಟ್ಟಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದುಂಟು. ಗೋಡಂಬಿಯ ಮೆತುಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಎಲೆಗಳು ದನಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮೇವು. ಹಸುರಲೆ ಉತ್ತಮ ಗೊಬ್ಬರ. ಮರವನ್ನು ಉರುವಲಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದು.

ಗೋಡಂಬಿಯ ಬೇಸಾಯ ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಮುದ್ರತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆವರಿಸಿದೆ. ಬೆಳೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಗೋಡಂಬಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಗಳಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗೋಡಂಬಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನ. ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೆ ಗೋಡಂಬಿ ರಫ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿತ್ತು. 2008 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ವಿಯೆಟ್ನಾಂ ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. (ಡಿ.ಎಂ.;ಎಂ.ಎಚ್.ಎಂ.;ಎ.ಕೆ.ಎಸ್.;ಎಸ್.ಐ.ಎಚ್.)

ಗೋಡೆ : ಒಂದು ಆವರಣದ ಸುತ್ತಲೂ, ಕೊಠಡಿಯ ಸುತ್ತಲೂ, ನಿವೇಶನದ ಸುತ್ತಲೂ, ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ವಿಭಾಜಕವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಎಲ್ಲೆಯಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ಛಾವಣಿಯನ್ನೂ ಮಹಡಿಯ ನೆಲವನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆರಗುವ ಭಾರಗಳನ್ನು ಹೊರಲೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ಛಾವಣಿಯ, ಸೇತುವೆಯ ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ಸೇತುವೆಗಳ ಗುದ್ದುಗಳ ಎರಡೂ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲೂ ಮಣ್ಣಿನ ಏರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದ; ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದದ ಲಂಬವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಗೋಡೆಗಳು. ಮಣ್ಣಿನ ಒತ್ತಡವನ್ನು ತಡೆಯುವವು ಆಸರೆ ಗೋಡೆಗಳು (ನೋಡಿ). ಗುದ್ದುಗದ ಪಕ್ಕದವು ಕಿಕ್ಕೆ ಗೋಡೆಗಳು. ಛಾವಣಿಯ, ಸೇತುವೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವವು ಕೈಪಿಡಿ ಅಥವಾ ಪ್ಯಾರಾಪೆಟ್ ಗೋಡೆಗಳು. ಸಂದರ್ಭವನ್ನೂ

ಪರಿಸರದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ ಗೋಡೆಯ ರಚನೆ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಸಿಮೆಂಟ್‌ಕಾಂಕ್ರೀಟ್, ಕಬ್ಬಿಣ, ಮರ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದು. ಗೋಡೆಯ ಗಾತ್ರದ ನಿರ್ಧಾರ ಒಂದು ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸಮಸ್ಯೆ. ಗೋಡೆಯ ಉದ್ದೇಶ, ಅದು ಭರಿಸಬೇಕಾದ ಹೊರೆ, ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಲಭ್ಯವಸ್ತುಗಳು ಇವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಎಂಜಿನಿಯರುಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ (ನೋಡಿ- ಕಟ್ಟಡ; ಗೃಹ; ಗೃಹಾಲೇಖ್ಯ).

(ಜಿ.ಟಿ.ಜಿ.;ಕೆ.ಎಸ್.ಕೆ.;ಎಂ.ಆರ್.ಎಸ್.ಐ.)

ಗೋಡೈವ : ಸು. 1040-1080. ಮರ್ಸಿಯದ ಅಲ್ ಹಾಗೂ ಕಾವೆಂಟಿಯ ಲಾರ್ಡ್ ಆದ ಲಿಯೋಪ್ಟಿಕನ ಮಡದಿ. ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಉದಾರ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದವಳು. ಈಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕಥೆ ಇದೆ: ತೆರಿಗೆಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರಲಾರದೆ ಜನ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಗೋಡೈವಳಿಗೆ ಸಹಿಸದ ಸಂಕಟವಾಯಿತು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಆತ ಒಂದು ಶರತ್ತು ಹಾಕಿದ. ಅದು ಕೇವಲ ಬಾಯಿಮಾತಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಶರತ್ತೇ ವಿನಾ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಆದೇಶವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಗೋಡೈವ ನಿರ್ವಸ್ತ್ರಳಾಗಿ, ತನ್ನ ಉದ್ದನೆಯ ತಲೆಗೂದಲಿನಿಂದ ಮೈಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕಾವೆಂಟಿಯ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋದಳು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕಾವೆಂಟಿಯ ಜನ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಗೋಡೈವಳು ಈ ವರ್ತನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಊರಿನ ಜನರ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಗೋಡೈವ ಬೀದಿಯ ಮೂಲಕ ಹಾಯ್ದುಹೋಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಇಣಕಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಟಾಮ್ ಎಂಬ ಯುವಕನಿಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತಂತಲೋ ಇಲ್ಲವೇ ಆತ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನೆಂತಲೋ ಕಥೆಯಿರುವುದಾದರೂ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖ 17ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಗದು. ಕೆಲವು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಈ ಕುದುರೆಸವಾರಿಯನ್ನು ಫಲಸಂವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಲ್ಲೊಂದು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. *

ಗೋಣಿತಟ್ಟು : ಸೇಣಬಿನ ನಾರಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗುವ ತಟ್ಟು (ಹೆಸಿಯನ್, ಬರ್ಲಾಪ್). ಗೋಣಿಯ ತಟ್ಟನ್ನು ಸಾದಾ ನೆಯ್ಲಿಯ (ಫ್ಲೇನ್ ವೀವ್) ವಿಧಾನದಿಂದ ಚದರ ಅಂಗುಲಕ್ಕೆ 8-12 ದಾರಗಳಿರುವಂತೆ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಂಗುಲಕ್ಕೆ 4ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ 20ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ದಾರಗಳಿರಬಹುದು. ತಟ್ಟಿನ ಒಟ್ಟು ಅಗಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 88 ಸೆಂಮೀ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಚದರಗಜವೊಂದಕ್ಕೆ 10.5 ಔನ್ಸ್ ತೂಗುತ್ತದೆ.

ಗೋಣಿತಟ್ಟನ್ನು ಅನೇಕ ತರಹ ಸಾಮಾನುಗಳ ಸಂವೇಷ್ಟನಕ್ಕೆ, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಸರಕುಗಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಚೀಲಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರುಳ್ಳ ತುಂಬುವ ಜಾಳು ಚೀಲ, ಅಕ್ಕಿ ತುಂಬುವ ಉತ್ತಮ ಚೀಲ, ಸಕ್ಕರೆ, ರವೆ ತುಂಬುವ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಚೀಲ-ಹೀಗೆ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಟ್ಟಿಗೆ ಬಣ್ಣಹಾಕಿ ಕೋಟಿನ ಲೈನಿಂಗ್, ಸೋಫಾ ಲೈನಿಂಗ್, ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳ ಒಳಭಾಗ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ರಾಸಾಯನಿಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗೋಣಿತಟ್ಟು ನೀರಿನಿಂದ ಕೊಳೆಯದಂತೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಅಂದವಾದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಅಲಂಕರಣ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಳಸುವುದುಂಟು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸುವ ಲಿನೋಲಿಯಮ್ ಬಟ್ಟೆ ಸಹ ಗೋಣಿತಟ್ಟಿನಿಂದ ತಯಾರಾದುದು.

ಗೋಣಿತಟ್ಟು ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಒರಟು ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಜಗ್ಗದ ಪದಾರ್ಥ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಅಗ್ಗ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಬೇಡಿಕೆ ಇತ್ತು; ತಯಾರಿಕೆಯ

ಪ್ರಮಾಣವೂ ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೃತಕ ಎಳೆಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗುವ ಸಂವೇಷ್ಟನ ವಸ್ತುಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಇದರ ತಯಾರಿಕೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದೆ (ನೋಡಿ- ಸೇಣಬಿನ ಗಿಡ).

(ಎಸ್.ಎನ್.ಐ.)

ಗೋಣಿಮರ : ಮೊರೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಮರ. ಅಂಜೂರ, ಅರಳಿ, ಆಲ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳ ಹತ್ತಿರ ಸಂಬಂಧಿ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರು ಫೈಕಸ್ ಡೂಪೇಸಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಫೈಕಸ್ ಮೈಸೂರೆನ್ಸಿಸ್. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲವಾಸಿಯಾದ ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಲಂಕ, ಬರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಖಾಸಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಗೋಣಿ ಮರವನ್ನು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಲುಮರವಾಗಿ ರಸ್ತೆಯ ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಸುವುದುಂಟು.

ಗೋಣಿಮರ ಸುಮಾರು 15-20 ಮೀ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ. ಕಾಂಡ ಬೂದುಬಣ್ಣದ್ದು. ಎಳೆಯ ಕಾಂಡವನ್ನು ಮುರಿದರೆ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಹಾಲ್ನೋರೆ ಒಸರುತ್ತದೆ. ಎಲೆಗಳು ಸರಳ ಮಾದರಿಯವು; ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಆಕಾರ ಅಂಡದಂತೆ. ತುದಿ ಮೊನಚು. ಎಲೆಗಳ ಮೈ ಹೊಳಪಿನದು. ಎಲೆಗಳು ಎಳೆಯವಾಗಿರುವಾಗ ವೃಂತಪತ್ರ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ದೊಡ್ಡವಾದಂತೆ ವೃಂತಪತ್ರ ಬಿದ್ದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೂಗಳು ಬಲು ಚಿಕ್ಕವು. ಅರಳಿ, ಆಲ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅವು ಗುಂಡನೆಯ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಹೂಗೊಂಚಲಿಗೆ ಹೈಪ್ಯಾಂಟೋಡಿಯಮ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಯಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಳೆಯದಿರುವಾಗ ಇದರ ಬಣ್ಣ ಹಸಿರು, ಮಾಗಿದ

ಮೇಲೆ ಕಿತ್ತಳೆಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇದನ್ನು ಸೈಕೋನಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೂಗಳು ಏಕಲಿಂಗಿಗಳು. ಪ್ರತಿ ಹೂಗೊಂಚಲು ಸಣ್ಣ ದ್ವಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯಂತಿದೆ. ಒಳಗೆ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಹೂಗಳೂ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ದ್ವಾರದ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲವು ಗಂಡು ಹೂಗಳೂ ಇವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಗಾಲ್ ಹೂಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಪ್ರತಿ ಗಂಡು ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪೆರಿಯಾಂತ್ ಹಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಕೇಸರ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪೆರಿಯಾಂತ್ ಹಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಅಂಡಾಶಯ ಇವೆ. ಅಂಡಾಶಯದೊಳಗೆ ಒಂದು ಅಂಡಕ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಗಾಲ್ ಹೂಗಳ ಅಂಡಾಶಯದಲ್ಲಿ ಅಂಡಕದ ಬದಲು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೀಟದ ಕೋಶಾವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಗೋಣಿ ಮರದಲ್ಲಿ ಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೈಮಿನಾಪ್ಪರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೀಟವೊಂದು ಹೂಗೊಂಚಲಿನ ದ್ವಾರದ ಮೂಲಕ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಗಾಲ್ ಹೂವಿನ ಅಂಡಾಶಯದ ಒಳಗೆ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೂವಿನಿಂದ ಹೊರಬರಲಾರದೆ ಅಲ್ಲೇ ಸಾಯುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಮರಿ ಅಲ್ಲೇ ಕೋಶಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೀಟವಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡಲು ಹೋದ ಕೀಟ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾಗದುದಕ್ಕೂ ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದ ಕೀಟ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊರಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಇಷ್ಟೇ. ಹೂಗೊಂಚಲಿನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಳಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ರೇಕುಗಳು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಹು ಗಡಸಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೀಟ ಹೂವಿನಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೂ ಮಾಗಿದಂತೆ ರೇಕುಗಳು ಮೃದುವಾಗಿ ಸುರುಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕೀಟ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ; ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದು ಗಂಡು ಹೂಗಳ ಮೇಲೆ ಚಲಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಾಗ ಅದರ ಮೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೂಗೊಂಚಲಿನ ಒಳಗೆ ಮೊಟ್ಟೆಯಿಡಲು ಹೋದಾಗ ಅದರ ಮೈ ಮೇಲಿರುವ ಪರಾಗ ಹೆಣ್ಣು ಹೂವಿನ ಶಲಾಕಾಗ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದಡಾರ ಬಂದಾಗ ಗೋಣಿಮರದ ಹಾಲ್ನೋರೆಯನ್ನು ಮೇಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಸುವಿನ ಹಾಲಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಡುವುದಿದೆ. ಮರವನ್ನು ಸೌದೆಯಾಗೂ ಸೊಪ್ಪುಸದೆಯನ್ನು ಜಾನುವಾರುಗಳ ಮೇವಾಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಕೆ.ಎನ್.ಜಿ.)

ಗೋಣಿಸೊಪ್ಪು : ಪೋರ್ಚುಲಕೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಕಳೆ ಸಸ್ಯ. ಪೋರ್ಚುಲಕ ಕ್ವಾಡ್ರಿಫಿಡ ಇದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರು. ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದೆ. ಇದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುವ ಏಕವಾರ್ಷಿಕ ಮೂಲಿಕೆಗಿಡ. ಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಎಲೆಗಳು ದಪ್ಪವಾಗಿ ರಸಭರಿತವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಎಲೆಗಳ ಆಕಾರ ದೀರ್ಘ ಅಂಡದಂತೆ;

ಉದ್ದ 3-6 ಮಿಮೀ. ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲೋಳೆಯೂ ಪೋಷ್ಯಾಸಿಯಮ್ ಆಕ್ಲೋರೋ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವಕ್ಕೆ ಹುಳಿರುಚಿಯಿದೆ. ಹೂಗಳು ಹಳದಿ. ಒಂಟೊಂಟಿಯಾಗಿ ಕವಲುಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಕಾಯಿ ಸಂಪುಟ ಮಾದರಿಯದು.

ಗೋಣಿಸೊಪ್ಪು ಬಲು ಉಪದ್ರವಕಾರಿ ಕಳೆಗಿಡ. ಎಲ್ಲ ಕಳೆಸಸ್ಯಗಳಂತೆ ಇದರ ಪುನರುತ್ಪಾದನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚು. ಗಿಡವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದರೂ ಅದರ ಸಣ್ಣ ತುಂಡುಗಳು ಬಲು ಬೇಗ ಬೇರೊಡೆದು ಹೊಸ ಗಿಡಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಬೀಜಗಳೂ ಬಹಳ ಬೇಗ ಮೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಸಸ್ಯ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಬಹಳ ಬೇಗ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಗಿಡವನ್ನು ಬೇರು ಸಮೇತ ಕಿತ್ತು ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವುದೇ ಇದರ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ.

ಗೋಣಿಸೊಪ್ಪನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಸೊಪ್ಪು ತರಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸುವುದಿದೆ. ಆದರೆ ಇವು ದೊಡ್ಡ ಗೋಣಿಸೊಪ್ಪಿನಷ್ಟು (ನೋಡಿ) ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ತಿಂದರೆ ಜಡತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಿದಕ್ಕೆ ಔಷಧೀಯ ಗುಣಗಳುಂಟು. ಅಸ್ತಮ, ಕಿಮ್ಮ, ಮೂತ್ರಸಂಬಂಧಿ ರೋಗ, ಬಾವು, ವ್ರಣಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಇದನ್ನು ಬಳಸುವುದಿದೆ. ಮೊಳೆರೋಗ, ವಿಸರ್ಪಿ (ಎರಿಸಿಪೆಲಾಸ್) ಮತ್ತು ಉದರದ ಹಲವು ಬೇನೆಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪಿನ ಬೆಚ್ಚಾರ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. *

ಗೋಣುಕರು : ಗಲಗ್ರಂಥಿಯ (ಟಾನ್ಸಿಲ್) ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹುಣ್ಣು (ಕ್ವಿನ್ಸಿ). ಇದು 12 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು 35 ವರ್ಷಗಳವರೆಗಿನವರಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಗಂಡಸರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮಳೆ ಮತ್ತು ಚಳಿಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಏರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ಕಾಯಿಲೆಯಿದ್ದ ರೋಗಿಗೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಏನನ್ನೂ ನುಂಗಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜ್ವರವೂ ನೋವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಹುಣ್ಣಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗಂಟಲಿನ ಒಳಭಾಗವೂ ಕತ್ತಿನ ಹೊರಭಾಗವೂ ಊದಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಕಿರುನಾಲಗೆ ಊದಿ ಅದರ ತುದಿ ಹುಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಲಗ್ರಂಥಿಯ ಹೊರಮುಖದ ಪೊರೆಯಲ್ಲಿ ಕೀವುತುಂಬಿರುವುದು. ಯುಕ್ತ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಔಷಧಿ ಹಾಗೂ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅವಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ಬೇನೆಯಾಗಬಹುದು. (ಪಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಯು.)

ಗೋತಮಿ ಬಲಸಿರಿ : ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಅಹಮದ್‌ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಸಿಕದ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಬೌದ್ಧ ಗುಹಾಶಾಸನ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ರಾಜಮಾತೆ. ಗೋತಮೀಪುತ್ರ ಸಾತಕರ್ಣಿಯ ತಾಯಿ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಸಾತವಾಹನ ರಾಜನಾದ ವಾಸಿಷ್ಠೀಪುತ್ರ ಪುಕುಮಾವಿಯ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ 19ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಯಿತು. ಅಸಿಕ, ಅಸಕ, ಮೂಲಕ, ಸುರಥ, ಕುಕುರ, ಅಪರಾನ್ತ, ಅನುಪ, ವಿದಭ, ಆಕರಾವಸ್ತೀ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಮತ್ತು ಶಕ, ಯವನ, ಪಕ್ಷವ, ಖಿಕರಾತರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ ಸಾತವಾಹನರ ಹಿರಿಮೆ ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಜ ರಾಣೋ ಸಿರಿಸಾತಕರ್ಣಿಯ ತಾಯಿಯೆಂದು ಗೋತಮಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಸತ್ಯ ಶೌಚ ಆಚಾರ ಸಹನೆ ತ್ಯಾಗ ಸಂಯಮ ಶೀಲಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಜರ್ಷಿ ಪತ್ನಿಯ ಹಾಗೆ ಇದ್ದಳೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಭದಾಯಿನಿ ಅಥವಾ ಭದಾಯಣೀಯ ಸಂಘದ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಪಿಶಾಚಿ ಪದಕ ಎಂಬ ಊರನ್ನು ದತ್ತಿ ಕೊಡಲಾಯಿತೆಂದು ಬರೆದಿದೆ. ಈ ಗೋತಮಿ ಬಲಸಿರಿಯ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಶಿರಣ್ಣು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿ, ಭದಾಯಣೀಯ ನಿಕಾಯ ಶಾಖೆಯ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷ ಆಸ್ತಿಯೆಂದು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಈಕೆಯೇ ಬರೆಯಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಸು. 1-2 ನೆಯ ಶತಮಾನ. (ಎಸ್.ಎಸ್.ಜಿಎ.)

ಗೋತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರವರ : ಋಗ್ವೇದದ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಎಂದರೆ ಗೋ ಸಮೂಹ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಗುಂಪು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅದು (ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ) ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಮೂಹ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಒಂದೊಂದು ಕುಟುಂಬವೂ ತನ್ನ ಮೂಲಪುರುಷ ಒಬ್ಬ ಋಷಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವನೇ ಆ ಕುಟುಂಬದ ಜನಕ. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಂದ ಪುರುಷ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಒಂದು ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇದೇ ಗೋತ್ರದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾವನೆ. ಒಬ್ಬ ತಾನು ಜಮದಗ್ನಿ ಗೋತ್ರದವನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಷ್ಟೇ: ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಪುರುಷಸಂತಾನಗಳ ಮೂಲಪುರುಷ ಜಮದಗ್ನಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿ.

ಗೋತ್ರ ಪದ್ಧತಿ ತನ್ನ ಉಪಶಾಖೆಗಳೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರೂಢಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುವಂತೆ ಅನೇಕ ವೈದಿಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ತಮ್ಮ ನಿಜವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಮೂಲಪುರುಷರಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅನೇಕ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅಂತೆಯೆ ತಾವು ಸೇರಿದ ಆಯಾ ಗುಂಪಿಗನುಗುಣವಾದ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೃಗುಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಆಂಗೀರಸರು ತಮತಮಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಂತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳು ವಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನುಪದೇಶಿಸುವಾಗ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಅವರವರ ಗೋತ್ರ ಹೆಸರುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂದರೆ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗೋತ್ರ ಅಥವಾ ಸಗೋತ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಗೋತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಶಾಖೆಗಳು: ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ಮೂಲಪುರುಷರಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಂಟು ಗೋತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದುವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಂಟು ಜನ ಮೂಲಪುರುಷರು ಕುಲವೃದ್ಧರಾದ ಋಷಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವರು ಬ್ರಹ್ಮನ ಎಂಟು ಜನ ಪುತ್ರರೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇವರು ಮೊದಲು ಕಶ್ಯಪ, ವಸಿಷ್ಠ, ಅಗಸ್ತ್ಯ, ಭೃಗು, ಗೌತಮ, ಭಾರದ್ವಾಜ, ಅತ್ರಿ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಎಂಟು ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದೇ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೋತ್ರಗಳು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ಗೋತ್ರಗಳಿವೆ. ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಈ ಮೂಲಪುರುಷರಾದ ಋಷಿಗಳ ಸಂತತಿಯವರು ನೂರಾರು ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದುವು. ಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಸಂತತಿಯ ಮೂಲಪುರುಷನನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅವರ ಸಂತತಿಯ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕುಲಪುರುಷನಾಗಿದ್ದ ಋಷಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರದ ಬಳಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಾವು ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರುಷರೆನಿಸಿದ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ವಂಶಜರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರೆ ವೀರಶೈವ ಮತದ ಮೂಲಸ್ಥಾಪಕರು. ಆ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು, ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪೀಠ, ಗೋತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರು ಇಂತಿವೆ:

ಆಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು	ಶಿವನ ಉತ್ತತಿ ಸ್ಥಾನ	ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪೀಠ	ಗೋತ್ರ	ಸೂತ್ರ	ಪ್ರವರ
1 ರೇವಣಾರಾಧ್ಯ	ಸದ್ಯೋಜಾತ	ರಂಭಾಮರಿ	ವೀರ	ಪಡವಿಡಿ	ಏಕಾಕ್ಷರ
2 ಮರುಳಾರಾಧ್ಯ	ವಾಮದೇವ	ಉಜ್ಜಯಿನಿ	ನಂದಿ	ವೃಷ್ಣಿ	ದ್ವ್ಯಕ್ಷರ
3 ಏಕೋರಾಮಾಧ್ಯ	ಅಘೋರ	ಹಿಮವತ್ ಕೇದಾರ	ಭೃಂಗಿ	ಲಂಬನ	ತ್ರೈಕ್ಷರ
4 ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ	ತತ್ಪುರುಷ	ಶ್ರೀಶೈಲ	ವೃಷಭ	ಮುಕ್ತಗುಚ್ಛ	ಚತುರ್ಥಾಕ್ಷರ
5 ವಿಶ್ವಾರಾಧ್ಯ	ಈಶಾನ್	ಕಾಶಿ	ಸ್ಕಂದ	ಪಂಚಾರ್ಷ	ಪಂಚಾಕ್ಷರ

ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಗುರು ಅಥವಾ ಜಂಗಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತ ಎಂಬ ಬಗೆಗಳುಂಟು. ಎರಡು ಬಗೆಗಳಿಗೆ ಗೋತ್ರ ಸೂತ್ರಗಳು ಸಮಾನವಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು ತರುವುದು ವಿಶೇಷ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈಗೀಗ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣರು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಒಕ್ಕಲಿಗರಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಗಳ ಹೆಸರು ಕೇಳಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲು ಮತ್ತು ಕುಲ ಎಂಬ ಪದಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಒಕ್ಕಲಿನವರು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತ್ರಿಪುರ ಸುಂದರಿ ಒಕ್ಕಲಿನವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ವಿವಾಹ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೋದರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಗೋತ್ರದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ: ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಮೂಲಭೂತ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿದೆ. ಗೋತ್ರ ಹಿಂದೂಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ಸಗೋತ್ರ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿವಾಹದ ಲಾಜಹೋಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಎರಡು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಜಾಮದಗ್ನಿಯ

ಮಾತ್ರ ಮೂರು ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಅಪುತ್ರಕನಾಗಿ ಮಡಿದರೆ ಅವನ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಅವನ ಆಸ್ತಿಗೆ ವಾರಸುದಾರರಾಗಬಹುದು. ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿತರಾಗಿ ಬಂದಿರುವವರು ಆಹ್ವಾನಿಸಿರುವವನ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರಬಾರದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಮಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರೇತಕ್ಕೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವಾಗ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅವನ ಗೋತ್ರದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಪಾಕಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಮುಂಭಾಗದ ಅರ್ಧದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಜಾಮದಗ್ನ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮುಂಭಾಗ ಮತ್ತು ಹಿಂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಚೌಲಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಟುವಿನ ಕುಟುಂಬದ ಗೋತ್ರ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂದಲನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮತ್ತು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರವರದ ಅರ್ಥ: ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಬಹು ನಿಕಟವಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ತತ್ತ್ವ ಪ್ರವರ. ಈ ಶಬ್ದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಅರ್ಷೇಯ ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರವರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂದು. ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವನ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದ ಋಷಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳೊಡನೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರವರ ಎಂಬ ಪದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವನ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಒಬ್ಬ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸತೊಡಗಿತು.

ಪ್ರವರ ಗೃಹಸಂಬಂಧದ ಅನೇಕ ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಹೆಣ್ಣಿನ ತಂದೆಯ ಪ್ರವರವೂ ಗಂಡಿನ ತಂದೆಯ ಪ್ರವರವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬಾರದು. ಉಪನಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಕಟಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಟುವಿನ ಪ್ರವರದಲ್ಲಿರುವ ಋಷಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂದು, ಮೂರು ಅಥವಾ ಐದು ಎಳೆಗಳು ಇರಬೇಕು. ಚೌಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವ ಜುಟ್ಟು ಹುಡುಗನ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರವರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಋಷಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವಾಹದ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗೋತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರವರಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸಗೋತ್ರರು, ಸಪ್ರವರರು ಪರಸ್ಪರ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ಸಪ್ರವರಳಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಗೋತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳು ಸಗೋತ್ರಳಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಪ್ರವರಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ತನ್ನ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಗಳು ಗೊತ್ತಿರದಿದ್ದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಕುಲಪುರೋಹಿತನ ಗೋತ್ರಪ್ರವರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಕುಲಪುರೋಹಿತನ ಗೋತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನು ಆತನ ಮಗಳೊಬ್ಬಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದೇ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇತರ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಗೋತ್ರರಾದ ಅಥವಾ ಸಪ್ರವರರಾದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮದುವೆ ಮದುವೆಯೇ ಅಲ್ಲ; ಅಂಥ ಮದುವೆ ನಡೆದರೂ ಆ ಸ್ತ್ರೀ ಆ ಪುರುಷನ ಪತ್ನಿಯಾಗಲಾರಳು. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷ ಸಗೋತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ಪಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಚಾಂದ್ರಾಯಣ ವ್ರತ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಅನಂತರ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಂತೆಯೋ ತಂಗಿಯಂತೆಯೋ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಬೌಧಾಯನ ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪಾಪ ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಕಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಹಿಂದೂ ವಿವಾಹ ಕಾಯಿದೆ XXV, 1955 ರ ಪ್ರಕಾರ ವಿವಾಹ ಸಂಪರ್ಕಗಳು ವಿವಿಧ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಸಗೋತ್ರಗಳವರ ಮಧ್ಯೆ ಏರ್ಪಡಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರವರಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಇಂದು ತಗ್ಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಪರ್ಕಗಳು, ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸಗೋತ್ರ, ಸಪ್ರವರ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಆ ನಿಷೇಧ ಅನೇಕರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದೆನಿಸಬಹುದು. ಬಹಳ ಜನ ತಾವು ಯಾವ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆತಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೇನಲ್ಲ.

(ಡಿ.ಎಚ್.ಎಂ.;ಜಿ.ಎಚ್.)

ಗೋದಾನ : ಗೋವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಒಂದು ಕಟ್ಟಳೆ. ಇದು ವೇದಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಗೋವು ಸಕಲ ದೇವತಾಮಯ ಎಂದು ವೇದ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಯಜ್ಞಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು

ಗೋದಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯಿತ್ತು. ಇಂತಿಂಥ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಯಜ್ಞಕ್ರಮ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ನಚಿಕೇತ ತನ್ನ ತಂದೆ ಯಜ್ಞಾನಂತರ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುವೆಯೆಂದು ಆತನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನೆಂದೂ ಆಗ ಅವನು 'ಯಮನಿಗೆ' ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೇಳಿದನೆಂದೂ ಅನಂತರ ನಚಿಕೇತ ಯಮನಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದನೆಂದೂ ಇದೆ. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಜನಕ ಬ್ರಹ್ಮಿಷ್ಠನಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಗೆ ವೇದಾಂತವಾದದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿ ಪಡೆದ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಗ್ರಹಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋದಾನ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ವಿಶೇಷ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ವ್ರತಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋದಾನ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದೆ. ಮರಣಾನಂತರ ಮೃತನ ಸದ್ಗತಿಗಾಗಿ ಗೋದಾನ ಮಾಡುವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಗೋದಾನ ಅತಿಶಯ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದ ದಾನವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದರೆ, ಸಕಲ ಪಾಪ ಶಮನವಾಗುವುದೆಂದೂ ದಾನಕೊಟ್ಟರೆ, ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದೂ ರಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದೂ ಗೋಧನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಧಿಕ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುವ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಗೋವನ್ನು ಕರುವಿನೊಂದಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸ್ಮೃತಿಕಾರ ದೇವಲ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊಲೆಯ ಹಾಲನ್ನು ತಾನೇ ಕುಡಿಯುವ, ಹೆಚ್ಚು ಆಹಾರ ಸೇವಿಸುವ, ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ ಗೋವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದಿದೆ. ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗ ಲಭಿಸುವುದೆಂದೂ ಹತ್ತು ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಗೋಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂದೂ ನೂರು ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂದೂ ಸ್ಮೃತಿಕಾರ ವಿಷ್ಣು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೋಮಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗೆ ಗೋವನ್ನು ಅವನು ಕೇಳಿದೆಯೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾದರೆ ಸಕಲ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಜಾಬಾಲನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಪಾತ್ರನಿಗೆ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಕೊಟ್ಟವನು ನರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು ನಂದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಹೀನಾಂಗದ, ದುಷ್ಕಸ್ವಭಾವದ, ದುರ್ಬಲವಾದ, ಮುಪ್ಪಾದ, ವ್ಯಾಧಿಪೀಡಿತವಾದ, ಹಣ ಸಲ್ಲಿಸದೇ ಕೊಂಡುಕೊಂಡ, ಕೃಶವಾದ, ದುಷ್ಕ ಕರುವುಳ್ಳ, ಬಂಜೆಯಾದ, ಅಧಿಕಾಂಗದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಿ. ಹಾಗೂ ಇಂತಿಂಥ ಬಣ್ಣದ ಗೋವನ್ನು ಇಂತಿಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ಹೇಳಿರುವರು.

ಗೋದಾನದ ಕ್ರಮ: ಮೊದಲು ಗ್ರಾಸಕೊಟ್ಟು ಗೋವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಗೋವಿನ ಕೊಂಬಿಗೆ ಸುವರ್ಣದಿಂದಲೂ ಗೊರಸಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದಲೂ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ರೇಷ್ಮೆವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೊದಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಗಂಧಾಕ್ಷತಪುಷ್ಪಾದಿಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ಗೋವಿನ ಬಾಲವನ್ನೂ ಕರುವಿನ ಬಾಲವನ್ನೂ ತುಪ್ಪದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಎಳ್ಳುದರ್ಭಗಳೊಂದಿಗೆ ನೀರುಬಿಟ್ಟು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ 'ಯಜ್ಞ ಸಾಧನ ಭೂತಾಯ...' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಭೂತವಾದ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಈ ಗೋದಾನದಿಂದ ವಿಶ್ವರೂಪಧರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ ಎಂದು ಅದರರ್ಥ.

ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗೋದಾನವೆಂದರೆ ಗರ್ಭದಾನಾದಿ ಷೋಡಶ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೋ ಎಂದರೆ ಕೂದಲು, ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದೇ ದಾನ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ 16ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ 22ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ವೈಶ್ಯನಿಗೆ 24 ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ರಘುವಂಶ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಘುವಿಗೆ ದಿಲೀಪ ಗೋದಾನ ವಿಧಿಯ ಅನಂತರ ವಿವಾಹ ವಿಧಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನೆಂದಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳ ಅನಂತರ ಒಂದು ಹಸುವಿಗೆ ಗ್ರಾಸಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಇದೆ. ಇದು ವೇದವ್ರತಗಳಲ್ಲೊಂದು. (ಎಚ್.ಆರ್.ಜಿ)

ಗೋದಾವರಿ : ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂಗಾಲ ಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುವ, ದಖಿನಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನದಿ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಪಾವಿತ್ರತೃದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಉಪಯುಕ್ತತೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಉದ್ದದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇದನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ನದಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ಉದ್ದ 1,465 ಕಿಮೀ. ಇದರ ಜಲೋತ್ಸಾರಣ ನೆಲದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸುಮಾರು 3,12,812 ಚ. ಕಿಮೀ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಸಿಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ತ್ರಂಬಕೇಶ್ವರದ

ಬಳಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ, 1067 ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, ನದಿ ಉಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೇವಲ 80 ಕಿಮೀ. ನದಿ ಉಗಮಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸರೋವರವೊಂದುಂಟು. ಗಿರಿಯ ತಳದಿಂದ 690 ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋದರೆ ಸಿಗುವ ಈ ಸರೋವರದೊಳಕ್ಕೆ ಬಂಡೆಗಳ ಕಿಂಡಿಯೊಳಗಿನಿಂದ ನೀರು ಒಸರುತ್ತದೆ.

ಉಗಮದಿಂದ ಸಂಗಮದವರೆಗೂ ನದಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಗ್ನೇಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ನಾಸಿಕವನ್ನು ದಾಟಿ, ಅಹಮದ್‌ನಗರ ಮತ್ತು ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ನಡುವಣ ಗಡಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಸಿಕವರೆಗೂ ಬಂಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಕಿರಿದಾದ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಗಿಯುವ ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ವಿಶಾಲವಾದ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ನದಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಸಾಗಿದ ಮೇಲೆ ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಇದನ್ನು ಸೇರುವ ಉಪನದಿ ಧಾರಣಾ. ಮುಂದೆ, 27 ಕಿ.ಮೀಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಎಡದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಿಸುವ ನದಿ ಕಾದಬಾ. ಅನಂತರ ಗೋದಾವರಿಯನ್ನು ಪ್ರವರ ಮತ್ತು ಮುಳಾ ನದಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಪುರಾತನ ನಗರವಾದ ಪೈಠಣದ ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಸಾಗುವ ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಟ್ಟನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಪೌರ್ಬಾನಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಳಿ ಪೂರ್ಣಾ ನದಿಯೂ ನಾಂದೇಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಲ್‌ವಾಡಿಯ ಬಳಿ ಮಂಜಾ

ಪೋಚಂಪಾಡ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು

ನದಿಯೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬಹುತೇಕ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯನ್ನು ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರದೇಶದ ಅದಿಲಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿನ್ನೂರ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪನದಿ ಮಾರ್ಕೇರ್.

ಪೋಚಂಪಾಡ್ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಲುವೆ ಮೇಲೆ ಗಾಡಿ ಸೇತುವೆ

ಸಿರೋಂಚದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಡಗಡೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಹಿತಾ ನದಿ ಹರಿದು ಬಂದು ಗೋದಾವರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಪೇನಗಂಗಾ, ವರ್ಧಾ ಮತ್ತು ವೈನಗಂಗಾ ನದಿಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ನದಿ. ಈ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ

ನದಿ ಮತ್ತೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಡಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಚಾಂದ ಮತ್ತು ಚತ್ತೀಸ್‌ಗಡದ ಬಸ್ತರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಸೋಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಗೋದಾವರಿಯನ್ನು ಬಸ್ತರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರಾವತಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಕೆಳಗೆ ತಾಳ ನದಿಯೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧವಾದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಗೋದಾವರಿಯ ಪಾತ್ರ 2-3 ಕಿಮೀ. ಈ ತಾಣ ವಿಶಾಲವಾಗಿ, ಮರಳಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಂಡೆಗಳು ಅಡ್ಡಬಂದಿವೆ. ಇವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವ ವರ್ಧಾ ಮತ್ತು ನಾಗಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಜಲದಾರಿ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು 1854ರಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದದ್ದರಿಂದ 1871 ರಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಿರೋಂಚದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಹರಿಯುವ ಗೋದಾವರಿಯನ್ನು ಸಂಗಮಿಸುವ ನದಿ ಶಬರಿ. ಅನಂತರ ಇದು ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಡುವೆ ಹರಿದು ಸಮುದ್ರದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುವರೆಗೂ ಸಮತಲದ ಮೇಲೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಪೂರ್ವಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುವುದರಿಂದ ನದಿಯ ಪಾತ್ರ ಕಿರಿದೂ ಪ್ರವಾಹ ಹೆಚ್ಚು ವೇಗವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕಡಿದಾದ ಎತ್ತರ ದಂಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ನದಿಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರುದ್ರರಮಣೀಯತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ನದಿಯ ಹರಿವು ಮತ್ತೆ ನಿಧಾನವೂ ಪಾತ್ರ ವಿಶಾಲವೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ನದಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಹಲವು ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳು ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಬೆಳೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಪ್ರವಾಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿ ದಡಮೀರಿ ಹರಿದು ಅನಾಹುತ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ನದಿಯ ದಡಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಇದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

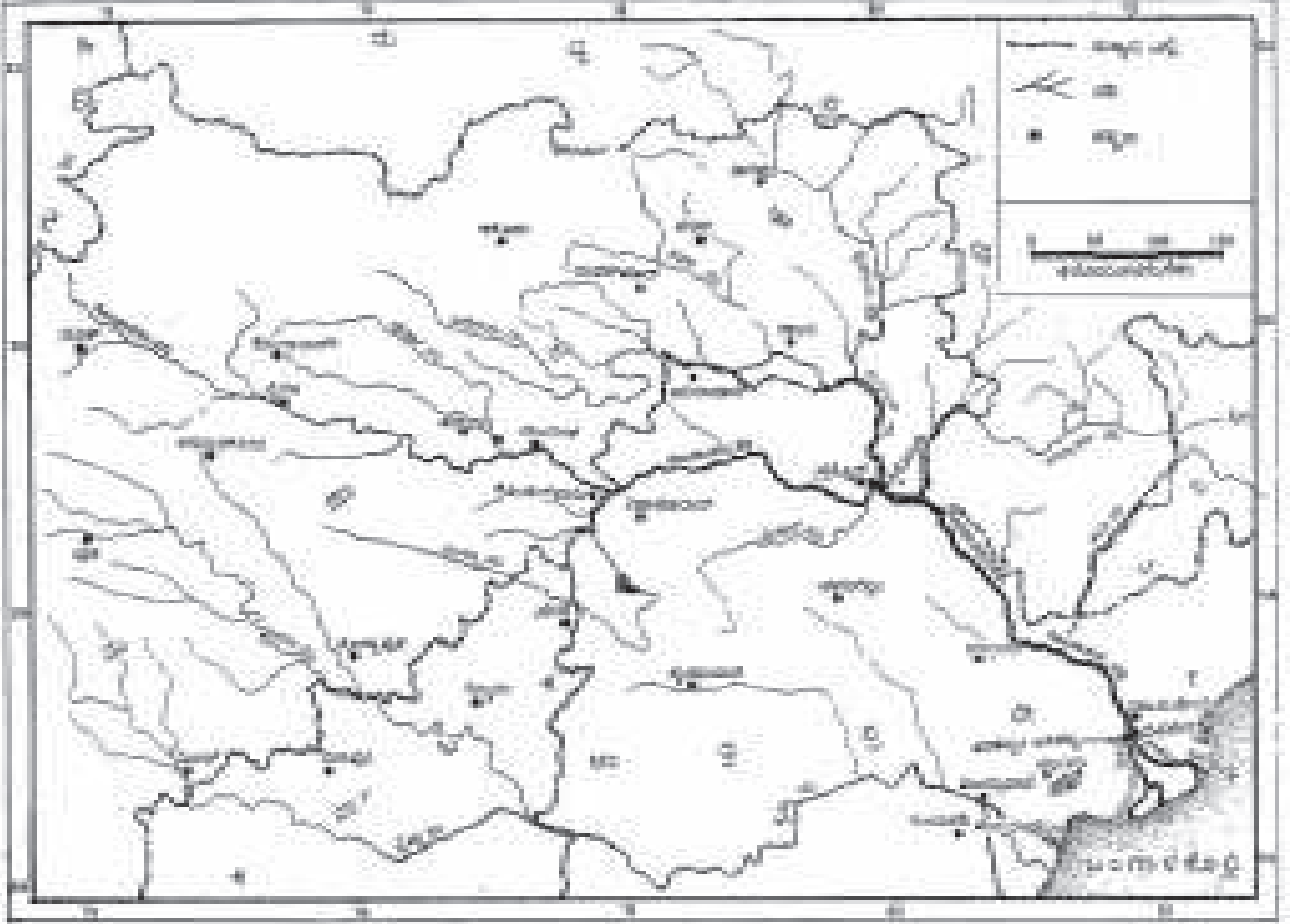
ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ನದಿ ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಅಗಲ ಸು. 7 ಕಿಮೀ. ಪೂರ್ವದ ಕವಲು ಗೌತಮಿ ಗೋದಾವರಿ. ಪಶ್ಚಿಮದ್ದು ವಶಿಷ್ಠ ಗೋದಾವರಿ. ಈ ಕವಲುಗಳು ನದಿಯಿಂದಾದ ಮುಖಜಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಾಯ್ದು ಸಮುದ್ರ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕವಲು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಮುನ್ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಹೊರಡುವ ಒಂದು ಉಪಶಾಖೆಗೆ ವೈನತೇಯ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಗೋದಾವರಿಯ ಕವಲುಗಳಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಅತ್ಯಂತ ಫಲವತ್ತಾದ್ದು. ನದಿ ಕವಲೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಧವಳೇಶ್ವರದ ಬಳಿ, ಕಟ್ಟಿದ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶ ನೀರಾವರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಧವಳೇಶ್ವರದ ಬಳಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರವಾಹ ಸುಮಾರು 10 ಲಕ್ಷ ಕ್ಯೂಸೆಕುಗಳಿಂದ 20 ಲಕ್ಷ ಕ್ಯೂಸೆಕುಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಿದಿರುವ ಗರಿಷ್ಠ ಪ್ರವಾಹ 30,12,000 ಕ್ಯೂಸೆಕುಗಳು. ಮಳೆಗಾಲವಲ್ಲದಾಗ ನದಿಯ ನೀರಿನ ಪರಿಮಾಣ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅದು 15,000 ಕ್ಯೂಸೆಕುಗಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಿರಬಹುದು. ನದಿಯ ಗರಿಷ್ಠ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರವಾಹ ಸುಮಾರು 7,70,000,00,000 ಘನ ಅಡಿ. ಕನಿಷ್ಠ 43,800,00,00,000 ಘನ ಅಡಿ. ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ನೀರು ಅಮೆರಿಕದ ಕೊಲಂಬಿಯ ನದಿಯದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ಈಜಿಪ್ಟಿನ ನೈಲ್ ನದಿಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ. ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಮೇಲೆ ದೋಣಿಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾಲುವೆಗಳೂ ದೋಣಿಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವಕ್ಕೂ ಕೃಷ್ಣಾ ನದೀ ಮುಖಜಭೂಮಿಯ ಕಾಲುವೆಗಳಿಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳನ್ನು ನೀರಾವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿಲ್ಲ. ನಾಸಿಕದ ಬಳಿಯ ಗಂಗಾಪುರ ಕಟ್ಟಿ, ಇಗತಪುರಿಯ ಬಳಿ ಧಾರಣಾ ನದೀ ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರವರದ ಭಂಡಾರಧಾರ ಕಟ್ಟಿ ಇವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೂ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಗೋದಾವರಿ ನದೀಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಇತಿಹಾಸವುಂಟು. ಫಲವತ್ತಾದ ಕಪ್ಪುಮಣ್ಣಿನ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗೋದಾವರಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜೀವನಾಡಿಯೆನಿಸಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಾಗಿತ್ತು. ನಾಸಿಕ್ ಮತ್ತು ಪೈಠಣ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜವಂಶಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಾಳಿದ ಸಾತವಾಹನ ದೊರೆಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ದಿಂದ (ಈಗಿನ ಪೈಠಣ) ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ (1-2ನೆಯ ಶತಮಾನ). ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ (9ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರ ವಾದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕ್ಷಾಮ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಾಗ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕುಲಪತಿಯಾದ ಗೌತಮ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿದ್ದರು. ಗೌತಮನ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತನ ಭೂಮಿ ಗಳು ಫಲವತ್ತಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೆಲವು ಋಷಿಗಳು ಒಂದು ಕೃತ್ರಿಮ ಹಸುವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಗೌತಮನ

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಯಲು ಬಿಟ್ಟರು. ಗೌತಮ ಹಸುವನ್ನು (ಗೋವು) ಹೊಡೆ ಯಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಬೊಗಸೆಯ ನೀರನ್ನು ಹಸುವಿನ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿದ. ಆ ಹಸು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಋಷಿಗಳು ಗೌತಮನು ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದೆಂದೂ ನಿಂದಿಸಿದರು. ಆಗ ಗೌತಮ ಋಷಿಗಳನ್ನು

ಗೋದಾವರಿಯ ಪ್ರವಾಹಗಳಾದ ವಶಿಷ್ಠ ವೈನತೀಯ ಮತ್ತು ಗೌತಮಿ ಇವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಅಮಲಾಪುರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭಾನುವಾರ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು ಪುಣ್ಯಪ್ರದವೆಂದು ನಂಬಿಕೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾತ್ರಿಕರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿವದೇವಾಲಯದ ಲಿಂಗವನ್ನು ನರ್ಮದಾ ನದಿಯಿಂದ ಗುರುಡ ತಂದನೆಂಬುದು ಪುರಾಣಪ್ರೋಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರ.

ಬೇಡಿಕೊಂಡು ತಡೆದು, ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಆಗ ಈಶ್ವರನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಹಿಡಿಯಷ್ಟು ಕೂದಲನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಗೌತಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಗಂಗಾ ನೀರನ್ನು ಆ ಸತ್ತ ಗೋವಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಂಡಲು ಹೇಳಿದ. ಗೌತಮ ಈಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಆ ಗೋವು ಬದುಕಿತು. ಗಂಗಾಜಲ ಪ್ರವಾಹ ರೂಪವಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದ ಈ ನದಿಗೆ ಗೌತಮಿಯೆಂದೂ, ಸತ್ತ ಗೋವು ಬದುಕಿ ನದಿ ರೂಪದಿಂದ ಹರಿಯ ತೊಡಗಿದುದರಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯೆಂದೂ, ಭಗೀರಥ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನಡೆದುದಾಗಿ ವೃದ್ಧ ಗಂಗೆಯೆಂದೂ ಹೆಸರು (ಮಹಾಭಾರತ ಆದಿಪರ್ವ). ಈಗಲೂ ಔದುಂಬರ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಮೂಲಗಂಗೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಮುಂದೆ ಗಿರಿಗರ್ಭವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತೆಂಬುದು ನಂಬಿಕೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗೋಮುಖವನ್ನೂ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯ ಚಿಕ್ಕ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮ ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಗೋದಾವರಿಯ ಪಂಚವಟೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ; ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ರಾಮಾಯಣ ಬರೆಯಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ದೊರಕಿದ್ದು ಗೋದಾವರಿ ತೀರದಲ್ಲೇ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸಪ್ತಗೋದಾವರಿ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ದಶಾಶ್ವಮೇಧಿಕೆ, ಗೋವರ್ಧನ, ಸಾವಿತ್ರೀ, ವಿದರ್ಭ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧ ಮುಂತಾದ ತೀರ್ಥಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯ 100 ತೀರ್ಥಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆಯೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರ್ಯಂಬಕ, ಕುಶಾವರ್ತ, ಜನಸ್ಥಾನ, ಗೋವರ್ಧನ, ಪ್ರವರಾಸಂಗಮ ಮತ್ತು ನಿವಾಸಪುರ ಇವು ವಿಶೇಷ ಪುಣ್ಯಪ್ರದಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿವೆ.

ಗೋದಾವರಿ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಧವಳೇಶ್ವರಂ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾರದಮುನಿಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಸೀತೆಯರ ಪಾವಲಿಯಾಕಾರದ ಒಂದು ಮುದ್ರೆಯುಂಟು. ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪುಷ್ಕರ ಎಂಬ ಸ್ನಾನ ಮಹೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮ ಭದ್ರಾಚಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾಸವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಾನ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ 52 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪರ್ಣಕುಟ ಇತ್ತೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಣ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಪ್ರತೀತಿಯುಂಟು.

ನಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಪೈಠಣ ಮತ್ತೆರಡು ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಗಂಗಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತೆ, ಅದರ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಪವಿತ್ರ ಗೋದಾವರಿ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನ ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆಂಬುದು ಹಿಂದೂಗಳ ನಂಬಿಕೆ. ರಾಮ ಈ ತೀರದಲ್ಲೇ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿದನೆಂತೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಂದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೋದಾವರಿಯ ನೀರು ಆರೋಗ್ಯದಾಯಕವೆಂದು ಹಲವರ ನಂಬಿಕೆ. ಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ರಕ್ತದ ವ್ಯಾಧಿಗಳು, ಕುಷ್ಠರೋಗ-ಇವು ಗೋದಾವರಿ ನೀರಿನಿಂದ ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತ ವೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಪಥ್ಯಕರವಾದ್ದರಿಂದ ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ರಾಜನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ : ಗೋದಾವರಿ ನದೀ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳು ಇವು :

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಇದರ ಉಪನದಿಗಳ ಜಲಾಶಯಗಳು

ಜಲಾಶಯದ ಹೆಸರು	18	ನದಿ	ಸ್ಥಳ	ಎತ್ತರ (ಮೀ)	ಉದ್ದ (ಮೀ)	ಒಟ್ಟು (ಚ.ಕಿ.ಮೀ)
ವಾಕಿ	-	ಗೋದಾವರಿ	ಪಾಕೋರ	51.87	869	2054
ಜಯಕ್‌ವಾಡಿ	1976	ಗೋದಾವರಿ	ಪೈಲಣ್	41.3	10415	39800
ಗಂಗಾಪುರ್	1965	ಗೋದಾವರಿ	ನಾಸಿಕ್	36.59	3902	22860
ಯೆಲ್‌ದರಿ	1968	ಪೂರ್ಣ	ಯೆಲ್‌ದರಿ	51.2	4232	10540
ಮೇಲಿನವಾರ್ಧಾ	1993	ವಾರ್ಧಾ	ಅಮರಾವತಿ	46.2	5920	93122
ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ್	1968	ಪೂರ್ಣ	ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ್	38.26	63532	40580
ಪೂರ್ಣಸೋಪುರ್	1998	ಪೂರ್ಣ	ಕನ್ನಡ್	16.6	2725	3848
ಪೂರ್ಣ	-	ಪೂರ್ಣ	ಅಮರಾವತಿ	38	3120	5880
ಪೆನ್‌ಟಕಲಿ	2003	ಪೇನಗಂಗಾ	ಮೆಹಕರ್	27.5	990	12870
ಮುಲ್‌ಷಿ	1927	ಮುಳಾ	ಮುಲಷಿ	48.8	153338	3802
ಮುಳಾ	1972	ಮುಳಾ	ರಾಹುರಿ	48.17	2856	53600
ಮಂಜರಾ	1982	ಮಂಜರಾ	ಕೈಜ್ ಮತ್ತು ಕಲಂಬ್	25	4203	-
ಕೆಳಗಿನವಾರ್ಧಾ	-	ವಾರ್ಧಾ	ವಾರ್ಧಾ	27.8	9464	54654
ಈಸಪುರ್	1982	ಪೇನಗಂಗಾ	ನಾಂದೇಡ್	57	41201	-
ಗೋಸಿ	-	ವೈನಗಂಗಾ	ಭಂಡಾರ	22.5	1135	22258
ಗೋದಾವರಿ	-	ಧಾರಣ	ಇಗತ್‌ಪುರಿ	34.75	1028	2565
ಧಾರಣ	1916	ಧಾರಣ	ಇಗತ್‌ಪುರಿ	28	1634	34750

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಉಪನದಿಗಳಿಂದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ :

- ನಿಜಾಮಸಾಗರ : ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ಉಪನದಿ ಮಂಜ್ರಾ (ಮಂಜರಾ) ನದಿಗೆ ಹೈದರಾಬಾದ್‌ಗೆ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ 144 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ನೀರಿನಿಂದ 1.1 ಲಕ್ಷ ಹೆ. ಜಮೀನು ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಸಿಕಂದರಬಾದ್ ನಗರಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಮನಾಯರ್ (ಕೆಳ) ಜಲಾಶಯ : ಕರೀಂನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ನದಿ ಗೋದಾವರಿಯ ಉಪನದಿ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು 1974ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ 1985ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
- ರಾಮಗುಂಡಮ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು : ಇದು ಕರೀಂನಗರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರಾಮಸಾಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಪೋಚಂಪಾಡ್ ಜಲಾಶಯ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ, ಗೋವ, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಪುದುಚೇರಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ಉಪಯೋಗ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.
- ದುಮ್‌ಗುಂಡಮ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು : ಇದು ವಿದ್ಯುದುತ್ಪಾದನೆಯ ಯೋಜನೆ. ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗೆ ಖಿಮ್‌ಮ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭದ್ರಾಚಲಂ ಪ್ರದೇಶದ ಪಮುಲಪಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ.
- ಶ್ರೀರಾಮಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ : ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಜಲಾಶಯ. ಇದರಿಂದ 27 ಮೆವ್ಯಾ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 18 ಲಕ್ಷ ಹೆಕ್ಟೇರು ಭೂಮಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಒದಗುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಅಣೆಕಟ್ಟು : ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಅಣೆಕಟ್ಟು

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1833ರಲ್ಲೂ ಮತ್ತೆ 1845ರಲ್ಲೂ ಫೋರ ಕ್ಲಾಮ ತಲೆದೋರಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ, ಕಾವೇರಿ ಮುಖಜಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸುಭಿಕ್ಷ ತಂದಿದ್ದ ಮೇಜರ್ ಕಾಟನನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಕೇಳಿತು. ಈತ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಧವಳೇಶ್ವರ ಬಳಿ ಒಂದು ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಕವಲುಗಳ ಆಚೀಚೆ ಬದಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲುವೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದ. ಕೂಡಲೆ ಈತನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು.

ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನೀರನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು 2' ಎತ್ತರದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನಿಟ್ಟರು. 1935ರಲ್ಲಿ 3' ಎತ್ತರದ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಬಂದುವು. ಪ್ರವಾಹ ಬಂದಾಗ ಈ ಬಾಗಿಲುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕು. 1987ರಲ್ಲಿ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನದಿ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ಭಾಗಶಃ ಹಾಳಾಯಿತು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆರ್ಥ್‌ಕಾಟನ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ರಸ್ತೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಅದು ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರ	ಧವಳೇಶ್ವರ ವಿಭಾಗ	ರಾಲ್ಹೀ ವಿಭಾಗ	ಮದ್ದೂರು ವಿಭಾಗ	ವ್ಯಾಸೇಶ್ವರ ವಿಭಾಗ
1) ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಉದ್ದ	4,839'	2,859'	1,545'	2,501'
2) ಕವಾಟಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	445	271	141	246
3) ಕವಾಟದ ಅಳತೆ	10'X3'	10'X3'	10'X3'	10'X3'
4) ಅಡಿ ಬಚ್ಚಲುಗಳು	10(20'X20')		ಇಲ್ಲ	$9 (5 \frac{5}{8}' \times 10 \frac{3}{4}')$ $6 (5 \frac{1}{2}' \times 10 \frac{3}{4}')$
5) ಪ್ರವಾಹ (ಕ್ಯೂಸೆಕ್ಸ್)	20,800	7,400	-	12,200
6) ತೂಬಿನ ಬಾಗಿಲು	15	15 (6'x8 \frac{1}{2}')	-	$6 \left(17 \frac{1}{2}' \times 10' \right) + 2(6 \times 8)$
7) ಮಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆ ಕಟ್ಟಿಗಳು	150'X21' 2	105'X15' 2	-	150'X20' 2

ಕವಲುಗಳ ಪೂರ್ವದ ಮುಖಜಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 19,450 ಚ.ಮೈ. ಮಧ್ಯದ ಮುಖಜಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 400 ಚ. ಮೈ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಮುಖಜಭೂಮಿ ಕೋಲೇರ್ ಸರೋವರದ ವರೆಗೂ 1,000 ಚ.ಮೈ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಮುಖಜಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ಸಮಲ್ಪೋಟ ಮತ್ತು ಎಲೂರು ಶಾಖೆಗಳಿಗೂ ಗೋದಾವರಿಯ ಶಾಖೆಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಹರಡಿದೆ. ನಡುವಣ ನೆಲದಲ್ಲಿ 8 ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದ ಗುನ್ನಾವರಂ ಮೇಲುಗಾಲುವೆಯಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೋಟವನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪೊಲ್ಲಾವರಂ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಪೊಲ್ಲಾವರಂ ಮೇಲುಗಾಲುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರವಾಹಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶಾಖೆಗಳ ದಡಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಏರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅಗಲವಾದ ನದಿಯಲ್ಲಿಯ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿವೆ.

- ನಾಲೆಗಳು: 1. ಗೋದಾವರಿಯ ಪೂರ್ವ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಧಾನ ನಾಲೆಯ ಉದ್ದ ಎಡದಡದಲ್ಲಿ 7 ಕಿಮೀ. ಶಾಖಾನಾಲೆಗಳ ಉದ್ದ 250 ಕಿಮೀ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೀರು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ನಾಲೆ ಗರಿಷ್ಠವಾಗಿ 48.75 ಕ್ಯೂಸೆಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಮದ್ದೂರು ಮುಖಜ ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಧಾನ ನಾಲೆಯ ಉದ್ದ 13 ಕಿಮೀ.; ಶಾಖಾನಾಲೆಗಳ ಉದ್ದ 188 ಕಿಮೀ. ಇಳಿಯುವ ಮಟ್ಟ ರೇಖೆಯ ಮೇಲೆ (ಫಾಲಿಂಗ್ ಕಾಂಟೂರ್) ಎಲ್ಲ ನಾಲೆಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಗರಿಷ್ಠವಾಗಿ ಇದು 3,400 ಕ್ಯೂಸೆಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ಪಶ್ಚಿಮದ ಮುಖಜಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಬಲದಡದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರಧಾನ ನಾಲೆಯ ಉದ್ದ 7 ಕಿಮೀ. ಶಾಖಾನಾಲೆಗಳ ಉದ್ದ 333 ಕಿಮೀ. ಗರಿಷ್ಠವಾಗಿ ಇದು 7,500 ಕ್ಯೂಸೆಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ಪ್ರಧಾನ ನಾಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಗರಿಷ್ಠವಾಗಿ ಒಟ್ಟು 15,855 ಕ್ಯೂಸೆಕ್ಟುಗಳಷ್ಟು ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಯೋಜನೆ 1877 ರಿಂದ ನೀರಾವರಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆಗಾಗ ಬಡಾವಣೆಗಳೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಆಗಿವೆ.

ಈ ಮೂರು ಮುಖಜಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ 11 ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲ ಜಲಯಾನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗುವ ದೋಣಿಗಳು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 6 ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ನಾಟವನ್ನೂ 50 ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಧಾನ್ಯವನ್ನೂ 10 ಲಕ್ಷ ಜನರನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾವರಿಯ ಮಧ್ಯದ ಮುಖಜಭೂಮಿಯಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅನ್ನಂಪಲ್ಲಿ ಮಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕಟ್ಟಿಯ (ಲಾಕ್) ಕೆಳಗೆ ಪೊಲ್ಲಾವರಂ ನಾಲೆ ಒಂದು ಮೇಲುಗಾಲುವೆಯ ಮೂಲಕ ವೃದ್ಧಗೌತಮಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಗೌತಮಿ ಗೋದಾವರಿಯ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪೊಲ್ಲಾವರಂ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಲೆಯ ಕೆಳಗೆ ಪೂರ್ವ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. (ಎಚ್.ಪಿ.ಕೆ.)

ಗೋದಾವರಿ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ : ಅಂಧಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು. ಕೆಳಗೋದಾವರಿಯ ಆಚೀಚೆ ಸಮುದ್ರದ ಅಂಚಿನ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿರುವ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಗೋದಾವರಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ ಭಾಗ ಪೂರ್ವ ಗೋದಾವರೀ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದೂ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಭಾಗ ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರೀ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದೂ ಪ್ರಣೀತವಾಗಿವೆ. ಪೂರ್ವ ಗೋದಾವರಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 10,807 ಚ.ಕಿಮೀ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ 5,151,549 (2011). ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆ 7742 ಚ. ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ; ಅದರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 39,34,782 (2011). ಪೂರ್ವ ಗೋದಾವರಿಯ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಕಿನಾಡ (3,12,255) ಗೋದಾವರೀ ನದಿಯ ಕವಲುಗಳಲ್ಲೊಂದರ ದಡದ ಮೇಲಿದೆ. ಹಿಂದೆ ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿ ಇದರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿಯ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರ ಎಲೂರು (2,14,414).

ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಲಕ್ಷಣ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿಲ್ಲ. ವಾಯವ್ಯ ಭಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಫಲವತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ. ಗೋದಾವರಿಯ ಮುಖಜ ಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶ ತುಂಬ ಫಲವತ್ತಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬತ್ತದ ಕಣಜವೆಂದು ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವಣ ಭಾಗ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ.

ಸಮುದ್ರದಿಂದ 64 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ಧವಳೇಶ್ವರದ ಬಳಿ ಗೋದಾವರಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ ಗೋದಾವರೀ ಮುಖಜಭೂಮಿಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವಿಡೀ ಬತ್ತದ ಸಾಗುವಳಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬತ್ತವೇ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆ. ಇತರ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬೇಳೆ, ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬನ್ನೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಕಾಕಿನಾಡ ಒಂದು ಬಂದರು. ಅದರ ಗೋದಾವರೀ ನದಿ ಸರ್ವದಾ ಮಣ್ಣು ಹೊತ್ತು ತರುವುದರಿಂದ ಹಡಗುಗಳು ದಡದಿಂದ ಬಲು ದೂರದಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶದ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಮಲ್ಯೋಟದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿಯ ಎಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆ ಜಮಖಾನೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕೈಮಗ್ಗದ ಬಟ್ಟೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿ (9,43,903) ಒಂದು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ 'ಪುಷ್ಕರಂ' ದಿನದಂದು ಗೋದಾವರಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೀಯಲು ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಆಸ್ತಿಕರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಒರಿಸ್ಸ ಮತ್ತು ವೆಂಗಿ ರಾಜರ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 16ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರ ವಶವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿಗಳ ಬಡಿದಾಟಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿತು (1765). 15.5 ಚ.ಕಿಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಯಾನಾನ್ ಮಾತ್ರ ಫ್ರೆಂಚರ ವಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಮೇಲೆ, 1954ರಲ್ಲಿ ಅದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ಹಳೆಯ ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ರಚನೆಯಾದ್ದು 1925ರಲ್ಲಿ. (ಆರ್.ಪಿ.ಎಸ್.)

ಗೋದಿ : ಮಾನವನ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿರುವ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಆಹಾರಸಸ್ಯ (ವೀಟ್). ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ಇದರ ಬೇಸಾಯ ಉಂಟು. ಪ್ರಪಂಚದ ಉಷ್ಣ ಮತ್ತು ಸಮಶೀತೋಷ್ಣವಲಯಗಳ ಹವೆಗೆ ಇದು ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಕೆನಡಗಳ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆ.

ಯುರೋಪ್, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ, ರಷ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾರತವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಬಿಷ್ಕದ ಹಲವಾರು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬೇಸಾಯ ಗಣನೀಯ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇದನ್ನು ಚಪಾತಿ, ಪೂರಿ, ಹೋಳಿಗೆ, ಪಾಯಸ, ಹಲ್ವ, ಬ್ರೆಡ್, ಕೇಕ್, ಮ್ಯಾಕರೋನಿ, ಸ್ಪಾಗೆಟಿ (ಸೇವಿಗ್), ಪೇಸ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಪಾಲು ಜನಕ್ಕೆದು ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರ ವಸ್ತು.

ಕೊಯ್ಲುಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಗೋದಿಯ ಪೈರು

ಗೋದಿಯ ಸಸ್ಯ ವೃತ್ತಾಂತ: ಗೋದಿ ಪೋಯೇಸೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲು. ಈ ಜಾತಿಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರು ಟ್ರಿಟಿಕಮ್. ರಷ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ತಳಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ನಿಕೋಲಾಯ್ ವ್ಯಾವಿಲೋವ್ ಎಂಬಾತನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ 14 ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಇತರ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಈತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಬಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನ್ನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಗುಂಪುಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು: 1. ದ್ವಿಗುಣಿತ, 2. ಚತುರ್ಗುಣಿತ, 3. ಷಡ್ಗುಣಿತ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಜೀವಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 14, 28 ಮತ್ತು 42 ಕ್ರೋಮೋಸೋಮಗಳಿವೆ. ವಿಕಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಂಥವು ಮತ್ತು ಇತರ ಬಗೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲವೆನಿಸುವಂಥವು ದ್ವಿಗುಣಿತ ಬಗೆಯವು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ. ಬಿಯೋಟಿಕಮ್ (ವೈಲ್ಡ್ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್) ಮತ್ತು ಟ್ರಿ. ಮಾನೋಕಾರ್ಕಮ್ (ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್) ಎಂಬುವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯಾದ ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಗುಂಪಿನವು ಮೊದಲ ಗುಂಪಿನ ಗೋದಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ.ಡ್ಯೂರಮ್ (ಡ್ಯೂರಮ್ ವೀಟ್), ಟ್ರಿ. ಪರ್ಸಿವಮ್ (ಪರ್ಸಿಯನ್ ವೀಟ್), ಟ್ರಿ. ಟರ್ಚಿಡಮ್ (ರಿವೆಟ್ ವೀಟ್) ಮತ್ತು ಟ್ರಿ.ಪೊಲೋನಿಕಮ್ (ಪೋಲಿಷ್ ವೀಟ್) ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿವೆ. ಷಡ್ಗುಣಿತ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಹಾಗೂ ದ್ವಿಗುಣಿತ ಬಗೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥವು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ 7 ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಇಂದು ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋದಿ ಬಗೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುಪಾಲು ಷಡ್ಗುಣಿತ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಸ್ಲೆಲ್ (ಸ್ಲೆಲ್ ವೀಟ್), ಮಾಚ (ಮಾಚ ವೀಟ್), ಈಸ್ಟಿವಮ್ (ಕಾಮನ್ ವೀಟ್), ಸ್ಪೀರೋಕಾರ್ಕಮ್ ಮತ್ತು ಜುಂಕೋವ್ಯಾಸ್ಕಿ - ಇವೇ ಈ 7 ಪ್ರಭೇದಗಳು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ್ದು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಈಸ್ಟಿವಮ್ ಪ್ರಭೇದ. ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರೆಡ್ ವೀಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ.

ಗೋದಿ ಗಿಡ ಭೂಮಟ್ಟದಿಂದಲೇ ಕವಲೊಡೆದು ಸುಮಾರು 40-190 ಸೆಂಮೀ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಸಸ್ಯ. ಬೇರು ತೊಡಕುಬೇರುಸಮೂಹ ಮಾದರಿಯದು. ಕಾಂಡ ಹಲವಾರು ಗೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಅಂತರ ಗೆಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡವಾಗಿದೆ. ಅಂತರ ಗೆಣ್ಣುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಟೊಳ್ಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದರ ಡ್ಯೂರಮ್ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಕಾಂಡದ ಬಣ್ಣ ಹಳದಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕೆನೆ. ಕೆಲವು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಊದಾ ಬಣ್ಣದ ಕಾಂಡವಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಎಲೆಗಳು ಪರ್ಯಾಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಣೆಗೊಂಡಿದ್ದು ಇತರ ಹುಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಉದ್ದವಾದ ಎಸಳಿನಂತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ನವುರಾದ ರೋಮಗಳಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಎಲೆಗಳು ರೋಮರಹಿತವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಗಿಡ ಪ್ರಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ಅದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪತಾಕೆ ಎಲೆಯ (ಫ್ಲಾಗ್ ಲೀಫ್) ಮಧ್ಯದಿಂದ ಹೂಗೊಂಚಲು (ತೆನೆ) ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೂಗೊಂಚಲು ಸ್ಟ್ರೈಕ್ ಮಾದರಿಯದಾಗಿದ್ದು 20-100 ಹೂಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗೊಂಚಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಅಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಜೋಡಿತವಾಗಿರುವ ಸ್ವೈಕಲೆಟ್ಟುಗಳೆಂಬ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಸ್ವೈಕಲೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ 2-6 ಹೂಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಸ್ವೈಕಲೆಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತ ಅನೇಕ ಹೊದಿಕೆಗಳು (ಗ್ಲೂಮ್ಸ್, ಚಾಫ್, ಹಲ್) ಇವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸ್ವೈಕಲೆಟ್ಟಿನ ಒಂದು ಹೊದಿಕೆಯ ತುದಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಊಬು

(ಆನ್) ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಊಬು ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗೋಧಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಊಬುಸಹಿತ (ಆನ್) ಮತ್ತು ಊಬುರಹಿತ (ಆನ್‌ಲೆಸ್) ಬಗೆಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸುವುದುಂಟು. ಊಬು ಮೋಟಾಗಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಹಲವಾರು ಇಂಚುಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿರಬಹುದು. ಹೊದಿಕೆಗಳ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿ ಅಥವಾ ಕೆಂಪುಮಿಶ್ರಿತ ಕಂದು. ಹೂವಿನ ರಚನೆ ಬಹಳ ಸರಳವಾದ್ದು. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ 3 ಕೇಸರಗಳು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದ ಅಂಡಾಶಯ ಇವೆ. ಶಲಾಕೆ ಗರಿಗಳಂಥ ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಸೀಳಿದೆ. ಅಂಡಾಶಯದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಪೊರೆಯಂಥ ಎರಡು ರಚನೆಗಳಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಲಾಡಿಕ್ಯೂಲ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಒಂದು ಸ್ಪೈಕ್‌ಲೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದರೂ ಎಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲೂ ನಿಷೇಚನ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ದ್ವಿಗುಣಿತ ಬಗೆಗಳಾದ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹೂ ಮಾತ್ರ ನಿಷೇಚನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಬಗೆಯ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ 2-3 ಹೂಗಳು ಕಾಳುಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. *

ಗೋದಿಯ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ತಳೀಕರಣ: ಮಾನವ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯೂ ಒಂದು. ಅಲೆಮಾರಿ ಜೀವನ ನಡೆಸಿ, ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನವ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿರಬೇಕು. ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳ, ಬತ್ತ, ಗೋದಿ ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದುದು, ಪಶುಗಳನ್ನು ಹಾಲು ಹೈನು ಮಾಂಸಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಕಿದುದು-ಇವು ಮಾನವನ ಅಲೆದಾಟದ ಜೀವನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಅವನು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ತಳಹದಿಯಾದವು.

ಈಗ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಗೋದಿಯ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವನ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಗೋದಿಯ ಬಗೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವ ಅನೇಕ ಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗಿ ವನ್ಯಜಾತಿಯ ತಳಿಯಿಂದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಈಗಿನ ತಳಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ಗೋದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಗುಂಪುಗಳವೆಯೆಂದೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಮ್ಮ ರೀತಿಯವು ಮತ್ತು ಇತರ ಬಗೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲವೆನಿಸುವಂಥವು ದ್ವಿಗುಣಿತ ಬಗೆಯವೆಂದೂ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ದ್ವಿಗುಣಿತ ಗುಂಪಿನ ಗೋದಿಗಳಿಂದ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮಗಳ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ಇತರ ಹುಲ್ಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ತಳೀಕರಣ -ಇವು ನಡೆದು ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಮತ್ತು ಷಡ್ಗುಣಿತ ಗುಂಪಿನ ಗೋದಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಈ ವಿಕಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ 3 ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಮೊದಲ ಹಂತ: ಮೂಲವೆನಿಸಿದ ದ್ವಿಗುಣಿತ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ, ಬಿಯೋಟಿಕಮ್ (ವೈಲ್ಡ್ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್) ಮತ್ತು ಟ್ರಿ, ಮಾನೋಕಾರ್ಮ್ (ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್) ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಎಂದರೆ ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆ ಅಥವಾ ಹೂಗೊನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಾಳುಳ್ಳುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಸ್ಪೈಕ್ ಗೊಂಚಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಕಾಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು. ಇವೆರಡು ಬಗೆಯ ಗೋದಿಯ ಕಾಳುಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಇರಾಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜಾರ್ಮೊ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ 6700 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯ ನೆಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೀದು ಕರಿಕಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಇವೆರಡು ತಳಿಗಳು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು, ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ವನ್ಯಪ್ರಭೇದವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದರ ಕೃಷಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೆಡಸಾದ ನಡುಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಕಾಳಿಗೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊದಿಕೆಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮಗಳಿವೆ. ಇವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಡ್ಡ ತಳಿಯೆಬ್ಬಿಸಿ ಫಲವಂತಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಕಾಳಿನಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಕಾಂಡದ ಪೆಡಸು-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಇವೆರಡೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಬಗೆ ಮೊದಲನೆಯದರಿಂದ ಪಡೆಯಲಾದ ತಳಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ವನ್ಯಪ್ರಭೇದವಾದ ವೈಲ್ಡ್ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ರಷ್ಯದ ಜಾರ್ಜಿಯ, ಅರ್ಮೇನಿಯ, ಟರ್ಕಿ, ಕಾಕಸಸ್ ಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವಭಾಗ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಇರಾನುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಸ್ ಮತ್ತು ಬಲ್ಗೇರಿಯದ ಗುಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಯೂಗೋಸ್ಲಾವಿಯದ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆ ಗಿಡದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಭೇದವಾದ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿ ಟರ್ಕಿಯ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದ ಗುಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಕಸಸಿನ ನೈರುತ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಪೂರ್ವ ಇರಾಕಿನ ತೆಂಕಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಸ್ವಿಟ್ಜರ್‌ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿನ ಸಾಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ನವಶಿಲಾಯುಗದ

ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುರೋಪಿನ ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕಿದ ಸೀದುಕರಿಕಾಗಿರುವ ಮಾನೋಕಾರ್ಮ್ ಬಗೆಯ ಕಾಳುಗಳೂ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಧಾನ್ಯದ ತೆನೆಗಳೂ ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಮಾನವ ಎಂದಿನಿಂದ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಸಲಾರಂಭಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯವಂತೂ ನಿಜ. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇವೆರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಮೂಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯೇ ಆಗಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯ ಹಂತ: ಗೋದಿಯ ಬೆಳೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಗೋದಿಗಳ ಹುಟ್ಟು ಎರಡನೆಯ ಹಂತವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ದ್ವಿಗುಣಿತ ಗೋದಿ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೂ ಇತರ ಹುಲ್ಲುಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಅಡ್ಡ ತಳಿಯೆಬ್ಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮ ದ್ವಿಗುಣಿತದಿಂದ ಇದು ಸಂಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರ್ ಮತ್ತು ಸ್ಟೆಬ್ಲಿನ್ ಎಂಬ ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ (1956) ಈಜಿಲಾಪ್ಸ್ ಸ್ಟೆಲ್ಬಾಯ್ಡ್ ಎಂಬುದೇ ವನ್ಯಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲುಸಸ್ಯ ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ರೈಲಿ, ಉನ್‌ರಾವ್ ಮತ್ತು ಚಾಪ್‌ಮನ್ ಎಂಬುವರು ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ (1958). ಮ್ಯಾಕ್‌ಫಡೆನ್ ಮತ್ತು ಸಿಯರ್ಸ್ ಎಂಬುವರು ಪ್ರಕಾರ ವನ್ಯಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲು ಆಗ್ರೊಪೈರಾನ್ ಎಂಬ ಜಾತಿಯದು. ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ, ಡೈಕಾರ್ಮ್ (ವೈಲ್ಡ್ ಎಮ್ಮರ್) ಎಂಬುದು ಅರ್ಮೇನಿಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ, ಟರ್ಕಿಯ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗ, ಇರಾನಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶ, ಸಿರಿಯ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೀನಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಬಹುವಾಗಿ ಹೋಲುವ ಎಮ್ಮರ್ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಪೆಡಸಾದ ನಡುಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಗಡುಸಾದ ಹೊಟ್ಟು ಇವೆ. ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶದ ಐದನೆಯ ರಾಜಮನೆತನದವರು ಕಟ್ಟಿರುವ ಒಳಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮರ್ ಗೋದಿಯ ಕದಿರು ಗೊಂಚಲುಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐರ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿನ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಗೋದಿ ಕಾಳುಗಳು ಇದನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಎಮ್ಮರ್ ಗೋದಿ ಚರಿತ್ರಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದ ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ರೋಮನರಿಗೂ ಸಮೀಪ ಪ್ರಾಚ್ಯದ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಉಳಿದ ಪೆಡಸುಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಕ್ಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ ವಿವಿಧ ಗೋದಿಯ ಬೆಳೆಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಗೋದಿ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ಯೂರಮ್, ಟರ್ಚಿಡಮ್, ಕಾರ್ಥಲಿಕಮ್ ಮತ್ತು ಪೊಲೋನಿಕಮ್ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಡ್ಯೂರಮ್ ಬಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವೆನಿಸಿದ ಡ್ಯೂರಮ್ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಪ್ರ.ಶ.ಪೂ. ಮೊದಲನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಗ್ರೀಕರೂ ರೋಮನರೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಪ್ಪ ಸೇವಿಗೆ, ಮ್ಯಾಕರೋನಿ ಮತ್ತು ಚಿರೋಟಿ, ಮಂಡಿಗೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆನಿಸಿರುವ ಈ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಇಟಲಿ, ಸ್ಪೇನ್, ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಟ್ರಿ,ಟರ್ಚಿಡಮ್ (ರಿವೆಟ್ ವೀಟ್) ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಎತ್ತರದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಹವಾಗುಣ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಇಳುವರಿ ಕೊಡುವಂಥದು. ಆದರೆ ಇದು ಡ್ಯೂರಮಿನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಹಿಟ್ಟು ಹಗುರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಇದರ ಕಣಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಬನಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸೇವಿಗೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಪಯುಕ್ತವಿಲ್ಲ. ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ, ಟ್ರೀಮೋಫೀವಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯುಂಟು. ಇದನ್ನು ರಷ್ಯದ ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪ್ರಸಕ್ತ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಜಾರ್ಜಿಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇತರ ಬಗೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೋದಿಯ ಬೆಳೆಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ತುಕ್ಕು, ಕಾಡಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಿಲ್‌ಡ್ಯೂ ರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇದರ ಕಡೆಗೆ ಸಸ್ಯತಳಿ ಉತ್ಪಾದಕರ ಗಮನ ಹರಿದಿದೆ. ಟೀಮೋಫೀವಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಬಗೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಡ್ಡತಳಿಯೆಬ್ಬಿಸಿ ಬ್ರೆಡ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತ : ಗೋದಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಹಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಷಡ್ಗುಣಿತ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು ಬಗೆಗಳುಂಟು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿರುವಂಥವು ಮಾತ್ರ, ವನ್ಯಬಗೆಗಳಲ್ಲ. ಇವು ಕೂಡ ಚತುರ್ಗುಣಿತ ಗೋದಿ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲು ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಅಡ್ಡತಳಿಯೆಬ್ಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅನಂತರದ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮ ದ್ವಿಗುಣಿತದಿಂದ ಪಡೆದವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ವನ್ಯಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲು ಈಜಿಲಾಪ್ಸ್ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಷಡ್ಗುಣಿತ

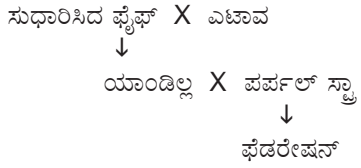
ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಾದ ಟ್ರಿ, ಸ್ವೆಲ್ಡ್, ಟ್ರಿಮಾಚಿ, ಟ್ರಿ, ವ್ಯಾವಿಲೋವಿ ಮತ್ತು ಟ್ರಿ, ಜುಂಕೋವ್ಯಾಸ್ಕಿಗಳು ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮರ್ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಕಾಳನ್ನು ಪೊರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಆದರೆ ಉಳಿದ ಮೂರು ಬಗೆಗಳಾದ ಟ್ರಿ, ಈಸ್ಟಿವಮ್, ಟ್ರಿ, ಸ್ಪೀರೋಕಾಕಮ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಿ, ಕಾಂಪ್ಯಾಕ್ಟಮುಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಕ್ಕಬಹುದು. ಇವು ಬ್ರೆಡ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಉತ್ತಮವಾದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಗೋದಿಯ ಶೇ. 90 ಭಾಗ ಈ ಬಗೆಯದು. ಸ್ವೆಲ್ಡ್ ಗೋದಿ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಯುರೋಪಿನ ಪ್ರಮುಖ ಗೋದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಮೆರಿಕದ ತಳಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಮ್ಯಾಕ್‌ಫಡೆನ್ ಮತ್ತು ಸಿಯರ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಜಪಾನಿನ ಸಸ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಕಿಹಾರ ಎಂಬುವರು ವೈಲ್ಡ್ ಎಮ್ಮರ್ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲುಸಸ್ಯವಾದ ಈಜಿಲಾಪ್ಸ್ ಸ್ವಾ ರೋಸಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಿ ಸ್ವೆಲ್ಡ್ ಗೋದಿಯನ್ನು ಕೃತಕವಾಗಿಯೂ ಪಡೆದರು. ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ವೆಲ್ಡ್ ಗೋದಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಕರಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಬಹುಶಃ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಂಚಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವೈಲ್ಡ್ ಎಮ್ಮರ್ ಮತ್ತು ಈಜಿಲಾಪ್ಸ್ ಸ್ವಾ ರೋಸಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಕರ ನಡೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈಸ್ಟಿವಮ್, ಸ್ಪೀರೋಕಾಕಮ್ ಮತ್ತು ಕಾಂಪ್ಯಾಕ್ಟಮ್ ಪ್ರಭೇದಗಳೇ ಇಂದು ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಭೇದಗಳೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಬಲು ಹತ್ತಿರ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಅಡ್ಡ ಹಾಯುತ್ತವೆ. ಬಹುಶಃ ಇವು ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಮೂಲತಳಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವವಾಗಿರಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಗೋದಿ (ಈಸ್ಟಿವಮ್) ಈಶಾನ್ಯ ಟಿಬೆಟಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ರಷ್ಯದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಷಾಟ್ ವೀಟ್ (ಸ್ಪೀರೋಕಾಕಮ್) ಭಾರತದಲ್ಲಿ (ಇದರ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಮೊಹಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ), ಕ್ಲಬ್ ವೀಟ್ (ಕಾಂಪ್ಯಾಕ್ಟಮ್) ಬಗೆಯದು ಹಂಗರಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಐನ್‌ಕಾರ್ನ್ ಇಲ್ಲವೆ ಎಮ್ಮರ್ ಬಗೆಗಳಿಗಿಂತ ಇತ್ತೀಚಿನವಾದರೂ ಪ್ರಶ.ಸೂ. 2500 ರಷ್ಟು ಹಳೆಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಇಳುವರಿಯ ಭೂರಿಗಾತ್ರಕ್ಕೂ ಒಕ್ಕುವಿಕೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾಳುಗಳಲ್ಲಿನ ಗ್ಲೂಟೆನ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಪ್ರೋಟೀನು ಅಂಶಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗಿವೆ.

ತಳಿಗಳ ರಣ : ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಭೇದ ಮತ್ತು ವಂಶಾನುಕ್ರಮದಿಂದ ಬರುವ ಗುಣಗಳ ಅರಿವಾಗುವ ಮುನ್ನ ರೈತರೂ ತಳಿಯ ಉತ್ಪಾದಕರೂ ಉತ್ತಮ ತಳಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಮವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗೋದಿಯ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಳಿದವಕ್ಕಿಂತ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಉತ್ತಮ ಬೀಜಗಳನ್ನಾಯ್ದು ಅವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುವನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆರಿಸಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಬಂದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಳಿಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಅವರು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದುದರ ಕಾರಣ. ಈ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿನ ಹಾಲಿಟ್ ಎಂಬ ವಿಜ್ಞಾನಿ 1857 ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 47 ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು 4 3/8" ಉದ್ದದ ಗೋದಿಯ ತನೆಯುಳ್ಳ ಗೋದಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿ 1861 ರ ವೇಳೆಗೆ 123 ಕಾಳುಗಳನ್ನು 8 3/4" ಉದ್ದದ ತನೆಯ ಗೋದಿಯನ್ನು ಪಡೆದ. ಇದರಂತೆಯೇ ಈ ಆಯ್ಕೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಇತರ ತಳಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಕಾಟಿಯರ್, ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಷಿರೆಫ್, ವಿಲ್‌ಮೋರಿನ್, ನಿಲ್‌ಸನ್ ಮತ್ತು ಹೇಸ್ ಎಂಬುವರು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಫೈಫ್ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ತಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು 1903ರಲ್ಲಿ ಜೊಹಾನ್‌ಸನ್ ಎಂಬ ಡೇನಿಷ್ ವಿಜ್ಞಾನಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಿಹದಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಶುದ್ಧ ತಳಿ (ಪ್ಯೂರ್ ಲೈನ್) ಆಯ್ಕೆ ಎಂದು ಕರೆದ. ಈ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಇವು. 1 ಕಾನ್‌ರಡ್: ಗಡಸಾದ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಕಾಳುಗಳ ತಳಿ. ಚಳಿಗಾಲದ ಬಗೆ. ಅಮೆರಿಕದ ಕ್ಯಾನ್ಸಸ್, ನೆಬ್ರಾಸ್ಕಾ, ಕಾಲರಾಡೋ, ಓಹೊ ಮತ್ತು ಟೆಕ್ಸಾಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 5 ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 2. ಬ್ಲಾಕ್ ಹಲ್: ಇದು ಕೂಡ ಕ್ಯಾನ್ಸಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲಾಗುವ ತಳಿ. 1912ರಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಇದನ್ನು 1917ರ ವೇಳೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. 1929ರ ವೇಳೆಗೆ ಸುಮಾರು 6 ದಶಲಕ್ಷ ಎಕರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಕೃಷಿ ಇತ್ತು.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಶುದ್ಧ ತಳಿ ಆಯ್ಕೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಗೋದಿ ಬಗೆಯಲ್ಲಿನ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೊಸತಳಿಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಇಲ್ಲ, ಹೊಸ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಅಡ್ಡತಳಿಯೆಬ್ಬಿಕೆಯಿಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು

ಬಗೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಳುಗಳು ಬ್ರೆಡ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬಹುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯದು ರೋಗನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿರಬಹುದು), ಇವನ್ನು ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಿ, ಇವೆರಡರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳ ಹೊಸತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದ ವಿಜ್ಞಾನಿ ವಿಲಿಯಂ ಫಾರರ್ ಎಂಬಾತ 19 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಹೊಸ ತಳಿಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದ. ತಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಬರುವ ಗುಣವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿವಿಧ ಬಗೆ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡ ಹಾಯಿಸುವುದರಿಂದ ಜನ್ಯತಳಿಯಲ್ಲಿನ ಗುಣಗಳು ಜನಕ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಈತ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬಲು ಬೇಗ ಫಲಕ್ಕೆ ಬರುವ, ಚಿಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಒಡೆಯದಿರುವ, ಅಲ್ಲದೆ ನೇರವಾದ, ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಫೆಡರೇಷನ್ ಎಂಬ ಒಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದ. ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ತೋರಿಸಲು ಫೆಡರೇಷನ್ ತಳಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿಸಿದೆ.

ಕೆನಡದ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಸ್ಯಾಂಡರ್ಸ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಾತಮಾದ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ ಎಂಬ ತಳಿ ಈ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಭಾರತದ ಮೂಲವಾಸಿಯಾದ ಕೆಂಪುಕಾಳಿನ ಕಲ್ಪತ್ತ ಬಗೆಯನ್ನು ಪೋಲೆಂಡಿನ ಕೆಂಪುಕಾಳಿನ ಫೈಫ್ ಎಂಬ ಬಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಿ ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. 1913 ವೇಳೆಗೆ ಭೂರಿಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದರ ಬೇಸಾಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುಮಾರು 20 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಕೆನಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ ತಳಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಗೋದಿಗಳ ರಾಜನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಟೆನ್‌ಮಾರ್ಕ್, ಸರೆಸ್, ತ್ಯಾಚರ್, ನ್ಯೂತ್ಯಾಚ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಉತ್ತಮ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ವಿಸ್ ತಳಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು.

ಈ ರೀತಿಯ ಅಡ್ಡತಳಿಯೆಬ್ಬಿಕೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಬಗೆಯ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಯಿತು. ಗೋದಿ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸ್ವಪರಾಗಸ್ಪರ್ಶಕ್ರಿಯೆ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗೋದಿ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯದ ವಿವಿಧ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿದ್ದು, ಅಂಥ ಬೆಳೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೋಗಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಈಡಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋದಿ ಬೆಳೆ ಆ ರೋಗದ ಹಬ್ಬುವಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಶೀಘ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ನಾಶವಾಗಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗೋದಿ ತಳಿ ಉತ್ಪಾದಕರು ಗೋದಿಯ ಇಳುವರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ತಳಿಯ ರೋಗನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ರಷ್ಯ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಮೆಕ್ಸಿಕೊದಲ್ಲಿ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ನಾರ್ಮನ್ ಇ. ಬೋರ್ಲಾಗ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ನ್ಯೂಜಿಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಗೋದಿಗಳನ್ನು ಮೆಕ್ಸಿಕೊದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗೋದಿ ಬಗೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಿ ರೋಗನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಉತ್ತಮ ಬಗೆಯ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಮೆಕ್ಸಿಕೊದ ಗೋದಿ ಬೇಸಾಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹಾಗೂ ಇಳುವರಿ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಡ್ಡತಳಿಯೆಬ್ಬಿಕೆ ಬರಿಯ ಗೋದಿ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಗೋದಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಧಾನ್ಯ ಸಸ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಿ ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಮತ್ತು ಗೋದಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಧಾನ್ಯ ಸಸ್ಯಗಳ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಫಲವಾಗಿ ರಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ರೈ ಹಾಗೂ ಗೋದಿಗಳ ಅಡ್ಡತಳಿಯೊಂದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಗೋದಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ರೈ ಗಿಡವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಅಡ್ಡತಳಿ ಇವೆರಡರ ಕ್ರೋಮೋಸೋಮಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದು ಗೋದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಳಿನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಹಿಟ್ಟು ಬ್ರೆಡ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ

ಸಾಕಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಡ್ಡತಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಲ್ಲ. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಒಂದುಬಗೆಯ ಬಹುವಾರ್ಷಿಕ ಹುಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಅಡ್ಡಹಾಯಿಸಲಾಗಿದ್ದು ತೃತೀಯವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮತ್ತು ಬಹುವಾರ್ಷಿಕ ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯ ಸಸ್ಯವೊಂದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಆರೈಕೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಸಸ್ಯದಿಂದ ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಳೀಕರಣ ಪ್ರಯೋಗಗಳು: ಗೋದಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀರೋಕಾಕಮ್ ಪ್ರಭೇದ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿತು ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊಹಂಜೋದಾರೊ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಗೋದಿಯ ಕಾಳುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 5000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಗೋದಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋದಿಯ ಬೆಳೆಗಳೆಂದರೆ ಡ್ಯೂರಮ್ ಮತ್ತು ಈಸ್ಪಿವಮ್. ಉಳಿದ ಬಗೆಗಳೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಸ್ಪಿವಮ್ ಪ್ರಭೇದವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಡ್ಯೂರಮ್ ಬಗೆಯ ಗೋದಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಡೈಕಾಕಮ್ ಬಗೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಅಲ್ಬರ್ಟ್ ಹಾವರ್ಡ್ ಎಂಬಾತ ಎ. ಆರ್. ಖಾನ್ ಎಂಬಾತನ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಿಹಾರ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪೂಸಾ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಗೋದಿ ತಳಿಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಈ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ. ಮೊದಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತದ ಗೋದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಗುಣಗಳಿರುವುದು ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಇಂಥ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವುಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಆರಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು: ಪೂಸಾ- 4 ಮತ್ತು ಪೂಸಾ- 12 (ಈಗ ಇವಕ್ಕೆ ಎನ್‌ಪಿ- 4 ಮತ್ತು ಎನ್‌ಪಿ -12 ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ). ಇವು ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗೋದಿ ಗೋದಿಯ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂಥವು. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಎನ್‌ಪಿ- 4 ಬಗೆ 1916 ರಿಂದ 1920 ರ ಮಧ್ಯ ನಡೆದ ನಾಲ್ಕು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧಾನ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲೀಕ ಎಂಬ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಕಾನ್ಪುರ-13 ಎಂಬ ಹೊಸತಳಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದ. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ಟೆ ಎಂಬಾತ ಟೈಪ್- 11; 8- ಎ ಮತ್ತು 9- ಡಿ ಎಂಬ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಹೊಸ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ. ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜೆಪ್ಪಿ ಇವಾನ್ಸ್ ಎಂಬಾತನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಎ ಒ- 13, ಎ ಒ- 85, ಎ ಒ- 88 ಮತ್ತು ಎ ಒ- 90, ಎಂಬ ಸುಧಾರಿಸಿದ ತಳಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಡ್ಯೂರಮ್ ಮಾದರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೋಟಿಯ ಮತ್ತು ಗುಲಾಬ್ ಎಂಬವು ಹೀಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿ ಪಡೆಯಲಾದ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ತಳೀಕರಣ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್‌ಪಿ- 52, ಎನ್‌ಪಿ- 80- 5, ಎನ್‌ಪಿ- 111, ಎನ್‌ಪಿ- 114, ಎನ್‌ಪಿ- 120, ಎನ್‌ಪಿ- 125 ಮತ್ತು ಎನ್‌ಪಿ- 165 ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊಸ ತಳಿಗಳು; ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾದವು. ಭಾರತದ ಇತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದು ಅನೇಕ ಸುಧಾರಿಸಿದ ತಳಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸಿ-518 ಮತ್ತು ಸಿ- 591 ತಳಿಗಳೂ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಒ- 68 ಮತ್ತು ಎ. 115 ತಳಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಜಯ, ವಿಜಯ ಮತ್ತು ನಿಫಾಡ್ ತಳಿಗಳೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುವು.

ಇದರಂತೆಯೇ ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರೋಗನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನ ಕಾರ್ಯ 1934 ರ ಅನಂತರ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರಥಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ತುಕ್ಕು ರೋಗವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವ ಎನ್‌ಪಿ- 783 ಮತ್ತು ಎನ್‌ಪಿ 784 ತಳಿಗಳನ್ನೂ ಹಳದಿ ತುಕ್ಕು ರೋಗವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಎನ್‌ಪಿ-785 ಮತ್ತು ಎನ್‌ಪಿ- 786 ತಳಿಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕಪ್ಪು ತುಕ್ಕು ಬೇನೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಎನ್‌ಪಿ- 789, 790, 798 ಮತ್ತು 799 ತಳಿಗಳನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ತುಕ್ಕು ರೋಗಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯುವ ತಳಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಗಿ ಇಂಥ ಕೆಲವು ತಳಿಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಎನ್‌ಪಿ- 809 ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಡ್ಡಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಪಂಜಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆನ್‌ಫಾಡ್, ಹೈಬ್ರಿಡ್

65, ಸಿ-217 ಮತ್ತು ಸಿ-281 ಗಳು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿಂದಿನ ಡೈರೆಕ್ಟರ್-ಜನರಲ್ ಸ್ವಾಮಿನಾಥನ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಗೇ ರೋಗನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನವಪೂಸಾ-700 ರ ವಿವಿಧ ತಳಿಗಳು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸುಧಾರಿಸಿದ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶಗಳ ಹೆಚ್ಚಳದ ಬಗ್ಗೆ, ಚಪಾತಿ ತಯಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬ್ರೆಡ್ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒದಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹವೆ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ತಳಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ನೀರಾವರಿ ಬೆಳೆಗೆ ತಕ್ಕಂಥ, ಒರಗಿರುವ ಮತ್ತು ಲಾಭದಾಯಕ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳುವರಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯೂ ನಡೆದಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಪೂಸಾದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಲಾದ ಹೊಸ ತಳಿಗಳು (ಎನ್‌ಪಿ-823, ಎನ್‌ಪಿ-824 ಮತ್ತು ಎನ್‌ಪಿ-876) ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಳಿಸಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ಹಂಚಲಾಗಿದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಸಲಾದ ಸಿ-306 ತಳಿ ವಿವಿಧ ಹವೆಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಇಳುವರಿ ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿದೆ.

ಸಸ್ಯಗಳ ತಳೀಕರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯಗಳ (ಮ್ಯುಟೇಷನ್) ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಭಾರತೀಯ ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಕಾಳುಗಳುಳ್ಳ ಸೋನೋರ 64 ಮತ್ತು ಲೆರ್ಮ ರೋಚೊ ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಮ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಾಳುಗಳುಳ್ಳ ಬಗೆಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಎಂ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಎನ್.)

ಗೋದಿಯ ಬೇಸಾಯ: ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಮಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ, ವಾತಾವರಣ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯ ಕೃಷಿ ಇದೆಯಾದರೂ 30°-60° ಅಕ್ಷಾಂಶಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 12"-35" ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬೇಸಾಯ ಹೆಚ್ಚು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಶೀತೋಷ್ಣವಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಗೋದಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲದು. ಆದರೂ ಗೋದಿಯನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 12" ಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಹಾಗೂ 70" ಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಸಮಭಾಜಕ ವೃತ್ತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉತ್ತರ ಮೇರುವೃತ್ತದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಹಿಡಿದು 10,000' ಎತ್ತರದ ವರೆಗಿನ ಬೆಟ್ಟಸಮೀಪಗಳಲ್ಲೂ ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಾತಾವರಣಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಗೋದಿಗೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋದಿಯನ್ನು ಖುಷ್ಕಿ ಇಲ್ಲವೆ ತರಿ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಖುಷ್ಕಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಎರೆಭೂಮಿ ಒಳ್ಳೆಯದು. ನೀರಾವರಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಗೋಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮೆಕ್ಕುಮಣ್ಣು ಉತ್ತಮ. ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಸರಾಗವಾಗಿ ಇಳಿದು ಹೋಗುವಂತಿರಬೇಕು.

ಬೇಸಾಯಕ್ರಮ: ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯದು. ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ

ಕಂಬೈನ್ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಗೋದಿ ಪೈರಿಸ ಕಟಾವು

ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೇ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಖುಷ್ಕಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ದು, ಹೆಸರು, ಅಲಸಂದೆ, ಎಳ್ಳು, ಈರುಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ವರ್ಷದ ಮೊದಲ ಬೆಳೆಯಾಗಿಯೂ ಅದೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವುದೂ ವಾಡಿಕೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ವರ್ಷ ಬಿಟ್ಟು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಗೋದಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಮಧ್ಯದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದುಂಟು. ಅಮೆರಿಕ

ಮುಂತಾದೆಡೆ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಎರಡು, ಮೂರು, ಇಲ್ಲವೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬೆಳೆಸುವ ರೂಢಿಯುಂಟು. ಮಧ್ಯದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಳುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತೇವವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಹಾಯಕ. ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳ, ಸೋಯಬೀನ್, ಆಲ್ಫಾಲ್ಫಾ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಗೋದಿಯೊಂದಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷ ಗೋದಿ, ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷ ಕಡಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕೊತ್ತಂಬರಿ, ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷ ಜೋಳ ಇಲ್ಲವೆ ಸಜ್ಜೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷ ಮತ್ತೆ ಗೋದಿಯನ್ನು ಕೃಷಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಖುಷ್ಕಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುವಾಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉತ್ತು, ಭಾರವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುಂಟೆಯಿಂದ ಹದಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಕಳೆ ಮತ್ತು ಬೇರು ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಹಗುರವಾಗಿ ಕುಂಟೆಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಿತ್ತನೆ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕೂರಿಗೆ ಯಂತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ 10"-12" ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಕರೆಗೆ ಸುಮಾರು 15 ಕಿಗ್ರಾಂ ಬೀಜ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 4 ದಿವಸಗಳ ಅನಂತರ ಸಸಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. 10 ದಿವಸಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ತುಂಬುವ ಮುಂಚೆ ಒಮ್ಮೆ - ಹೀಗೆ ಎರಡು ಸಲ ಕಳೆಗುದ್ದಲಿಯಿಂದ ಅಗತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 3 ತಿಂಗಳ ಅನಂತರ ಪೈರು ಕೊಯ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು. ಪೈರನ್ನು ಕುಡುಗೋಲಿನಿಂದ ಕೊಯ್ದು ಇಲ್ಲವೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತು ಒಕ್ಕಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉರುಳುಕಲ್ಲಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಕ್ಕಣೆ ಮಾಡಿ ಕಾಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗುವುದು. ಅನಂತರ ಕೇರಿ ಕಾಳನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನೀರಾವರಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಅಕ್ಟೋಬರಿನಿಂದ ಜನವರಿ ವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ಹಸನುಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಖುಷ್ಕಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬಿತ್ತನೆಯ ಪರಿಮಾಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು: ಎಕರೆಗೆ ಸುಮಾರು 50 ಕಿಗ್ರಾಂ. ಬೀಜ ಬೇಕು. ಬಿತ್ತಿದ ಮೇಲೆ ಜಮೀನನ್ನು ನೀರು ಹಾಯಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಡಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 10-15 ದಿವಸಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸಲಾಗುವುದು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕಳೆ ತೆಗೆದಾಗಲೂ ಅನಂತರವೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿ ಬೇಸಾಯ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾನವಶ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯಾದರೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೊಯ್ಲಿನವರೆಗೂ ಯಂತ್ರಸಾಧನಗಳನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಳುವರಿ: ಖುಷ್ಕಿ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ ಗೋದಿಯ ಇಳುವರಿ ಎಕರೆಗೆ 250 ಕಿಗ್ರಾಂ ಯಿಂದ ಹಿಡಿದು 500 ಕಿಗ್ರಾಂಯ ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಾವರಿ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಳುವರಿ ದ್ವಿಗುಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಗೋದಿಯನ್ನು ಶುಚಿಯಾದ ತಂಪಾದ ಮತ್ತು ಒಣಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳ ಅಭಾವವಿರುವೆಡೆ ಗೋದಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ. ಉಷ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೀಟಗಳ

ಒಕ್ಕಣೆಗೆ ಮೊದಲು ಕೊಯ್ಲಿನ ಶೇಖರಣೆ

ಹಾವಳಿಯ ಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಹಗೇವು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಡಾಣ ಅಥವಾ ಸೇಬು ಇಲ್ಲವೆ ಚಾಪೆಯಿಂದ ಹೆಣೆದು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಾಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲಾಗುವುದು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಸಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ಶೇಖರಣಾಲಯಗಳೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇಂಥೆಲ್ಲ

ಕೀಟಗಳ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿವಾರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಗ್ರಹಿತ ಗೋದಿಗೆ ಅಂಟುವ ಕೀಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಲಿಯಾಪ್ಪರ ಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸೊಂಡಿಲು ಕೀಟಗಳು (ಸೈಟೋಫೈಲಸ್ ಗ್ರನೇರಿಯಸ್, ಒರೈಜೆ, ಎಂಬವು), ಕ್ರಿಪ್ಟೋಲೆಪ್ಟಿಸ್ ಫೆರುಜಿನಿಯಸ್ (ರೈಪ್ಸಿ ಗ್ರೇನ್ ಬೀಟಲ್), ಟ್ರೋಗೋಡರ್ಮ ಗ್ರನೇರಿಯಮ್ (ಖಿಪ್ಪ ಬೀಟಲ್), ರೈಜೋಪರ್ತ್ ಡಾಮಿನಿಕ (ಗ್ರೇನ್ ಬೋರರ್), ಲೆಪಿಡಾಪ್ಪರ ಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪ್ಲಾಡಿಯ ಇಂಟರ್ ಪಂಕ್ಟಲ (ಇಂಡಿಯನ್ ಮೀಲ್ ಮಾತ್) ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಕೀಟನಾಶಕಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಶೇಖರಣಾಗಾರವನ್ನು ಶುಚಿಯಾಗಿಡುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದು. ಕೀಟಗಳಲ್ಲದೆ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಗೋದಿಗೆ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಬೂಷ್ಟುಗಳೂ ಅಂಟುವುದುಂಟು. ಅಮೆರಿಕ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಗೋದಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಶೇಖರಣಾಗಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲಿವೇಟರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯನ್ನು ಅಗಾಧ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಬಹುದು.

ಗೋದಿಯ ರೋಗಗಳು : ಗೋದಿಗೆ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಬೂಷ್ಟು ರೋಗಗಳ ಕೀಟಪಿಡುಗುಗಳೂ ಅಂಟುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಇಳುವರಿ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪನ್ನದ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬೂಷ್ಟು ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ತುಕ್ಕು (ರಪ್ಪ), ಕಾಡಿಗಿ (ಸ್ಟೆಪ್ ಮತ್ತು ಬಂಟ್), ಮಿಲ್ಡೂ, ಬೇರಿನ ಕೊಳೆರೋಗ (ರೂಟ್ ರಾಟ್), ಮಚ್ಚೆರೋಗ (ಬ್ಲೈಟ್), ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ ಬಾಫ್, ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ ಟಿಪ್ ಮತ್ತು ವೈರಸ್‌ಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬಲ (ಮೊಸಾಯಿಕ್) ರೋಗಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ತುಕ್ಕುರೋಗ : ಪಕ್ಕೀನಿಯ ಎಂಬ ಶಿಲೀಂಧ್ರ ಜಾತಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗ ಇದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಂಡ ತುಕ್ಕು ಇಲ್ಲವೆ ಕಪ್ಪು ತುಕ್ಕು (ಸ್ಟೆಪ್ ರಪ್ಪ), ಎಲೆತುಕ್ಕು ಇಲ್ಲವೆ ಕಂದು ತುಕ್ಕು (ಲೀಫ್ ರಪ್ಪ) ಮತ್ತು ಪಚ್ಚಿ ತುಕ್ಕು ಇಲ್ಲವೆ ಹಳದಿ ತುಕ್ಕು (ಸ್ಟ್ರೀಪ್ ಅಥವಾ ಯೆಲೋ ರಪ್ಪ) ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಗಳಿವೆ.

ಕಾಂಡ ತುಕ್ಕು ರೋಗ : ಇದು ಪಕ್ಕೀನಿಯ ಗ್ರಾಮಿನಿಸ್ ಪ್ರಭೇದದ ಟ್ರಿಟಿಸೈ ಎಂಬ ಬಗೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಗೋದಿಯ ರೋಗಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಹಾಗೂ ಗೋದಿ ಇಳುವರಿಯ ನಷ್ಟದ ಬಹುಪಾಲುಗಿ ಕಾರಣವಾದುದು. ಈ ರೋಗದ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳಿವು: ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಂಡ ಹಾಗೂ ಎಲೆ ಹೊದಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲೆಯ ಅಲಗು, ಹೂವಿನ ವೃಂಶಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ, ಕೆಂಗಂದು ಬಣ್ಣದ, ಅಂಡಾಕಾರದ, ದೂಳುಮಯವಾದ ವ್ರಣಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಗೋದಿಗಿಡ ಬಲಿಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಇವು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತವೆ. ಗಿಡ ಬರಬರುತ್ತ ಕರಗಾಗಿ ಒರಟಾಗಿ ಒಣಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಾಳುಗಳು ಮರುಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ವ್ರಣಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳ ತುಂಬ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಬೀಜಾಣುಗಳು (ಯುರಿಡೋಸ್ಪೋರ್) ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಲೀಂಧ್ರ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವ ಒಟ್ಟು 5 ಬಗೆಯ ಬೀಜಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಒಂದು ರೀತಿಯವು. ಇವು ಆತಿಥೇಯ ಗಿಡದಿಂದ ಉದುರಿ ಗಾಳಿಯ ಮೂಲಕ ಹರಡಿ ಅನುಕೂಲ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ (ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರ್ದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆ) ಬೇರೆ ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಗೋದಿ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಅಂಟುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಈ ಬೀಜಾಣುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ರೋಗ ಬಲುಬೇಗ ಹಬ್ಬಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ (ಮಳೆಗಾಲವೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚು. ಚಳಿಗಾಲದ ವೇಳೆಗೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಬೀಜಾಣುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಟಿಲ್ಯೂಟೋಸ್ಪೋರ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವುಗಳ ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪು. ಅತ್ಯಗ್ರ ಚಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇವಕ್ಕೆಿದೆ. ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಟಾಯಿಸಿದ ಗೋದಿಹಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದು ಚಳಿಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು, ವಸಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ (ಸ್ಪೊರಿಡಿಯ) ಬೀಜಾಣುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತವೆ; ಈ ಬಗೆಯ ಬೀಜಾಣುಗಳು ಗೋದಿಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಂಟಲಾರವು. ಆದರೆ ಬಾರ್ಬರಿ ಎಂಬ ದ್ವಿದಳ ಸಸ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಜೀವನಚಕ್ರದ ಲೈಂಗಿಕ ಹಂತವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಬೀಜಾಣುಗಳು ಮತ್ತೆ ಗೋದಿ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ರೋಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತವೆ.

ಎಲೆತುಕ್ಕುರೋಗ : ಪಕ್ಕೀನಿಯ ರಿಕಂಡಿಟ ಎಂಬ ಶಿಲೀಂಧ್ರದಿಂದ ಬರುವ ರೋಗ ಇದು. ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ಇದರ ಹಾವಳಿ ಇದ್ದರೂ ಆರ್ದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವೆಡೆ ಬಹಳ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಾಂಡ ತುಕ್ಕುರೋಗದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಾತಾವರಣದ ಆರ್ದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಮಂಜು ಅಥವಾ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ರೋಗದ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚು. ಎಲೆಗಳ ಅಲಗಿನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಂಡ, ಪುಷ್ಪವೃಂಶಪತ್ರ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಿತ್ತಳೆ ಮಿಶ್ರಿತ ಕಂದುಬಣ್ಣದ ದೂಳಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಡಾಕಾರದ

ವ್ರಣಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ಗಿಡಗಳು ಪ್ರಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ವ್ರಣಗಳು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ರೋಗಕಾರಕ ಶಿಲೀಂಧ್ರದ ಜೀವನಚಕ್ರ ಕಾಂಡತುಕ್ಕುರೋಗದ ಶಿಲೀಂಧ್ರದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಲೈಂಗಿಕ ಹಂತ ಮಾತ್ರ ತ್ಯಾಲಿಕ್ಟಮ್ ಎಂಬ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಹಳದಿ ತುಕ್ಕುರೋಗ : ಅಮೆರಿಕ, ಉತ್ತರ ಯುರೋಪು, ಉತ್ತರ ಏಷ್ಯ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳ ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟಸೀಮೆಗಳಲ್ಲೂ ಈ ರೋಗದ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ರೋಗ ಪಕ್ಕೀನಿಯ ಗ್ಲೋಮೇರಮ್ ಎಂಬ ಶಿಲೀಂಧ್ರದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗ ಅಂಟಿದ ಮೊದಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ನಾಳಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹಲವಾರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂಬೆಹಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣ ವ್ರಣಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದುಗೂಡಿಕೊಂಡು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಪಟ್ಟಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರ ಜೀವನಚಕ್ರವೂ ಕಾಂಡತುಕ್ಕುರೋಗದ್ದರಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಪರ್ಯಾಯ ಆತಿಥೇಯ ಸಸ್ಯ ದ್ವಿಧನುಷ್ಯವಾಗಿರದೆ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯ ಹುಲ್ಲು ಆಗಿದೆ.

ತುಕ್ಕುರೋಗಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಕ್ರಮ ಕೆಲವೆಡೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಿನದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ರೋಗವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೋಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ರೋಗನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ತಳೀಕರಣವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕ್ರಮವೇ ಹೆಚ್ಚು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪಡೆದ ತಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ತುಕ್ಕುರೋಗಗಳನ್ನೂ ನಿರೋಧಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯದಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ರೋಗಕಾರಕ ಶಿಲೀಂಧ್ರವೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ತಳೀಕರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದು ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳಾಗಿ ರೂಪ ತಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆಯಾಗಿ ಹೊಸ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ರೋಗಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವ ಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಪಡೆಯಲಾದ ಮತ್ತು ಬಹುಪಾಲು ರೀತಿಯ ತುಕ್ಕುರೋಗಗಳಿಗೆ ನಿರೋಧ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿರುವ ಗೋದಿ ತಳಿ ಕೆಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಳಿಯ ತುಕ್ಕುರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬಹುದು. ಆದರೂ ಅಮೆರಿಕ, ಕೆನಡ, ಮೆಕ್ಸಿಕೊ, ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗಮನಾರ್ಹ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವೀ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಹೋಪ್, ಎಚ್-44, ಸೆರಸ್, ನ್ಯೂತ್ಯಾಚ್, ಆಸ್ಟಿನ್, ರೆಡ್‌ಕೋಟ್, ವೈಟ್ ಫೆಡರೇಷನ್, ರಮೋನ-50, ಲೆಮಿ-53, ಪೋಸೋ-48, ಲ್ಯಾಂಗ್‌ಡನ್, ಯೂಮ; ಕೆನಡದಲ್ಲಿ ಏಪೆಕ್ಸ್, ರಿನಾನ್, ರೀಜೆಂಟ್, ಸೆಲ್‌ಕರ್ಕ್; ಮೆಕ್ಸಿಕೊದಲ್ಲಿ ಚಾಪಿಂಗೋ-52, ಮೇಯೋ-52, ಮತ್ತು-52ಎ, ಮೆಕ್ಸಿ-53, ಯಕ್ವಾನ-53, ಕ್ಯಾಜೀಮೆ-53, ಗ್ಯಾಬೊ-53, ನರೀನೋ-58, ನಾಯ್ಕಾರಿ-60, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎನ್ ಪಿ-4, ಎನ್ ಪಿ -52, ಎನ್ ಪಿ-265, ಎನ್ ಪಿ 789, ಎನ್ ಪಿ 790, ಎನ್ ಪಿ-809, ಎನ್ ಪಿ-829, (ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಸಲಾದ ಬಿಆರ್-319, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಕಾನ್ಪುರ-13, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎ-090 ಮತ್ತು ಎ115ಗಳೂ ಉಂಟು); ಚೀನದಲ್ಲಿ ತ್ರಾವೋ-ಯಾಂಗ್, ಚಿನ್-ಟಿ-4197, ಯುಂಗ್ 1 ಮತ್ತು ನುಂಗ್ ಟಿ-6; ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ನೋರಿನ್ -50, ನೋರಿನ್-69; ಅರ್ಜಂಟೀನದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈನ್ ಕೊಮೀಟ, ಕ್ಲೈನ್‌ಪೆಟಿಸೊ, ಓಲೀಟ ರಂಬೊ, ಪೆರ್ಗಮೀನೊ ಗ್ಯಾಬೊಟೊ ಮ್ಯಾಗ್, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯದಲ್ಲಿ ಫೆಡರೇಷನ್, ಫ್ಲಾರೆನ್ಸ್, ಫೆಸ್ಟಿವಲ್, ಯುರೇಕ, ಗ್ಯಾಬೊ, ಮೆಂಗಾವಿ, ವಾರಿಗೊ, ಗ್ಲೆನ್‌ವಾರಿ, ಡವೆರಿನ್, ಮೂರ, ಸ್ಪಾಕೇಡ್ ಮುಂತಾದವು ರೋಗನಿರೋಧಕ ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿವೆ.

ಬಂಟ್ ಮತ್ತು ಕಾಡಿಗ ರೋಗಗಳು : ಟಿಲೀಷಿಯ ಕೇರಿಸ್, ಟಿ.ಫೀಟೆಡ, ಟಿ.ಇಂಡಿಕ, ಯೂರೋಸಿಸ್ಟಿಸ್ ಟ್ರಿಟಿಸೈ ಮತ್ತು ಯುಸ್ವಿಲ್ಯಾಗೊ ಟ್ರಿಟಿಸೈ ಮುಂತಾದ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಗಳಿವು. ಮೊದಲ ಮೂರು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬಂಟ್ ರೋಗಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ರೋಗಪೀಡಿತ ಗಿಡಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಗಿಡಗಳಿಗಿಂತ ಕುಳ್ಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕಾಳುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಶಿಲೀಂಧ್ರದ ಕರಿಯ ಬೀಜಾಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಹಸುರು ಮಿಶ್ರಿತ ನೀಲಿಬಣ್ಣದ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಉಂಡೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕುವಾಗ ಈ ಉಂಡೆಗಳು ಒಡೆದು ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಕಾಳುಗಳ ಮೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದಾಗ ಅವು ಮೊಳೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೀಜಾಣುಗಳೂ ಮೊಳೆತು ಎಳೆಯ ಸಸಿಗಳ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಗುತ್ತವೆ. ಗೋದಿಯ ಸಸಿಗಳು ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಶಿಲೀಂಧ್ರವೂ ದೇಹದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತ ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ತೆನೆ ಹುಟ್ಟುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಂಡಾಶಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಮತ್ತೆ ಬೀಜಾಣುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಡಿಗ ರೋಗಗಳು ಯೂರೋಸಿಸ್ಟಿಸ್ ಮತ್ತು ಯುಸ್ವಿಲ್ಯಾಗೋಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಚೀನ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚು. ಯೂರೋಸಿಸ್ಟಿಸ್ ಟ್ರಿಟಿಸೈನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಕ್ಕೆ ಫ್ಲಾಗ್ ಸ್ಪಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಿಡದ ತುದಿಯ ಎಲೆಯ (ಫ್ಲಾಗ್ ಲೀಫ್) ಮೇಲೆ ಬೂದುಬಣ್ಣದ ಪಟ್ಟಿಗಳು

ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಈ ರೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಳಗೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಬೀಜಾಣುಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಗಿಡಗಳು ಕುಳ್ಳುಗಾತ್ರದವಾಗುವುದು, ಎಲೆ, ಕಾಂಡ ಹಾಗೂ ತೆನೆಗಳು ತಿರುಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು-ಇವು ರೋಗದ ಇತರ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ತೆನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳುಗಳೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯುಸ್ವಿಲ್ಯಾಗೊ ಟ್ರಿಟಿಸೈನಿಂದ ಬರುವ ರೋಗಕ್ಕೆ ಲೂಸ್‌ಸ್ಮಿಟ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಕೂಡ ತೆನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತೆನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳುಗಳ ಬದಲು ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಬೀಜಾಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಂಡೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಉಂಡೆಗಳ ಸುತ್ತ ತೆಳುವಾದ ಪೊರೆಯ ಆವರಣವಿದ್ದು ಇದು ಕ್ರಮೇಣ ಬಿರಿದು ಬೀಜಾಣುಗಳನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕಾಳುಗಳಿರುವ ಕಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಿರಿಯ ರೇಕಿಸ್ ಕಡ್ಡಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬೀಜಾಣುಗಳು ಗಾಳಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಾರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಗೋದಿಗಿಡಗಳ ಹೂಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಮೊಳೆತು, ಶಿಲೀಂಧ್ರ ದೇಹವಾದ ಮೈಸೀಲಿಯಗಳಾಗಿ ಕವಲೊಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಕಾಳು ಬಲಿತು ಅದರ ಒಳಗಿನ ಭೂಣ ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮೈಸೀಲಿಯ ಕೂಡ ಸುಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರೆ ಸಸಿ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಶಿಲೀಂಧ್ರವೂ ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಬೀಜಾಣುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಂಟ್ ಮತ್ತು ಕಾಡಿಗ ರೋಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೀಜಗಳ ಮೂಲಕ ಹಬ್ಬುವುದರಿಂದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಫಾರ್ಮಲಿನ್, ಮೈಲುತುತ್ರ, ಪಾದರಸಯುಕ್ತ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳು-ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ (75° ಫ್ಯಾ. ಉಷ್ಣತೆಯಿರುವ) ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ನೆನೆಯಿಟ್ಟು ಅನಂತರ 70° ಫ್ಯಾ. ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ 72 ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಅಥವಾ 90° ಫ್ಯಾ. ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ 30 ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ವಾಯುಬಂಧಕಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟು ಅನಂತರ ಮೊಳೆಯಿಸುವುದರಿಂದ ರೋಗದ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ತಳಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದಲೂ ಬೆಳೆಗಳ ಪರ್ಯಾಯಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ಕಾಡಿಗ ರೋಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು.

ಮಿಲ್‌ಡ್ಯೂ : ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಿಸೈಫೆ ಗ್ರಾಮಿನಿಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪೀರೋಪ್ಲಾಸ್ಮಾ ಮ್ಯಾಕ್ರೋಸ್ಪೊರ ಎಂಬ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪೌಡರಿ ಮಿಲ್‌ಡ್ಯೂ ಮತ್ತು ಡೌನಿ ಮಿಲ್‌ಡ್ಯೂ ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಗಳುಂಟು. ಎಲೆ ಅಥವಾ ಕಾಂಡಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಪುಡಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಾಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಪೀಡಿತಭಾಗಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಹಳದಿ ಅಥವಾ ಕಂದುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಗಿಡಗಳೆಲ್ಲ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಎಲೆಗಳು ಬಾಡುತ್ತವೆ. ಡೌನಿ ಮಿಲ್‌ಡ್ಯೂ ರೋಗದಲ್ಲಿ ತೆನೆಯಿಂದ ಎಲೆಗಳಂಥ ರಚನೆಗಳು ಹೊರಚಾಚಿ ಬೆಳೆಯುವುದುಂಟು. ರೋಗಕಾರಕ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳ ಬೀಜಾಣುಗಳು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಟಾಯಿಸಿದ ಗೋದಿಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಹುಕ್ಕುಕಾಲ ಬದುಕಿರಬಲ್ಲವು. ಗೋದಿ ಬಿತ್ತನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವು ಕೂಡ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಮೋಡದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಂಪಾದ ಮತ್ತು ಆದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ರೋಗದ ಹಬ್ಬುವಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಸಹಾಯಕಾರಿ. ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ತಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದ, ಬೆಳೆಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮತ್ತು ನೆಲವನ್ನು ಸೂಕ್ತವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಹದಗೊಳಿಸಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು.

ಬೇರಿನ ಕೊಳೆರೋಗ : ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೆರಿಕ, ಯುರೋಪು, ಆಫ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿದೆ. ಹೆಲ್ಮಿಂತೋಸ್ಟೋರಿಯಮ್ ಮತ್ತು ಫ್ಯೂಸೇರಿಯಮ್ ಎಂಬ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋದಿಗಿಡಗಳ ಬೇರು ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಶಿಲೀಂಧ್ರದ ಮೈಸೀಲಿಯದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿತವಾಗಿ ಕೊಳೆತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮೊಳೆಯುವಿಕೆಯ ಹಂತದಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಗಿಡದ ಯಾವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಈ ರೋಗ ಬರಬಹುದು. ಬೀಜ ಮೊಳೆಯುವಾಗಲೇ ರೋಗ ಅಂಟಿದರೆ ಸಸಿಗಳು ನೆಲದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಸತ್ತುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ ರೋಗ ಅಂಟಿದರೆ ಗಿಡದ ಬುಡಭಾಗ, ಎಲೆಗಳು, ಬೇರುಗಳು ಕಂದುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ರೋಗನಿರೋಧಕ ತಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದಲೂ ಬೆಳೆಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಬೇರಿನ ಕೊಳೆರೋಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು. ಪಾದರಸಯುಕ್ತ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಕೂಡ ರೋಗವನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು.

ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಗಳು. 1 ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾಫ್ : ಕ್ಯಾಂಟೋಮೊನಾಸ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಲೂಸೆನ್ಸ್ ಎಂಬ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಈ ರೋಗ ಗೋದಿಯ ಎಲೆ ಹಾಗೂ ಹೂವಿನ ಹೊರಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಕಡುಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಮತ್ತು ನೀರಿನಿಂದ ನೆನೆದಿರುವಂಥ ಮಚ್ಚೆಗಳು

ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಇವು ಕಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ರೋಗದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಮಚ್ಚೆಗಳ ಮೂಲಕ ಒಸರುವ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯ ಕೋಶಗಳು ಗಿಡದಿಂದ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಮಳೆಹನಿಗಳ ಸಿಡಿಯುವಿಕೆಯಿಂದ, ಕೀಟಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ರೋಗವೀಡಿತ ಗಿಡಗಳು ಬಾಡಿ ಸತ್ತುಹೋಗುವುದರಿಂದ ಗೋದಿಯ ಇಳುವರಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. 2. ಬ್ಲಾಕ್ ಟಿಪ್: ಇದು ಸೂಡೋಮೊನಾಸ್ ಅಟ್ರೋಫೇಸಿಯನ್ಸ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗನಿರೋಧಕ ತಳಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದ, ಪರ್ಯಾಯ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಬಗೆಯ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದು.

ವೈರಸ್‌ಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬಲ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಶಬಲ, ಪಟ್ಟಿ ಶಬಲ, ಹಳದಿ ಕುಬ್ಜ ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಈ ರೋಗದಿಂದ ನರಳುವ ಗಿಡಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕುಳ್ಳುಗಾತ್ರದವಾಗಿದ್ದು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕವಲೋಡೆದಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಕವಲುಗಳನ್ನೇ ಪಡೆಯದಿರಬಹುದು. ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಚ್ಚೆಗಳು, ಪಟ್ಟಿಗಳು, ರೇಬೆಗಳು ಇರುತ್ತವಲ್ಲದೆ ಎಲೆಗಳು ಬಿಳಿಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ತೆನೆಗಳು ಬಲು ಚಿಕ್ಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ವೈರಸ್‌ಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೀಟಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಕೀಟಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ಅವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದೂ ರೋಗ ನಿರೋಧಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಗೋದಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವುದೂ ಶಬಲ ರೋಗ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತಕ್ರಮಗಳು.

ಗೋದಿಯ ಉಪಯೋಗಗಳು: ಗೋದಿ ಅತ್ಯಂತ ಪುಷ್ಪಿಕರವಾದ ಆಹಾರ ದಿನಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗೋದಿಯ ರಾಸಾಯನಿಕ ಸಂಯೋಜನೆ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ: ಶೇ. 12.2ಕಚ್ಚಾ ಪ್ರೋಟೀನು, ಶೇ. 1.9 ಕೊಬ್ಬು, ಶೇ. 69.3 ಕಾರ್ಬೋಹೈಡ್ರೇಟು, ಶೇ. 1.9 ನಾರು, ಶೇ. 13.0 ತೇವಾಂಶ ಮತ್ತು ಶೇ. 1.7 ಬೂದಿ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗೋದಿಯಲ್ಲಿ ಇ ವಿಟಮಿನ್, ತಯಾಮಿನ್, ರೈಬೋಫ್ಲೇವಿನ್ ಮತ್ತು ನಿಯಾಸಿನ್ ಮುಂತಾದ ಬಿ ವಿಟಮಿನ್‌ಗಳು, ಪೋಟ್ಯಾಸಿಯಮ್, ಫಾಸ್ಫರಸ್, ಗಂಧಕ, ಮೆಗ್ನೀಸಿಯಮ್, ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಮ್, ಕಬ್ಬಿಣ, ಅಯೋಡೀನ್ ಮುಂತಾದ ಲೋಹಾಂಶಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳು ಗೋದಿಯನ್ನು ಬೀಸುವಾಗ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಸಂಭಾವ್ಯತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯ ಹಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಿ ವಿಟಮಿನ್‌ಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವು ಲೋಹಾಂಶಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸುವ ಕ್ರಮ ಇದೆ. ಕಚ್ಚಾ ಪ್ರೋಟೀನಿನ ಬಹುಪಾಲು ಕಾಳಿನೊಳಗಿರುವ ಭೂಣಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಯವಾಗಿ ಭಾಗ ಗ್ಲುಟಿನ್ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಗ್ಲಿಯಾಡೀನ್ ಮತ್ತು ಗ್ಲುಟಿನ್‌ನ ಎಂಬುವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಗ್ಲುಟಿನ್, ಗೋದಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರೋಟೀನ್ ಸಂಯುಕ್ತ. ಗೋದಿ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಸಿ ನಾದಿ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟಾಗ ಅದು ಪಡೆಯುವ ಜಿಗಟುಗುಣಕ್ಕೆ (ಬನಿ) ಗ್ಲುಟಿನ್‌ನೇ ಕಾರಣ. ಈ ಜಿಗಟು ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಚಪಾತಿ, ಸೇವಿಗೆ, ಬ್ರೆಡ್ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಅನುಕೂಲ.

ಗೋದಿಯನ್ನು ಅದರ ಜಿಗಟು ಲಕ್ಷಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗಡಸು ಗೋದಿ (ಹಾರ್ಡ್ ವೀಟ್) ಮತ್ತು ಮೃದುಗೋದಿ (ಸಾಫ್ಟ್ ವೀಟ್) ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗಡಸು ಗೋದಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ಲುಟಿನ್ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬನಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು. ಟ್ರಿ, ಈಸ್ಪಿವಮ್, ಟ್ರಿ, ಡ್ಯೂರಮ್ ಮುಂತಾದವು ಈ ಬಗೆಯವು. ಚಪಾತಿ, ಬ್ರೆಡ್, ಮ್ಯಾಕರೋನಿ, ಸೇವಿಗೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಇವು ಸೂಕ್ತ ರೀತಿಯವು. ಮೃದುಗೋದಿ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಕ್, ಬಿಸ್ಕತ್ತು, ಸೀರೋಟ್ಟಿ (ಕುಕಿ), ಕ್ರ್ಯಾಕರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಿತಾಯ ಮುಂತಾದವುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಟ್ರಿ, ಕಾಂಪ್ಯಾಕ್ಟಮ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಿ, ಈಸ್ಪಿವಮ್ ಪ್ರಭೇದದ ಕೆಲವು ತಳಿಗಳು ಮೃದುಗೋದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

ಗೋದಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ರವೆ, ಮೃದಾ ಮುಂತಾದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋದಿಯಿಂದ ಪಿಷ್ಟವನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಹಾಕುವ ಗಂಜಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಗ್ಲುಟೋಸ್ ತಯಾರಿಕೆಗೂ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋದಿಯಿಂದ ಗ್ಲುಟಿನ್‌ನನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಇದರಿಂದ ಗ್ಲುಟಾಮಿಕ್ ಆಮ್ಲ, ಮಾನೊಸೋಡಿಯಮ್ ಗ್ಲುಟಮೇಟ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ಆಹಾರವಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಉತ್ತಮವಲ್ಲದ ಗೋದಿಯನ್ನೂ ಗೋದಿಯನ್ನು ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡುವಾಗ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ತೌಡನ್ನೂ ದನ, ಕುರಿ, ಹಂದಿ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಗಳ ತಿನಿಸಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಗೋದಿಯೊಂದನ್ನೇ ಬಳಸದೆ ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳ, ಬಾರ್ಲಿ

ಅಥವಾ ಓಟ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಒರಟಾದ ಹಿಟ್ಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೋದಿಯೊಂದನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಸಿದಾಗ ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸರಿಯಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಹಾರ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗೋದಿಯನ್ನು ಆಲ್ಕೊಹಾಲ್, ಲೋಹಗಳ ಎರಕದ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಬಂಧಕ (ಬೈಂಡರ್), ಫೈವುಡ್ ಹಾಗೂ ಗೋಡೆ ಕಾಗದಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಗೋಂದು-ಮುಂತಾದವುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಬಳಸುವುದುಂಟು. ಗೋದಿ ಕಾಳಿನ ಹೊರಹೊದಿಕೆಗಳಿಂದ ಗಾಜು ಮತ್ತು ಲೋಹಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ಹೊಳಪು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಘರ್ಷಕಗಳನ್ನು (ಅಬ್ರೇಸಿವ್) ತಯಾರಿಸುವುದಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೋದಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವುದು ಅಲ್ಪ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಗೋದಿ ಕಾಳುಗಳಲ್ಲದೆ ಗೋದಿ ಹುಲ್ಲಿಗೂ ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯ ಉಪಯೋಗಗಳುಂಟು. ಇದರಿಂದ ಸೆಲ್ಯೂಲೋಸ್, ಕಾಗದ, ಹಲಗೆ (ಸ್ಟ್ರಾಬೋರ್ಡ್) ಮುಂತಾದವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಇದನ್ನು ಸಂವೇಷನ (ಪ್ಯಾಕಿಂಗ್) ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಗುಡಿಸಲುಗಳ ಚಾವಣಿ ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕೂ ಹ್ಯಾಟುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೋಪಚಂದ್ರ : ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮತಟ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ (ಈಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುಪ್ತರ ಅನಂತರ ಆಳಿದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಗೌಡ ಮತ್ತು ವಂಗ ಎಂಬ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಂಗ ರಾಜ್ಯ ಬಂಗಾಲದ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಗುಪ್ತರ ವೈನ್ಯಗುಪ್ತ 507ರ ವರೆಗೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ಆ ವರ್ಷದ ಅವನ ಗುಣೈಘ್‌ರ ತಾಮ್ರಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದಿದೆ. ಈತನ ಸಾಮಂತನೂ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಆಗಿ ಮಹಾಪ್ರತೀಹಾರ, ಪಂಚಾಧಿಕರಣೋಪರಿಕ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ವಿಜಯಸೇನನೆಂಬವನೂ ಗೋಪಚಂದ್ರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ, ಬದ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಲ್ಲಾಸರುಲ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ತಾಮ್ರಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತನಾದ ವಿಜಯಸೇನನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೈನ್ಯಗುಪ್ತನ ಅನಂತರ (507ರ ಅನಂತರ) ವಂಗದೇಶವನ್ನು ಗೋಪಚಂದ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಳತೊಡಗಿದನೆಂದೂ ವಿಜಯಸೇನ ಮೊದಲು ಗುಪ್ತರ, ಅನಂತರ ಗೋಪಚಂದ್ರನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಂಡಲಿಕನೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಗೋಪಚಂದ್ರನ ಆಳಿಕೆ ಮಧ್ಯ ಬಂಗಾಲದ ಫರೀದ್‌ಪುರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನೂ ನೈರುತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬದ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಫರೀದ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಈತನ ಆಳಿಕೆಯ 18ನೆಯ ವರ್ಷದ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ದಂಡಭುಕ್ತಿ ಪ್ರದೇಶ ಸಹ ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತೆಂಬ ಅಂಶ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಒರಿಸ್ಸ ರಾಜ್ಯದ ಬಲಸೋರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಯರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಗೋಪಚಂದ್ರನ ಆಳಿಕೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆರ್ಯಮಂಜು ಶ್ರೀಮೂಲಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ, ಆ ಕಾಲದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಅರಸನಾದ, ಗೋಪನೆಂಬವನು ಈ ಗೋಪಚಂದ್ರನೇ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇವನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಧರ್ಮಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಚಾರದೇವ. ಧರ್ಮಾದಿತ್ಯನ ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳೆರಡು ಕೂಡ ಫರೀದ್‌ಪುರದಲ್ಲೇ ದೊರೆತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಘೋಷಚಂದ್ರ, ಅನಾಚಾರ, ಶಿವಚಂದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಗೋಪಚಂದ್ರನ ಶಾಸನದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಗೋಪಚಂದ್ರರ ಈ ಶಾಸನಗಳ ನಡುವಣ ಕಾಲ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಾರದು. ಗೋಪಚಂದ್ರ ಸುಮಾರು 20 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿ, ಅನಂತರ ಧರ್ಮಾದಿತ್ಯ ಆಳತೊಡಗಿರಬಹುದು. ಸಮಾಚಾರ ದೇವ ಇವರಿಬ್ಬರ ಅನಂತರ ಆಳಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತ 14 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವಾದರೂ ಆಳಿರಬಹುದೆಂದು ಇವನ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮೂವರ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲಾನುಸೂರ್ವಿ ಅಥವಾ ಅವರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಖಚಿತವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಪ್ರಸ್ತುತ ದೊರಕಿರುವ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. (ಜಿ.ಬಿ.ಆರ್.)

ಗೋಪಾಲ್, ಬಿ.ಆರ್. : 1930-97. ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರಾಂತ ಸಂಶೋಧಕರು ಹಾಗೂ ಶಾಸನತಜ್ಞರು. ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರದಲ್ಲಿ (ಈಗ ಜಿಲ್ಲಾಕೇಂದ್ರ) ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1930ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಹಾಗೂ ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, 1955ರಲ್ಲಿ ಉದಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ಶಾಸನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಶಾಸನತಜ್ಞರಾಗಿ ವೃತ್ತಿಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರ 1964-72ರ ವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ

ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ 1972-87ರ ವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ರೀಡರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಪುಟಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದರು. 1987-90ರ ವರೆಗೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. 1997ರ ಜೂನ್ 16ರಂದು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾಗುವವರೆಗೂ ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾಲವನ್ನು ಮುಡುಪಿಟ್ಟಿದ್ದ ಇವರು ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೂ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವವಿತ್ತು. ತಮಿಳು ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಇವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಶಾಸನ ಶೋಧ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಶೋಧಿಸಿದ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳು ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಇಂಡಿಕ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್‌ನ ಹಲವು ಸಂಪುಟಗಳ ಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪಾತ್ರವಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ 8 ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, 9ನೆಯ ಸಂಪುಟದ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್‌ನ 5 ಮತ್ತು 6ನೆಯ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ಮೂಲಕ ವಿಜಯನಗರ ಶಾಸನಗಳ ಸಾರಾಂಶಗಳ ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳು ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಆಲಿಯಾಗಿವೆ.

ಇವರು ಎಂ. ಶೇಷಾದ್ರಿಯವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ 'ಕಲ್ಯಾಣಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ಕಲಚುರಿಗಳು' ಎಂಬ ಹುಡುಕುಪುಸ್ತಕ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾದರಿ ಹುಡುಕುಪುಸ್ತಕವಾಗಿದೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪಿ.ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿಶಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹಿಪ್ಪರಿ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಇವರು ಇದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜರು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇವರ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ 'ಇತಿಹಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಅನಂತಪುರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗಾಗಿ ವಾಸ್ತು ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆವರೆಗೆ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇತರರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಶ್ರೀಕಂಠಿಕಾ, ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಟಡೀಸ್, ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಕ್ ಸ್ಟಡೀಸ್, ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಪ್ಪರಿ ಅಂಡ್ ಕಲ್ಚರ್, ಎಂ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ 'ಶೇಷಚಂದ್ರಿಕಾ', ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನ್ಯಖೇಟದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು 138ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲ ಅವರು ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಛಾಪನ್ನು ಉಳಿಸಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. (ಜಿ.ಎಚ್.ಎಸ್.)

ಗೋಪಾಲ : ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಪಾಲವಂಶದ ಮೊದಲ ಅರಸ. ಪಾಲವಂಶ 8ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಯಶೋವರ್ಮ, ಕಾಶ್ಮೀರದ ಲಲಿತಾದಿತ್ಯ, ಶೈಲರು, ಭಗದತ್ತರು ಮುಂತಾದವರ ದಾಳಿಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದ ವಂಗದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ, ಅರಾಜಕತೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದುವು. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಮಾಂಡಲಿಕರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಪರಸ್ಪರ ಜಗಳವಾಡತೊಡಗಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಈ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಅನ್ಯೈಕವೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡರು. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಂತರೂ ಮಾಂಡಲಿಕರೂ ನಾಯಕರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮ್ಮತನಾದ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಆರಿಸಿದರು. ಅವನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ರಾಜ್ಯವೊಂದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿಭಾರ ಹಾಕಿದರು. ಇಂಥ ತೀರ್ಮಾನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪವಾದದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ರಕ್ತರಹಿತ ಬದಲಾವಣೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಆರಿಸಿ ಬಂದ ನಾಯಕ ಗೋಪಾಲ.

ಸುಮಾರು 756 ರಿಂದ 783 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಗೋಪಾಲನ ತಂದೆ ವಟ್ಟಟ, ತಾತ ದಯಿತವಿಷ್ಟು ಧರ್ಮಪಾಲನ ಖಾಲಿಂಪುರ ತಾಮ್ರಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕುರಿತು ಖಚಿತವಾಗಿ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು. ಟಿಬೆಟ್ ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಾದ

ತಾರಾನಾಥ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಒಂದು ಜಾನಪದ ಕತೆಯನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನಾದರೂ ಅದು ಅಸಂಗತ. ಗೋಪಾಲನ ಪತ್ನಿ ದೇವ್ವ ದೇವಿ ಭದ್ರಾತ್ಮಜಳೆಂದು ಶಾಸನ ಹೇಳಿದೆ. ಭದ್ರ ಎಂಬುದು ಅರಸನ ಹೆಸರೇ, ಒಂದು ಪಂಗಡದ ಹೆಸರೇ ಅಥವಾ ಸಮತಟದಲ್ಲಿಯ (ಈಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲ) ಒಂದು ವಂಶದ ಹೆಸರೇ ಎಂಬುದೂ ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಮೂಲತಃ ಇವರು ಬಂಗಾಲದ ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಕ್ಲಂಟಾಗಿದೆ. ಗೋಪಾಲ ಪುಂಡ್ರವರ್ಧನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೆಂಬ ತಾರಾನಾಥನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ವಂಗಾಲ-ಆಗ್ನೇಯ ವಂಗಾಲ -ಇವನ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದೂ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವೇ.

ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಜನನಾಯಕನಾಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೋಪಾಲ ತನ್ನ ಆಯ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ. ಮತ್ಸ್ಯನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಈತ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಈತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಂತ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ. ಅಂಗ ಮತ್ತು ಮಗಧ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಇವನ ಕೈಸೇರಿದುವು. ಮುಂದೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದೃಢವಾದ ತಳಪಾಯವನ್ನು ಈತ ಹಾಕಿದ. ದಕ್ಷವಾದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ ಈ ಅರಸ ಒಂದಂತಪುರಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಲೇಂದ್ರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಾರಾನಾಥ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಾಲಂದ ವಿಹಾರವೂ ಈತ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೇ ಎಂದು ಹಲವರ ಹೇಳಿಕೆ. ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. (ಜಿ.ಬಿ.ಆರ್.; ಜಿ.ಆರ್.ಆರ್.)

ಪಾಲವಂಶದ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಗೋಪಾಲರು ಇದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 2ನೆಯ ಗೋಪಾಲ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಮಗ. ಈತ ಬಹುಶಃ 940-957 ರಲ್ಲಿ ಆಳಿದ. 3ನೆಯ ಗೋಪಾಲ ರಾಮಪಾಲನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರಪಾಲನ ಮಗ. ಈತ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಆಳಿದ ಮೇಲೆ ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಮದನಪಾಲ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನೆಂದು (ಸು.1145) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. *

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ಎಂ. : 1918-92. ನವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕರು. ಇಂದಿನ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಕುಂದಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮೋಗೇರಿಯಲ್ಲಿ 1918ರ ಫೆಬ್ರವರಿ 18ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಇವರು 1942ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಆನರ್ಸ್ ಮುಗಿಸಿ ಅದೇ ವರ್ಷ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು.

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಾವಧಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ತಿಂಗಳು. ಅನಂತರ 1943ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಅದೇ ವರ್ಷ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. 1944ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಅತಾರಾ ಕಚೇರಿಯ ಪಿಂಚಣಿ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಗಾಂಧಿನಗರದ ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. 1946ರಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನ ಆರ್.ಎನ್. ಪ್ರೌಢ

ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷವಿದ್ದರು. 1947ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಯಾದರು. ಇದೇ ವರ್ಷ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಂ.ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ 1948-52ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. 1952ರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿದರು. 1952-54ರ ವರೆಗೆ ಕುಮಟ ಕೆನರಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಅನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ಸೇಂಟ್ ಫಿಲೋಮಿನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು (1954-64). 1964ರಲ್ಲಿ ಸಾಗರದ ಲಾಲ್‌ಬಹದ್ದೂರ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದರು. 1968ರಲ್ಲಿ ಆ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ

ನೀಡಿದರು. ಅನಂತರ ಉಡುಪಿಯ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ದುಡಿದರು. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿಯೂ ಇವರು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇದ್ದರು. 1971ರಲ್ಲಿ ಜನಸಂಘದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಸೋತರು. 1974ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಡಲು ಹೋಗಿಬಂದರು. ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂಬ ತ್ರೈಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಸಿಮ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಅಡ್ವಾನ್ಸ್ಡ್ ಸ್ಟಡೀಸ್‌ನಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ಚ್ ಫೆಲೋ ಆಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು (1975).

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಸದಾ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾದದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇವರು ಬೆಳೆದುಬಂದ ಪರಿಸರ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಹಿರಿಯರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರು. ಮೊಗೇರಿಯ ಸುತ್ತಲ ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಸಮುದ್ರ, ಚಂಡಮದ್ದಳೆಯ ಸದ್ದು ಇಂಥ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅಡಿಗರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಡೆಗೋಡ್ಡು ಶಂಕರಭಟ್ಟರ, ಅನಂತರ ಬೇಂದ್ರೆ ಯವರ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಭಾವತರಂಗ (1946) ಅಡಿಗರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಯಂ ದೀಪಕತೆಗೆ ತುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಹಳೆಯ ಕವಿಗಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲೇ ಬರೆಯಬೇಕೆಲ್ಲ ಎಂದು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಗೆಳೆತನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸೋಲಿನಿಂದ ಚೇತರಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಳಿನ ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಾಗಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಆಗಾಗ ಮೇಲ್ವಾಡಿನಾಶೆಯಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ವಸ್ತು ಒಂದು ಎಳೆಯಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕಟ್ಟುವ ನಾವು (1948) ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲಿದ್ದ ಒತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದರಿಂದ, ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮಾಜವಾದದ ಮೂಲಕ ನಗರದ ನಡುವಿನಡೆಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಡಹುವ, ಹೊಸ ಹುರುಪಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಾವ್ಯ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ದನಿಯ ನಡುನಡುವೆ ಭಾವತರಂಗದ ಏಕಾಕಿತನದ ದನಿ ಮೋಹನಮುರಳಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಹೊಸ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯ (1952) ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಪು.ತಿ.ನ. ಮೊದಲಾದವರ ರಮ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಡಿಗರು, ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಣ್ಣಿನವಾಸನೆ ಎನ್ನುವ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದವಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಅಡಿಗರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಳಸಿದರು. ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾಷೆ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳದೆ ಉತ್ತಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾವ್ಯ ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿಗಳು ವಾಸ್ತವದ ಕಡೆ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರು ಹೊಸ ಭಂದೋರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. 1954ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಚಂಡಮದ್ದಳೆಯಲ್ಲಿ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವನಗಳಿವೆ. ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ ಮತ್ತು ಗೊಂದಲಪುರ 249 ಮತ್ತು 411 ಸಾಲುಗಳ ದೀರ್ಘ ಕವನಗಳು. ಹೊಸ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರದೆ ಹೇಳುವುದೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ದೀರ್ಘ ಕವನಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ ಇವರ ಪರಗಳ ನಡುವೆ ತೊಳಲಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಗರದ ಪರಿಸರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ. ಗೊಂದಲಪುರದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ರಾಕ್ಷಸರು ಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ದುರಂತಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ದೀಪಾವಳಿ ಎನ್ನುವ ಕವನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ, ಲವಲವಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಆ ದಿನದ ಸುಖದ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು, ಮಿಕ್ಕ ದಿನಗಳು ಕತ್ತಲೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಏನಾದರೂ ಮಾಡುತಿರು ತಮ್ಮ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವಿವೇಕಹೀನವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯ, ಭೂಮಿಭಾರವಾಗದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅವನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದೇ ಸರಿ ಎನ್ನುವ ವಿಡಂಬನೆಯಿದೆ.

1959ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಭೂಮಿಗೀತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೀತ, ಭೂತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎನ್ನುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವನಗಳಿವೆ. ಭೂಮಿಗೀತ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರದ ನಾಯಕನಂತೆ, ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ನಾಯಕನನ್ನು ಭೂಮಿತಾಯಿಯೇ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಮಾದಕ ದನಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಮಾರುಹೋದ ನಾಯಕ ಅವಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಧ್ರುವನ ಹಾಗೆ

ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಾರಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರದ ನಾಯಕ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗುಮಾಸ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕ ಕರ್ಣ, ಶ್ರೀಶಂಕು, ಭೀಮ, ಧ್ರುವ ಮೊದಲಾದ ಪುರಾಣ ನಾಯಕರ ಅಂಶಸಂಭೂತನಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ದುರಂತನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚ, ನಿಜವಾದ ಪ್ರಪಂಚ ಇನ್ನೆಲ್ಲೋ ಇದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಭೂಮಿಗೀತದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಭೂತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯೂ ನಿಜವಾದದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆಯಿದೆ. ಗೆರೆಗೆರೆಯಾದ ಚಿನ್ನದದಿರನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಅಗೆದು ತೆಗೆದು ಶೋಧಿಸಿ ಕಾಸಿ ಬಡಿದು ಇಷ್ಟದೇವತಾವಿಗ್ರಹಕ್ಕೊಗ್ಗಿಸುವ ಅಸಲು ಕಸಬಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಈ ಕವಿತೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಗುಟ್ಟನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದ ಹಾಗೂ ಬದುಕಿನ ಆದರ್ಶವನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ತುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರತಿಮೆ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ನೀರು, ಚಿನ್ನ, ಭೂಣ ಮತ್ತು ಭೂತಕಾಲದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅಂತರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತ ಈ ಕವನದ ಉತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕವನ ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ಲೈಂಗಿಕ, ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತನ್ನೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತೊಡಗಿಸುವಂಥ ದೈವಾನುಗ್ರಹವೂ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಲೆಬಾಗದಂಥ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಈ ಕವನದ ಮೂಲ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಭೂಮಿಗೀತ ಸಂಕಲನವಾದ ಮೇಲೆ ಬಂದ ವರ್ಧಮಾನದಲ್ಲಿ (1972) ಅಡಿಗರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದ ಕೂಪಮಂಡೂಕ, ರಾಮನವಮಿಯ ದಿವಸ ಮತ್ತು ವರ್ಧಮಾನ ಸೇರಿವೆ. ಮೊದಲ ಎರಡು ಕವನಗಳು ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಕವನಗಳು. ಕೂಪಮಂಡೂಕದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಶಕ್ತಿ ತನಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬ ನೋವೂ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತನ್ನ ಬದುಕು ಫಲಬಿಟ್ಟ ಬಾಳೆಯ ಹಾಗೆ ಕೃತಕೃತ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಧನ್ಯಭಾವವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಾನು ಮತ್ತೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬದುಕಬೇಕೆನ್ನುವ ತೀವ್ರವಾದ ಇಚ್ಛೆಯೊಂದಿಗೆ ತನಗೆ ಸಹಜವಾದ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಯುವ ನಿರ್ಧಾರವೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಮಾಧಾನವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಮನವಮಿಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ರಾಮದೇವರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ಅಳಿಸಿಹಾಕಲಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವ ಅರಿವಿನ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಸಂಕಲ್ಪಬಲದಿಂದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಈ ಕವಿತೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವರ್ಧಮಾನ ಬದುಕನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡುವ ಕವನ. ಇಂಥ ಕವನಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಘರ್ಷಣೆ, ತಳಮಳ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಹೊಸ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅಥವಾ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ದಾರಿ ಈ ಕವನದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ತಂದೆಯೊಬ್ಬ ಯೌವನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರುವ ಮಗನ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ತಲ್ಲಣಗೊಂಡು, ಮಗನ ಭಾಷೆ ಅರ್ಥವಾಗದ್ದಕ್ಕೆ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಗ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯೇ ಅದೆಂದು ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಮಗ ಸ್ವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮಗನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಪಿಚೇಷ್ಟೆಯಾಗದೆ, ಹನುಮದ್ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಲಿ ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಭಾವಗೀತೆಯ ಸತ್ತ್ವ, ಚಿಂತನಪರತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕೀಯ ಗುಣಗಳಿಂದ, ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದವನ್ನು ತಂದ ಹಾಗೆ ಅಡಿಗರು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲೂ ಕೃತಿನಿಷ್ಠ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ತಂದರು. ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ (1967), ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ (1972), ವಿಚಾರಪಥ (1972), ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರ (1972)- ಇವು ಇವರ ವೈಚಾರಿಕ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಇವರು ಆಕಾಶದೀಪ, ಅನಾಥೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹುಲ್ಲಿನ ದಳಗಳು, ಸುವರ್ಣಕೀಟ, ಭೂಗರ್ಭಯಾತ್ರೆ, ರೈತರ ಹುಡುಗಿ, ಜನತೆಯ ಶತ್ರು, ದೆವಹದ ಸುವರ್ಣ ಕೀಟ, ಮುಕ್ತಾಫಲ, ಇತಿಹಾಸ ಚಕ್ರ-ಇವು ಇವರ ಅನುವಾದ ಕೃತಿಗಳು. ಇದನ್ನು ಬಯಸಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇವರ ಇನ್ನೊಂದು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ (1975). ಆಯ್ದು ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಕಾವ್ಯಜಗತ್ತು (1986) ಇವರ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು. ನೆನಪಿನ ಗಣಿಯಿಂದ ಎಂಬುದು ಇವರ ಆತ್ಮಕಥೆ. ಇವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ವರ್ಧಮಾನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1973-1974), ಕುಮಾರ್ ಆಶಾನ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1979), ಕಬೀರ್ ಸಮ್ಮಾನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1985) ಲಭಿಸಿದೆ. ಧರ್ಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ 51ನೆಯ ಕನ್ನಡ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಇವರು ವಹಿಸಿದ್ದರು (1979). ಇವರು 1992ರ ನವೆಂಬರ್ 14ರಂದು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು. ಇವರ ಸುವರ್ಣ ಪುತ್ಥಳಿ ಕೃತಿಗೆ ಮರಣೋತ್ತರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪಂಪ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ (1993). (ಎಸ್.ಯು.ಎಸ್.)

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಾರತಿ : 1811-96. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತಮಿಳು ಕವಿ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರ. ಮುಡಿಗೊಂಡಾನ್ ಮತ್ತು ಆನತಾಂಡವಪುರಂ ಎಂಬ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದ ಬಹುದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಮುಡಿಗೊಂಡಾನ್ ಭಾರತಿ, ಆನತಾಂಡವಪುರಂ ಭಾರತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿವೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಂಜಾವೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನರಿಮಣಂ ಎಂಬ ಊರನಲ್ಲಿತ ಜನಿಸಿದ. ತಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲದ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಭಾರತಿ. ಈ ಕುಟುಂಬ ಸಂಗೀತ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಜ್ಞಾನ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಂದಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಕಣಂ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್ ಎಂಬಾತ ಈತನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಈತನಿಗೆ ಕೀರ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತಾಂಶಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದ. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುವಡೈಮರುದೂರಿನ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಾಮದಾಸ್ ಎಂಬಾತ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಗಾನಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ. ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಅದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ. ಮಯೂರಂ ಗೋವಿಂದ ಶಿವನ್ ಎಂಬ ಅನುಭವಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಪಡೆದ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಿಷ್ಕಾಮಂತ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಬಾಳಿದ.

ಶಿವಭಕ್ತಿಯೇ ಮೈಗೊಂಡಂತಿದ್ದ ಭಾರತಿ ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದ ಚಿದಂಬರಂ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಶಿವನ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ, ತನ್ನ ಶೌಚನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಇವನ ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನ ದೈವಿಕ ಕಳೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಶೋಭಿಸಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಭಾರತಿ ಸಂಗೀತಸಾಧನೆಯನ್ನು ನಾದೋಪಾಸನೆಯಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡು ಶಿವಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಶಿವನ ಪರವಾದ ಹಲವಾರು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದ. ಸಂಗೀತ ಕಥಾಕಾಲಕ್ಷೇಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಿವಕಥೆಗಳನ್ನು ಊರೂರುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ. ಆ ಕಾಲದ ಹಲವು ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವನ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೊಗಳಿದರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಇವನ ಶಿವಕಥೆಗಳು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾದುವು.

ತಿರುವೈಯಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನಿ ತ್ಯಾಗರಾಜರಿಗೆ ಈತ ಸಮಕಾಲೀನ. ಅವರಂತೆ ಇವನೂ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ. ಪಲ್ಲವಿ, ಅನುಪಲ್ಲವಿ, ಚರಣ-ಹೀಗೆ ಪಾಂಕ್ತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಗಾನಸುಧೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ ತಣಿಸಿದ. ಸಭಾಪತಿತ್ವ ವೇರೆ ದೈವಂ ಸಮಾನಮಾಗುಮಾ (ಸಭಾಪತಿ ಚಿದಂಬರಂ ಕ್ಷೇತ್ರದ ದೇವರು, ನಟರಾಜ) ಎಂಬ ಈತನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ತ್ಯಾಗರಾಜರು ಈತನನ್ನು ತುಂಬ ಹೊಗಳಿದರು. ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಪಂಚರತ್ನಕೀರ್ತನೆಗಳಂತೆಯೇ ಭಾರತಿಯೂ ಹರಿಹರ ಶಿವಶಂಕರ ಕರುಣಾಕರ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಟ ರಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಿಯ ಪಾದಮೇ ಗತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವರಾಳಿ ರಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಶರಣಾಗತಿ ಎನ್ನು ನಂಬಿವಂದೇನ್ ಎಂಬುದನ್ನು ಗೌಳರಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮರವಾಮಲ್ ಎಪ್ಪಡಿಯುಂ ನಿನ್ನೈ ಮನಮೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀರಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಡಿ ಹಲವರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ. ಮತ್ತೂ ಹಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ನಟನ ಸಭಾಪತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ತಾನು ಭಕ್ತಿಪರವಶನಾದುದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರನ್ನು ಆ ಸ್ವರಕ್ಷೇರವಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗಿದ್ದ ಆಳವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಇವನ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ಎಂದು ಯು. ವಿ. ಸ್ವಾಮಿನಾಥ ಅಯ್ಯರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನಾಗಪಟ್ಟಣದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರ್ತಕನೂ ವಿದ್ವತ್ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೂ ಆದ ಕಂದಪ್ಪ ಚೆಟ್ಟಿಯಾರ್ ಎಂಬಾತ ಈತನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕೊಟ್ಟನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯಂತೆ ಭಾರತಿ ನಂದನ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಬಹಳ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ನೃತ್ಯಗಾಯನಾದಿಗಳೊಡನೆ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ. ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವಂತಿದ್ದ ಪೆರಿಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ತಿರುನಾಳ್ವೆಪ್ಪೋವಾರ್ ಪುರಾಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದೊಡನೆ ಲಲಿತವಾದ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಪಾಮರರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ನಂದನ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಭಾರತಿಯದು. ಇದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಹಲವು ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಅಸೂಯೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತಂತೆ. ತಪ್ಪುಗಳು ತುಂಬಿರುವ ನಂದನ್ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಕೇಳಬಾರದೆಂದು ಅಂಥವರು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಕವಿರಾಯರ್ ಎಂಬುವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಕರಣ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ತಿರುನಾವುಕ್ಕರಸರ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತಿಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸವಾಲೆಂಬಂತೆ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದನಾದರೂ

ಪಂಡಿತರಾರೂ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಕಥೆ. ಭಾರತಿಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಮೀನಾಕ್ಷಿಸುಂದರಂ ಪಿಳ್ಳೆ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸ ನಂದನ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ ಮುನ್ನಡಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಚಿದಂಬರಂ ಕುಮ್ಮಿ ಎಂಬುದು ಹೆಂಗಸರು ಕುಮ್ಮಿ (ಕೋಲಾಟವಾಡುವಂತೆ ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು) ಆಡುವಾಗ ಹಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಸರಳವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತಿ ರಚಿಸಿದ ಇಯರ್ ಪ್ಪೈ ನಾಯನಾರ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ, ತಿರುನೀಲಕಂಟ ನಾಯನಾರ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ, ಕಾರೈಕ್ಕಾಲಮ್ಮಯಾರ್ ಚರಿತ್ರಿರಂ ಮೊದಲಾದವು ನಂದನ್ ಚರಿತ್ರಿರಂನಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಭಾರತಿ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಿವಕೈಂಕರ್ಯದಿಂದ ಸಂಪಾದನೆಯಾದ ಮೂರು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಯೂರಂ ಶಿವದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನಮಾಡಲು ಅರ್ಪಿಸಿದನಂತೆ.

ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಂಗೀತವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾವೈದ್ಯನಾಥ ಅಯ್ಯರ್ ಎಂಬಾತ ಭಾರತಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಭಾರತಿಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ.

ಭಾರತಿಯ ಗೀತೆಗಳು ತಮಿಳುಸಂಗೀತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಜೀವಮಿತ್ತುವು; ಜನಮನ ವನ್ನು ರಂಜಿಸಿದುವು. ಧಾತುಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಂದಿದ್ದ ಕ್ವಾಮದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಮಯೂರಂ ವೇದನಾಯಕ ಪಿಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನೀಯೇ ಪುರುಷಮೇರು ಎಂದಾರಂಭವಾಗುವ ಗೀತೆಯೊಂದನ್ನು ಭಾರತಿ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಹೊರತು, ಈತನ ಬೇರಾವ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನರಸ್ತುತಿಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗೀತೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. (ಎಸ್.ವಿ.ಎಲ್.)

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಕೆ. : 1906-67. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಥೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ಬೆಂಗಳೂರು. ಬೆಂಗಳೂರು ನ್ಯಾಷನಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಮತ್ತು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ಪದವೀಧರರಾದರು. ಅತಾರಾ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಕೆ.ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಆಪ್ತಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ

ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅನಂತರ ಟಿ.ಎಸ್.ವೆಂಕಣಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಆರು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ: ಉಡುಗೊರೆ, ಬಂಗಾರದ ಡಾಬು, ನಟಿ, ಸೋತುಗದ್ದವರು, ರಾಜಾಯಿ, ಆಯ್ದ ಹತ್ತು ಕಥೆಗಳು. ಕೆನ್ನಿಂಗ್‌ಟನ್ ಮತ್ತು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬುವು ಇವರ ಎರಡು ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಕಲನಗಳು. ಕುಮಾರಕೃಪ, ಗುರು ಗೀತೆ ಎಂಬುವು ಇವರ ಕವನಸಂಕಲನಗಳು. ಅಪರಾಧಿ, ಆಸೆ ನಿರಾಶೆ,

ಕನ್ಯಾರ್ಥಿ, ಚಿರಸಮಸೈ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಕಿನ ಲಚುಮಿ ಇವು ಇವರ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಸ್ಟರ್ ಎಂಬ ಒಂದು ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಹಲವು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿವೆ. ಇವರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯೂ ಗಣ್ಯವಾದುದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಘ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಾರರ ಮೂರು ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಇವರು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು (1956-61). ಜೀವನ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು 1967ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 8ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನಹೊಂದಿದರು. (ಟಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.)

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಎಂ. : 1904-. ಆಯುರ್ವೇದದ ಮಹಾನ್ ಚೇತನ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಸಾಹಿತಿ. ಇವರು 1904ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಒಂದರಂದು ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಿಚಾರ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ

ಭಾಗವಹಿಸಲು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ತ್ಯಜಿಸಿ ಅನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆ ಸೇರಿದರು. ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಕಲಿಯಲು ಮೈಸೂರಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದರು. ತಾರಾನಾಥರನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೆಂದು ನಿರ್ದರಿಸಿದರು. 1928ರಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಪದವಿ ಪಡೆದರು. 1930ರಲ್ಲಿ ಕಾಮದ ಗುಟ್ಟು ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದು ಕಾಮದ ಕುರಿತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡಿದರು. 1936-37ರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗ ಎಂಬ ಕಾಮ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾದರು. ಆಗಲೇ ಪ್ರೇಮಕಲಾ ಎಂಬ ಕಾಮ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಪುಸ್ತಕ ರಚಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಗರ್ಭ ನಿರೋಧ ಎಂಬ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಕುರಿತಾದ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರು. ಬಹುಶಃ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ ಕುರಿತಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಮೊದಲನೆಯದು. ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುರ್ವೇದ ಮಂಡಲದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾಯು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. 1956ರಿಂದ ಕಲಿಯುಗ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. 25 ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕಲಿಯುಗ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವೇದಿಕ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಇವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ (1961) ಕೆಲಸಮಯ ಅದರ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಇದೇ ಈಗ ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸೇವಾಶ್ರಮವಾಗಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇವರು ಬರೆದ ಎರಡು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿವೆ. 10 ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕಟವಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 1990ರ ಸಾಲಿನ ಧನ್ಯಂತರಿ ಸ್ವರ್ಣಪದಕದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಮರಣೋತ್ತರವಾಗಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದೆ. (ಎ.ಜಿ.)

ಗೋಪಾಲಗೌಡ, ಶಾಂತವೇರಿ : 1923-72. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮಾಜವಾದಿ ಧುರೀಣ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಯುವ ನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಉಜ್ಜಲ ವಾಗ್ಮಿ. ಇವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆರಗ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಬಡ ರೈತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಆ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಂತವೇರಿ ಮನೆ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇವರ ಮನೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇವರ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಶಾಂತವೇರಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಬಹುಶಃ ಇವರ ಮನೆತನದ ಹಿರಿಯರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವರಬೇಕು. ತಂದೆ ಕೊಲ್ಲೂರಯ್ಯಗೌಡರು ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಚೆ ಬಟವಾಡೆ ಮಾಡುವ

ಪೇದೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಬಡತನದ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಆರಗ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಇವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. 1946ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮ್ಮೇಳನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಆಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅಡ್ಡ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ನಿಲುವು ತಾಳಿದಾಗ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ರೂಪಿತವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರ ಹುದ್ದೆ ರದ್ದಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿತು. ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಇವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಇತರ ಯುವಕ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತತವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ಯುವಕ ತಂಡದವರೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ (1948) ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡರು ಈ ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದರು.

ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷ ಗೇಣಿದಾರರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುವ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಹೋರಾಟ (1951) ಬಹುದಿನಗಳ ಕಾಲ ಉಗ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಗೋಪಾಲಗೌಡರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ನಾಯಕರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದು ಗೇಣಿದಾರರ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಜನರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದರು. ಸಮಾಜವಾದಿ ಧುರೀಣ ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಅವರು ಕಾಗೋಡು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಲೋಹಿಯಾರವರ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಲೋಹಿಯಾರವರ ವಿಚಾರ ದರ್ಶನವೂ ಇವರ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಇವರು ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಲೋಹಿಯಾ ಪಂಗಡದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಆ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಪತ್ರಿಕೆ 'ಮ್ಯಾನ್‌ಕ್ಯೆಂಡ್'ನ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

1952ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗರ - ಹೊಸನಗರ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗಿದ್ದರು. 1960ರಲ್ಲಿ ಗೋವೆ ವಿಮೋಚನೆ ಚಳವಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. 1962 ಮತ್ತು 1967ರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗಿದ್ದರು. ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷಣಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದವು. ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಜರುಗಬೇಕೆಂದು ಇವರು ತೀವ್ರ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆಡಳಿತ, ಶಾಸನ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡವೇ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇವರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ತೀವ್ರ ಚಳವಳಿ ಮಾಡಿದರು.

ಸಮಾಜವಾದ, ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ, ನಾಡು ನುಡಿ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗಾಗಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತರಾಗಿ ದುಡಿದ ಗೌಡರು ತಮ್ಮ 50ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ (1972) ನಿಧನರಾದರು. ಪತ್ನಿ ಸೋನಕೃಷ್ಣ, ಪುತ್ರಿ ಇಳಗೀತ, ಪುತ್ರ ರಾಮಮನೋಹರ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿಧಾನ ಸೌಧದ ಹತ್ತಿರದ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಗೌಡರ ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಸಂಸದೀಯ ಪಟುಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಡಿ.ಎಸ್.ಜಯಪ್ರಗೌಡ ಮತ್ತು ಇತರರು ರಚಿಸಿರುವ ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡ (1999), ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡ ನೆನಪಿನ ಸಂಪುಟ (1997), ಎಚ್.ಸಿ.ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿಯವರ ಗೋಪಾಲಗೌಡರ ಡೈರಿ, ಪತ್ರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ (1982)- ಈ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. (ಬಿ.ಆರ್.ಪಿ.)

ಗೋಪಾಲದಾಸ : 1722-62. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ; ವಿಜಯ ದಾಸನ ಶಿಷ್ಯ. 'ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಣ್ಣ' ಎಂಬ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವ. ಹರಿದಾಸರ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸ, ವಿಜಯದಾಸ, ಗೋಪಾಲದಾಸ ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ದಾಸ ಚತುಷ್ಟಯರೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಉಂಟು. ಗೋಪಾಲದಾಸ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಈಗಿನ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗದ್ದಾಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಮೊಸರುಕಲ್ಲು ಎಂಬಲ್ಲಿ. ಈತ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಈತನ ತಾಯಿ ವೆಂಕಮ್ಮ ತನ್ನ ನಾಲ್ವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಸಂಕಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಊರ ಹೊರಗಿದ್ದ ಮಾರುತಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಳು. ಆಕೆಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದ ಗೋಪಾಲದಾಸ ತಾಯಿಯ ಬವಣೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ. ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತನಾದ. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ಜನಾನುರಾಗ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕವಿತೆ ರಚಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಈತನಿಗೆ ದೈವದತ್ತವಾಗಿ ಲಭಿಸಿತ್ತು. ಮಗನ ಈ ಏಳಿಗೆಯಿಂದ ವೆಂಕಮ್ಮನ ಕಷ್ಟಗಳು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತಾಗಿ ಆಕೆ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಊರ ಹೊರಗಿನ ಮಾರುತಿ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಉತ್ತರನೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿನ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯೇ ಗೋಪಾಲದಾಸನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಯಿತು. ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ವಿಜಯದಾಸನ ಸಂದರ್ಶನ ಗೋಪಾಲದಾಸನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾದದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೇ. ಅವನಿಂದ ಗೋಪಾಲದಾಸ ಗೋಪಾಲವಿಠಲ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಪಡೆದು, ಹರಿದಾಸ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ. ಅಣ್ಣನ ಈ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಆ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾದರು. ವಿಜಯದಾಸನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಗೋಪಾಲದಾಸ ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಮಾನ್ವಿಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ (ಜಗನ್ನಾಥದಾಸ) ತನ್ನ ಆಯಸ್ಸಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿ, ಆತ ಹರಿದಾಸ ದೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯಂತೂ ಅಸದೃಶ್ಯವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ ಆದುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಗೋಪಾಲದಾಸ

ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಆಶುಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರದನಾಗಿ ಉತ್ತರಾದಿ ಮಠದ ಶ್ರೀಗಳವರಾದ ಸತ್ಯಬೋಧತೀರ್ಥರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಘಟನೆ ಉಲ್ಲೇಖನಾರ್ಹವಾದುದು. ಐಜಿ ವೆಂಕಟರಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಹೆಳವನಕಟ್ಟೆ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಗೋಪಾಲದಾಸನ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಗೋಪಾಲದಾಸ ಕೀರ್ತನಕಾರನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕುಶಲಿಯಾದ ಚಿತ್ರಕಾರನೂ ಆಗಿದ್ದ. ಆ ಕಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಒಂದು ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡ. ಈತನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರು ಪೂಜಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಗೋಪಾಲದಾಸ ರಚಿಸಿರುವ ಧನ್ಯಂತಿಸ್ತುತಿ, ಪಂಡರಾಪುರದ ಪಾಂಡುರಂಗ ದರ್ಶನವಿತ್ತ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಸುಳಾದಿ, ಕರ್ತೃವಿನ ಅಂತರಂಗದ ಅಭಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಹಲವಾರು ರಚನೆಗಳು- ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮನ್ನಣೆ ಗಳಿಸಿವೆ. (ಎ.ಜಿ.)

ಗೋಪಾಲನಾಯಕ : 1295-1315. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕ ಮತ್ತು ಕವಿ. ಮೂಲತಃ ದೇವಗಿರಿಯವ. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ಸೇನಾಪತಿ ಮಲಿಕ್ ಕಾಫೂರ್ ದಕ್ಷಿಣದ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈತನ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ದೆಹಲಿಗೆ ಮರಳುವಾಗ ಈತನನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ನಾಯಕ ಕದಂಬಕಮ್ ರಾಗದಲ್ಲಿನ ಶಾಲವರ್ಣಗಳ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಸ್ಥರ ಪ್ರಬಂಧಮ್ಗಳ ಕರ್ತೃ. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸನೆಂದು ಈತನನ್ನು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ವೆಂಕಟಮಖಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಸಂಗೀತಜ್ಞ ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರು ಈತನ ಸಂಗೀತ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾದನಂತೆ. ಒಂದು ವಾರ ಪರ್ಯಂತ ಬಿಡದೆ ಗೋಪಾಲನಾಯಕನ ಹಿಂದೆ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ಖುಸ್ರು ಎಂಟನೆಯ ದಿನ ಹುಬ್ಬೇಹೂಬ್ ಆತನಂತೆಯೇ ಹಾಡಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಅನಂತರ ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರು ಮತ್ತು ಗೋಪಾಲನಾಯಕರಿಬ್ಬರೂ ಪರಮ ಮಿತ್ರರಾದರು. *

ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಹಿರಿಯಡಕ : 1919-. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿಯ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಬಡಗುತಿಟ್ಟನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮದ್ದಲೆ ಕಲಾವಿದ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನ ಗುರು. ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯಡಕದಲ್ಲಿ 1919ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 15ರಂದು ಜನನ. ತಂದೆ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ. ಗೋಪಾಲರಾಯರು ಉಡುಪಿಯ ಅನಂತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ತರಗತಿಯ ವರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಯಿಂದ ಮದ್ದಳೆಯನ್ನು ತಂದೆಯವರ ಗುರು ನಾಗಪ್ಪ ತಮ್ಮಿಯವರಿಂದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕುಣಿತವನ್ನು ಕಲಿತರು. ಇವರು ಹಿರಿಯಡಕದ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ರಂಗಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ್ದು 1934ರಲ್ಲಿ. ಒತ್ತು ಮದ್ದಳೆಗಾರನಾಗಿ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ (1936), ನಿಜಮದ್ದಳೆಗಾರನಾಗಿ ಅಮೃತೇಶ್ವರಿ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ (1939), ಅನಂತರ 1968ರ ತನಕ ಬಡಗುತಿಟ್ಟಿನ ಭಾಗವತಿಕೆಯ ಸೀಮಾಪುರುಷ ಕುಂಜಾಲು ಶೇಷಗಿರಿ ತಿನಿಯವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಮದ್ದಳೆಗಾರನಾಗಿ ಮಂದರ್ತಿ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘ ಸೇವೆ-ಇವು ಗೋಪಾಲರಾಯರ ಕಲಾಜೀವನದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು.

1958ರಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಬ್ರಹ್ಮಾವರದಲ್ಲಿ ಆಯೋಜಿಸಿದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಯಕ್ಷಗಾನ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಮದ್ದಳೆಗಾರನಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ಇವರ ಮದ್ದಳೆಯ ಮೋಡಿ, ಪ್ರತಿಭೆ, ಸೃಜನಶೀಲತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು. 1968ರಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ಬ್ರಹ್ಮಾವರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ನಡೆಸಿದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರು ಮುಖ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾರಂತರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯ ಎಂ.ಜಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರು 1971ರಿಂದ 76ರ ತನಕ ಗುರುವಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಅಮೆರಿಕದ ಕ್ಯಾಲಿಫೋರ್ನಿಯಾದ ಹೇವಾರ್ಡ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಪೀಟರ್ ಜೆ. ಕ್ಲಾಸ್ 1968ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಒಂದು ವರ್ಷ ಮದ್ದಳೆ ಕಲಿತರು. ಕಾರಂತರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕುರಿತು ಸಪ್ತಬಂಧ ಬರೆಯಲು ಬಂದ ಅವರಿಗೆ ಗೋಪಾಲರಾಯರು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಿಸಿದರು. 1977ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ ನೀಡಿದರು. 1979-80ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ವಿ.ಆಚಾರ್ಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ ವಿದೇಶ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಗೋಪಾಲರಾಯರು ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು, ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಬಿ.ವಿ.ಕಾರಂತರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ (1982) ನಡೆದ ಕಲಾಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲರಾಯರು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ ಮತ್ತು ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಿದರು.

1993-95ರವರೆಗೆ ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1972), ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1997), ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಜಾನಪದಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (1998), ಪೇಜಾವರ ಮಠದ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನೀಡಿದ ರಾಮವಿಠಲ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (2003), ಉಡುಪಿಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಾರಂಗದವರ ದಶಾವತಾರಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಹೆಬ್ಬಾರ, ಭಾಗವತ ವಾದಿರಾಜ ಹೆಬ್ಬಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (2004)- ಇವು ಇವರಿಗೆ ಸಂದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು.

ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಏಷಿಯನ್ ಕಲ್ಚರಲ್ ಸೆಮಿನಾರ್‌ನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಡಾನ್ಸ್ ಆಂಡ್ ಮ್ಯೂಸಿಕ್ ಇನ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಡ್ರಾಮ (1981) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮದ್ದಳೆಯ ಲಯವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕುರಿತ ಇವರ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಮದ್ದಳೆಯ ಮಾಯಾಲೋಕ (ನಿರೂಪಣೆ ಕೆ.ಎಂ. ರಾಘವ ನಂಬಿಯಾರ್) 1997ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಮೃದ್ಧ ವಿವರಗಳಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. (ಎಂ.ಯು.)

ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟ : ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆಯಿಂದ 15 ಕಿಮೀ ನೈರುತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಬೆಟ್ಟ. ಸುಂದರ ತಾಣ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳ. ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ 1446 ಮೀ ಎತ್ತರವಿದೆ.

ಹಿಮವದ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಶಿಖರವನ್ನೇರಲು 5 ಕಿಮೀ ಮಾರ್ಗ ಸವೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನೀರುಬುಗ್ಗೆಗಳಿದ್ದು ಜಲಾಂಶ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಬೆಟ್ಟ ಸದಾ ಹಸಿರುಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಬಹುಕಾಲ ಮಂಜುಮೋಡಗಳಿಂದ ಮುಸುಕಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಹಿಮವದ್ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹವಾಮಾನ ಚನ್ನಾಗಿರುವಾಗ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ವೈನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮನೋಹರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲುಭಾಗವನ್ನು ಸುತ್ತಿವರಿದಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಕಂದಕದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೋಟೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಇದು ಹೊಯ್ಸಳ 3ನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ ಮಂತ್ರಿ ಮಾಧವ ದಣ್ಣಾಯಕನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು (ಸು. 1300). ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕಮಲಾದ್ರಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಗೋವರ್ಧನಗಿರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬೆಟ್ಟದಕೋಟೆ, ಮೂಡಣ ಕೋಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನು ಸೋಮಣ್ಣ ಡಣಾಯಕನೆಂದು ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದೂ ಮಾಧವ ದಣ್ಣಾಯಕನ ಕಾಲದ್ದು 15-17ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಕೋಟೇಸೀಮೆ ಎಂಬ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಣ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸೀಮೆಯ ಅರಸುಗಳ ಅನುಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ: ಇಮ್ಮಡಿ ರಾಜ ಒಡೆಯ - ನಂಜರಾಜ ಒಡೆಯ (1489) - ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯ (1503) - ಗೋವಣ್ಣ ಒಡೆಯ (1504) - ದೇವೂಡೆಯ (1512) - ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯ - ಚೆನ್ನರಾಯ ಒಡೆಯ (1517) - ಕೋಟೆ ಒಡೆಯ (1513) - ಮಾಧವ ನಾಯಕ (1530-48) - ದೊಡ್ಡ ಮಲ್ಲರಾಯ ಒಡೆಯ (1559) - ಲಿಂಗರಾಜ ಒಡೆಯ (1650-54) - ನಂಜರಾಜ ಒಡೆಯ (1569). (ಟಿ.ಎಸ್.)

ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ವಿ. : 1896-1957. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾರತೀಯ ಮನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞ. ಅಂದಿನ ಮದ್ರಾಸು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 1896ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 31ರಂದು ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ತಂದೆ ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿ. ಸಣ್ಣ

ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮದಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಮತ್ತು ಟೆನಿಸ್ ಆಟಗಳಲ್ಲೂ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಇವರ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆ ತೀರಿಹೋದದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಪೋಷಣೆ, ಪಾಲನೆಗಳ ಹೊಣೆಯೆಲ್ಲ ತಾಯಿಯ ಮೇಲೇ ಬಿತ್ತು. ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಅನಂತರ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರದ ಪಚ್ಚಯಪ್ಪ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿದರು.

ಅನಂತರ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಬಿ.ಎ. ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ಆಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಲಂಡನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಓದಿ ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ. ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದರು. ಮನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿರುಚಿ ಯುಂಟಾದ ಕಾರಣ ಅದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಸಿ. ಸ್ವಿಯರ್ಮನ್ ಎಂಬುವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ಪಡೆದರು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ (1924) 20 ವರ್ಷ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಧಾನ ಅಧೀಶರಾದರು. ಇವರ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ಶಾಖೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು.

ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಮನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲು ಮತ್ತು ಮನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಲು ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬಹಳ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮನಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲತತ್ತ್ವಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಯೋಗ ಪರೀಕ್ಷಾ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿ ಆ ವಿಭಾಗದಲ್ಲೂ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವರ್ತನೆ, ಅಪರಾಧ ಸಂಶೋಧನೆ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಲಿಕೆಯ ರೀತಿಗಳು, ಅವಳಿಜವಳಿ ಮಕ್ಕಳ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ, ಉಪಲಬ್ಧ ಗುಣಾರ್ಜನೆ, ಬಾಲಾಪರಾಧ, ಅನ್ಯತಶೋಧನೆ, ದರ್ಪಣ ಲೇಖನ, ಭಾವನಾರಚನೆ, ಕಾರ್ಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಉತ್ಕಟಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮಟ್ಟ, ಕೈಚಳಕ, ಸಹಜ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ವೇಗ-ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಬೇಕಾಗಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬ ವಿಷಯ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಇವರ ಸಂಶೋಧನೆ ಬರೆಹಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮುಖ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಅಲ್ಲದೆ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಆಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೈನ್ಸ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅನೇಕ ವಾರ್ಷಿಕ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು.

ಮನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಅಪಾರ ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತಾಗಿ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಶಿಶುವಿಹಾರವೊಂದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲು ಸಹಕರಿಸಿದರು. 1952ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ವಿಶ್ವಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಾವು ನಡೆಸಿದ ಶಿಶುಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸಲಹೆಗಳಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಪರೀಕ್ಷಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಾದವು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರವೊಂದನ್ನು ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ (1935) ಕೀರ್ತಿ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರದು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಕೀರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರೂ ಇವರೇ. ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆ, ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇವರ ಹಿರಿಯಾಸೆ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ನೆರವೇರಿತು.

ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತರಾದ ಮೇಲೆ (1952) ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಇವರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೆಂಟಲ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 1938 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಮನೋರೋಗ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ಶಾಖೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಶೋಧನಾ ಶಾಖೆಯನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಆ ಶಾಖೆಯ ಮೊದಲ

ನಿರ್ದೇಶಕರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿತು. ಈಗಿನ ಆಲ್ ಇಂಡಿಯ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಮೆಂಟಲ್ ಹೆಲ್ತ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶಾಖೆ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಯಿತು. ಮನಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು ಮಾನವನ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಾಧಕವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಹಿರಿಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಧಿಸಲು ಹೇಗಿದರು. ಈ ಸಾಧನೆ ಇವರಿಗೆ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. (ಸಿ.ಕೆ.ವಿ.ಆರ್.)

ಗೋಪೀಚಂದ, ರಾಜಾ : ಬಂಗಾಲದ ರಾಜಾ ಮಾನಿಕಚಂದನ ಮಗ. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ 1095 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಪಾಲವಂಶದವ. ಇವನಿಗೆ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರನೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ತಿರುಮಲಯದಲ್ಲಿಯೆ ಶಿಲಾಲೇಖದ ಆಧಾರದಿಂದ ರಾಜೇಂದ್ರಚೋಳ ಮಾರಣಿಕಚಂದ್ರನ ಮಗ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರರೇ ಗಾನ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜೇಂದ್ರಚೋಳನ ಕಾಲ 1063-1112. ಇದರಿಂದ ಗೋಪೀಚಂದನ ಕಾಲ 11-12ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಗೋಪೀಚಂದನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಮಯನಾವತಿ (ಅಯನಾವತಿ). ಅವಳು ಯಾವುದೋ ಹಾಡಿಸಿದ್ದನ ಶಿಷ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಈ ಹಾಡಿಸಿದ್ದ ಜಾಲಂಧರನಾಥನೇ ಎಂದು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಸಿಂಧಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಗೋಪೀಚಂದ ವೇರಪಟಾಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆ ವೇರಪಟಾಕ ಸತ್ತಿದ್ದು 1209 ರಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಅವನೇ ಇವನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಗೋಪೀಚಂದ ಬಂಗಾಲದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲೂ ಸಿದ್ಧ ಅಥವಾ ನಾಥ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಗೋಪೀಚಂದ ಹಾಗೂ ಮಯನಾವತಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳಿವೆ.

1. ಗೋಪೀಚಂದ ಬಂಗಾಲದ ರಾಜ. ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಸೋದರಿ ಮೈನಾವತಿ ಇವನ ತಾಯಿ. ಗೋರಖ್‌ನಾಥ ಭರ್ತೃಹರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವಾಗ ಇವಳಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಇವಳನ್ನು ಬಂಗಾಲದ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವಳಿಗೆ ಗೋಪೀಚಂದನೆಂಬ ಮಗನೂ ಚಂದ್ರಾವಲಿಯೆಂಬ ಮಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಚಂದ್ರಾವಲಿಯ ಮದುವೆ ಸಿಂಹಳದ ರಾಜ ಉಗ್ರಸೇನನೊಂದಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ ಗೋಪೀಚಂದ ರಾಜನಾದಾಗ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಮಗನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ವಿಷಯೋಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಜಾಲಂಧರನಾಥನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಯೋಗದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಶಾಶ್ವತ ಸುಖಕ್ಕೆ ಭಾಜನನಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಗನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದಳು. ಯೋಗಾಯೋಗದಿಂದ ಜಾಲಂಧರನಾಥ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ. ಗೋಪೀಚಂದ ಅವನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕದಲೀವನಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಕೆಲಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸೋದರಿ ಚಂದ್ರಾವಲಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ ಯೋಗಿನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ.

2. ದುರ್ಲಭಚಂದ್ರನ ಗೋಪೀಚಂದ್ರರೇ ಸಂಗೀತ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಕಥಾಸಾರ ಹೀಗಿದೆ. ಜಾಲಂಧರಿಪಾದ ಅಥವಾ ಹಾಡಿಪಾ ಎಂಬಾತ ಶಿವಶಾಪದಿಂದ ಗೋಪೀಚಂದ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅವನ ತಾಯಿ ಮಯನಾವತಿಯ ಆಳಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಯನಾವತಿ ಮಗನಿಗೆ ಹಾಡಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಮಹಾಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಲು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆತ ನೀಚಜಾತಿಯ ಹಾಡಿಯಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ತಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವಳು ತಾನು ಪತಿಯನ್ನು ಲೋಹ ಕಪಾಟದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಯಮದೂತರು ಬಾರದಂತೆ ಕಾವಲಿದ್ದನೆಂದೂ ಒಂದು ಸಪ್ತಾಹಾನಂತರ ಪತಿಯ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ ಆಹಾರ ತರಲು ಹೋದಾಗ ಯಮದೂತರು ಅವನನ್ನು ಒಯ್ಯರೆಂದೂ ಆಗ ತಾನು ಭ್ರಮರಿಯಾಗಿ ಯಮಪುರಿಗೆ ಹೋದನೆಂದೂ ಸುಡದಿರುವ ಮಣ್ಣನ್ನು ತರಲು ಯಮ ಹೇಳಿದನೆಂದೂ ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳು ಬದುಕಿರುವ ಗಂಗಾನದಿಯ ಒಳಗಿನ ಮಣ್ಣನ್ನು ತರಲು ತಾನು ಒಡಂಬಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಗೋಪೀಚಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ತಾಯಿಯನ್ನು ಅರಗಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟನೆಂದೂ ಕೂದಲು ಕೊಂಕದೇ ಹೊರಬಂದ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬಂದು ಹಾಡಿಯಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆಯಲು ಒಪ್ಪಿದನೆಂದೂ ಕಥೆ. ಹಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಅವನಿಗಿರುವ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಹಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಗೋಪೀಚಂದ ತನ್ನ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ತಾನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿ ಗುರು ಶಿಷ್ಯನಿಂದ ಆ

ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಪತಿಯ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ನಡೆಯದಾಗುತ್ತವೆ. ಆಗ ರಾಣಿಯರು ಗುರು ತಮ್ಮ ಪತಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಂಬಿದ ಪತಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದ ಗುರುವನ್ನು ಸಜೀವ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಡಿಸಾ ನಶಿಸಿ ಎಂಬಾತ ಗೋರಖ್‌ನಾಥನಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ತೋರಿಸಿ ಹಾಡಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹೊರತೆಗೆಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಗುರುವಿನ ಕೋಪದ ಪರಿಣಾಮ ಗೋಪೀಚಂದನಿಗಾಗದಂತೆ ಮೊದಲು ಗುರುವಿನ ಕೋಪಾಂಗಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಅವು ಭಸ್ಮವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ಗುರುವಿನ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿಜವಾದ ಯೋಗಿಯಾಗಿ ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ದುಃಖಿಸುವ ರಾಣಿಯರನ್ನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಗನ ಯೋಗ ಜೀವನವನ್ನು ಕಂಡು ತಾಯಿ ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಗೋಪೀಚಂದನ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಮೋಹನಸಿಂಹ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪಂಜಾಬ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಉದಾಸ ಗೋಪೀಚಂದ, ಗಾಥಾ, ಗೋರಖಪದ ಎಂಬ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಗೋಪೀಚಂದ ಹಾಗೂ ಮಯನಾವತಿಯರ ನಡುವಿನ ಸಂವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಗೋಪೀಚಂದನೇ ಇದನ್ನು ಬರೆದನೆನ್ನಲು ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥ ಗೋಪೀಚಂದನ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೋಪೀಚಂದನ ಗುರು ಗೋರಖ್‌ನಾಥನೆಂದಿದೆ.

ಯೋಗಿಸಂಪ್ರದಾಯಾವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನವನಾರಾಯಣರು ನವನಾಥರ ರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದರೆಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕಾರ 9 ನೆಯ ನಾಥ ಗೋಪೀಚಂದ್ರ ದ್ರುಮಿಲನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರ.

ಗೋರಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಕ್ತರ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ: ಸಾತ್ವಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಂತ್ರ, ರಾಜಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಯಾಮಲ, ತಾಮಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಡಾಮರ. ತಾಂತ್ರಿಕರ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕೌಲಾಚಾರವೇ ಅವಧೂತ ಮಾರ್ಗ. ತಾಂತ್ರಿಕರು ಹಾಗೂ ಅವಧೂತರಲ್ಲಿ ಭೇದಗಳುಂಟು. ತಾಂತ್ರಿಕರು ಮೊದಲು ಬಹಿರಂಗ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಕ್ರಮಶಃ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ, ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಅವಧೂತಮಾರ್ಗದವರ ಉಪಾಸನಾಕ್ರಮ. ತಾಂತ್ರಿಕರ ಕೌಲಮಾರ್ಗದವರೂ ಕಾಪಾಲಿಕ ಮತದವರೂ ನಾಥಮತಾನುಯಾಯಿಗಳೇ. ಗೋಪೀಚಂದ ನಾಥಪಂಥಾನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಯೋಗದಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಒಬ್ಬ ರಾಜವರೇಣ್ಯ.

ಈಗಿರುವ ಜಯಪುರದ ಪಾವನಾಥ ಶಾಖೆಯವರು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಜಾಲಂಧರನಾಥ ಮತ್ತು ಗೋಪೀಚಂದರೊಡನೆ ಹೊಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತ ವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ಮುದ್ರಾನಾದ, ತ್ರಿಶೂಲಧಾರಣ ಮಾಡುವ ನಾಥರೇ ಇವರ ಉಪಾಸಕರು. ಮತ್ತೊಂದು ಪರಂಪರಾನುಸಾರ, ವಾಮಮಾರ್ಗ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಾನಿಪಾ ಪಂಥದೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ, ಮೊದಲು ಕಾಪಾಲಿಕ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿತ್ತೆಂದೂ ಅನಂತರ ಗೋರಖ್‌ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಗುಂಪಿನೊಡನೆ ಅದು ಸೇರ್ಪಡೆ ಹೊಂದಿತೆಂದೂ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಕಾಲಜ್ಞಾನನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ವಾಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯಮಾಂಸಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಜೀವಾತ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನ ಮಾಡುವುದೇ ಹಠಯೋಗಿಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಆನಂದ ಯೋಗಿಗಳ ನಿರ್ಮಿಕಲ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದದಿಂದ ಅಭಿನ್ನ ಎಂದು ಕೌಲತಾಂತ್ರಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. (ಎನ್.ಆರ್.ಜಿ.)

ಗೋಪಿನಾಥರಾವ್, ಟಿ.ಎ. : 1872-1919. ಶಾಸನತಜ್ಞ, ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ವಿಶಾರದ, ಪುರಾತತ್ವ ವಿದ್ವಾಂಸ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದ ಶ್ರೀರಂಗನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇವರು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ ಎಂ.ಎ. ಪದವೀಧರರಾದರು. 1903ರಲ್ಲಿ ಆಗ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಸನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ (ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಫಾರ್ ಎಪಿಗ್ರಫಿ) ತಮಿಳು ಶಾಸನ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಸೇರಿದರು. 1904ರಲ್ಲಿ ತಿರುವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆ ಪುನರ್ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡಾಗ, ಆ ಇಲಾಖೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕವಾದರು.

ತಿರುವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ವಿಶೇಷವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. 1891ರಲ್ಲಿ ಪಿ. ಸುಂದರಂಪಿಳ್ಳಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಗೆ ಇವರು ಹೊಸ ಜೀವವನ್ನುತ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೂಪು ಕೊಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಅಂತಿಮ ದಿನಗಳವರೆಗೂ

ತಿರುವಾಂಕೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ, ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಾವಿರಾರು ಶಾಸನಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆ ಭಾಗದ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂಥ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಹಿಂದೂ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಾಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇವರು ಬರೆದ ಎಲಿಮೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಹಿಂದು ಐಕನಾಗ್ರಫಿ ಎಂಬ ಬೃಹದ್‌ಗ್ರಂಥ ಎರಡೆರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ 1904 ಮತ್ತು 1916ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ ಎರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕುರಿತೂ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದ ಎರಡು ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೈವಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕುರಿತೂ ಆಧಾರಸಹಿತವಾದ ಸಮರ್ಥ ವಿವೇಚನೆಯಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥ. ಇದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಐಕೊನೋಮೆಟ್ರಿಕ್ಸ್ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇವರು ರಚಿಸಿದರು. 1917ರ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಇವರು ನೀಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ದಿ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಾಸ್ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ತಿರುವಾಂಕೂರು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದ ಇವರು ಟ್ರವೇಂಡ್ರಂ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಸೀರೀಸ್ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅದರ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದರ ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಇವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು (1919). ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟ 1920ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. (ಸಿ.ಜಿ.ಪಿ.)

ಗೋಪುರ : ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಔನ್ನತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲಾದ, ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ವ್ಯಾಸಕ್ತಿಯ ಎತ್ತರವಾದ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಹತ್ತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಎತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಅದು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡವೊಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತಿರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೇ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಚಾಚಿ ನಿಂತಂತೆ

ಶ್ರೀರಂಗಂ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಗೋಪುರ

ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾಗಿರಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಗೋಪುರಗಳು (ಉದಾ: ವೀಕ್ಷಣಾಗೋಪುರ) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಠಿನ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಊರಿನ ಸುತ್ತ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕೋಟೆಗಳ ಎತ್ತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಗೋಪುರ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಕಾರಗಳ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ಗೋಪುರ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ಆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮೇಲೆ ಹಲವು ಅಂತಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೋಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ಮಹಾದ್ವಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ವಿಮಾನ ಅಥವಾ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ ಗೋಪುರಗಳೆಂದೇ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಉನ್ನತವಾದ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಳವನ್ನಾಸಿ ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದು ಹಲವು ಅಂತಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದ ಯಾವ ಕಟ್ಟಡವನ್ನಾದರೂ ಗೋಪುರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಊರಿನ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉನ್ನತವಾದ ಬುರುಜುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸೈನಿಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸುತ್ತಣ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಿಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಗೋಪುರ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ದೇವಾಲಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ಉನ್ನತವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದುವು. ಕೋಟೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ರಕ್ಷಣಾಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ವೀಕ್ಷಣಾಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದ ಪದ್ಧತಿ. ಪ್ರ.ಶ.ಪೂ. 2000ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿನವ ಕೋಟೆಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಂಥ 1,500 ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಪುರಗಳಿದ್ದವು. 3,200 ಕಿಮೀಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಿರುವ ಚೀನದ ಬೃಹದ್ಗೋಡೆಯ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ವೀಕ್ಷಣಾಗೋಪುರ ಗಳಿದ್ದವು. ರೋಮನರ ಕೋಟೆಗೋಡೆಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೋಪುರಗಳಿದ್ದವು. ಕೆಳಗಿರುವ ಶತೃಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾದ ಎಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸುರಿಯಲೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲೂ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಊರುಗಳ ಹತ್ತಿರದ ಎತ್ತರವಾದ ದಿಣ್ಣೆಯ ಮೇಲೋ ಊರಿನ ನಡುವೆಯೋ ಶತೃಗಳ ಸುಳಿವನ್ನು ಮುಂದಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಂಡಾಗಿ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ವೀಕ್ಷಣಾ ಗೋಪುರಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ವಟಪತ್ರತಾಯಿ ದೇವಾಲಯ, ಶ್ರೀವಿಠ್ಠಲಪುತ್ರೂರು

ದೇವಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮೊದಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕಾರ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಿರುಗೋಪುರ ಕಟ್ಟುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು. ಗುಂಡಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗುಡಿಸಿಲುಗಳ ನಡುವೆ ಎತ್ತರವಾದ ಕಂಬ, ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಇಳಿಜಾರಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗಳುಗಳು, ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊದಿಕೆ, ಮಧ್ಯದ ಕಂಬದ ತುದಿಗೆ ನೀರು ಇಳಿಯದಂತೆ ಬೋರಲು ಮುಚ್ಚಿರುವ ಮಡಕೆ - ಈ ಪದ್ಧತಿ ಚರಿತ್ರ ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು. ಇದು ದೇವಾಲಯಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ, ಅವುಗಳ ಗೋಪುರಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ವಾದ. ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಹೋದರೂ ಗರ್ಭಗೃಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಉನ್ನತವಾದ ಶಿಖರಗಳು ಬುಡದಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತ ಕಿರಿದಾಗಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಆಮಲಕ ಕಲಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಈ ವಾದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಮಾನಗಳು, ಶಿಖರಗಳು ಭಾರತದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ

ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದು ನಾಗರ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಗಳ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳಾಗಿವೆ. ಔತ್ತರೇಯ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದುದ್ದನೆಯ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಗೋಪುರಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿ ಆಮಲಕ ಮತ್ತು ಕಲಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣದ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮೇಲಿನ ಗೋಪುರದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಮಟ್ಟಲಾಗಿ ಮೇಲೇರುತ್ತದೆ, ಅಂತಸ್ತುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಶೈಲಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲೂ ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದ ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಂತಸ್ತಿನ ಕಿರು ಗೋಪುರವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಚೋಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ವಿಮಾನದ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ತಂಜಾವೂರಿನ ಬೃಹದೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಂಥ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ನೋಡಬಹುದು. ಆದರೆ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ

ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಗೋಪುರ, ಮೈಸೂರು

ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇವುಗಳ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ಗೋಪುರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಇದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡ ಶಿಲ್ಪರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಮೊದಲು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದ ಗೋಪುರಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾಗಿ ನಾಯಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 150 ಅಡಿಗೂ (50 ಮೀ) ಮೀರಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಬೆಳೆದವು. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹಲವು ಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ದ್ವಾರಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಹಲವು ಅಂತಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಎತ್ತರಿಸಿರುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮಧುರೆ, ಚಿದಂಬರ ಮೊದಲಾದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಪ್ರತಿ ರಾಜಮನೆತನವೂ ಹಿಂದಿನ ಮನೆತನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಬೃಹತ್ತಾದ ಉನ್ನತವಾದ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹುರುಡನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೊರ ಪ್ರಾಕಾರಗಳ ಗೋಪುರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರವಾದುದಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಳಪ್ರಾಕಾರಗಳ ಗೋಪುರಗಳ ಎತ್ತರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋದುವು. ಆಯತಾಕಾರವಾಗಿ ಮೂರು, ಐದು, ಏಳು, ಒಂಬತ್ತು ಅಥವಾ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿದ್ದು, ಮೇಲೇರಿದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗುವ ಈ ಗೋಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಅಂತಸ್ತಿಗೂ ಬಾಗಿಲುವಾಡಗಳೂ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವಾರಪಾಲಕರೂ ಇದ್ದು, ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅರೆಗಂಬಗಳು, ಅರೆಗೋಪುರಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವು ಭಂಗಿಗಳಿರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಅಲಂಕರಣಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಅಂತಸ್ತುಗಳೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗುಹೋಗುತ್ತ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತವೆ. ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಪೀಪಾಯಿಯಾಕಾರದ ರಚನೆಯೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಐದರಿಂದ ಒಂಬತ್ತರ ವರೆಗೆ ಕಲಶಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ್ದು, ಮೇಲಿನ ಗೋಪುರವನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗಾರೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಪಕ್ಷಿಧರದಲ್ಲಿ

ಊರಿನ ನಡುವೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಗೋಪುರ, ಕಂಚಿಯ ಏಕಾಂಬರನಾಥನ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿನ ಗೋಪುರ, ಶ್ರೀರಂಗದ ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿನ ಗೋಪುರ ಮುಂತಾದವು ಬೃಹದ್ಗೋಪುರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದಂಥವು.

ಕಿಲ್ಲಿ ಗೋಪುರ, ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾದ ಗೋಪುರಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಂಪಿಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿನ ಗೋಪುರ, ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿರುವ ಗೋಪುರ, ಆಲಂಬಗಿರಿ, ಮಾಗಡಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ನಂಜನಗೂಡು, ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ ಮೊದಲಾದೆಡೆ ಇರುವ ಗೋಪುರಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ.

ತೆಳುವಾಗಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಚೂಪಾಗಿ ಎದ್ದಿರುವ ಗಾತಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ಚೌಕವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದಿರುವ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಶೈಲಿಯ ಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ಯುರೋಪಿನ, ಇತರೇಡೆಯ ನೂರಾರು ಚರ್ಚುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಧರ್ಮಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಲ್ಲದೆ ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಗೋಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಪೀಸಾ ವಾಲುಗೋಪುರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದು. ಹೀಗೆಯೇ ದೂರದ ವರೆಗೂ ಕಾಣಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ವೆಸ್ಟ್ ಮಿನಿಸ್ಟರ್ ಗೋಪುರದಂಥ ಗಡಿಯಾರ ಗೋಪುರ, ಉಕ್ಕಿನಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಪ್ಯಾರಿಸಿನ ಉನ್ನತವಾದ ಐಫೆಲ್ ಗೋಪುರ ಇವು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ.

(ಎಂ.ಎಚ್.)

ಗೋಫರ್ : ರಾಡ್ನಿಯ ಗಣದ ಜಿಯೋಮೈಯಿಡೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜಿಯೋಮಿಸ್, ಥೋಮೋಮಿಸ್ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಪೋಜಿಯೋಮಿಸ್ ಎಂಬ ಮೂರು

ಅಮೆರಿಕದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಗೋಫರ್

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಸ್ತನಿಗಳಾದಾಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೆಸರು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಗೋಫರ್ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಗಳೂ ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗ್ವಾಟೆಮಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೆನಡದ ವರೆಗೂ

ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯವೂ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿಲಗಳನ್ನು ಕೊರೆದುಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಗೋಫರ್‌ಗಳು ಪುಟ್ಟ ಗಾತ್ರದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ದೇಹದ ಉದ್ದ 9-30 ಸೆಂಮೀ. ಹೃಷ್ಯಪುಷ್ಪವಾದ ದೇಹ, ಚಿಕ್ಕ ಕಾಲುಗಳು, ಮೋಟು ಬಾಲ, ಬಾಚಿಯಂತೆ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಚಾಚಿರುವ ಮುಂದಿನ ಹಲ್ಲುಗಳು, ಬಲುಸಣ್ಣ ಕಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಕಿವಿಗಳು, ಸಡಿಲವಾದ ಚರ್ಮ ಮತ್ತು ಬಲಯುತವಾದ ಉಗುರುಗಳು-ಇವು ಗೋಫರುಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಇವುಗಳಿಗಿರುವ ದವಡೆ ಚೀಲಗಳು. ಬಾಯಿಯ ಆಚೀಚೆಗೆ ಇರುವ ಈ ಚೀಲಗಳು ಭುಜದವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿವೆ. ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಒಂದು ದ್ವಾರ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪಳಿನ ಒಳಪದರವಿದೆ. ಈ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಫರ್‌ಗಳು ಆಹಾರವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ ಬೇಕೆಂದಾಗ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಈ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಒಳಹೊರಗು ಮಾಡಿ ಶುಚಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಗೋಫರ್‌ಗಳ ಬಾಲ ಬಹಳ ಸುಟ. ಗೋಫರ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಬಹುಕಾಲವನ್ನು ನೆಲದೊಳಗಿನ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆಹಾರಾನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಬರುವುದುಂಟು. ನೆಲವನ್ನು ತೋಡುವಾಗ ಸಿಕ್ಕುವ ಗೆಡ್ಡೆಗಣಸುಗಳೇ ಇವುಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಆಹಾರ. ಇವು ತೋಡುವ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಬಗೆಯವು ಆಳವಿಲ್ಲದೆ, ಆದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಬಿಲಗಳು- ಗೆಡ್ಡೆಗಣಸುಗಳಿಗಾಗಿ ಓಡಾಡುವಾಗ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವ ಬಿಲಗಳಿವು. ಎರಡನೆಯ ರೀತಿಯ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ, ಮರಿಗಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ, ಮಲಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೋಣೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಬಿಲ ತೋಡಲು ಗೋಫರ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ನಖಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಾಚಿ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತವೆ. ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ನೆಲವನ್ನು ಕೊರೆದ ಮೇಲೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಮಣ್ಣನ್ನು ಎದೆ ಮತ್ತು ಮುಂಗಾಲುಗಳ ನಡುವೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ಬಿಲದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಂದು ಹೊರ ಸುರಿಯುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಹಿಮ್ಮುಖ ಚಲನೆಗೆ ಸಂವೇದನಾಶೀಲವಾದ ಬಾಲ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಗೋಫರ್‌ಗಳು ಮುಖ ಮುಂದಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಓಡಬಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟೇ ವೇಗವಾಗಿ ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿಯೂ ಓಡಬಲ್ಲವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವು ಒಂಟೊಂಟಿಯಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಶಿರಸ್ಪಾಪತೆ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸಂತಯುತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂತಾನ ಕಾಲ. ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯ ಅವಧಿ 18-19 ದಿವಸಗಳು. ಒಂದು ಸೂಲಿಗೆ 3-10 ಮರಿಗಳು. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮರಿಗಳ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೂದಲು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು 2 ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ತಾಯಿಯ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು 3 ತಿಂಗಳ ಅನಂತರ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆ ಪಡೆದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತವೆ.

(ಎಚ್.ಬಿ.ಡಿ.)

ಗೋಬಿ : ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯದ ಮರುಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅರೆಮರುಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶ; ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗೋಬಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಮರುಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ 5ನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ; ಇದು ಏಷ್ಯದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ (1,295,000 ಚ.ಕಿಮೀ). ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನಾನ್‌ಷಾನ್ ಮತ್ತು ಹಳದಿ ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಿಂಕಿಯಾಂಗಿನ ಎಲ್ಲೆ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಂಗೇ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಿಂಗನ್ ಪರ್ವತಶಾಲು-ಇವುಗಳ ನಡುವೆ, ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಗಣರಾಜ್ಯ, ಚೀನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಕಾನ್ಸು ಮತ್ತು ನಿಂಗ್‌ಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಓರ್ಡೋಸ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಅಲಷಾನ್ ಮರುಭೂಮಿಯೂ ಇದರ ಭಾಗವೇ. ಪಾಮಿರಿನ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ ಇದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 480-960 ಕಿಮೀಗಳಷ್ಟು ಅಗಲ ಮತ್ತು 1600 ಕಿಮೀಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದ. ಆದರೂ ಗೋಬಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಚೀನೀ ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ತಾರಿಂ ಮತ್ತು ಜುಂಗಾರಿಯನ್ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಓರ್ಡೋಸ್ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಗೋಬಿಯಿಂದ ಬೇರೆಯೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಂಗೋಲರಿಗೆ ಗೋಬಿಯೆಂದರೆ ತಾಲ್ ಎಂದು ಅವರು ಕರೆಯುವ, ಸಮತಟ್ಟಾದ, ಉಸುಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ, ಪಾಮಿರಿನ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಟಿಬೆಟ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇರುವ, ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡಿರುವ ಮರುಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅರೆಮರುಭೂಮಿಗಳು ಮಹಾಗೋಬಿ ಅಥವಾ ಗೋಬಿಮರುಭೂಮಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಈ ಮರುಭೂಮಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 900 ಮೀ ಪಶ್ಚಿಮ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ 1500 ಮೀ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸುತ್ತಲೂ ಹಬ್ಬಿದ ಉನ್ನತ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ ನಡುವೆ ಇದು ತಟ್ಟಿಯಂತಿದೆ. ಈ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶದ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾಯವ್ಯದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯದ ಕಡೆಗೆ ಹಾದುಹೋಗುವ ಸವಕಲು ಗುಡ್ಡಸಾಲುಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಳಿನ